

Hayvancılık 2000 Kongresi 2

34

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
P. K. No : 00640
Karanfil Sok. No. 28/19 Kızılay
Tel : 425 05 55 ANKARA

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
P. K. No : 00640
Karanfil Sok. No. 28/19 Kızılay
Tel : 425 05 55 ANKARA

TÜRKİYE SÜT, ET, GIDA
SANAYİCİLERİ VE ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ

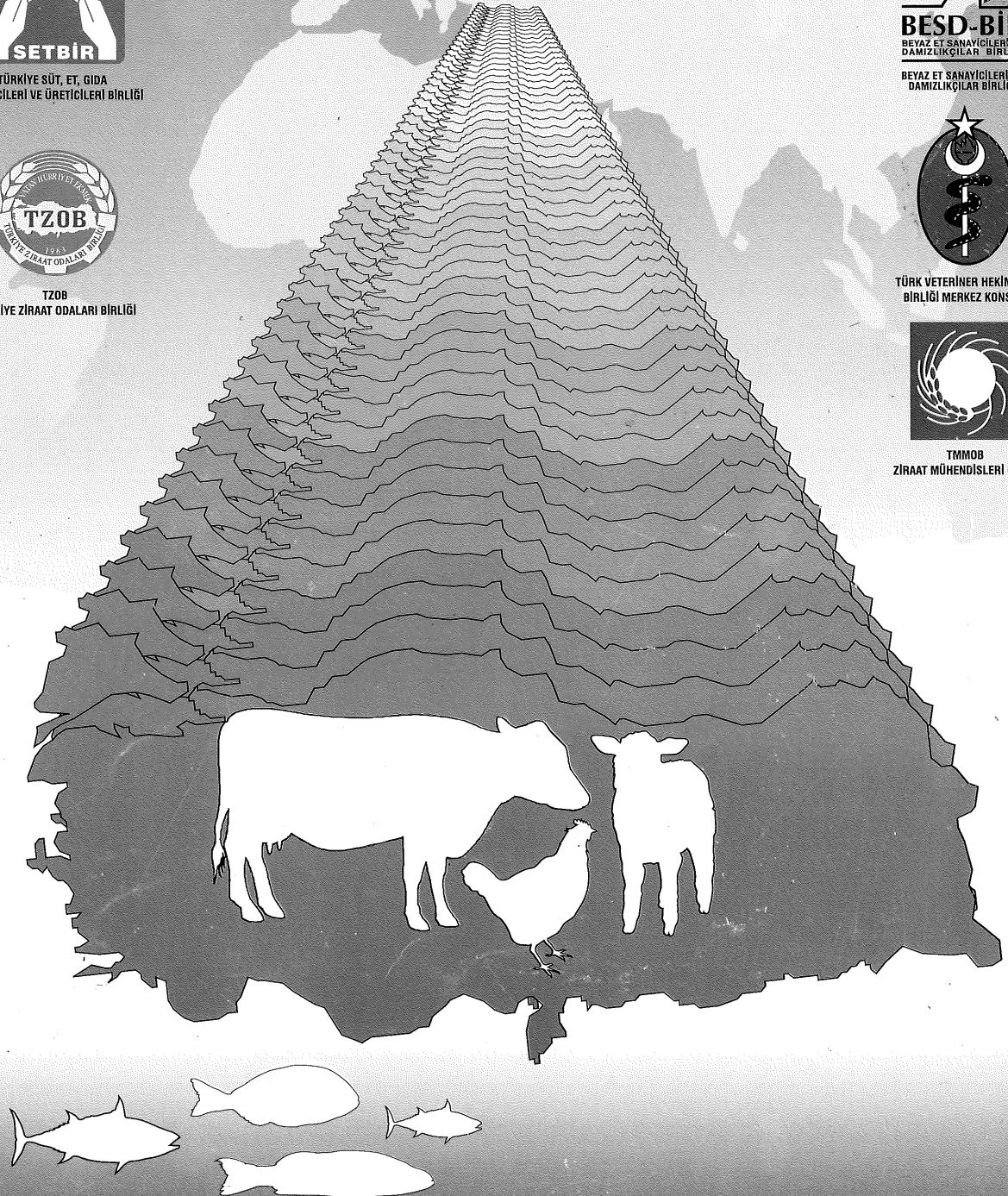
TZOB
TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ
BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

1975'ten bugüne sağlığın lezzetin, güvenin kaynağı

Türkiye'de 1975'ten beri Pinar var. Milyonlarca kişi Türkiye'nin en sağlıklı gıda ürünlerini Pinar'la tanıdı. Dükkanların, marketlerin raflarında karşılaştığı Pinarları güvenle satın aldı. Bu güvenin arkasında; yenilikten, kaliteden, lezzetten, ama en önemlisi sağlıktan asla ödün vermeyen dev bir kuruluş var. Pinar, üretiminin her aşamasını en sağlıklı koşullarda gerçekleştirmeye, her zaman en sağlıklı malzemeyi kullanmaya, her ürününüyle sağlık kaynağınız olmaya devam edecek. Çünkü Pinar için sağlığınız her şeyden önemlidir.

PINAR

PINAR GIDA GRUBU Kemalpaşa Asfaltı No: 1 Pınarbaşı/İzmir

TÜKETİCİ DANIŞMA MERKEZİ
PINAR
0 800 4155 117
Türkiye'nin her yerinden 24 saat ücretsiz arayabilirsiniz.

TÜRKİYE SÜT, ET, GIDA
SANAYİCİLERİ VE ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ

31
TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
Kod No: 08840
Karanfil Sk. No. 28/19. Katlıy
Tf: 418 31 18 = ANKARA

BEYAZ ET SANAYİCİLERİ VE
DAMIZLIKÇILAR BİRLİĞİ

TZOB
TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ
BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

"HAYVANCILIK 2000 KONGRESİ - II"

21 - 22 Kasım 1996
DSİ Genel Müdürlük Toplantı Salonu - Ankara

Kapak İllüstrasyon
Tasarım
Ofset Hazırlık & Baskı:
OKAY AJANS REKLAMCILIK Ltd. Şti.
© 1997

Ankara Cad. No. 43/1 Cağaloğlu/İST. Tel: (0212) 526 09 86

22 KASIM 1996

IV. OTURUM (09.30 - 10.45)

Oturum Başkanı • Prof.Dr.ŞAKİR D.TUNCER Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Konu : **Hayvancılıkta Ana Girdi Yemin Tüm Boyutlarıyla Tartışılması**

4.1. Çayır-Mera Alanlarının Islahı ve Yeniden Yapılanması

Konuşmacı • Prof.Dr.UGÜR BÜYÜKBURÇ Gazi Osman Paşa Üniversitesi

4.2. Yem Bitkileri Üretimi, Gelişimi ve Sorunları

Konuşmacı • Prof.Dr.ŞEHABETTİN ELÇİ KSÜ Rektör Yrd. Ziraat Fakültesi

4.3. Türkiye'de Erozyon ve Mera İlişkileri

Konuşmacı • E.Tuğgeneral ÜMİT Y.GÜRSES TEMA Vakfı-Genel Müdür

4.4. Yemlik Tahıl Üretimi, Temin ve Kullanma Olanakları

Konuşmacı • Prof.Dr.MURAT ZİNCİRLİOĞLU Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi.

V. OTURUM (11.00 - 12.30)

Oturum Başkanı • ŞÜKRÜ KALELİ Nuro Holding A.Ş.-Genel Müdür

Konu : **Hayvancılığa Dayalı Sanayi**

5.1. Kırmızı Et Sanayii

Konuşmacı • H.KAYA TOKMAKÇIOĞLU VAN-ET A.Ş.-Genel Müdür

5.2. Kanatlı Eti Üretimi ve Sanayii

Konuşmacı • A.TANKUT BAYTAROĞLU Mudurnu Tavukçuluk A.Ş.-Genel Müdür
AKIN SAREYYÜBOĞLU Mudurnu Tavukçuluk A.Ş.-Genel Müdür Yrd.

5.3. Yumurta Üretimi ve Sanayii

Konuşmacı • Prof.Dr.TURGUT GÖNÜL KÖY-TÜR EGE Entegre A.Ş.

5.4. Süt Sanayinin Bugünü ve Geleceği

Konuşmacı • MUHARREM YILMAZ SÜTAŞ A.Ş.-Yönetim Kurulu Başkanı

5.5. Kültür Balık Üretimi ve Potansiyeli

Konuşmacı • OĞUZ UÇAL Pınar Deniz Ürünleri A.Ş.-Genel Müdür

ÖĞLE YEMEĞİ (12.30 - 13.30)

DEĞERLENDİRME PANELİ (13.30 - 16.00)

Oturum Başkanı • Prof.Dr.SADİ ARAL Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Konuşmacılar • DOĞAN VARDARLI SETBİR Danışma Kurulu Üyesi

• Doç.Dr.EROL ŞENGÖR BESD-BİR Genel Sekreteri

• Vet.Hek.HASAN METİN Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı

• BEKİR GENÇ Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulu Üyesi

• Prof.Dr.GÜROL ERGİN TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

• SÜLEYMAN ÇATALYÜREK Yozgat Ziraat Odası Başkanı

• SEDAT KARADAYI Üretici

• CELAL SÖNMEZ Antalya Ziraat Odası Başkanı

• İSMAİL ANIL Bursa Bölgesi Damızlık Sığır İşletmeleri Birliği

• NECATİ ÖZKURT Balıkesir Gönen Süt Birlik Başkanı

• ERHAN EKMEK Ziraat Mühendisi

• ORHAN KÖKSAL Veteriner Hekim

• MUSTAFA İŞLER Üretici

• NECDET ÇİZMECİ DPT Temsilcisi

• MURAT AKTAŞ Üretici

• SADIK YILMAZ Sanayici

• Prof.Dr.MEHMET EVRİM SETBİR Genel Sekreteri

KONGRE PROGRAMI

21 KASIM 1996

- SUNUŞ** (09.30)
Prof. Dr. MEHMET EVRİM SETBİR Genel Sekreteri
- AÇILIŞ OTURUMU** (09.35)
Oturum Başkanı • Prof. Dr. NECMİ SÖNMEZ TKV Mütevelli Heyeti Başkanı
Konuşmacılar • SELÇUK YAŞAR SETBİR Onursal Başkanı
• HAYRETTİN KARACA TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
• M.KEMAL AKMAN BESD-BİR Yönetim Kurulu Başkanı
• BEKİR GENÇ Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yön. Kurulu Üyesi
• Prof. Dr. GÜROL ERGİN TMMOB - Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı
• HASAN METİN Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı
• AHMET ARSAN SETBİR Yönetim Kurulu Başkanı
• MUSA DEMİRCİ T.C. Tarım ve Köyüşleri Bakanı
- I. OTURUM** (11.00 - 13.00)
Oturum Başkanı • MEHDİ EKER TİGEM-Genel Müdür Yardımcısı
Konu : **Hayvancılığın İslah, Sağlık ve Hayvan Hareketlerine İlişkin Sorunları**
- 1.1.** Türkiye'de Hayvan İslah Faaliyetleri ve Politikaları
Konuşmacı • Prof.Dr.HAZIM GÖKÇEN Biopharm Aşısı İlaç Ltd.Şti.
• Prof.Dr.MEHMET EVRİM SETBİR Genel Sekreteri
- 1.2.** Hayvan Sağlığı ile ilgili Sorunlar
Konuşmacı • Prof.Dr.TAHSİN YEŞİLDERE İstanbul Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
- 1.3.** Hayvan Hareketlerinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Yolları
Konuşmacı • Vet.Hek.MUSTAFA ÖZTEKİN Veteriner Hekimler Derneği
- ÖĞLE YEMEĞİ** (13.00 - 14.00)
- II. OTURUM** (14.00 - 15.30)
Oturum Başkanı • Prof.Dr.ERGÜN ÖZALP Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanı
Konu : **Hayvancılık Sektörünün Yönetim, Örgütlenme ve Desteklenme Sorunları**
- 2.1.** Sektör-Kamu İlişkilerinin İrdelenmesi ve Etkinliğinin Arttırılma Olanakları
Konuşmacı • Doç.Dr.ENGİN SAKARYA Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
- 2.2.** Sektörel Örgütlenme Sorunları ve Çözüm Önerileri
Konuşmacı • FARUK YÜCEL Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı
- 2.3.** Hayvancılık Sektöründe Destekleme Politikalarının Analizi ve Üretim Artışı İçin Gerekli Önlemler
Konuşmacı • Dr.CEMİL ERTUĞRUL TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası
- III. OTURUM** (15.45 - 17.00)
Oturum Başkanı • İ.HAŞİM ÖĞÜT T.C. Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı Müşaviri
Konu : **GATT ve AB Sürecinde Türk Hayvancılık Sektörü**
- 3.1.** AB Ortak Tarım Politikası ve Türk Tarım Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi
Konuşmacı • AHMET ARSAN SETBİR Yönetim Kurulu Başkanı
- 3.2.** GATT Politikaları Karşısında Türk Hayvancılık Sektörü
Konuşmacı • Prof.Dr.AHMET ŞAHİNÖZ Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

ÖNSÖZ

Türkiye planlı kalkınma döneminden bugüne özellikle ekonomik ve sosyal alanda önemli ve ciddi gelişmeler ve ilerlemeler içinde kalkınmasını gerçekleştirmektedir. Ancak, başta Tarım ve Hayvancılık sektörümüz olmak üzere birçok alanda istenen dengeli ve uyumlu gelişme henüz sağlanamamış ve ülke gündeminde bu temel sorunlar tartışılmaya devam etmektedir. Özellikle 1980'den bu yana Hayvancılık sektörümüz de gittikçe belirginleşen ve büyüyen sorunlar beraberinde birçok yapısal sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda dünyanın sayılı hayvancılık ülkelerinden olan Türkiye, özellikle büyük ve küçükbaş hayvan potansiyelini geniş bir biçimde kaybederek ihracatçı bir sektörel yapıdan ithalatçı bir konuma düşmüş ve hayvancılık ülke ekonomisi içinde kanayan bir yara haline gelmiştir. Sektörün çok önemli istihdam gücünün giderek düşmesi ile kırsal alandan kentlere yönelik iç göçün temel nedenlerinin başında gelmektedir. Diğer yandan değişen ve gelişen ulusal koşullar yanında AB gümrük birliği süreci ve uluslararası ekonomik gelişmeler hayvancılık sektörünün yeniden ele alınıp değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Sektörün bugünkü sorunları önemli olmasının yanısıra çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Ülke hayvancılığının ve üreticilerinin geleceğini tehdit eden bu gelişmeler ve oluşumlar karışığında **Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi ve TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın** katkıları ve çok yönlü destekleri ile 1993 yılında birincisini düzenlediği Hayvancılık 2000-II Kongresi Sempozyumu değişen sektörel oluşumlar çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gereği duyulmuştur.

Hayvancılık 2000-II Kongresi'nde; ilgili tüm mesleki sektörel kuruluşların katılımı ile **21-22 Kasım 1996** tarihinde Ankara'da Hayvancılığın sorunları tüm boyutları ile tartışılmıştır. Sempozyumda; Türkiye hayvancılığının temel yapısal ve ekonomik sorunları, iç ve dış ticaret politikaları ve uygulamaları diğer sektörel konularla birlikte ele alınıp, somut çözümlerin ve stratejilerin ortaya konması amaçlanmıştır. Kongre sürecinde ileri sürülen görüş ve değerlendirmeler, Türkiye hayvancılığına yön verme açısından yararlı olduğuna inanmaktayız. Bu amaçla kongre süresince sunulan tebliğlerin ve yapılan tartışmaların ışığında hazırlanan ortak deklarasyon uygulamaya konulması temennisiyle ilgili siyasi ve bürokratik kesime iletilmiştir.

Kongreye bildiri sunanlara, tartışma ve değerlendirmelere katkıda bulunan kişi ve kuruluşlara değerli üreticilerimize, toplantının gerçekleşmesi için her türlü destek ve katkıda bulunanlara teşekkürlerimizi sunmayı görev bilir, Kongrenin ülke hayvancılığına yararlı sonuçlar getirmesini dileriz.

**TÜRKİYE SÜT, ET, GIDA
SANAYİCİLERİ VE ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ**

**BEYAZ ET SANAYİCİLERİ VE
DAMIZLIKÇILARI BİRLİĞİ**

**TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ
BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ**

TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

**TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI**

HAYVANCILIK 2000-II KONGRESİ SONUCUNDA OLUŞAN GÖRÜŞLER, SORUNLAR VE SOMUT ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. GENEL KONULAR

- 1.1. Hayvancılığı bugünkü duruma düşüren hayvan ve hayvansal ürünler dış ticareti ve kredilendirme konuları bugüne kadar yanlış yönlendirilmiştir. Böyle yönlendirmeler şimdiye kadar Tarım ve Köyişleri Bakanlığına ilaveten 15'den fazla kurum tarafından farklı şekillerde organize edilmiştir. Bu hususun düzeltilmesi için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı etkin ve yönlendirici olmalıdır.
- 1.2. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı alacağı kararlarda danışmanlık hizmetleri vermek üzere mevcut sektörel kuruluşlar ve bu sektöre dayalı olarak kurulması gereken ürün masaları ile işbirliği yapmalıdır.
- 1.3. Üreticinin ve tüketicinin eğitimi ve bilgilendirilmesi amacıyla **Tarım Televizyonu** kurulmalı, yayın programları Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve konu ile ilgili Sivil Toplum Örgütleri tarafından yönlendirilmelidir. Ayrıca halen Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülen ve yeterli etkinlikte olmayan yayım hizmetleri çiftçi ve sivil toplum örgütlerine devredilmelidir.
- 1.4. Uluslararası politikaların tespitinde ve anlaşmaların hazırlık safhasında sektörel örgütlerin yazılı görüşleri mutlaka alınmalıdır.
- 1.5. GATT Anlaşmalarında kongremiz sırasında belirlenmiş olan açık kapıların ve eksiklerin değerlendirilmesi aciliyetle yapılmalıdır. (İlgili tebliğ en kısa zamanda Sayın Bakanımıza sunulacaktır.) Bakanlık bünyesinde GATT ile ilgili bir birim kurulmalıdır. GATT nezdinde tarım ile ilgili bir temsilci bulundurulmalıdır.
- 1.6. Türkiye Avrupa Birliğinin benzeri ortak tarım politikası (OTP) sistemini kurmalı ve entegrasyona hazırlanmalıdır.
- 1.7. Toprak-Su Teşkilatı yeniden oluşturularak etkin bir çalışma içine sokulmalıdır. Ekonomik olarak sulanabilecek tarım arazileri en kısa sürede sulama suyuna kazandırılmalıdır.
- 1.8. Tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının özelleştirme politikalarının ve yapılan işlemlerin yeniden gözden geçirilerek değerlendirilmesi yapılmalıdır ve şartnamelerinde son 5 yılın ortalama üretiminin üzerinde ve aynı alanda faaliyet göstermeleri şartı konularak hizmetlerin aksamaması sağlanmalıdır (Bugün bu hizmet örneğin Ankara'da 100.000 büyükbaş hayvanın kesimi problemi olduğu için aksamış durumdadır).
- 1.9. Sözleşmeli üretim modelinin hızlandırılıp yaygınlaştırılması için entegrasyonu sağlayabilecek kuruluşların (varsa) eksikliklerinin giderilmesi açısından ucuz bir şekilde kredilendirilmeleri sağlanmalıdır.
- 1.10. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından evvelce başarıyla yürütülmüş olan pazar garantili, kredili, veteriner hekim ve zooteknist kontrollü, sigortalı, **sözleşmeli sığır besi projesi** yeniden canlandırılmalı ve benzeri modeller yaygınlaştırılmalıdır.
- 1.11. Üretimi ve tüketimi teşvik amacıyla KDV oranları mümkün olan en düşük düzeyde tutulmalı, nihai ürünle girdi KDV'leri arasındaki fark asgariye indirilmelidir.
- 1.12. Hayvancılığın sorunlarını çözmek ve hayvancılık politikalarına yön vermek için kamu, özel sektör ve meslek örgütlerinin katılımıyla oluşacak mevcut danışma kurullarının üzerinde bir **yüksek kurula** ihtiyaç vardır.
- 1-13. Her türlü hayvan ve hayvansal ürün ithalatında ilgili meslek kuruluşlarının, ürün tefrikleri ve miktar tesbiti bakımından yardımcı olmak üzere, gümrüklerde gözlemci üye olarak bulunmaları yararlı olacaktır.

2. ÖRGÜTLENME

- 2.1. **Bütün Tarım sektöründe çiftçilerin üretim konuları bazında örgütlenmeleri ve bu örgütlerin üst birliklerde organizasyonu sağlanmalıdır.**
- 2.2. Kırsal kesim örgütlenmesinde kooperatifçiliğe ağırlık verilmelidir.
- 2.3. Özerk Türkiye Ziraat Odaları Birliği yasası, Damızlık Yetiştiricileri Birliği Yasası gibi yasalar çıkarılmalıdır.
- 2.4. Et tavukçuluğu konusunda sözleşmeli üretim modelini uygulayan kuruluşların üye olduğu bir birlik kurulmalı veya mevcutlar değerlendirilmeli ve bu birlik etçi ve yumurtacı damızlıkçıları da kapsamalıdır.
- 2.5. Yumurta tavukçuluğu konusunda üretim yapan çiftçilerin üyesi olduğu birlikler kurulmalıdır.
- 2.6. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri idari yapısındaki tayinle gelen kişilerin vesayetinden kurtarılarak seçimle gelen kişilerin idare edebileceği bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- 2.7. **Ürün Bordları mutlaka kurulmalıdır.**

3. ISLAH VE SAĞLIK

- 3.1. Damızlık üretiminin ülkede gerçekleştirilmesi için verim kontrolleri, soykütüğü işlemlerinin uygulandığı belirli kapasitedeki nüve damızlık işletmelerin kurulması teşvik edilmeli, yurt içinden damızlık temininde uygulanan teşviğin en az yarısının damızlık üreten kişi veya kuruluşlara yansıtılarak bu işletmelerin teşviki sağlanmalıdır.
- 3.2. Yüksek genotipli erkek materyalin belirlenmesi amacıyla projeni test istasyonları kurulması, dölkontrolü yanında bu işletmelerde embriyo transferi, biyoteknoloji ve gen. mühendisliği ile ilgili uygulamalar yapılması yararlı olacaktır. Böylece, elde edilecek kaliteli tohumla yılda en az 12 milyon doz suni tohumlamanın uygulanması hızla yapılmalı ve **bu işte özelleştirme hızlandırılmalıdır.**
- 3.3. Entansif şartlarda ekonomik olabilen koyun tiplerinin oluşturulup yaygınlaştırılmasında yarar vardır.
- 3.4. Kanatlı ıslahı konusunda devlet-üniversite-sanayi işbirliğine dayalı çalışmalar, ya da uluslararası ortaklıklar sonucu damızlık üretim çalışmalarına başlanmalıdır.
- 3.5. Kaliteli damızlık ihtiyacı yurt içinden sağlanana kadar zorunlu durumlarda et ve süt ırkı damızlık ithalatı devam ettirilmeli, ancak, sadece gebe düve değil, genç dişi dana ve projesine göre sınırlı sayıda aday boğaların da ithali mümkün olabilmelidir. Her türlü hayvan ithalatının mutlaka bu sektörde çalışan, sorumluluğu, teknik ve yeterli donanım olanakları olan kuruluşlarca yapılmasına önem verilmelidir.
- 3.6. Damızlık yumurta adı altında yapılan ithalat, **damızlık kuluçkalık yumurta ve ticari kuluçkalık yumurta** olarak ayrılmalıdır.
- Hayvancılıkta sağlık sorunları en önemli güncel sorunlar arasındadır:**
- 3.7. Hastalıklarla mücadele hizmetlerinin daha etkin yürütülebilmesi için Bakanlık teşkilatlanmasında olumlu bir revizyon kaçınılmaz hale gelmiştir. Hayvan sağlığı ve bitki sağlığı işleri birbirinden kesinlikle ayrılmalıdır. Veteriner teşkilatının ülke hizmetlerini düzenli bir şekilde yapabilecek hale getirilebilmesi için yeterli araç, gereç ve teknik personelle takviye edilmesi gerekmektedir.
- 3.8. Veteriner aşı, ilaç ve biyolojik madde üretim ve ticareti titizlikle kontrol edilmeli, mevcut laboratuvarların ve enstitülerin ülke ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- 3.9. Hayvan hareketleri çok sıkı denetlenmelidir. Belgesiz hayvan hareketlerine kesinlikle müsaade edilmemelidir. İthalatta karantina koşulları eksiksiz olarak uygulanmalı, iç ticarete hayvan satımları ve kesimleri belirli yerlerde veteriner kontrolünde yapılmalı, nakil araçları her kullanımdan önce ve sonra dezenfekte edilmelidir.
- 3.10. Serbest veterinerlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir.

4. YEM

Hayvancılığın girdilerinin %70'i yemdir. Bu bakımdan;

- 4.1. Ülke hayvancılığının en büyük sorunu olan kaba ve kesif yem üretiminin bir yandan meraları ıslah ederek, diğer yandan da yem bitkileri üretimini **günümüz ekonomik koşullarına ve tekniğine uygun bir şekilde, ekim nöbeti içine sokarak artırmalıyız.** İkinci ürün tarımsal faaliyetleri teşvik edilmelidir.
- 4.2. **Yıllarca kadük kalan mera kanunu artık çıkarılmalıdır.**
- 4.3. Yem ve yem hammaddeleri üretimi desteklenmeli ve dünya fiyatlarından temini mutlaka gerçekleştirilmeli örneğin, TMO yemlik tahılı kredili vermeli ve diğer desteklerin usul ve esasları sektörel örgütlerin yazılı önerisi doğrultusunda tesbit edilmelidir.
- 4.4. Yem bitkileri üretimi için gereken başta tohum ve diğer girdiler desteklenmeli, araç ve gerecin üreticiye sağlanmasında kolaylıklar getirilmelidir. Bu konularda yayım işlerine özel bir hız verilmeli ve sektörel örgütlerle birlikte çalışılmalıdır.

5. SANAYİ

Tarımsal gelişmenin en önemli lokomotifini tarıma dayalı sanayidir. Ancak tarıma dayalı sanayinin gelişimini engelleyici bir çok faktör vardır. Olumlu düzenlemeler kaçınılmaz görülmektedir.

- 5.1. Ciddi sanayi tesisleri kayıt dışı üretim işletmeleri ile bazı belediye mezbahaları ve yeterli donanım ve düzenlemeye sahip olamayan kesim yerlerinin **haksız rekabetiyle** karşı karşıyadır. 560 sayılı KHK'ye bağlı kombinalar için önemli olan bu durum, süt sanayi için de söz konusudur. **Vergi dışı ekonomi ile belgeli fakat yeterli hijyenik ve teknik koşulları olmayan haksız rekabetini önleyici tedbirlere ihtiyaç vardır.**
- 5.2. İç piyasayı olumsuz etkileyen ucuz ve /veya kalitesiz mal ithalatı ya da ihracat karşılığı ithalat başta süt tozu tesisleri olmak üzere bir çok gıda ünitelerini atıl duruma sokmaktadır. Sanayide müdahale stokları oluşturarak bisküvi, çikolata ve böyle ihracatı yapan kuruluşların ihtiyacını, ithal fiyatlarının düzeyinde, bu stoklardan temin etmek hem ekonomik kazanç, hem üretim artışı ve hem de fiyat istikrarı yönünden çok önemlidir.
- 5.3. Başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere çoğu bölgelerimizde EBK ve SEK gibi kurumlar henüz misyonunu kaybetmemiştir. Görevlerinin devamında yarar vardır. Ancak, böyle kuruluşların görev zararı kapsamında çalıştırılarak, adı geçen bölgelerde özel sektör kuruluşlarının gelişmesini engelleyici olmaması gerekmektedir. Devlet kuruluşlarına görev zararı tahsilatı yapılması halinde o bölgede aynı konudaki özel sektör kuruluşlarına da aynen yansıtılmalıdır.
- 5.4. **Doğuda agro sanayinin gelişip yayılmasını teşvik edici önlemlere ihtiyaç vardır.** Atıl durumdaki işletmeler ucuz kredi yoluyla faaliyete geçirilmelidir.
- 5.5. Kaliteli ve hijyenik nitelikli temel besin maddelerinin tanıtımı ve talebini artırmak için tanıtım ve reklam programlarının teşviki çok önemlidir.
- 5.6. Kültür balıkçılığında üretim izni alınması çok zor ve bir çok kuruluşun çelişkili iznine bağlıdır. Önemli bir ihracat potansiyeli olan kültür balıkçılığının bürokratik zorlukları ortadan kaldırılmalıdır. Bu sektörün yavru avcılığına dayalı olmaktan kurtarılarak üretimin kuluçka esasına dayandırılması için elverişli, ortam sağlanmalıdır.
- 5.7. Üretim izni alınması güçlüğü diğer hayvansal üretim sanayi kollarında da söz konusudur ve prosedür basitleştirilmelidir.
- 5.8. Türkiye'nin dünya gıda pazarlarındaki yerini koruması ve yeni pazarlara açılabilmesi açısından **ihracatın teşviki zorunludur.**

6. KREDİ

- 6.1. Hayvancılığın tarıma katkısı ve geliştirme hedefleri gözönüne alındığında uygulanan kredi hacminin çok dar olduğu görülmektedir. Örneğin, bütün planlı dönemlerde hayvancılık kredilerinin tarım kredileri, içindeki payı %5 ile %15 arasında olmuştur. **Bu pay %50 ve daha yukarı olmalıdır.**

- 6.2. Zirai krediler sadece T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından verilmekte ancak, bu kurumlara sınırlı olanaklar sağlanmaktadır. **T.C.Ziraat Bankasının kaynakları artırılmalı**, kredilendirme işlerinin hızla tamamlanabilmesi için aynı koşullarda diğer bazı bankalara da kredi açma imkanı sağlanmalıdır.
- 6.3. Kredilerde yeterlilik unsuru yani verilen kredinin yapılacak işi karşılama şartı gözönüne alınmalıdır.
- 6.4. İşletme kredilerine öncelik sağlanarak atıl durumdaki yatırımların harekete geçirilmesi temin edilmelidir.
- 6.5. Kredi faizleri yapılacak işin stratejik önemine göre tespit edilmeli ve bu konuda sektörel örgütlerle işbirliği içinde olunmalıdır.
- 6.6. Kredi güvencesi olarak sigorta ve işletme ipoteği yeterli görülmeli, kredilendirilen kişi veya kuruluşun bilgi ve beceri düzeyi gözönüne alınmalıdır.
- 6.7. Kredi borçları ya da faizlerinin ertelenmesinden veya affından kaçınılmalı. Böylece, yeni isteklerin karşılanabilmesi imkan dahiline girmelidir.
- 6.8. Kıt kredi kaynaklarının yerinde kullanılmasının sağlanabilmesi amacıyla kredi alacak çiftçi ve kuruluşların seçiminde **ilgili meslek kuruluşundan belge alma şartı aranmalıdır**.

7. DİĞER KONULAR

- 7.1. Sulu tarımda ve hayvancılık işletmelerinde üretimin artırılması amacıyla kullanılan elektrik tarifi en düşük düzeyde tutulmalıdır. Sanayi kuruluşlarına tanınan özel indirimli tarifelerden daha yüksek indirimler hayvancılık tesislerine sağlanmalıdır.
- 7.2. Meşrubat, alkol, sigara, lüks tüketim malları ve benzerleri ile ilgili reklam harcamalarından kesilecek belli bir fonun, hayvansal gıda maddeleri reklamlarında destek olarak kullanılması sağlanmalıdır.
- 7.3. Başta şeker pancarı olmak üzere, endüstriyel bitkilerin üretimi teşvik edilerek arttırılmalı ve böylece yan ürünlerinin ve sanayi artıklarının yem hammaddesi olarak kullanımı sağlanmalıdır.
- 7.4. **Hayvan gübresinin tarımda kullanımının yaygınlaştırılmasıyla** çevre kirliliği azalacak, toprağın suyu daha iyi değerlendirmesi mümkün olacak, verimlilik artacaktır. Böylece ülke çapında örneğin buğday üretimi yükselecek, buğday ithali azalacaktır. Organik tarımın geliştirilmesi için her çeşit hayvan gübresinden yapılan organik gübrenin mineral gübrelere olduğu gibi teşvik kapsamına alınması uygundur.
- 7.5. Maliyetlerin düşürülmesi için üretimin artırılması esastır. Bu şekilde artan üretimin iç tüketimde kullanılacak kısımdan fazla olan miktarının ihracatının desteklenmesi halinde ülkemizin dünya pazarlarında söz sahibi olması mümkün olacaktır.
- 7.6. İthal malların yerli üretimin maliyetleri altında fiyatlarla iç piyasada satılmaması için konulacak vergi ve fonların yerli üreticiyi teşvik amacıyla kullanılması ülke yararları açısından da stratejik bir konudur.
- 7.7. Hayvancılık sektörüne ait her türlü istatistikî bilgiler ilgili sektör kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak derlenmeli ve yayınlanmalıdır.

8. KAYNAK

Buraya kadarki önerilerin uygulamaya konulabilmesi için başlıca kaynaklar aşağıdakiler olabilir;

- 8.1. **Tarımda Yeniden Yapılanma, Garanti ve Yön Verme Fonu kurulmalı**, diğer fonların da %10'u bu fona kaynak olarak aktarılmalı, bu fon kaynaklarının **en az %50'si hayvancılığı geliştirme faaliyetlerinde kullanılmalıdır**.
- 8.2. Genel bütçede bu amaçla konulmuş olan paralar,
- 8.3. Madde 7.2.deki kaynaklar,
- 8.4. Hayvansal ürünlerin kayıtlı ekonomiye dahil edilmesiyle elde edilecek olan her türlü vergi gelirlerinin belli bir kısmı,
- 8.5. Her türlü gıda ithalatından alınacak vergi ve fonların bir kısmı,
- 8.6. Hayvancılığın teşviki için ayrılacak fon kaynakları kısa sürede elde edilecek gelir ile süratle geri dönecek ve ülke ekonomisi bundan büyük yarar görecektir.

SUNUŞ KONUŞMASI

PROF. DR. MEHMET EVRİM (SETBİR Genel Sekreteri)

Sayın konuklarımız,

“**Hayvancılık 2000 Kongresi-II**” isimli kongremize başlarken, yüce **Atatürk**’ün, şehitlerimizin, Türkiye’nin doğası ve hayvancılığı için yaptıkları mücadele yolunda hayatlarını kaybederek aramızdan ayrılanların manevi huzurunda hepinizi bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

Sayın Bakanım, saygıdeğer parlamenterlerimiz, Üniversitelerimizin saygıdeğer üyeleri, sayın bürokratlarımız, sayın misafirler, sevgili üreticiler ve sanayiciler, görsel ve yazılı basının değerli temsilcileri; “**Hayvancılık 2000 Kongresi-II**” ye hoş geldiniz diyorum. Bu kongreyi düzenleyen **Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği** ve **Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi** ve **Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası** adına hoş geldiniz diyor, saygılarımızı sunuyoruz.

Hayvancılık kongrelerimizden birincisi, Haziran 1993’te yapıldı. Biraz önce adını saydığım kuruluşlardan 4’ü organize etti ve bu yıl da **Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği** aramıza katıldı ve bu 5 kuruluşun yanında katılımcı olarak **TEMA Vakfıyla** birlikte toplam 6 kuruluş bu kongreyi düzenlemiş bulunuyoruz. Kongremizin ülkemize ve hepimize hayırlı olmasını diliyorum.

AÇILIŞ OTURUMU

Oturum Başkanı: PROF. DR. NECMİ SÖNMEZ (TKV Mütevelli Heyeti Başkanı)

Sayın Bakanım, sayın parlamenterler, değerli konuklar, sevgili çiftçiler, değerli basın; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Zamanımız çok sınırlı, o bakımdan kısa bir konuşma yaparak sayın konuşmacıları sırasıyla kürsüye davet edeceğim.

Konumuz hayvancılıktır. Kongremiz çok geniş bir katılımı huzurlarınızda. Önemli bir noktaya değinmek istiyorum. Avrupa Konseyi’nin en son geliştirdiği anlayış içerisinde diyaloglar, monologlar kalktı, triloglar geldi, ondan sonra dördü diyaloglar geldi ve biz şimdi burada 4’lü diyalogu çok güzel bir şekilde görüyoruz. Tabanda çiftçi, bunun yanında teknisyen devlet, onun yanında özel kuruluşlar, kamu dışı ve hükümet dışı kuruluş ve temsilcileri, onun ötesinde de parlamenterlerimiz. Bu 4’lü işbirliği devam ettiği sürece, demokratik ülkelerde, demokratik sistemlerde kalkınmamak mümkün değil. Herkes derdini söyleyecek, kamu derdini söyleyecek, özel kuruluşlar derdini söyleyecek, sektörler dinleyecekler ve ona göre tedbirler alınacaktır. Bu toplantıda böyle bir birliği gördüğüm için mutlu oldum, bunu belirtmek istiyorum.

İkinci olarak, çok güzel bir zamanlama oldu; çünkü, geçen hafta Dünya Gıda Zirve Toplantısı gerçekleşti, dünyada açlığı önlemek, dünyada tarımın gelişmesini sağlamak, dünyada tarımla uğraşan insanların güçlenmesini sağlamak maksadıyla toplandı ve ilgili devlet başkanları, başbakanlar, bakanlar ve temsilciler; yani, aşağı yukarı sayıları 170’i bulan temsilciler bu nihai belgeyi imza ettiler. Bu nihai belge bir taahhütler belgesidir, vaka doğrudan doğruya bağlayıcı değildir diye bir söz kullanılıyor; ama, imza ettiğiniz her belgeye, söze bağlı kalmak zorundasınız. Bu bakımdan 7 ayrı bölümde toplanan ve ülkelerinde uygulayacakları politikaları, stratejileri, planları kapsayan, bunları hangi yöntemlerle ve hangi süreler içerisinde yapacağını belirten nihai belge imza edildi. Bundan evvel de 1974 yılında böyle bir belge imza edilmişti ve 1974 yılında imzalanan bu belgede slogan şu idi: “**Çocuklarımızı yatağa aç göndermeyeceğiz. Bir an evvel bunu önleyeceğiz**” maalesef bu önlenemedi ve dünyada bugün 800 milyon insan açlıkla boğuşuyor, bunun 200 milyonu gençler ve çocuklardır. Açlıktan senede 18-20 milyon insan, günde de 50 bin kişi ölüyor.

Demek ki, biz daha güçlü, daha ciddi, daha köklü işler yapmak zorundayız. Bu toplantı, dünya milletlerinin de imza ettikleri toplantı, bu sorun için yapılmıştır. Biz de burada bu sorunu çözmek için toplandık ve kongremizin adı hayvancılık üzerine; ama, hayvancılığı tarımdan ayırmak mümkün değildir; çünkü FAO’ın bu toplantısında metin olarak da belirtildi, lügata da girdi; tarım, her türlü tarım ürünleri, hayvancılık, deniz ürünleri, su ürünleri, ormancılık, ormandan elde edilen ürünler ve bunların müşterileri ve bunların hepsi ulusal üretim içerisine sokuldu ve böyle de anlaşılması gerekiyor. Hayvancılığı konuşurken, elbette bitkisel üretimi de birlikte konuşmak zorunda olacağız.

Bu sistematik çalışmalar dikkat ederseniz -hükümet dışı- gönüllü kuruluşların organizasyonudur. Türkiye’de artık hükümet dışı kuruluşlar da ellerini taşın altına koymaya başlamışlardır. İlgili bakanlıklarla, hükümetlerle birlikte çalışma anlayışı içerisine girmişlerdir, bir taraftan dertlerini, sorunlarını çözmeye çalışırken, bir taraftan da üretimin artırılmasında büyük katkılarda bulunmaya karar vermişlerdir ve bunu yapmayı da prensip

olarak benimsemişlerdir. Biz, bu zirve toplantısı vesilesiyle NGO'lar olarak toplandık, hükümet dışı kuruluşlar olarak haziran ayında toplandık, meselelerimizi, sorunlarımızı tartıştık, febliğlerimizi sunduk ve hazırladığımız görüşlerimiz Eylül 19-21 tarihleri arasında Roma'da bu nihai belge içinde değerlendirildi ve görevimizi bu şekilde yaptık. Görev bu şekilde bitmiyor. Oraya Ziraat Mühendisleri Odası'ndan, Ziraat Odaları Birliği'nden, TEMA'dan ve Türkiye Kalkınma Vakfı'ndan temsilci arkadaşlarımız katıldılar. Burada alınan kararları orada nihai metne sokmak için uğraştılar ve büyük bir kısmı da metne girmiştir, görüşlerimizi metin yayınlandığında görmüş olacaksınız.

Bunun anlamı şudur: Artık kuruluşlar kendi sorunlarının bilinci içerisinde, kuruluşlar Türkiye'de üretimin artırılması için, devlet-hükümet ve üreticiler olarak birlikte çalışmanın kararlılığı içerisinde. Bu anlayış içerisinde toplantımızın hayırlı, uğurlu olması dilekleriyle, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bana verilen programa göre 9 arkadaşımızın konuşması söz konusu olacaktır. Birinci olarak **SETBİR Onursal Başkanı Sayın Selçuk Yaşar'a**, görüşlerini belirtmek üzere söz veriyorum.

SELÇUK YAŞAR (SETBİR Onursal Başkanı)

Sayın Bakanım, Basın Mensupları, Divan Başkanım ve Değerli Kongre Üyeleri;

Bu önemli günde hepinizle bir arada olduğum için çok mutluyum. Hayatım boyunca ülkemize ve çalışanlarına, halkımıza, tarımcılarımıza, çiftçilerimize, üreticilerimize faydalı olabilmek ve Türk toprağının değerlerini arttırmak için büyük gayretler gösterdim ve kongrenin üç sene evvel de yapılmasında **SETBİR Başkanı** olarak öncülük ettim, ama şimdi **SETBİR** Derneğinin bir üyeseyim, şu andaki **SETBİR**'in Başkanı ise **Sayın Ahmet Arsan'dır**. Bundan sonra bayrağı, yani benim öncülük ettiğim bayrağı götürecek olan kişi **Sayın Ahmet Arsan'dır**.

Maalesef bu kongreler bir veya iki günlük bir rahatlama ve deşarj imkanından öteye gidemiyor. Açıkça belirtmek istiyorum bu toplantıdan da somut bir netice alamazsak, ben bir daha kongreleri desteklemeyeceğim. Yöntemimizi değiştireceğiz, fikirlerimizi daha değişik ortamlarda daha başka şekilde göstereceğiz.

Evvela Sayın Divan Başkanımın söylediği bir konuya dikkatinizi çekmek istiyorum. Bahse konu olan batı ülkelerinde ve Amerika'da hayvancılığın payı minimum yüzde 50'dir. Bazı ülkelerde ise bu oranlar daha yükselir. Hayvancılık deyince balığı, hindi, tavuğu, ineği, sığırını da katıyorum. Hayvancılığın Türk tarımındaki payı yüzde 25'e düşmüştür. Biz bu yüzde 25'i yüzde 50'ye çıkarmaya mecburuz. Bu en büyük hedef. Bunu yapmak için çırpınıyoruz ve maalesef yapamıyoruz. Bunu inançla söylüyorum. Burada bir sorumlu aramıyorum; ama, gerçek bu ki, biz yüzde 25'den yüzde 50'ye çıkarmaya mecburuz ve bunu yapamıyoruz. Bunun cefasını çiftçimiz çekiyor.

Bugün bir hatırlatma yapayım. Biz, Türk Milleti çok sabırlı, çok saygılı, çok sessiz, çok uyumlu bir milletiz. Basını takip edenler, televizyonu takip edenler hatırlarlar; Fransa'da, Belçika'da, Avrupa'da köylü ve çiftçilerin haklarını nasıl müdafaa ediyorlar, en son İsviçre köylüleri BSE denilen mühim hastalıktan gördükleri zararı yeteri kadar karşılamayan hükümete karşı nasıl etkili gösteri yaptılar, netice aldılar, Paris sokaklarında traktörlerle gezilerek süt güğümlerinin döküldüğünü biliyorsunuz. Hepiniz biliyorsunuz, bilmeyenler affedebilir; ama bunu bilenler şimdi ne yapıyorlar? Demekki gelişmiş demokratik ülkelerde köylünün hakkını aramasının yolu bu. Şimdi böyle bir kongrenin başında bu şekilde bir görüş yapmanın ne gereği var diye düşünenler olabilir. Gıda ve enerji de stratejik olarak dışarıya bağımlı olmamız lazım. Devlet üretmemeli, üretimi teşvik etmeli, üretimi yönlendirmelidir.

Doğuya özel sektör gitmiyor. Devlet, Et ve Balık Kurumu'nu geri alsın görüşünü şahsen tasvip etmiyorum. Kapalı olan kaç tane kesimhane var; onları ucuz kredi ile ayağa kaldırmalı, et ırklarını buraya yerleştirmelidir, bu meralarda, ancak bu tip, eti için beslenen hayvanlar yetiştirilir, et ırkı yetiştirilmelidir. Biz Pınar-Et'i açtığımız zaman ihtiyacımız olan bütün etimizi Kars'tan, Urfa'dan getirirdik. Tamamen bu yok oldu. Açıkçası geçirdiğim tecrübe biraz acıdır, eğer biraz acı konuşuyorsam, bu bakımdan kusurumu affedin.

İçerisinde bulunduğumuz yılın son durumuna bakalım. Arpa fiyatı yüzde 140, buğday yüzde 132, mısır yüzde 107, yonca yüzde 100, ilaç fiyatları ise yüzde 150 arttı, et fiyatı olarak bıçak fiyatı 225 bin liradan, 330 bin liraya arttı, yani yüzde 50 artış oldu. Çiftçi nasıl besicilik yapsın? Çiftçi nasıl sütçülük yapsın? Çiftçi nasıl hayvanına baksın? 1996 yılında maalesef çiftçimizin masraflarına göre geliri düşmüştür. En kolay, acil ihtiyacı karşılayan kolay satılan hayvandır. Bu yıl kesimhanelere bakın, inek kesimi geçmiş yıllara göre 3 misli fazla. Sebep geliri düşen üretici, toprağını, hayvanını, damını satıp şehirlere kaçıyor, çarpık şehirleşme, sosyal patlamaların gerçek sebepleri bunlar. Sosyal patlamanın sebeplerini başka yerde aramayın. Doğuda hayvan yetiştiricisi kalmamıştır, hepsi büyük şehirlerde geçim derindedir. Göçün ve terörün ilacı 4 ayaklı mermilerdir. 4 ayaklı mermilerle terör söner, köylü damına, çiftine-çubuğuna bağlanır. Ancak, para kazanması şart, yoksa 4 ayaklı mermiler de boşa gider.

Bazen toprak sahibi insanlar bana soruyorlar: "Hayvancılık yapmayı düşünüyorum, ne dersiniz?" diyorlar. Ne diyeceğimi şaşırıyorum. "Yapın" desem basit bir hesap yaptığında adam zarar ettiğini görecektir, "yapmayın"

desem o zaman "sen neden yapıyorsun?" diyecekler. Benim de çiftliğim var biliyorsunuz. Ama bilemezler ki, bugün hayvancılık yapanlar bu mesleğe sevdalanmışlardır, o hayvanının kokusunu duyacaklar, gübreye basacaklar. Kara sevda bu. Ancak, her geçen gün hayvan varlığımız azalıyor. Tabii ithalata bağımlı kalmışız diyoruz, ama hükümetimizin son aldığı kararları destekliyorum, yani ithalatın frenlenmesini, bakanlığın uygulamalarını olumlu görüyorum. Bazı AB ülkelerinde atılacak, yakılacak et stokları var. Türkiye'ye et satmak için Avrupalı et ihracatçılarının bakanlıkları sıkıştırdığını duyuyorum. Buna karşılık bizim ihracatımız sıfır; geliştirmek için idari politik çabalar çok yetersiz. Hayvan hastalıkları tam bir kabus, ne zaman vuracağı belli değil. İşte 20 senedir bu konuya sevdalandım, Pınar Süt ve Pınar Et yatırımları dolayısıyla. Yazdığım yazıların ve raporların haddi hesabı yoktur, kongreler, İzmir'de yaptıklarımız çoktur; ama, istediğimiz gerçekleşemedi, yaşım da ilerlemiştir, yani Türkiye istediğimiz seviyede değildir. Bu kongre inşallah bunu başarır. Sayın Divan Başkanımızın söylediği gibi herkes bir yere yumruğunu vurur da bu kongreden bir netice çıkar.

Sözlerime son vermeden önce parmak basılması gereken noktaları konuşmacıların tartışmaları açısından açıklamakta yarar görüyorum.

1-İthalata karşı yerli üretimi korumasız bırakmayın. Avrupa Topluluğu üreticisini, çiftçisini nasıl koruyorsa siz de bizi öyle kalkanlarla savunun. Tarım Bakanlığı bünyesinde tarımsal ürünler dış ticaret fiyat dengeleme komitesi kurulmalıdır.

2-Zirai kredilerin hacmi küçültülmüştür. Yetersiz krediden dolayı ticari kredi veya tefecinin kucağına düşen üretici yok olmaktadır. Zirai kredi özel sektör bankaları tarafından verilmeli, hayvancılıkta zirai kredi hacmi 400 Trilyon TL'nin altında olmamalıdır.

3-Şap bu ülkeye zarar vermektedir. Geçenlerde Pınar olarak Sial Fuarı'na katıldık. Ürün numunelerini dahi, Türkiye'de şap var diye, Fransa'dan içeri sokamadık. Kaliteli aşı yollarını araştıralım. periyodik aşılama yurt genelinde yapmalıyız. Aşı üretimi süratle özelleştirilmelidir.

4-Tarımsal ürünleri desteklerken hayvansal ürünlere de aynı ölçüde teşvik gerekir. Biri %150 artarken diğeri % 50 artarsa bu sektör ömürlü olmaz.

5-Gerçekçi bir fiyat politikası oluşturmak gerekir. AB ülkelerinde bu sistem hedef, eşik ve müdahale fiyat uygulamalarıyla sürdürülmekte; Ürün Boardları fiyat oluşumunda etki sağlamaktadır.

6-Hayvansal ürünlerde, Türkiye kendi kendine yeterli olmanın ötesinde dış ülkelere de hayvansal ürün ihracatını bir hedef olarak belirlemeli ve buna yönelik olarak et ve süt ürünleri ihracatı teşvik edilmelidir.

7-Nesil ıslahını iyi organize edelim. Hayvanlarımızın genetik düzeyini yükseltelim. Yurdumuza özgü etçi ve sütçü ırklarımız olsun. Anadolu Charolesi gibi, Anadolu Limousin'i gibi.

8-Damızlıkçı süt çiftlikleri tesis edelim. TİGEM arazileri bu amaca yönelik özelleştirmeye tabi tutulmalıdır. Damızlık ithali yıllarca devam edemez, ithalat ulusal bir strateji olamaz.

9-Hayvancılığa yönelik çiftçi ve üretici organizasyonları hızla kurulmalı, etkin bir şekilde çalıştırılmalıdır.

10-Hayvan yeminde kullanılan tahıllarda politik hata yapmamalıyız. Ana politikamız uygun fiyatta hayvan yemi sağlamak olmalıdır.

Tabii ki bu noktaları çoğaltmak mümkün, ben aklıma gelenleri söyledim.

Son olarak; Bakanıyla, bürokratiyle, sanayicisiyle ve üreticisiyle hepimiz buradayken toplantıdan somut kararlar çıkaralım. Gelecek toplantıyı bu kararların neticelerini tartışmak için yapalım.

Başarılar dileğiyle sözlerime son verirken hepinizi saygıyla selamlarım.

HAYRETTİN KARACA (TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Bakanım, sayın parlamenterler, değerli hocalarımız, bilim adamlarımız, sayın başkanımız, basınımızın değerli mensupları, kongrenin saygı değer üyeleri; hepinizi saygıyla selamlarım.

Bu faaliyetler, hayvancılık olsun, tarım olsun bir şeyin üzerindedir. Bu da topraktır. Eğer senin toprağın yoksa, otun nerede, hayvanını neyle besyeceksin. Evet, her şeyin temeli topraktır. O bakımdan olaya, gerek ülkenin diğer sorunlarının çözülmesi ki, benden önceki konuşmacı tarafından dile getirildi, bu sosyo, ekonomik olaylar göç ile neticelenen bu olayın temelinde toprak vardır. Anılarımla size görüşlerimi arz etmek istiyorum.

Anılarım nedir; biz bu işe gönül verdikten sonra çevremizden çok büyük destek ve yardım aldık. O meyanda değerli hocalarımız bize dediler ki, en önce almanız lazım gelen karar ve tedbir meralar olması gerekir. Gelin şu meralarda yapacağımız çalışmalarda hem erozyonu en kısa zamanda önleriz ve en kısa zamanda netice alırız. Tarımla uğraşmayın. Tarımın çok büyük sorunları vardır, ama meraların ıslahı bakımından bize güvenin çok daha çabuk netice alacağız. Bugün aşağı yukarı 7-8 köyümüzde mera ıslahı çalışmaları başladı ve yürüyor. Birinciye girmekte çok zorluk çektik. Bu adamlar paralı kişiler, acaba böyle gelip de, bizim meralarımız için niçin harcayacaklar, herhalde bir dertleri vardır, bir hedefleri vardır, acaba buralarda köşkler yapıp da, elimizden me-

ralarımızı mı alacaklar diye düşünerek konuya zor girdik; ama, şükranla anıyorum, valimizin, kaymakamlarımızın ve orada yetişen gençlerimizin büyük desteği ile oraya girdik, orası Bergama, Çamavlı Köyü'dür. Tel örgü, kazı ve işçilik bizden oldu. Böyle bir şeye inanmıyorlar. İkinci köyümüze gittik, birinciye örnek gösterdik. Bu sefer yalnız tel örgü ve kazığın parasını ödedik, köylü, işçiliğini kendi yaptı. Üçüncü köyümüze gittik, "ayıp değil mi?, bu hizmetler bizim için yapılacağını gördük, bu işin kısa zamanda halledileceğini öğrendik, ayıp değil mi?, bu meralarımızı telle veya kazıkla niye çevirelim, biz bunu koruyamayacak olduktan sonra" Evet, üçüncü köyde de böyle bir netice aldık.

Sonuç ne oldu: Kasım ayında tel örgüye aldığımız ve yem takviyesinde bulunduğumuz ilk merada, Kurban Bayramının son günü gitmiştik, Mayıs ayı idi, şaşırıp kaldık, diz boyu ot var ve öyle çeşitli bitkiler gelmiş ki, 50-60 santimetre yonca gördük, şaşırıp kaldık. Biz burada bir şey de yapmamıştık, hani burada ahırdaki taze gübreyi alıp da, şerbet verecektik, programda vardı, merayı sulayacaktık, hayvanın yemediği bitkileri alıp, yiyeceği bitkilerle daha da zenginleştirecektik. Evet, işte daha toprakların verme gücü böyle devam ediyorsa, bu iş halledilir.

İkinci köyümüzdeki olayı size rakamlarıyla izah etmek istiyorum. Bolu, Semende, Közete Köyü'nde, ilk yıl iki ton fiğ tohumu verdik, 20 ton tohum ve 44 ton samanını aldılar, bunun için o günkü piyasa değeri 1 milyar 800 milyon lira idi, bunları kullanılmayan arazilerde yaptık. Bu sene göğüs boyunu geçen korungaları biçtiler, 6 ton fiğ tohumu ektiler, hesaben 15-20 milyar liralık girkiye sahip oldular. Meraları açmak için haber gönderdik, Haziranın birinde geliyoruz, hazırlanın, basınla da geleceğiz. Gelmeyin olmaz, meralar daha yaş, 10 Hazirandan evvel gelmeyin diye haber geldi, ama orada 1 Haziranda hayvanları meraya sokuyorlardı. Niye şimdi meraya sokuyorlar? Alternatif geçim sağlayabilirdik.

Bunlar bize gösteriyor ki, eğer tali arazilere kısa süre içinde böyle bir değer kazandırılıyorsa, bu dava halledilir. Sayın Selçuk Yaşar beyin de söylediği gibi, o değerli insanımız, o değerli Anadolu insanı ve toprak iki güvencemizdir. Bir süreden beri iştiriz "kalkınma köyden başlar" diye, işte başladı. Nasıl? İki unsur vardır. Birisi, bahse konu o değerli insanımız ve diğeri de o değerli topraktır. İkisi de çok değerlidir ve eğer Türkiye'nin kurtuluşu bahis konusu ise, istikbali bahis konusu ise, bağımlılığı bahis konusu ise, bu yine topraktan gelecektir.

Hesaplara göre belki de bu 40, 60 milyarlık gücüne, hayvansal ihracat gücüne kavuşacağımız bir potansiyeli gördük, bunu yaşadık. Hesaben böyledir. Örnek alanda yapılan bu hizmet, eğer hayvan yemi satın alan bir köylü, bir sene sonra hayvan yemi satmaya başlarsa, sattığına da pişman olup da birden bire 100 inek isteye-biliyorum diyebiliyorsa, eğer 100 inek istenen bir Türkiye'de kasaba, kesime, memesinden süt damlayan hayvan da götürülebiliyorsa, eğer yaylada, merada, otlakta, dizboyu ot otlatılmıyor ise, sütünü satamadığı için, bu yanlışlık daha devam edebiliyorsa; ama, eğer örnekler verildiği sürece, yaşayıp, bu olaylarda aldığımız güven verici örneklerle, bu davanın kısa sürede halledileceğine inanıyorum.

Avrupa Parlamentosuna gittik, bazı sorunlarımızı anlatmaya çalışıyoruz, sorunlarımıza çare bulmaya çalışıyoruz, uluslararası bir düzeye doğru taleplerimiz var. Türkiye'deki bu meralarla köylünün kalkınmasına yapılan hizmetlere inanmadılar. Gelin görün dedim, kalktılar, geldiler ve gördüler; ama, onları etkileyen başka bir şey oldu. Tabii fiziki durumu gördüler, meraların ne kadar çabuk ıslah edildiğini gördüler, ekolojik zenginliği gördüler, onlar için bunlar o kadar önemli değildi; ama, başka bir şey daha gördüler. Bir katılım gördüler, bir toplumsal dayanışma gördüler. O, onları çok etkiledi. Pırıl pırıl gözler gördüler, muhtarın konuşurken boğazının düğümlendiğini, ağladığını gördüler, ihtiyar kadınların gelip hepimizle sarmaş dolaş olduğunu gördüler, kaymakamı gördüler, hocaları gördüler, bilim adamlarını gördüler, ormancısını gördüler, tarımcısını gördüler, değişik yörelerden gelen değerli arkadaşlarımızı gördüler. O gün, orası kim kime idi, yani bir bayram yeri gibi idi, anlatılamayacak bir olay vardı. Onlar şaşırıp kaldılar. Bu toplumsal katılım dediğimiz olay, o değerli insana yapılan bu hizmetin, bu kadar çabuk netice alacağını bize gösterdi. Sonunda dayanamamışlar gelen parlamenterler, son basın toplantısı sonundaki yemekte, başkanları çıktı ve "Biz, TEMA'nın Türkiye'ye ve dünyaya yapacağı hizmeti gördük, anladık, bu bilince inandık, TEMA'ya üye olmaktan kendimizi alıkoyamadık. İlişkide üye formlarımızı ve aidatımızı Sayın Başkana sunup, bizi üyeliğe kabul etmelerini rica ediyoruz" dedi. Biz de aldık kabul ettik. Sonra başka bir şey daha söylediler," şimdi Avrupa Topluluğunda dostlarınız vardır, bize güvenin" Bunu kim dedirtti? Bunu pırıl pırıl olan gözler dedirtti, o toplumsal katılım söyletti, o verilen hizmet söyletti. İşte bütün bunu veren topraktır. Toprağın yoksa, otu nereden alacaksın, otun yoksa, hayvanını neyle besleyeceksin. Her şeyin temelinde toprak var.

26 Kasım 1996'da Dördüncü Erozyonla Mücadele Haftasını açacağız. Sayın Cumhurbaşkanımızın da onurlandıracağı bir toplantı olacak. O gün göğüslerimize bir yaprak takacağız. Manası şu olacak, ülkemizin toprak erozyonundan kaybettiği olayı, tehlikeyi gördüm, anladım, bilinçlendim, bu davaya her türlü maddi, manevi gönüllü katkıya hazırım, bunun için and içiyorum manasına gelen o yaprağı sizlerden ve bütün vatandaşlarımdan takmanızı rica ediyorum. İnanıyorum ki, yola Türkiye çöl olacak diye çıktık, doğru, bugün Türkiye'nin yarısı çöldür, ama Allah'a yalvardık, Türkiye çöl olmasın dedik. Geçmiş sloganımız böyle idi. Bugün inanıyorum Türkiye çöl

olmayacaktır; çünkü, bu uğruna öldüğümüz aziz vatan toprakları bize halen bir şey vermeye devam ediyor. Ne kadar eziyet etsek de, ne kadar hakaret etsek de, o hoşgörüsüyle o bir şeyler vermeye hazır. Birbirimize mutluluk dilerken, tuttuğun topraklar altın olsun diye ona hakaret etmeye devam etsek dahi, o bize bir şey vermeye hazır ve o değerli varlık, o Anadolu evladı, hem bu hizmete layık, hem bu hizmetin en büyük potansiyelidir. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

M.KEMAL AKMAN (BESD-BİR Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Bakanım, sayın başkan, saygıdeğer parlamenter arkadaşlarımız, değerli müsteşar yardımcılarımız, değerli çiftçi ve üretici arkadaşlarımız, basınımızın saygıdeğer mensupları ve kıymetli misafirler;

Ülkemizin "Hayvancılık ve Et Üretimi" konularındaki tartışılmaz yerinin son 15 yıldır hızla gerilediği ve artık neredeyse çok vahim durumlara düştüğü bu günlerde konunun önemini bir kez daha vurgulamak ve zararın neresinden dönülürse dönlün çıkış yollarının bulunabilmesi ihtimalini değerlendirmek amacıyla düzenlemiş olduğumuz bu kongreye, Organizasyon Komitesi ve BESD-BİR adına hoşgeldiniz der, hepinizi saygıyla selamlarım.

Halkının büyük çoğunluğunun tek geçim kaynağı olan hayvancılık ve onun girdisini temin eden tarım konularında ülkemizin kendi yetkililerince bu derece yalnız bırakıldığı 10-15 yıllık bir dönem hiç bir zaman olmamıştır. Bu dönemin ülke ekonomisi üzerindeki tahribatının çok büyük olduğu malumlarınızdır. Son zamanlarda bu hassas konu üzerinde bazı önlemlerin alınmaya başladığını büyük bir memnuniyetle izlemekteyiz.

Dün, Tarım Bakanlığında bir kurul çalışması sırasında Sayın Bakanımızın ve değerli bakanlık mensuplarının bu konuya gösterdikleri sıcak yaklaşım ve sorunlara çözüm bulma konusunda bizimle birlikte çalışma arzularını görmüş olmamız bizi mutlu etmiştir.

Bugün için tavukçuluk, hayvancılık sektörü içinde ülke ihtiyacının tamamını karşılayabilen tek üretim dalıdır. Türkiye'de üretilen piliçlerin %80'i son derece modern tesislerde ve ileri teknoloji ile üretilmektedir. Bu tesisler gelişmiş ülkelerdeki emsallerinden 20 yaş daha gençtir ve dolayısıyla onlardan çok daha moderndir. Bu ileri teknoloji sayesinde tavukçuluk konusunda Türkiye'deki üretim standartları, dünya standartlarının üzerinde veya en azından onlarla eşdeğer düzeydedir. Soğuk zincir kavramı topyekün sektörde çok iyi anlaşılmiş durumdadır. Tabii bu, tavukçuluğun sorunları yok demek değildir. Tüm hayvancılığın ve dolayısıyla tavukçuluğun da pek çok sorunları vardır. Bu sorunlar kongre devamınca sayın konuşmacılar ve panelde de birliğimiz tarafından dile getirilecek ve ümit ediyorum ki bir sonuca bağlanacaktır.

Piliç eti üretimi 1991 yılından bu güne kadar devamlı olarak yıllık ortalama %15 oranında bir artışla 1991 de 163.000 tondan, 1996 yılında yaklaşık 395.000 tona kadar yükselmiştir. Kontrol dışı üretimlerin de eklenmesiyle bu rakamın yaklaşık olarak 525.000 tona ulaştığı görülmektedir. Buradan şuraya gelmek istiyorum. Yani Türk halkının fert başına yıllık piliç eti tüketimi, 3-4 kilolardan bu gün 8,5-9 kilolar düzeyine yükselmiştir. Hedefimiz, komşu bazı ülkelerin düzeyi olan 18-20 kilolara ulaşmak olmalıdır. Bu rakam Amerika Birleşik Devletlerinde 43 kg, diğer bazı gelişmiş ülkelerde 20-25 kg civarındadır. Üretimde dünyadaki yerimizin 18'incilik olmasına rağmen tüketimde 113'üncü olduğumuzu belirtmekte yarar görüyorum. Bu potansiyel sektörde fazlasıyla mevcuttur. Ülkemiz protein açığının en ucuz ve en sağlıklı bir şekilde karşılanabilmesi bu değerli ürünün tüketiminin artırılmasıyla mümkündür.

Her ne kadar bir tarım ülkesi olduğumuzu söylesek de bilinçsiz ve plansız bir şekilde yapılan tarımsal üretim, ülkemizi bir tarım ülkesi olmaktan çıkarmıştır. Şu anda broiler yemlerinde kullanılan hammaddelerin %90'ı ithal olup deyim yerindeyse "fason" üretim yapmaktayız. Mısır+Soya küspesi broiler yemlerinin %75 gibi önemli bir kısmını oluşturduğuna göre bu iki yem hammaddesinin üretimi mutlaka teşvik edilmelidir. Bu teşvik sübvansiyon verilerek değil, birim alan başına olan üretimin artırılması şeklinde yapılmalıdır. Devletten beklenen, birim başına olan tarımsal verimliliğin artması için gereken tedbirlerin alınmasıdır. Kısa vadede alınabilecek önlemler, bu hammaddelerin dünya fiyatlarından temin olanaklarının sağlanması olabilir. 1990'larda Avrupa'da bire beşyüz olan soya verimi bizde bire yüzyetmiş civarındadır. Yine mısırdaki Avrupa'da verim bire 1500 seviyelerinde iken, bizde bire 900'ler düzeyindedir. Buğdayda ise halen dekardan 250 kg verim alıyoruz. Arzu ediyoruz ki bu 450 kg'lara çıkabilsin. Verimlilik artırılmadan çiftçimizin ürününün dünya fiyatları ile alınmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Zarar eden çiftçi o ürünü ekmeyecektir ve dünya fiyatlarının üstünde verilen fiyatlar da tarım ve tarıma bağlı tüm sektörlerin rekabet şansını ortadan kaldıracaktır.

Özetle söylemek gerekirse "tarımda verimlilik" birçok sorunun çözülmesinin temel noktasıdır. Bu sorun çözülmediği takdirde 2000'li yıllarda Türkiye'de tüketicinin yalnızca ithal damgalı piliç eti yiyeceğini söylemek kehanet olmaz.

Bu kongrenin, hayvancılığın geliştirilmesi yönünde olumlu adımlar atılmasına vesile olması temennisiyle kongremize başarılar diler saygılarımı sunarım.

BEKİR GENÇ (Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulu Üyesi)

Sayın Bakanım, sayın başkan, sayın parlamenterler, sayın bürokratlar ve en önemlisi de sayın çiftçiler, sayın üreticiler, sayın yetiştiriciler, ben sizlerin temsilcisi olarak bulunuyorum. Burada bugün çok güzel manzarayı hepimiz gözlemliyoruz. Şurada gördüğümüz bu kadar değerli, bu konulara kafa yoran kuruluşların, kendi konularına bu kadar büyük hassasiyetle eğilmeleri ve bunu burada görüşmeleri, bunu 3 yıl sonra, daha evvel yapılan bir toplantıyı tekrar etmeleri, çok güzel bir şeydir.

Değerli delegeler, son yıllarda dünyada büyük gelişmeler olmaktadır. Bunun en güzel örneğini Türkiye olarak göstermekteyiz. Bugün artık herşeyi hükümetten beklemenin çözümleri ki, belli oranlarda çözümleri hükümetten bekleyeceğiz; ama, çözümlerin teşhisini, ortaya konulmasını, araştırılması ve çözüm önerilerini ondan beklemenin zamanı artık geçmiştir. Bütün dünya artık stratejisini, politikasını değiştirdi. Birkaç gün evvel FAO dediğimiz Birleşmiş Milletler Teşkilatının Düzenlediği Dünya Gıda Zirvesine katıldım, teşkilatım adına ve çiftçilerim adına katıldım. Orada şunu gördüm: Orada hükümet kuruluşlarının dışında çok büyük gücü vardı, çok büyük uyanış vardı. Özellikle gelişmekte olan delegelerin orada aktif olarak meselelerine sahip olmaları ve öneriler ileri sürmeleri beni fevkalade duygulandırdı. Türkiye'de de ümit ediyorum böyle bir iyi yoldayız. Eğer bu işin içinde olanlar, üreticiler, yetiştiriciler ve ticaret şirketleri meselelerine bu derece hakim olurlarsa, ümit ediyorum ki, bu meseleler çok daha yakın zamanda çözüm bulacaktır.

Değerli arkadaşlar, orada alınan kararlar arasında çok enteresanları vardı. Mesela güncel olarak burada görüştüğümüz, dünyada ticaretin liberalleşmesi ve bu liberalleşme içerisinde her şeyin serbestçe alınıp satılması, ama bu toplantıda bu konulara karşı çıkıldı, bu belki çok kısa vadede faydalı birşey gibi gözüküyor, ama ülkenin iç kaynaklarının ekonomik işletilmesini ve netice almasını da engelliyor. Bu açıdan kendi ülkesinin özel şartlarına uygun olarak ticaret tedbirlerini, belli ölçülerde ki, tabii uluslararası ticaret kurallarına tabiyiz, ama bunun dışında kendi ülkemizin menfaatleri istikametinde tedbirleri de almak durumundayız. Bu açıdan sözü edildiği gibi buğday ithal ediyoruz, et ithal ediyoruz. Şüphesiz bunlar bu ülkeye çok büyük zararlar vermişlerdir. Hayvancılığımızın bugün bu durumda kalmasının sebeplerinden bir tanesi budur. Bunu yaşadık ve anlıyoruz ki, bakanlığımız bu konuda gereken tedbirleri alma yolundadır.

Sayın Başkanım, bazı konuları vurgulamak istiyorum. Bu memlekette çiftçilerimiz gerçekten hayvancılık konusunda büyük sıkıntılar çekmişlerdir, büyük sıkıntılara düşmüşlerdir. Ve hükümetlerimiz maalesef kendilerine verdikleri sözü tutamamışlardır. Bundaki en büyük sebep, bu toplantılarda belli kararlar, belli görüşler ileri sürülüyor, ama hiçbir görüş, üzerinde mutabık kalınan hiçbir karar kararlılıkla yürütülemiyor. Türkiye'nin en büyük sorunu bu. Bugün yürütülen bu politika, bir sene sonra falan politika oluyor. Bu şekilde de bu hayvancılığı kalkındırmamız mümkün değil, bu memleketin tarımını bu şekilde kalkındırmamız mümkün değil, bu şekilde çiftçilerimizi, bu şekilde refaha götürmemiz mümkün değil. Politikalarımızı çok iyi tespit edip, buna göre de kararlılıkla üzerine gitme durumundayız.

Sayın Başkan, sayın çiftçiler, sayın katılımcılar, sayın bakanım, hepinizi Türkiye Ziraat Odaları Birliği adına saygıyla selamlıyorum.

PROF. DR. GÜROL ERGİN (TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı)

Sayın Başkan, Tarım Bakanlığının seçkin üst düzey yöneticileri, saygıdeğer ziraat mühendisi, veteriner meslektaşlarım, çok sevgili saygıya her anlamda değer çiftçi, üretici kardeşlerim, sivil toplum örgütlerinin sayın yöneticileri, sayın basın mensupları; hepinizi Türk Mühendis, Mimar Odaları Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu ve 20 bin üye meslektaşım adına saygılarımla selamlıyorum.

Sayın Bakanımızın da ifade buyurdukları gibi bugünlerde bir dünya gıda zirvesi toplandı ve bu toplantı ilk kez oldu. Bu zirveye niçin gerek duyuldu? Sevgili arkadaşlarım, dünya belki şu anda benim de hissedemediğim anlamda veya ölçekte üretim yetersizliğine doğru gidiyor. Uzun dönemi kapsayan araştırmalar gelecekte, kişi başına düşen üretimin yıldan yıla azalacağını gösteriyor. Hiç olmazsa bu azalmayı önleyemesek de azaltırız hesapları yapıyor. Dünya gıda zirvesi bunun için yapılıyor. Çok isterim ve dilerim ki gerek ülkemizde, gerek dünyanın diğer ülkelerinde bu zirvede katılıp da, o ortak metnin altına imza atanlar, bugünden başlayarak attıkları imzayı unutmaya gelmezler.

1980'li yıllar Türkiye'de tarımın sanayi lehine ihmal edildiği yıllar oldu, hatta daha ileri giderek söylersek tarım katledildi. Şimdi, Sayın Hasan Metin'i dinlerken şu dikkatimi çekti, söylemek isterim, bir zamanlar tarım sanayi çelişkisi gündeme getirilirken, tarımı sanayi lehine bozan, ezen politikalar öne çıktı, Türkiye bugünkü noktaya geldi. Türkiye bugün sanılanın çok üstünde hayvansal üretimde de, bitkisel üretimde de geri noktadadır ve günbegün gerilemektedir. Onun için diyorum ki, tarımın bütünlüğü içerisinde ne bitkisel üretim, ne hayvansal üretim, diğerinin önüne alarak bir yere varmak mümkün değildir, ikisi birlikte gider, eğer tarım bir ekonomik faaliyet

olacak ise, bunun için de elbette hayvancılık da olacaktır, elbette bitkisel üretim de olacaktır. Zaten bitkisel üretim olmadan hayvancılığın olma şansı var mı? Onun için bu konularda benim tercihim biraz daha dikkatli süzgeçten geçirilmiş ifadelerle konuşma olacaktır.

Ne oldu da Türkiye'de tarım bütünüyle ve bunun içerisindeki hayvancılık bu noktaya geldi? Bu soruların yanıtı verildiğinde bundan sonra yapılacak doğruların anahtarı elde edilmiş olur. 1980'li yıllarda maalesef gözü açık politikacı tipi Türkiye'de fiyatları terbiye edeceğim diyerek, ama asla ileriye gözetmeden, o gün için fiyatları belli bir düzeyde tutabilme endişesi içinde, biraz önce Sayın Bakanın da buyurdukları gibi, hesaba kitaba gelmez dış alımlar yaptılar, nereden, kimden ve ne gelirse gelsin zihniyeti ile ülkeyi diğer ülkelerin köylüsünün cebine para aktarmak suretiyle, o ülkelerden gelen gıdalarla doldurdular. O zaman da söyledik, şimdi de söyleyeceğiz, bu yanlış sürerse, yarın da söyleyeceğiz. Giren her bir gram et, ülkede bir kilo etin geri gitmesi anlamına gelir. Giden her bir gram süt tozu Türkiye'de bir ineğin sütünün yok olması anlamına gelir. Ameliyat yapılırken son derece akıllı, fikirli ve dikkatli olmak gereği vardır. Geleceği gözeten anlayışların egemen olması gerekir. Yoksa, geçmişte hep olduğu gibi, bunu söylerken 1980'li yılları kastediyorum, ama 1990 yıllarda da aynı yanlışların tekrarlandığını ifade etmek istiyorum. Aynı yanlışlar sürdürülüyor. Şu kürsülerde benim söylediğim sözleri aynısını söyleyip, geçmişte şu yanlışlar yapıldığını iddia edenler, iktidara geldiklerinde, aynı yanlış daha büyük ölçüde sürdürdüler; çünkü, onların da kafasında olan, o fiyatları belli düzeyde tutarak, gelecek seçimde halktan biraz daha fazla oy toplayabilmektir; ama, geleceği katlettiler. Onun için yarın öbür gün, biraz önce kürsüde konuşan Sayın Bakanın, tekrar o yollara girerse, Türkiye daha büyük açmazların içinde tekrar girer; ama, şunu gerçekten içtenlikle ifade etmek istiyorum. Yıllardan beri ilk kez tarım bakanı, tarım konusunda gerçekten bilgili, ama gerçekten de bir şeyler yapma isteği ile dolu olarak hareket ediyor. Her şeyden önce hiç olmazsa şu kürsülerde söyledikleri, bize bu düşüncüyü veriyor, bizi bu kanaate yönlendiriyor. Bunu söylemek isterim ve bunu bir şans olarak da gördüğümü ifade etmek isterim.

1980'li yıllarda bir taraftan bu tür ithalat artırıldı, öbür taraftan Tarım Bakanlığı paramparça edildi, Sayın Bakan da söylediler, Toprak-Su denen, Türkiye için son derece önemli, Türkiye'yi bütünüyle kavramaya yönelik, Türkiye topraklarını her bakımdan muhafaza etmede ve doğru kullanmada yol gösterici ve yön gösterici, ciddi işleri gerçekleştirecek olan kuruluş ortadan kaldırıldı ve Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü kaldırıldı, Hayvancılığı Geliştirme Genel Müdürlüğü kaldırıldı, Gıda İşleri Genel Müdürlüğü kaldırıldı, Zirai Mücadele Genel Müdürlüğü kaldırıldı. Arkadaşlar, Zirai Mücadele Genel Müdürlüğü'nü kaldırmakla, Türkiye'de Sağlık Bakanlığını kaldırmak arasında hiçbir fark yoktur. O gün, onu kaldıran zihniyet, bence Sağlık Bakanlığını kaldıracak kadar vahim bir hata işlemiştir. Sonuçlarını görmekteyiz.

Yapılan hareketin sonunda ne çıkıyorsa, ona bakıp, onu değerlendirmek, o hareketin doğru mu yanlış mı yapıldığı konusunda bizlere ipuçları, bilgiler veriyor. Eğer 1980'li yıllarda birbiriyle bağlantılı bu yanlışlar yapıldıktan sonra, Türkiye'de üretim bugünkü noktaya gelmişse, çiftçi özellikle hayvan üreticisi cebinde beş kuruş olmadığı için köy kahvesine gidip çay içemeyecek duruma gelmişse, o günkü yapılanlar yanlış demektir. Bunun böyle bilinmesi gerekir. Türkiye'de çok yanlışlar yapılmıştır.

Ziraat Bankamız ciddi bir araştırma yapmış, araştırmanın yapıldığı dönemde 3121 tane atıl, tamamlanmamış işletme saptamış, yer yer ve isim isim saptamıştır. Bunun 2101 tanesi büyük baş besicilik işletmesidir. Bu nasıl bir ülkedir 2101 tane işletme yapacaksınız ve hiçbirisini işletmeye açmayacaksınız? Bu nasıl devlet anlayışıdır, bu nasıl devlet ciddiyetidir? Bunun üzerinde durulması ve düşünülmesi gerekir. Türkiye'de eğer besicilik yapılacaksa, önce bu işletmelerin çalışır duruma getirilmesi gerekir. Yeniden işletme kurma şeklinde değil, en önce ve her şeyden önce bu işletmeler çalışır hale getirilmelidir. Geçmişte olduğu gibi belli parti yandaşlarına, belli partinin il ve ilçe yöneticilerin -hangi parti olursa olsun- şu veya bu ad altında para akıtmakla bir yere varılmayacağı görülmüştür. Öyle faizsiz kredi de olmaz, o da aldatmacadır. Faizsiz para alan bunu babasından kalan miras gibi kullanır, hiçbir şeye de yaramaz, parayı alan yarın faizi ile ödeyeceğini bilirse, ona göre ciddi görür ve iş yapar. Geçmişte faizsiz krediler de dağıtıldı; Türkiye'ye şu kadar yararı oldu mu? Ne oldu? Bu paralar gitti, her şey gitti; ortada ne hayvan var, ne de barınağı var. Bu ülkeye yazık olmadı mı? Onun için kredilendirmede son derece dikkatli, temkinli ve akıllı olmalıyız. Çok da kredi verilmiştir, trilyonlar konuşmuştur, ama sonuç alınmamıştır. Nasıl yaparsak sonuç alırız, nasıl yaparsak ciddi oluruzun hesabı yapılmalıdır.

Bir noktada Sayın Bakana katılmadığımı da ifade etmek isterim. 1 Milyon ton buğday aldık dediler. Demek ki, 1 milyon ton buğday alındı ise alınıp alınmadığı bilmem, yetmemiş. Burada bir yanlış yapılmıştır. Eğer buğday fiyatı bir günde 20 binden 27 bine şişirilmiş gerekçelerle yükselbiliyorsa, TMO ise işlevini yapmamış demektir. Bu 1 milyon ton buğday 2 milyon tona çıkarılmış olsaydı, ne olacaktı; şu noktaya geliyoruz, TMO işlevini görmemiştir, çiftçiye destekleme işlevini görmemiştir, üreticiye destekleme işlevini görmemiştir. Biz, hepimiz tüketicileri koruma, kollama görevini görmemiş demektir; ama, gerçekten ve çok büyük ölçülerde spekülâtorleri besleme tarz düşünceyle veya o eksikliğiyle de görmüş demektir. Bunun da bilinmesi gerekir, yani TMO'nun bu konuda bana göre hiçbir şekilde savunulur tarafı yoktur. TMO yanlış yapmamışsa, eksik yapmıştır, bana göre yanlış yapmıştır. Sonra

bir fon uygulaması getirildi, yüzde 15'e gümrük vergileri çıkarıldı. Gümrük vergisinin yüzde 15'e çıkarılmasının doğru olduğuna inanıyorum; ama, zamanlamasının yanlış olduğunu söylüyorum. Ürün çiftçinin elindeyken, bu % 15 gümrük vergisini niye getirmediniz? Gümrük vergisi niye konur, çiftçiye destelemek için konur, üreticiyi desteklemek için konur. Üretici malını elinden çıkarmış, tüccar depolamış, gümrük vergisini çıkarıyorsunuz, fiyatlar da fırlıyor, zamanlama yanlıştır, düşünce doğrudur. Bunların da açık ve seçik ve de net olarak söylenmesi gerekir. Eğer doğruları söylersek, eğer devlet adamları devlet adamı ciddiyeti içerisinde olurlarsa, mutlaka bu söylenenler bir yerde yankısını bulur ve hiç olmazsa bundan sonra yapılanlarda daha doğru hareket edilir.

Burada söylenenlerin hepsi çok büyük oranda doğrudur. Burada söylenenlerin hiçbirine katılmamak mümkün değil. Doğru olmayan şudur: Türkiye sosyal devlet anlayışını bırakmıştır, Anayasasında yazmasına karşı. Sosyal devlet nedir? Sosyal devlet, ben, siz, bütün üretici ve bütün tüketici, 60 milyonun üzerindeki bütün insanlarımızı tek tek kavrayıp, tek tek derdini kendine dert edinen devlet demektir. Türkiye bunu yapmamıştır, 1980'li yıllarda maalesef o günkü anlayışın yanlışlığı ile üretici, çiftçi, toplumun yaklaşık yarısı gözden çıkarılmıştır. Onun gözden çıkarılması, aslında diğer % 50'nin de gözden çıkarılması, ama çok çok düşük bir azınlığın gözden çıkarılması, buralarda % 20'ler telaffuz edildi, bence % 20'ler değil, % 1 veya 2'lerin bir yerlere getirilmesi sonucu vermiştir; ama, kesinlikle sosyal devlet anlayışından sapılmasıyla bugünkü noktaya gelmemizin nedenlerinden biridir.

Bu ülke için kim ne yapıyorsa, büyük bir saygı ile karşılıyoruz. TEMA Vakfının çalışmalarını da saygıyla karşılıyoruz; ancak, erozyon, doğrudur, Türkiye'nin en büyük ve en ciddi sorunudur, ama bu tarım topraklarının amaç dışında kullanılması ne oluyor. Buna hiçbir şekilde, niye hiç buna değinilmiyor? Dikkatinizi çekmek isterim, gerçekten Türkiye'nin hepsi güzide olan belli insanları, işte vakıflar kuruyorlar, bir şeyler yapıyorlar, ama toprakları korumak için yapıyorlar; ama, aynı insanlar veya aynı düşüncenin insanları, bu sefer aynı topraklar üzerinde olur olmaz işletmeler kurarak, sanayi tesisleri kurarak, turistik işletmeler kurarak yok ediyorlar. Antalya'nın bir beldesinin belediye başkanı ile bir sempozyumda konuşuyorduk, inanın ağladı, korkunç inanılmaz tehditler altındayım diyor, bunu kürsülerden söylüyor. Niye? "Tarım topraklarını elimizden almak istiyorlar. Her yolu denedim, ben artık baş edemiyorum, ben insanım, ölmekten korkuyorum, beni öldürecekler" dedi. Bütün toplumdan istediğim elbette ki erozyonla mücadele, ama bundan da çok tek tek belli birilerini rahatsız etse bile tarım topraklarının amaç dışında kullanılmasının önlenmesinde birlikte hareket etmek zorundayız, bu konunun ciddiyetini ortaya koymamız gerekiyor, bunun içinde özellikle çalışmamız gerekir. Mera ıslah çalışmalarını saygı ile karşılıyorum. Lütfen düşününüz, Türkiye köyü ile mezrasıyla 70.000 in üzerinde yerleşim yerine sahip, öyle bir mera çalışmasıyla olmaz. Türkiye bir iki yerin ıslahı ile bir yere gelebilecek durumda değil; çünkü, Türkiye'nin işleri çok büyük, çok büyük işler yapmamız gerekiyor.

Bu çalışmalar olmalı, ama T.C. Devleti bizim devletimizdir, bunu kendisine devlet politikası olarak edinmeli ve devlet güçlerini kesinlikle bu alanda seferber etmeli. Bu güzel düşünce insanlarını yalnız bırakmamalı veya onların çalışmalarıyla kesinlikle bir yere ulaşılacağı düşüncesine kapılmamalı, kendisi bizzat bu işi üslenmelidir. Bu topraklara sahip olmalıdır. Nasıl ki, bir karış toprak için şerefle çocuklarımızı göndererek, canları beş kuruş etmeyen insanlara karşı kaybediyorsak, buradaki topraklar içinde devlet bunu kendisine politika edinmek zorundadır, bu toprağı korumak zorundadır.

Bu toplantının düzenlenmesini sağlayan **SETBİR** ve **BESD-BİR**'e teşekkürlerimi sunuyorum. Umarım ve dilerim, birlikte hareket ederek, siz üreticilerimize, siz üreticilerimiz kanalıyla Türkiye'mize güzel bir şeyler yapmanın yolunu açarız. Hepinize içten saygılar sunuyorum. Teşekkür ediyorum.

HASAN METİN (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı)

Sayın Başkanım, sayın konuklar, en önemlisi ise geldiğinizde pankartlarınızı görmüştüm saygıdeğer üreticiler bu kongre sizin, sizi yürekten selamlıyorum.

Lobilerin koyduğu kuralların demokrasi diye dayatıldığı şu süreçte, kendi koydukları kuralların içinde bir-biriyle itişip kakışan kargaşa yaratanların durumunu, üreten insanların dinginliğine, üreten insanların hoşgörüsüne ve yorumuna sunuyorum. Üretmeyenlerin yönettiği ülkede, üretenlerin bu kadar suskun, kanaatkâr ve hoşgörülü olmasını da kınıyorum. 1993 yılında hayvancılık kongresinin birincisini yaptığımızda, sektöre hizmet götüren alt sektörlerin bir araya gelerek toplandık. Bu ülke ciddi bir noktada, ciddi bir erozyon var, toprak ve insan erozyonu da var, üretimsizlik erozyonu da var. Biz bu ülkenin sahipleriyiz, özkaynaklarımıza ulusal değerlerimize sahip çıkarak, bu kötü gidişi bir biçimde üreten insanların onuru aşamasına taşımanın adımı attık, toplantıyı Karayolları Genel Müdürlüğü salonunda yapmıştık, 3 yıl sonra bu Ağustos ayında tekrar arkadaşlarla bir araya geldik, şu kongreyi yenileyelim, ülkeyi yönetenler kaynak arıyor dedik. Bu kongrede iki tane hedefimiz vardı ve ben mutluyum. Çünkü üretici ile birlikteyiz, işte iki hedefimiz;

1- Her zaman istediğimizde bir araya gelebiliyoruz. Lobinin temellerini attık. Bu mesaj bir.

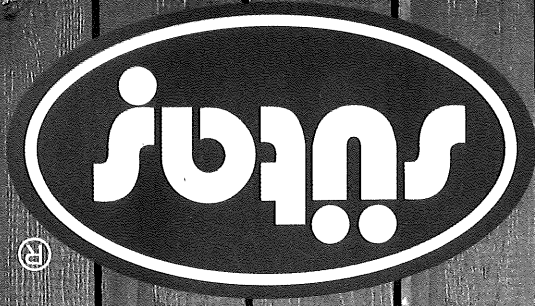
2- Kaynak mı arıyorsunuz, işte kaynak, öz kaynak, hayvancılık. Bu mesajı vermek için bu kongreyi düzenledik. Mesaj iki.

Bir yanlış, yaşayageldiğimiz bir yanlış, objektif koşullarda, çok demokratik bir çerçevede lütfen algılamak zorundayız. Bu yanlış olur. Bu ülkenin ekilebilir topraklarının %85'ini ayırdığımız hububat ve bakliyatın, katma değer, rakamsal olarak geçen senenin verileriyle sunuyorum, yansımalarıyla, hayvancılığın en temel girdisi %2,5 yem bitkilerine ayırdığımız hayvancılığın katma değerini iki çarpıcı rakam olarak vereceğim. Bu mesajı sabah iki televizyon kanalına vermiştim. Hububat 28 milyon ton, geçen seneki rekor, 18 milyonu buğday, 11 milyon TL ton hesabıyla çarptığında 319 trilyon çıkıyor. Hububat topraklarımızın %85'ini işgal etmiş, katma değer 319 trilyon. Sadece süt, hayvan denen o fabrikanın, otu yaşamsal değerlere taşıyan ete, süte, yapağıya, deriye, tiftiğe hep söyleyebilirim, sadece memesinden çıkan sütün katma değeri 450 trilyon, tümüne süt fark atıyor, 5 defa fazla bir katma değerdir. Geçmiş dönemde anımsayacaksınız, sıkça reklamı yapılan mercimek, et yemeyin, mercimek yiyin, nohut yiyin, fasulye yiyin mesajlarını bir süreçte yaşadık. 2 milyon ton hububatın katma değeri 58 trilyon, 400 bin ton sadece beyaz etin, kanatlı etinin katma değeri 60 trilyon. Şimdi, yine 5 defa. O zaman bir yanlıştan kurtulalım, bunu ziraat mühendisi, veteriner hekim, üretici, müsteşar, bakan, dekan, profesör, Ayşe hanım, öğrenci hiç fark etmiyor, ortak bir yanlış; tahıla devam, tüm kaynakları, gübre sübvansiyonunda bir konuşmacı açıkça belitti, tahılın üç, beş kalemi geçmeyen endüstriyel bitkinin birlikleri, alım politikaları, reklamı ve kitlelerin seçim sonuçlarında oya dönüşüm, propaganda süreçlerinden kurtulalım; insanımıza et yedirmeyi, süt içermeyi öne çıkaran, tarımı, hayvancılık için yapmayı, bu bilimi, bu erdemi yakalamayı artık ortak sevda, ortak payda halinde savunmayı öğrenmek zorundayız. Bu ülkenin, bizim ülkemizin, biz mühendisler, hekimler, her kesimden insanlar, kaynakların tespiti ve kullanım önceliğinde Sadi Oral hocamın düşüncesidir, gençliğimden beri kullandım, bunu bir daha sil baştan ters yüz etmek zorundayız. Hepimiz seyirci gibi bir kenara çekiliyoruz, serbest piyasa ekonomisinin kurallarına dayan çiftçi diyoruz. Avrupa dediğiniz, bütünleşme sürecinde neredeyse yüz göz olduğumuz bir aşamada ete verilen sübvansiyon neredeyse % 370, sübvansiyon doğrudan destekleme, ithalat yapmak isteyenlere fonlar, gibi çeşitli yollardan, ne yap, yap üret diye hayvan üreticisinin etine %27 bizde verilen desteğin totali %30. Üç kere dokuz yirmiyedi, yani dokuz defa eksik. Süte verilen, Avrupa Birliğinde süt üreticisinin her şeye rağmen süt üretimine devam etmesi için verilen sübvansiyon %150, bizde %3, kaç defa eksik, 50 defa eksik. Böyle bir yapının içerisinde benim üreticime serbest yapının içinde ayakta duruyorsunuz. Peki, üreticinin bu kargaşa, bu kaos, bu örgütsüzlüğü içerisinde, bankası, borsası yok, hayvan üreticisinin bakanlığı yok -bunu her zaman söylerim- gücü yok, medyası da yok, televizyonu yok. Şu Türkiye'nin önceliği, birilerinin evinde ses dinleme cihazları çıkmış mı, filan yerde kazada bir araba içinde ölen insanların ülkeyi nereye taşıdığı mı olmalı, 40 milyon 30 yaş altındaki çocuklarımızın simit yemeğe devam etmesi mi olmalı. Bu çarpıklığı göremeyen insan, aynı zaman diliminde yaşamaktan utandığım insandır, kim olursa olsun.

Ben bir veteriner hekimim, birlik başkanımı, oda başkanlarımı görüyorum ve selamlıyorum. Mutsuzum, benim o güzel hayvanlarım hasta, çocuklarım da hasta. Roma'da yapılan toplantıda sıkça bahsettiler, 800 milyon insanın yerkürede açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğundan bahsettiler, 200 milyon insanın da beş yaşın altında olduğunu söylediler, izledik. Tamam da, dünya ortalamasına göre, dünya ölçeğine göre, benim ülkemdeki çocuklarımızın beslenme standartlarını dünya verileriyle karşılaştırsam, acaba o 800 milyonu dünya nüfusuyla orantılasam, çıkan rakam, 65 milyonumu nasıl etkiliyor. Gelir dağılımında, 80 lirayı en örgütsel biçimde, en sistematik biçimde banka ve borsa düzeniyle, ihracat, ithalat, hazine ve dış ticaret gibi kurumlarıyla 100 liranın 80 lirasını kendisine yönlendiren 20 kişinin örgüt karşısında 20 lira ile geçinmek zorunda kalan 80 kişinin, acaba 800 milyonun içindeki payı nedir; bunun çalışmasını yapacağım ve umarım Cumartesi günü kongrede sunacağım.

Gerçek bir tanedir. O nedir? Sıkça söylüyorum. Doğadaki dengeleri en akılcı bir biçimde yönetmek, insan olmaktır. Güneş olgusunu ne kadar çok absorbe ederseniz, güneş olgusunu ne kadar stoklarsanız, enerjiye dönüştürürseniz, insanın kullanımına sunarsanız, o kadar sağlıklı kalkınırsınız, o kadar çevrenizi korursanız, Toprağı gelecek nesillere dengeli bir biçimde üretime hazır sunarsınız. Bu yeşille olur. Hep söylüyorum. Bu yeşille olur. Yeşile son derece ekolojisi uygun benim ülkemde tahıla, hububata ağırlıklı ve babadan kalma yöntemlerle tarım deyince, içine balı, arıyı, ineği, düveyi sokmaya zorlayan anlayışı, ısrarla hiçbir sorunu çözmeden tarım deyince her şey bir deyiş şal örtüp, bir buğday sorununu bile hep beraber çözemiyorsak, mühendis arkadaşlarıma değil sözüm, hepimizin anlayışına, gelin bu üretimi yeniden bir tarif edelim. Batı ölçekli işletme birimlerinde %70'i hayvan, %20'si bitkisel üretim ve bunun da ağırlıklı kısmı yem sanayii, yem bitkileridir. BESD-BİR'in Sayın Başkanı söyledi, en gelişmiş alt sektör, hayvancılık sektörünün alt sektörü tavukçuluğun yeminde dışa bağımlı olduğunu söylediler, kendisi itiraf ediyor. Bu çok sağlıklı bir prodüksiyon değil. Şu yem sorununu bir çözelim. Gelin tüm üretim planlarını yeniden yapalım, toprağımızı yeniden inceleyelim, gelin şu Karadeniz'deki yaktığımız bütün yerine mısır ekelim. Türkiye'nin çehresi değişsin. Gelin başka topraklarımızın karakterini bir daha tahlil edelim.

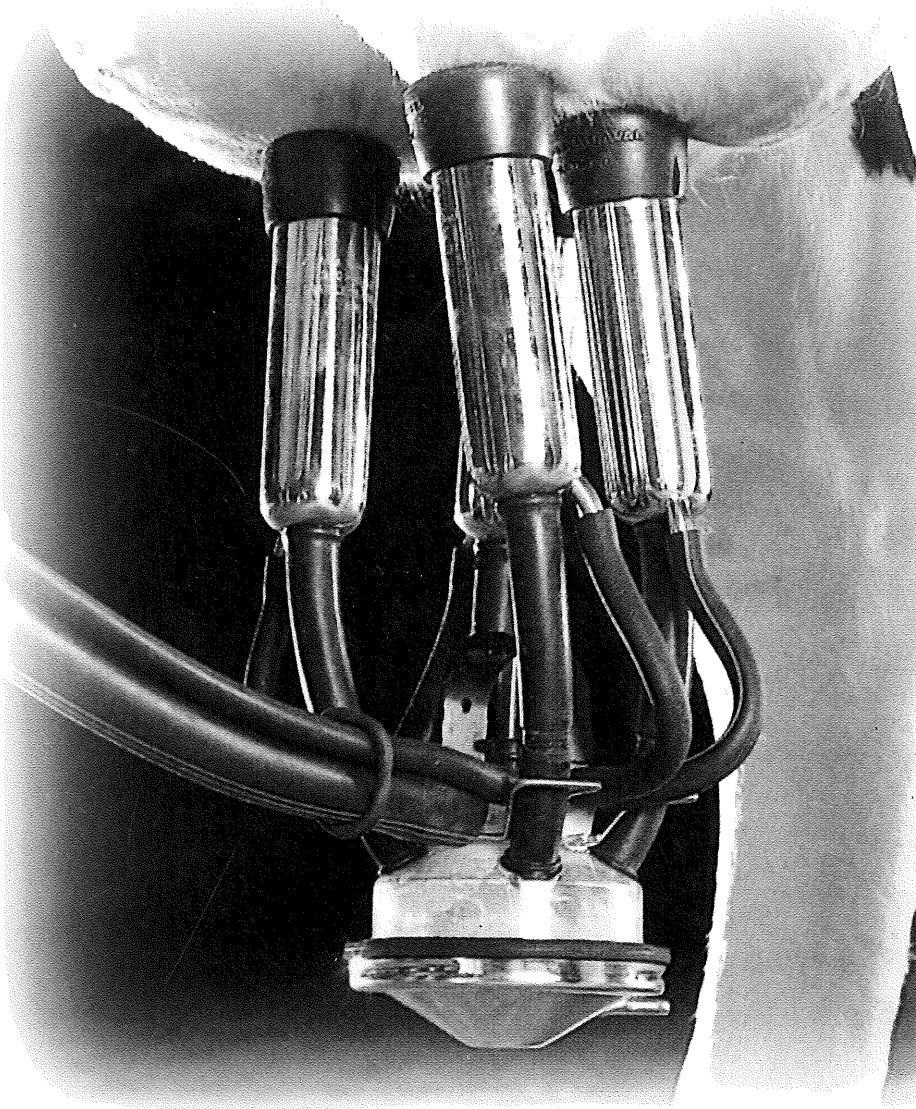
Yem... Fabrika Hayvan... Ürün... Sanayiye hammadde ve kaynağında kendi üretim ilişkileri içinde tutup, kendi kültüründe tutup, mutlu kılmak zorundayız. İstanbul'un kenar mahallelerinde, varoşlarında, çöplerin altında

Doğal lezzet
Burada...

Kalite ve sađlıđa önem veren
süt reticileri

Alfa Laval Agri'ye güveniyor.

Alfa Laval Agri,
100 yılı aşkın
süredir sağlıklı,
kaliteli ve krlı
süt üretimi için
tesis ve ekipman
retiyor.

Modern süt
hayvancılığının
birinci kuralı
olan hijyen,
Alfa Laval Agri
rnleriyle
başlıyor.

Süt reticisinin
evrensel ortađı
Alfa Laval Agri

akmayan sular, yanmayan elektrikler, kirlilik içinde 50 milyon liraya mutsuz insanı, kendi kültüründe, kendi karakterinde Ağrı'da kendi üretiminin içine sokalım. O zaman 10 milyon liraya şarkılar türküler söyler, tarhana çorbasına tekrar döner, yüzümüz güler, sosyal çalkantı biter. Etnik grup çatışması biter. Bunu söylemek için illa Başbakan, vekil olmak şart değil. Bu üreticinin sesi, veteriner hekimler üretici ile, ziraat mühendisleri üretici ile, tüketici üretici ile, herkes üretici ile. Üreticiler güç sizsiniz. Sizinle birlikte doğruları söylemeyenleri dışlayın, ben de dahil, ama sizin bu hoşgörünüzü istismar edenleri eleştirin, ben dahil, bu ülkenin sorunu üretimsizliktir.

Üretim tartışılmıyor, spekülasyonların belirlendiği gündemlerle biz ömürlerimizi tüketiyoruz. Ringte savunmasız yumruk yiyen birisi gibiyiz, sürünüyoruz, vurun kafasına, insan umutsuz, ufuksuz, projesiz, tasarimsız, mutluluğu toprağın altında arar hale getirdik. Benim insanım uzaklara bakma gönencine layıktır. Bursa'daki şeftaliyi özlüyorum, Çukurova'nın pamuğunu özlüyorum, Sakarya'nın patatesini özlüyorum, sanayileşiyorum diye, birilerinin tüketim halkaları olacağım diye bir defalık toprağımın kirletilmesine karşı duruyorum; bu çiftçi ile olur, bu hayvan üreticisiyle olur. Ben 5 saatte konuşsam, bir cümleyi bir daha kurmayacak kadar bu ülkenin çıkış kapısının hayvancılık olduğuna inanan bir veteriner hekimim. Hayvancılığı ciddi bir biçimde ana hedef seçmeyen hiçbir kadro, hiçbir anlayış bir yere gidemez. Ülkemizin çıkış kapısı hayvancılıktır. Hayvancılık antienflasyon, antierozyon, antigöç, antikargaşa, antiolumsuzluklar demetidir. Hayvancılık varsa, o ülkenin insanı kendisiyle barışık, okuduğunu algılayan, algıladığı sürece proje üreten, hasta olmayan, iri, dipdiri insan demektir. Her şey insan içindir. Veteriner hekimleri olarak Sağlık Bakanlığı'nda da adım attık, insanı kaynağında sağlıklı kılmak için, hastanelere taşınmadan önce dengeli beslenmesi, hayvan sağlığı ile insan sağlığının çözümlenmesi şarttır dedik. Koruyucu hekimliğini öne çıkaran veteriner Halk Sağlığı Daire Başkanlığı düzeyinde sayın bakanın emriyle örgütleniyoruz. Bundan sonra veteriner hekimlerin hayata bakışını salt, hayvanları ıslah, tedavi, hayvansal girdilerin agro endüstrinin hijyen kontrolü ötesinde insan sağlığıyla da beşeri hekimde birlikte olacağız. Böyle bir meslek mensubu olduğum için iftihar ediyorum, dünyaya bir daha gelsem, tekrar veteriner hekim olurum; çünkü, güzelliğe yatkın, üretime hazır bir üretici var Türkiye'de, hepimize saygılar sunuyorum, üreticiyi tek tek öpüyorum, her şey gönlünüzce olsun.

AHMET ARSAN (SETBİR Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli misafirler

Problemler, zorluklar, fırsatlar daima yan yana durur.

Milli gelirimizin %13'ü nüfusumuzun (tarımla ilgili) % 44'ü tarafından paylaşılmaktadır. Kişi başına yıllık gelirin 2700 \$ olduğunu düşünürseniz 2700 \$ milli geliri arttırmanın bir çok yolu var. Bu ülke için gelir dağılımını düzelterek, iç göçü önleyerek milli geliri 6500 \$ çıkarmanın yolu yüksek teknoloji ile uygulamanın tarım ve tarıma dayalı sanayilerin geliştirilmesidir. Tekstil 9 milyar dolar ihracatı ile Türkiye'nin çeker sektörü olmuştur. Türkiye'nin tekstildeki rekabet avantajında ne varsa aynısı ve daha fazlası çeşitleri ve hacmi ile gıdada vardır. Tedbirler alındığı takdirde 5 yılda 10 milyar dolar ihracat mümkündür.

Türkiye çevresindeki ülkelerin gıda sepeti olabilecek güçtedir, şartları müsaittir. Bitki genetiği, hayvansal genetik çalışmaları %50, çiftçi bazında daha iyi zirai yönetim %20, bu konuda devlet politika ve stratejisinin olması %20, GAP bölgesinin sulu tarıma açılması %35 oranında ülke üretimini arttırabilecek kapasitededir. Üretim verimliliğiyle %150 arttırmak mümkündür.

Türkiye'yi çevre ülkelerin gıda sepeti yapmak için ne yapmalıyız?

1- Tarım televizyonu; en iyi uygulamaları çiftçiye anlatan, ürünlerin, tarım makineleri, tohumların fiyatlarını ve farklılıklarını sürekli yayınlayan teletexli TV yayın istasyonu kurulmalı, bütün yurt sathında yayın yapması sağlanmalıdır. Tarım Bakanlığı ve ürün bordrlarınca yönetilmelidir.

2- Yabancı dilde eğitim yapan Ziraat Fakültesi, Veteriner Fakültesi ve Su Ürünleri Fakültesi bu ülke için şarttır.

3- Ürün bordrları kurulmalı, gümrük vergileri, ürün planlaması, iç ve dış piyasada ürünün fiyatlanması gibi konularda Tarım Bakanlığı'na ve sektöre danışmanlık görevini yürütmelidir.

4- Barajlar, göller, dalyanlar mevcut üretimi hasat edenlere değil tabii dengeyi bozmadan üretimi arttıracak kuruluşlara kiralanmalıdır.

5- Hücre kültürü, genetik potansiyeli yüksek tohumlar, damızlıkçı işletmeler, aşı üretimi, suni tohumlama, embriyo konusunda çalışan tüm kuruluşlar özel teşvik kapsamına alınmalıdır.

6- Zirai kredi hacmi arttırılmalıdır.

7- Süt, ayran, kültür balığı, sperma, konsantre yem ve veterinerlik hizmetlerinde, ekmekte olduğu gibi, KDV oranları düşürülmelidir.

8- Avrupa Topluluğu ile tarımda müzakereler kapalı kapılar ardında yapılmakta, stratejiden yoksun olan bu yaklaşım bütüne yönelik değil, ürün bazındadır. Çiftçinin ve sanayicinin düşüncesini temsil etmemektedir. Müzakere heyetine Tarım Bakanlığı başkanlık etmeli, heyete üretici ve sanayici temsilcileri danışman olarak

alınmalıdır.

9- Tarımsal istatistikler ürün ölçüm sistemleri kurulmalıdır.

10- Türkiye'yi tanıtıcı turizm propagandalarında, Türkiye'nin gıda üretimindeki tabiat ve çevre güzelliği, natürelilik, bitki ve hayvanı florasının çeşitliliği gıda ve dış satımını destekler nitelikte düzenlenmelidir.

Bu kongrenin başarılı olmasını diliyorum, hepinize teşekkür ediyor ve saygılarımı sunuyorum.

MUSA DEMİRCİ (T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanı, Sivas Milletvekili)

Çok muhterem misafirler, çok muhterem çiftçilerimiz, hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Bugün gerçekten böyle bir toplantının yapılması fevkalade önemli ve böyle bir toplantının yapılmasından bakanlık olarak şahsen ve bütün arkadaşlarım fevkalade memnunuz. Aslında burada akşama kadar oturup, tamamınızı dinlemek isterim, köylülük bir meşakkattir, bunu biliyorum. Her adam köylülük yapamaz, her adam çiftçilik yapamaz, bu mümkün değil. Biraz önceki kardeşimin söylediği gibi geceden sabaha kadar köylü hayvanının yanında yatar. Köylü sabahın erkeninden kalkar, vakti yoktur, ne zaman geleceği belli değildir. O bakımdan burada köylü şudur, köylülük budur diye tartışmayalım. Niye? Ben de içinizden gelen biriyim ve biliyorum, yani bir tırpan nasıl biçilir, ayağınızı belki -bazılarınızın- çarık sıkmamıştır, ama benim ayağımı çarık sıkmıştır, bunu biliyorum. Şimdi, bilmek önemli de değil. Önemli olan şu: Biz, meselelerimizi nasıl halledeceğiz. 2000 yılında Türkiye'nin tarımı ne olmalıdır diye tertiplenen bu toplantı ikincisidir. Allah razı olsun arkadaşlarımız bir araya gelerek konuları tartışmışlar. Bugün tartışılacak konular belli ilk defa söylenen sözler olmayacaktır, yani daha önce söylenmiş sözlerin biraz daha değiştirilmiş şekli burada söylenecektir. Hakikaten problem var, hakikaten çözülmesi lazım. Yalnız hayvancılıkta mı; hayır. Bir bütün olarak kabul ettiğiniz takdirde, tarımın tamamında problem var. Türkiye'nin problemi direk olarak 30 milyon insanı ilgilendiriyor. Nasıl; işte hesap ediliyor ki, Türkiye'de şu anda yüzde 40 civarında, yani 30 milyon insan şu anda tarımla uğraşmaktadır. Bunun yanı sıra tarımla uğraşan bu insanlarımız, dolaylı olarak 65 milyon insanın yiyeceğini, gıdasını üretmektedir. Elbette bunun ihmal edilmesi mümkün değildir. Arkadaşlarımıza bugün -teşekkür ediyoruz- yalnızca hayvancılığı getirmişler, yalnızca hayvancılığı tartışacağız. Bir süre sonra bu gibi platformlarda bitkisel üretimin diğer konuları da tartışmamız lazım.

Burada dikkatimizi çeken şu: Burada SETBİR var. Bu kuruluş özel sektördür. Kendilerine teşekkür ediyorum. Bugün Kars'a gidiniz, bugün Pınar Süt'ü bakkalda bulabilirsiniz. Özel sektör girmeden gerçekten süt ve süt ürünlerini kalkındırmamız mümkün olmadı. Bu seviyeye gelmemiz mümkün olmadı. Ne zaman ki, özel sektörü gördük, o zaman Türkiye'de tarım yapılmıyormuş gibi yeni yeni intibalar meydana geldi. Özel sektör olmadan Türkiye'de tarımın varlığından söz etmek mümkün değil. Elbette resmi kuruluşlar işlevlerini yapar, hedefi gösterir, ama bizatihi üretimin içerisinde olmadığı için problemler halledilmez, halledilmesi de mümkün değil. Bugün Cumhuriyetin ilk yıllarında, bugün çiftlikler dediğimiz, bugün ismini TİGEM olarak koyduğumuz kuruluşlar, çok büyük fonksiyonlar işlemişlerdir. 1946'da İsmet Paşa bir ziraat mühendisine emir vermiştir, demiştir ki, "Dünya kıtlıkla karşı karşıya, biz de harbe girebiliriz, öyleyse hemen traktörünü al, doğru Ceylanpınar'a, traktörünle sürebildiğin kadar sür ki, askerimi anca bununla besleyeyim." O günden bugüne o kuruluş fonksiyonlarını çok büyük işlemiş ve ülkenin tohumculuğunu, hatta yiyeceğini oradan karşılamışız ve hayvancılığının gelişimini oradan karşılamışız; ama, bugünün şartlarında, artık 57 kadar işletmeye hadi siz fonksiyonlarınıza devam edin diymeyiz, o mümkün değil. Bir devlet üretme çiftliğinin Adana'daki, Çukurova'daki 40 bin dönüm arazisini burada tüketip, üretim yapalım, biçelim diyemeyiz; bu olmaz. Bunu kendilerine de söyledim. Peki, ne yapacağız; biraz önce Sayın Selçuk Yaşar beyin dediği gibi kiraya da verebiliriz, biner dekar, beşyüzer dekar üretim yapmak isteyen insanlara da bunu vermemiz gerekir, tohumculuğa da açmamız gerekir ve inşallah bu yolda biraz sonra sizlere ne yapmamız gerekecek, inşallah bunun mesajını vermeye çalışacağım.

Göreve geldiğimiz gün Türkiye'nin manzarası şu: Az önce çiftçi kardeşimizi de burada dinledik, hepiniz aynı şeyi söyleyeceksiniz, kapılar sonuna kadar açılmış, gelsin de ne gelirse gelsin, nasıl gelirse gelsin diye bir politika izlenmiş. Tabii biz serbest ticaret şartlarında hem satacağız, hem alacağız. Kapılarımızı kapatamayız mümkün değil. Türkiye hür bir ülke, ülkede hür teşebbüs var, satacaktır. Bunun içerisinde tarımla uğraşan insanlarımız da var, ama biz bunu alırken, diyelim ki, kapılarımızı açtık, canlı hayvan getiriyoruz, damızlık getiriyoruz, onun ötesinde kasaplık getiriyoruz, onun ötesinde beslemek üzere hayvan getiriyoruz. Tamam. Kapıları açtınız, getiriyorsunuz da, eti getiriyorsunuz, hatta kemiksiz et getiriyorsunuz da, onun arkasında biraz önce söylediğim gibi 30 milyon insan var, çiftçi var. Eğer onları düşünmeden politikanızı ayarlamazsanız, o çiftçi hakikaten iflas eder. Hayvancılıkla uğraşan hakikaten iflas eder. Geldiğimiz gün Et ve Balık Kurumuna şunu sordum; Türkiye'deki günlük et fiyatları nedir, kasap çiftçinin hayvanını kaçta alıyor, bunu getir, görelim dedim ve bu önüme getirildi. Tabii iktidara gelmeden önce Kurban Bayramı yaşamıştık, -Ben Sivaslıyım- Sivas'ta hayvan meydanını, pazarını üç, dört defa dolaştım, çok güzel besilli hayvanlar vardır, besilli küçük ve büyük baş çok güzel hayvanlar pazara

getirilmişti, ama kıpırdama olmadı, onun da dışında, İzmir ve Ankara'ya satılmak için gitmiş hayvanların yüzde 80'i geri döndü, satamadılar. Sebep ne? Bir yandan Türkiye'deki fiyatların düşüklüğü, bunun sebebinin ötesinde bazı sebepler de olabilir. İnsanların alım gücünün noksan oluşu da sebeplerden olabilir. Tarım Bakanlığı olarak, beni ilgilendiren şu: mutlaka besi yapılmış hayvanların, satılması gerekirdi. En azından besi yapılmış hayvanların Et ve Balık Kurumu tarafından alınması gerekirdi; ama, bunlar olmamış. Peki, bunun sebebi nedir dedik; ilgililerle ve arkadaşlarımızla yaptığımız toplantıda, zaten oraya gelene kadar kararımızı vermiştik, mutlaka o vahşi giriş, ithalat durdurulmalıdır. Hemen bunu yaptık. Hemen şu et ithalatını durduralım, kasaplık hayvanı durduralım dedik. Dünyanın her tarafından gelmiş ve küçümsediğim için söyleyemiyorum, bakkal çırakları başlamıştır dışarıdan hem damızlık hayvan getirmeye hem de besilik hayvan, kasaplık hayvan getirmeye başlamışlar, et getirmeye başlamışlar, olması da mümkün değil ve üzülerek söylüyorum ki, faturaları görseniz hakikaten utanırsınız, öyle bir fatura olmaz, o fiyatla o etin gelmesi de mümkün değil. O bakımından yaptığımız hemen şu oldu; şunu bir durduralım dedik, ithalatı durdurduk, millet kendisine gelsin dedik ve hemen yakında Polatlı' da birkaç besi işletmesini gezdim, tamamı boş, benim gidişim belki bir ay sonra oldu, bir tanesi 15 - 20 hayvan koymuştu, "sen niye koydun, bu ahıra hayvanlarını komşuların koyacaklar mı "dedim, dedi ki, "Birkaç gündür et fiyatları kıpırdanmaya başladı, onun için koydum. Afyon pazarına gittim, oradan getirdim bu hayvanları." dedi ve oradaki piyasaya baktım, bir canlanma var. Tabii piyasanın böyle canlanması, elbette çiftçinin bu sektörde birazcık rahatlamasını sağladı.

Şimdi, ne yapacağız? Bunu durdurduk. Damızlığı da durdurduk. Damızlığı şunun için durdurduk: Hayvan hareketlerinden dolayı o gün için Türkiye' de 324 mihrakta şap hastalığı vardı. Buna yetişmeniz mümkün değildir, buna kavuşmanız mümkün değil. Hayvan hareketlerine bu bakımdan bugün bakınız; bugün kooperatifler var, firmalar var ki, damızlık hayvan gelişi için paralarını yatırmışlar, buna rağmen o arkadaşlarımızın, o çiftçilerimizin damızlık ihtiyacını getiremiyoruz veya getirmemiz mümkün değil. Türkiye' nin bir başından giriyor, öbür başından gidene kadar hayvan telef oluyor, ölüyor. Biz o çiftçiyi de borçlandırıyoruz, şimdi her gün çiftçiler geliyorlar "biz %20 kredi ile hayvan aldık, durumumuz fevkalade perişan ve bize hayvan verdiler, 10 veya 20 kilo süt verecekti, şu anda 4 kilo veriyor " dediler. Halleri perişan ve bu arada Avrupa'da hayvanların çok fazla seçilmiş olmasından dolayı kalite düşmüş olabilir, tabii bu arada çiftçilerimizin de bu bakımdan dolayı hataları vardır.

Bütün bunları, hayvan hareketlerini zapta rapta aldık ve durdurduk. Şimdi bakıyorum piyasada, o gün Kurban Bayramının önü idi ve iktidara geldiğimizde 180 - 190 bin lira idi ve şu gün etin fiyatı 320 bin lira, kombinalarda 290 bin liraya kadar geldi. Şimdi, dengeli olarak, hem çiftçilerimize üretim yaptırmak ve hem de tüketiciyi korumak mecburiyetindeyiz. 1 milyon liraya insanlar et yiyemezler, 500 bin lirayı et fiyatı geçti mi, insanlarımız et yiyemezler, mümkün değil.

Bunun dışında bir de ekmek meselesi vardır. Biliyorsunuz devlet olarak buğdaya müdahale etmek mecburiyetimiz var, fakir fukaranın yediği budur. Zenginlere sorun " bizim evde ekmek tüketilmiyor ki, bir tane ekmek yiyoruz" Niye yiyeceksin ki 4 çeşit yemek yiyorsun, orada ekmek yenmez, ama buna rağmen fakir mahallere git, bak, her bir çocuk bir tane ekmek yiyor, yine de karnı doymuyor ve gözü de geride kalıyor. o bakımdan buna da müdahale etmek mecburiyetindediniz. Size söylüyorum, şu anda Türkiye'de 18 milyon ton buğday var, bu sene çok güzel buğday rekoltemiz oldu ve TMO olarak arkadaşlarımızın söylediği gibi almamazlık yapmadık, tam 27 trilyon lira para ödedik, hem çeltiğe, hem buğdaya, hem haşhaşa ve çeltik ve buğdaya ödediğimiz paranın miktarı azdır, ama buna rağmen büyük bir miktarı buğdaya ödedik. Arazi olarak vardır, bazı idarecilerden kaynaklanan, getirdiğiniz zaman mahsulünüzü almamıştır olabilir. Peşin ödemedik. Doğrudur; ama, 1 ay, o ilk günlerde 1,5 ay, ondan sonra, 20 gün içerisinde mümkün merteye çiftçilerimizin parasını ödemeye çalıştık. 1 milyon ton buğday aldık. Onun dışında tabii çiftçilerimizin elinde vardır veya tüccarlarımız almıştır.

Bundan şuna gelmek istiyorum: Dünyada bu sene hakikaten buğday rekoltesi çok yüksektir. Amerika'da şu anda buğday ucuzdur. Bize gemilerle limanımıza gelen buğday, biliyorsunuz bir ay sonra Arjantin üretime geçecek ve o bakımdan Türkiye'ye gelen buğday fiyatları, şu anda Türkiye'deki buğday fiyatlarının fevkalade altındadır, ama buna rağmen bir bakıyorsunuz ki, basın tarafından bahane ediliyor ve suni olarak fiyatlar yukarı çekilmek suretiyle ekmekle oynanıyor. Dışarıdan getirilen buğday 18 - 20 bin liraya mal ediliyor. Bunu niçin 22 bine 23 bine satmıyorsunuz da, 28 bine, 30 bine satmaya kalkıyorlar. Onun için suni olarak da ekmek fiyatları yükselmiş oldu. Bakın Türkiye'de ekmek fiyatları 11 vilayet hariç, 15, 14, 11 bin liraya satılıyordu, İstanbul'da fırıncılar odasından birisinin ki, kendisiyle görüştüm, senin derdin ne dedim, ekmek 25 bin liraya çıkacak dedin, Türkiyede kıyameti kopardın, samimi itirafı şudur; " yeni geldim kusura bakma, benim halisane söylediğim bir söz çarpıtıldı" dedi. Bu bakımdan Türkiye'de belirli şeyler hakikaten çarpıtılıyor. Bunu antiparantez bilgi olarak sundum.

Değerli arkadaşlarım, şimdi hayvancılıkta ne yapacağız? Türkiye'de çiftçiyi köyünde tutmak istiyorsak, hayvancılığını geliştirmek mecburiyetindeyiz, aksi taktirde o insanları orada tutamayız, tutma mecburiyetinde değiliz. Bunun iki yolu var. Birincisi damızcılık yaptırmak, ikincisi yem bitkilerini kendilerine ürettirmektir. Geldiğimiz süre içerisinde boş durmadık, yaptığımız birkaç proje var. Bir tanesi şudur; yem bitkileri üretim projesi, ikincisi damızlıkçı nüve işletmeler kurulması, Türkiye'nin damızlık ihtiyaçlarının mutlaka bu nüve işletmelerden

temin edilmesidir. Bu olmadığı takdirde, şunu söylüyorum; ben giderim, bir başkası gelir, o da gider, bir başkası da gelir; Türkiye mutlaka ya Hollanda'dan, Almanya'dan, şuradan veya buradan damızlık ithalatını yapar da yapar, bunun sonu gelmez. Öyleyse Türkiye bugün aldığımız kararlar, biz damızlıkçı işletmeleri Türkiye'de kurmalıyız, kurmak mecburiyetindeyiz. Hem büyük başta, hem küçük başta damızlıkçı işletmeleri kurmak mecburiyetindeyiz. Küçükbaşı da şunun için söylüyorum; bakın Güneydoğu Anadolu'yu ayakta tutan küçükbaş hayvancılıktır; ancak, terör oradaki hayvancılığımızı, Kars ve Erzurum yaylalarında yetiştirdiğimiz ve bilhassa masrafsız olarak beslediğimiz, mera besisi dediğimiz besiciliğimiz öldürmüştür. Bu Türkiye'de arazi meselesidir, hepimizin meselesidir, bunun kalkacağına inanıyorum; ancak, bekleyelim mi, beklememiz de mümkün değil, yaptığımız projelerden birisi de şudur:

Orta Anadolu'da, Doğu Anadolu'da ve Güneydoğu Anadolu'da biz küçük baş materyali de ele almak suretiyle 7 tane devlet üretim çiftliğini görevlendirdik. Bu çiftlikler küçük baş hayvan, damızlık olarak temin edecekler ve etrafındaki köylülerimize, çiftçilerimize 50 baştan aşağı olmamak suretiyle sözleşmeli verecekler. Başka türlü olmaz.

Büyükbaşta da aynı modeli geliştiriyoruz. Büyük başta biz model olarak şunu benimsedik: Diyoruz ki, bu projeyi takip eden birileri olsun, bu kim; Türkiye'de kurulu olan Tarım ve Kredi Kooperatifleri var, fevkalade hayvancılık yönünden çalışan işletmeler, ayrıca Panko-Birlik var, ayrıca Ziraat Bankası var ve özel sektör var. Özel sektör bunların damızlık materyalini temin edebilirler. Çiftçilere sözleşme yapmak suretiyle kontrolü olarak bunları yapsınlar. Bakınız Türkiye'de bir genel müdür gelmiştir, şeker şirketinin yapmış olduğu, Panko Birliğin yapmış olduğu besiciliği ve yetiştiriciliği kaldırmıştır. "Kardeşim burası sanayi kuruluşu burada hayvancılık mı olur" diyerek kaldırmıştır. En büyük günah işlemiştir. Niye; çünkü, şeker şirketinin elinde çiftlikleri vardır, şeker şirketi besicilik yapması için pancarının posası vardır, o bakımdan arkadaşımız bunu değerlendirememiştir ve dolayısıyla orası felç olmuştur, sifira inmiştir. Bakınız, bir yandan ülkenin hayvancılığını sifira indirdiniz mi, bu süratle geliyordur. Sayın Selçuk Yaşar beyefendiye gerçekten teşekkür ediyorum, onun gibi biraz rahatsız olan Aydın'da Vedat bey var, o olsa piposunu yakarak bağırır, konuşurdu, o da aynı şeyi söylüyor ve "ben bu işin kara sevdalisiyim, şu kadar dönüm pamuk arazim var, şu kadar dönüm pamuk ekıyorum" diyor. Bu hayvancılık öyle bir şey ki, hakikaten sevdaya tutulmadan yapılması mümkün değil. O sevdanın altında Türkiye gerçeği var, aksi taktirde Türk köylüsünü ayakta tutmanız mümkün değil.

Genç kaynaklarımız var. Sayın Selçuk Yaşar bey dedi ki "işletmemi kurduğum zaman Kars'tan, Kağızman'dan, yaylalardan getiriyordum" Doğru söylediler o genç kaynaklar şimdi yoktur. O genç kaynaklar Türkiye'de yok. Bu dokuyu maalesef yok etmişiz, yeniden kazanmak mecburiyeti var. Aksi taktirde Anadolu'dan yükleyip geliyorlardı, bu gün uçaklarla, trenlerle büyük şehirlerin kapılarına yanaşırlar.

Birlikler konusu ise, bakın dünya gıda zirvesi vesilesiyle gitmiştim ve daha öncede tanıyordum, **Anafi** diye bir birlik var, dünyanın her tarafında birlik vardır, İtalya'da milli bir birlik ve İtalya'nın hayvancılığını ayağa kaldırmış, heyecan içerisindediler ve Türkiye'de çalıştılar ve Türkiye'de çok önemli neticeler aldılar, öbür sefer Türkiye'ye gelmeyin dedim, sizi başka türlü davet ediyorum, geliniz beğendiğiniz çiftliklerin hangisini istiyorsanız, ben size onu vereyim, ama öbür sefer ki gibi sizinle bir anlaşma yapmayalım. Şunu yapalım; bu çiftliklerinizin içerisinde eti, sütü değerlendirerek işletmeler kurunuz, ama getireceğiniz bu hayvanları da bu çiftliğin etrafındaki köylülerimizle sözleşmeli yapalım. Doğan hayvanı geri alın ama onların yemini ve pazarını temin edin ve bu şekilde bir anlaşmamız vardır. Beyaz et sektörünün temsilcisi de burada konuştular, dün tavukçularla bir toplantı yaptım. Tavukçuluk Konseyi diye bir konsey kurduk. Özel sektörü ve bakanlık mensuplarını bir araya getirdik ve dedik ki, Türkiye'de tavukçuluk ne zaman gelişti, 1987 yılında, nasıl gelişti; özel sektörün elini taşın altına soktunuz, ondan sonra gelişti, aksi takdirde gelişmesi mümkün değil. Sizi şimdi fevkalade ciddiye alıyorum dedim ve şimdi "bord"mu kuracağız, birlikler mi kuracağız, kuralım dedim, arkadaşlarımız tamamen bunun kanuni hazırlıklarını yaptılar, yakın bir sürede -Sayın Karaca'ya arz etmiştim- önce mera kanunu, sonra da birlikler kanununu inşallah TBMM'den geçireceğiz. Bunlar politik kanunlar değildir, bunlar teknik kanunlardır, bunların süratle çıkması lazım, bu kanunların yasallaşması Türkiye'de gecikmiştir. Türkiye'de çiftçi kendisine sahip çıkmadan, birliklerine sahip çıkmadan, söz sahibi olmadan Türkiye'de hayvancılığı kalkındıramayız, kalkındırmamız da mümkün değil. İşte geldiğimiz gün süt fiyatı 15 bin lira idi, fevkalade yanlış, bir kilogram süt eşittir bir kilogram yem, oysa tam tersi olması lazım, bir kilo sütle iki, üç kilo yem alması lazım. Bu yanlış. O bakımdan özel sektörü topladık, yetiştiricileri topladık ve dedik ki, bakın Tarım Bakanlığının yem fabrikası yok, süt fabrikası yok, bir arkadaşımız da alındı ve dedi ki, "sizin süt ve yem fabrikalarınız işte bizim fabrikalarımızdır, buyurun" Ben de o zaman şunu söyledim, beraber halledin dedim, bir hafta kendilerine müsaade verdik, heyet seçtik ve bir hafta sonra çiftçilerimizin süt fiyatlarını 27 bin lira, 3 bin lira da devlet veriyordu, 30 bin lira olarak ayarlandı, bazı vilayetlerimizde gecikme olabilir, ama buna rağmen bakın hiçbir politikacı bunu söylemez, Türkiye'de et ve süt fiyatlarını arttıralım, ondan sonra biz politika yapalım. İşte demedikleri için Türkiye bu duru-

ma geldi, siz çiftçinin hakkını vermelisiniz ki üretim olsun başka türlü olmaz.

Bu sonuçları biz nasıl ki, özel sektör ve üreticilerle bunu temin ettiysek, şimdi hayvancılığı da aynı şekilde yapalım diyoruz. Yem fabrikaları temsilcileri ilk önce beni ziyaret ettiler. Sizinle toplantımızı Aralık ayında yapalım. Siz benden ne istiyorsunuz, "KDV'yi düşürün" diyorsunuz, bu kolay, önemli değil. Önemli olan şu; siz gemileri bekliyorsunuz, siz bir gemi geçsin de biz yem maddesi alalım, hammadde alalım, yem üretelim diyorsunuz, bu sizin ürettiğiniz yem değil ki, bir başkasının ürettiği hammadeyi yem haline getiriyorsunuz. Böyle basit bir işlem. Öyleyse geliniz, sizinle Aralık ayında toplanalım, bu toplantıda her çiftçi ile sözleşme yapacaksınız, teşkilat olarak sizin yanınızdayım, size yardım edeceğiz, dolayısıyla çiftçilerle sözleşme yapacaksınız ve onların ürettikleri yem hammaddesini alacaksınız ve ülkeyi bu şekilde ayağa kaldıracaksınız. Bu sene 2 milyon ton mısırmız var, ama şimdi oradaki fonu niye yükselttik. Özellikle söylemek istiyorum: Yanlış oldu, şu andaki yanlışlığı biliyorum; ama, dün yanlış değildi. Niye? Mısır fiyatları 17 bin lira idi, baktım Türkiye'ye gelen mısır fiyatları da 13 bin lira. Çiftçi olarak fevkalade sıkıntıya girecek. TMO olarak hepsini alamayabilirsiniz, ama bunun yanı sıra tüccar girmesse, biz gelecek sene çiftçiye mısır ektiremeyiz, fevkalade sıkıntı olur, o bakımdan onu yükselttik, şimdi dünya fiyatlarıyla denk, arkadaşlara söyledim, hemen indirin dedim; çünkü, ikinci ürün. Birinci üründe zaten rutubet problemi yoktu, ikinci üründe rutubet problemi var, o da hemen TMO tarafından hemen hemen alınmıştır, öyleyse hemen açınız, ne geliyorsa gelsin ki, yarından sonra artık mısır fiyatlarının yükselmesini önleyelim diye tedbirimizi inşallah alacağız.

Ayrıca, Türkiye'de tarımın ve hayvancılığın bu duruma gelmesinde, Türkiye'de tarım politikalarının Tarım Bakanlığı tarafından maalesef yürütülmemiş olmasının payı yüksektir, maalesef diyorum. Türkiye'de tarımın politikaları, takip ettiğimiz için ben bunu biliyorum ve hepiniz de biliyorsunuz, bu politikalar Tarım Bakanlığının dışında oluşturulmuştur ve şu anda Avrupa Birliği ile pazarlık halindeyiz. Avrupa Birliğine geçen sene de, geçmiş seneler de pazarlık yapanlar ziraat mühendisleri veya veteriner hekimler değil, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığından bir ekip bunun pazarlığını yapmıştır. İşte biz buraya geldikten sonra arkadaşlarıma şu şekilde söyledim, Türkiye'de tarımın ve çiftçinin menfaati için gidiniz ve ağırlığınızı koyunuz ve Türkiye'deki yaptığınız anlaşmada başarı sağlanamadı. Brüksel'e gittiler, gece evimden telefonla aradılar "bunlar bizden taviz istiyorlar, bizden et tavizi istiyorlar, bizden süt tozu tavizi istiyorlar; verelim mi?" dediler. Hayır, vermeyin dedim. Şimdi, tekrar konuyu genel kurullarında görüşecekler. Bakın, Türkiye'ye 6500 ton süt tozu girdi, biliyorum ki, özel sektörün kapasitesi bunun 3 misli, ama 6500 ton süt tozu ithal etmenin manası, karşılığında 25 bin hayvanı elimine etmektir, 25 bin süt hayvanının yok etmenin manasına gelir. Öyleyse burada özel sektöre tekrar şunu söylüyorum, yani özel sektör olmadan biz bu işin altından kalkamayacağız, kapasitenizi süt tozu üretiminde arttırınız ve biz o bakımdan da süt tozu ithal ediliyordu, oraya bir fon koyduk ki, bizim üreticilerimiz biraz rahatlasınlar. Onun için diyorum ki, tarımın politikalarının hepsi bugün Tarım Bakanlığınca yürütülüyor ve bugün geldiğimiz nokta budur. FEOGA diye dünyada eşi olan uygulanan bir tarım girdilerini destekleyecek bir fonun kurulması lazım. Biliyor musunuz, şimdi bunu kuramıyoruz; Tarım Bakanlığı olarak kararnameyi Kanun halinde TBMM'ye sevk ettik, sevk bakanlıklarda tutuluyor. Niye? Güç bizden gitmesin diye. Güç kime gidecek? Tarım Bakanlığına gidecektir. Bu memlekette tarımın politikası eğer Tarım Bakanlığı tarafından yürütülecek ise, bunun da mutlaka böyle olması lazım.

Ayrıca Türkiye bazı kanuni düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Ziraat Odaları kanunları başta geliyor ve şunu da söylüyorum; dün Sayın Karaca'ya da izah ettim, dedim ki, Türkiye'de hakikaten toprağı sevmek lazım, toprağında yerinde durması, tutulması lazım. Bunun içinde Toprak-Su teşkilatının kurulması ve Tarım Bakanlığına bağlanması lazım. İlgililerle görüştüm ve şunu söyledim; kurunuz, ama bana bağlı olsun da istemiyorum, kime bağlı olursa olsun, ama mutlaka da kurulmalıdır. Bunun hazırlığını yaptık, ama engellenirse, bunun manası şudur, güç bende olsun, ben kimde olursa olsun diyorum, illa ben kendimde olsun istemiyorum, illa Tarım Bakanlığında olsun istemiyorum, götürsünler isterlerle Sağlık Bakanlığına bağlasınlar ki, o kurulan kuruluş fonksiyonunu tarıma icra edecektir. O bakımdan vakitlerinizi aldım, hepinize teşekkür ediyorum, bu toplantıyı tertip eden kuruluşlara teşekkür ediyorum. Tarım Bakanlığının dışında bu kuruluşlar olduğu için kendilerine şükranlarımı arz ediyorum ve şunu da söylüyorum: Bu toplantının hemen akabinde, biraz önce Sayın Selçuk Yaşar beyin konuşmalarında söylediği gibi toplantıyı yaptık, deşarj olduk ve gidiyoruz değil, öyle değil, Sayın Başkanlıktan da rica ediyorum; hiç değilse üç, beş kişilik komite kurulsun, burada alınan kararları "Tarım ve Köyişleri Bakanlığı" ile nasıl uygulayacağımızın kararını alsınlar ve kendileriyle Salı günü sabahı oturup, tartışalım diyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sağ olun, varolun efendim.

REŞAT ATABAY (Üretici Temsilcisi)

Sayın Başkan, bir dakikanızı rica değeğim. Müsaade ederseniz Odaları, Birlikleri, Sayın Bakanımız bil-hassa dinleme fırsatını bulmuşlardır. Sanıyorum Bakanlar Kurulu toplantısından dolayı. 10-15 saatlik yolları

katederek, buraya gelen üreticilerin sorunlarını, gerçek bu işin zorluğunu çeken bu insanların sorunlarını ortaya koyması lazım. Sayın Bakanımızın bizleri 10 dakika daha dinlemesini talep ediyorum.

ALİ DUMAN (Balıkesir-Üretici)

Sayın Bakanım, Sayın Başkan, Üniversitelerin Sayın Temsilcileri, Sayın Basın ve Sayın Üretici kardeşlerim, Ulu Önder Atatürk'ümüz, Cumhuriyetimizin Kurucusu ne demiştir; "Köylü Milletın Efendisidir" demiştir. Doğrudur. Dün benim ecdadım, atalarım bu kasketi gururla taşımışlar, ama bugün biz maalesef bu kasketi o kadar gururla taşıyamıyoruz. Bir yerde bundan utanç duyuyorum. Çünkü, tarlalarımız vardır, sahibi bizizdir, traktörlerin sahibi bizizdir, bunlara ihanet etmemiz mümkün değildir, bunları en iyi şekilde muhafaza etmek ve bunlara en iyi şekilde bakmak bizim görevimizdir. Pancarın suyu geçer, tarlada yatmak mecburiyetimiz vardır, çok ahırda yattık, hayvanın ömrü vefa etmez de ölürse, onun canı ile bizim de canımızın yarısı gitmiş olur. Bu kadar önemli olarak bu işin üzerinde durmuşken, sene sonunda bir muhasebe yaptığımız zaman, görüyoruz ki, hayvandan ve tarımdan zarar etmişiz. Neden? Bu kadar üzerinde önemle duruyoruz, zarar vermeme için duruyoruz; çünkü mal bizim, tarla da bizim, hayvan da bizim: Neden zarar etmişiz? Oturuyoruz bir hesap yapıyoruz, sattığımız ürünler maliyetine veya maliyetin altında. Bugün şeker pancarının fiyatı 4.600 TL.dir, bir tek Marlboro sigarasının fiyatıdır, bir kilogram şeker pancarının fiyatı. Domates 4.500 liradır, fabrikadan paramızı daha almadık, bundan sonra da ne zaman alacağımız da belli değildir. Bu bizi maliyet hesabı yapmak mecburiyetinde yapmıştır. Oturduk maliyet hesabı yapmaya başladık. Bir kilogram buğdayın bize 17 bin lira maliyeti vardır, hükümetimiz sağ olsun 20 bin lira taban fiyat açıklamış, ama destekleme alımı yaptırmadığından, TMO'ı destekleme alımı yapmadığından tüccar buğdayı 17 bin liradan kapatmıştır. Bizim burada kazanacağımız para 3 bin liradır, bu da tüccarın cebine girmiştir. Sütte, geçen yıl başlayan ithalat, sorumsuzca yapılmıştır. Köylünün sütünün maliyeti hiç hesaplanmamış, etinin maliyeti hesaplanmamıştır. Bugün birçok kurum ve kuruluşlar maliyet hesabı yapmakta, bunu bakanlıklarına rapor etmektedirler. Bizim Ziraat Odaları Başkan ve temsilcilerine sesleniyorum; yapılan iş ne kadar demokratiktir, bunu halka açıklamalıdır. Demokrasi varsa Ziraat Odaları da demokratikse, gerçekten demokratik kanunları varsa, neden köylünün adına domates sözleşmesi yapmaktadırlar, neden şeker pancarı fiyatını Panko-Birlik ve hükümetle görüşmemektedirler, neden buğdayı tüccar 17 bin liradan alırken, TMO'ni buğday almaya zorlamamaktadırlar? Madem demokrasidir, demokrattır, demokrasinin olduğu ülkelerde bu böyledir. Geçen yıl sorumsuzca yapılan ithalat, sütün maliyeti 20 bin lira olurken, 14 bin liraya süt vermişizdir, sütün maliyeti 25 bin lirayken, 19 bin liraya süt vermişizdir, benim hayvancılıktan ve tarımdan bir yılda 400 milyon zararım vardır. Biz, nasıl üretim yapalım?

Türkiye'de hayvancılık gelişsin diyoruz. Biz de istiyoruz Avrupa gibi hayvancılık yapmayı, biz de istiyoruz büyük çiftlikler kurmayı; ama, her sene zarar ediyoruz ve bu ülkeye yapılan ithalatlarla, ithalat yapıldığı dönemlerde elimizdeki iyi cins hayvanları kestirmek mecburiyetinde kalıyoruz ve bu seneki ithalatla bir sürü damızlık hayvan kesime gitmiştir.

Önerim şudur: Bu ülkede süt üretici birlikleri çoğaltılmalı. Bu ülkenin her iline, her ilçesine, hatta her belde-sine süt örgütleri kurulmalıdır. Damızlık Hayvan Üreticileri Birliği de aynı şekilde örgütlenmelidir. Kendi damızlığımızı kendimiz yetiştirmek mecburiyetimiz vardır. Kucak kucak paraları, dolarları Avrupa ülkelerindeki ecnebilere peşkeş çekmeyelim.

Bu nasıl yapılmalıdır? Hayvancılık meslek edinilmelidir. Meslek olduğu zaman da biz teşvik istemiyoruz, bize meslek edindiğimiz hayvancılığı iyi şekilde yapabilmemiz için uzun vadeli ve düşük kredi veriniz, çiftliklerimizi ancak bu şekilde kurabiliriz ve göreceksiniz ki, köylü bir kaç yıl içerisinde, demokratik hakları verildiği zaman bir kaç sene içerisinde vergi mükellefi durumuna gelecektir ve ülkede vergi mükellefi sayısı şiddetle artacaktır. Bunun sonucu da ülke şiddetle kalkınacaktır, ciddi bir şekilde kalkınacaktır.

BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: MEHDİ EKER (TİGEM Genel Müdür Yrd.)

Konu: HAYVANCILIĞIN ISLAH, SAĞLIK VE HAYVAN HAREKETLERİNE İLİŞKİN SORUNLARI

1. TEBLİĞ

Konu: TÜRKİYE'DE HAYVAN ISLAH FAALİYETLERİ VE POLİTİKALARI

PROF. DR. HAZIM GÖKÇEN (Biopharm Aşı İlaç Ltd. Şti.)

PROF. DR. MEHMET EVRİM (Setbir Genel Sekreteri)

GİRİŞ

Hayvansal ürünlerin insanların yeterli ve dengeli beslenmesi, endüstriye hammadde sağlama, yılboyu istihdam yaratma, sağlıksız göçü önleme, bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırma ve daha birçok konuyu içeren geniş bir yelpazede, son derecede etkili sosyo-ekonomik işlevleri vardır. Bu işlevlerin gereğince yerine getirilebilmesi, hiç kuşkusuz hayvansal ürünlerin nicelik ve niteliklerinin artırılmasına sıkı sıkıya bağlıdır.

Şehirlere göçün çok yoğun olduğu, kırsal üretimin ani değişiklik ve dalgalanmalar içinde bulunduğu son yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilmiş bir hayvan sayımı veya envanter olmadığı için gerçek hayvan ve üretim miktarı ile ürün değerlerini ortaya koymak güçtür. Bununla birlikte, artan nüfusun ihtiyacı üretimle karşılanamadığı için hayvansal gıda ithalatındaki çok hızlı artışlara karşın kayda değer ihracatın olmayışı ülkemizin geleceği için çok ciddi kaygılar oluşturmaktadır.

Türkiye 6 milyon civarında sağılabilir inek, 25 milyon civarında koçaltı koyun varlığı, 400 bin ton beyaz et ve 11 milyar adet yumurta üretim kapasitesi itibarıyla 35-40 milyon ton süt, 2 milyon ton kırmızı et ve kısa sürede 1 milyon tona ulaştırılabilir beyaz et ile 20 milyara çıkarılabilir yumurta üretim potansiyeline sahip bir ülkedir. Ancak, bazı hayvan popülasyonlarımızın genetik yetersizliği, elverişsiz bakım besleme ve management uygulamaları; yem, finans, pazarlama ve dış ticarete çarpıcı bir şekilde dikkati çeken elverişsiz politikalar nedeniyle bu potansiyelin sadece %25-30 düzeyinde bir bölümü gerçekleştirilebilir bir durumdadır.

Hayvanlara optimum çevre koşullarının sağlanması ve uygun politikalar şüphesiz belli düzeyde üretim artışı sağlayabilecektir. Ancak, koşullar ne kadar elverişli olursa olsun, üretim hayvan popülasyonlarının genetik potansiyeli ile sınırlı kalacaktır. Bu nedenle ıslah faaliyetleri büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadarki genetik ıslah faaliyetlerinin yeterli olmayışı üretimdeki yetersizliğin ana nedenidir.

Günümüzde, sığır popülasyonumuzun yaklaşık %14'ü kültür ırklar, %42'si melez ırklar ve %44'ü de yerli ırklardan oluşmaktadır. Koyunlarımızın sadece %5'i ıslah edilebilmiştir. Kanatlı üretiminde materyal temini ve bazı önemli yem hammaddeleri yönünden tamamen dışa bağımlılık söz konusudur. Diğer bir deyişle bir tür fason üretim içinde olduğumuz söylenebilir.

ISLAH ÇALIŞMALARI

1. SIĞIR ISLAHI ÇALIŞMALARI

Türkiye'de sığır ıslah çalışmalarının başlangıcı 1924-1925 yıllarına rastlar. Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda ıslah faaliyetlerini başlatmak ve halkın damızlık ihtiyacını karşılamak üzere, bugünkü tarım işletmelerinin bazıları, inekhane adı altında kurularak faaliyete başlamıştır. Sınırlı sayıda Brown-Swiss x Boz ırk melezlemesi yoluyla Karacabey Esmer tipinin elde edildiği bu çalışmalar yavaş bir gelişme göstermiş, 1958'den sonra Siyah-Alaca Jersey ve Simmental ırklarıyla genişletilmiştir. Gerek kullanılan saf materyalin ve gerekse uygulanan suni tohumlama miktarının sınırlı sayıda olması sonucu, 70 yıllık bir dönem içerisinde, çok yavaş bir gelişme kaydedilebilmiştir. Bugün inek başına süt verimi yerli ırklar için 700-800 lt/lak., melez inekler için 2000-2500 lt./lak. ve kültür ırklardan inekler için de 3000-3500 lt/lak. olmak üzere ortalama 1700 lt/laktasyon düzeyine ancak ulaştırılabilmiştir (Anon). Bununla birlikte, Trakya, Marmara ve Ege'de bir laktasyonda ortalama 7000-8000 lt süt elde edilen sürüler de mevcuttur. Bu tür örnekler, gerekli önlemlerin alınması sonucu, Türkiye'nin kısa sürede AB ülkelerinin düzeyine ulaştırılabileceğine işaret etmektedir.

Üretim politikaları, uygun çevre, pazar ve yatırım koşullarına ilave olarak etkin bir genetik ilerleme için gerekli önlemler şöyle sıralanabilir.

a) Damızlık Süt Sığırı İşletmeleri

Damızlık işletmeleri, belli kapasitede hayvana sahip olan, hayvanların verim düzeylerinin kontrol edilerek

değerlendirildiği, soy kütüklerinin ana-baba, büyük ata verimleri ışığında tutulduğu işletmelerdir. Türkiye'de şu anda sadece bazı tarım işletmelerinde verim kontrolü ve soy kütüğü kaydı tutulmaktadır. Bu nedenle yurt içi bir arz sözkonusu olmamakta ve sürekli ithalatta damızlık talebi karşılanmaya çalışılmaktadır. Öte yandan, özel işletmelerin %90'dan fazlası 1-5 başlık kapasitede aile işletmeleri olduğundan bu çeşit çalışmalara elverişli değildir. Belirli kapasiteye sahip 50 baş ve daha büyük özel işletmelerin kurulması ve var olanların verim kontrolü ve pedigrigri çalışmalarına sokularak yurt içi damızlık üretim odaklarının yaratılmasında yarar vardır.

b) Suni Tohumlama

Günümüzün gelişmiş ülkelerinin hemen tamamında ineklerin tamamı suni yolla gebe bırakılmaktadır. Suni tohumlamada genetik kapasitesi döl kontrolü (progeny-test) yoluyla kanıtlanmış boğaların sperması kullanılmaktadır. Türkiye'de ise bir yılda uygulanan suni tohumlama sayısı mevcut popülasyonun %15'i kadardır ve her gebelik için 2.0-2.3 tohumlama hesabıyla inek varlığının ancak %6-7'si suni yolla gebe bırakılmaktadır. Öte yandan, herhangi bir progeny-test merkezi yoktur ve kullanılan spermanın kalitesi kesin bilinmemektedir. Tesadüfi seçilmiş boğalardan sağlanan sperma ya da, büyük çoğunluğu, ucuz dolayısıyla düşük kaliteli olan ithal spermalarla yapılan tohumlamalarla hızlı bir gelişme çok güçtür. Boğa kullanılarak direkt çiftleştirmeyle yapılan tohumlamalardan (%85) ise genetik bir ilerleme yoluyla üretim artışı beklemeyeceği gibi, çiftleşmeyle bulaşan hastalıklardan dolayı hem hayvan, hem de insan sağlığı için risk sözkonusudur.

Kısa vadede ithal kaliteli sperma kullanarak, orta ve uzun vadede ise progeny-test ve embriyo transferi uygulamalarının yapılabildiği merkez ya da merkezlerin kurulması, buralarda elde edilmiş kaliteli dondurulmuş spermayla yılda 10-12 milyon doz tohumlama yapılması süt ve et veriminde hızlı artış yanında hayvan ve insan sağlığı yönünden etkin bir çalışma olarak gözükmektedir.

c) Artık Gametlerde Yararlanma

İnekler normalde yılda bir yavru verebilmektedir. Halbuki bunların yumurtalıklarında onbinlerce yumurta hücresi bulunmaktadır. Çok kıymetli bir ineğin bütün ömrü boyunca 4-5 yavruyla değil, onlarca, yüzlerce yavruyla temsil edilmesi sığır ıslahına önemli katkılar sağlayabilir. Bu amaçla, artık gamet adı verilen yumurtaların in vivo veya invitro fertilizasyonu ve embriyo transferi yoluyla taşıyıcı analara transferi sonucu hem yetersiz genotipli analardan üstün yavrular elde etmek, hem de gebeliği sona erdirilen yüksek genotipli anadan tekrar yavru elde etmek söz konusudur.

d) Kullanma Melezlemeleri

Yetiştirme amaçları yönünden yetersiz düzeyde olan ineklerin etçi boğaların sperması ile tohumlanarak elde edilen erkek ve dişi tüm yavruların kasaplık amaçla değerlendirilmesi esasına dayanan kullanma melezlemesi aslında başlıbaşına bir ıslah yöntemi olmayıp, çiftçinin gelirini arttırmaya yönelik bir çalışmadır. Bununla birlikte, sürüdeki daha iyi ineklerin damızlık yavruların anaları olmasını sonuçlaması yönünden de ıslah yöntemi sayılabilir. Öte yandan, süt et üretim dengesini sağlama açısından da iyi bir silah olarak değerlendirilebilir.

2. KÜÇÜK RUMİNANT ISLAHI

Türkiye'de koyun ıslahı çalışmaları 60-70 yıllık bir tarihe sahiptir. Çalışmalardan herbirinde bir ya da birkaç verim özelliğinin düzeyinin artırılması amaçlanmıştır.

Yapağı ve et veriminin artırılması amacıyla daha çok Merinos genotipinden yararlanma yoluna gidilmiş. Merinos x Kıvırcık melezlemesiyle Karacabey Merinos, Merinos x Akkaraman Melezlemeleriyle Orta Anadolu Merinosu ve Malya Koyun tipleri Rambouillet x Dağlıç melezlemesiyle de Ramlıç koyunu oluşturulmuştur.

Süt ve dölveriminin artırılması amacıyla Doğu Friz ırkına dayandırılan çeşitli tipler elde edilmiş, et veriminin artırılması için de Ile de France ve Teksel genotiplerinden yararlanma yolları amaçlanmıştır. Son yıllarda çeşitli koyun ırklarıyla yapılan araştırmalar yeni yeni sonuç vermeye başlamıştır.

Islah çalışmaları ile elde edilen tiplerin hemen tamamının dayandıkları yerli ırklara göre daha yüksek verimli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yerli koyun ırkları Türkiye koyun popülasyonunun %90-95 gibi önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bununla başlıca nedenleri koyun suni tohumlama çalışmalarının yeterince yaygınlaştırılmaması, nicelik ve niteliği ıslah yoluyla değiştirilen yapağıyla gerekli pazarlama desteğini sağlamamış olması ve yetiştirmenin tamamen ekstansif yönlü olması gibi faktörlerdir.

Halkın büyük çoğunluğu müslüman olan Türkiye'de domuz eti tüketimi yok denilecek düzeyde sınırlıdır. Bu nedenle kaçınılmaz görünen kırmızı et açığını kapatmak için en büyük kaynaklar sığır ve koyun etidir. Ancak meraya dayalı koyunculukla ve meraların bugünkü durumuyla Türkiye'nin ihtiyacını karşılamak olanaksız görülmektedir. Türkiye'nin yıllara göre mera ve meradan yararlanan hayvan varlığı aşağıdaki gibidir:

HAYVAN SAYISI ve ÇAYIR-MERA ALANLARI

YILLAR	Hayvan Sayısı (milyon)	Çayır-Mera Alan (milyon ha.)	Çayır-Mera Oranı %	Hayvan Başına Alan
1935	47.0	42.0	53.9	0.894
1950	55.6	37.8	48.5	0.680
1955	62.6	31.0	39.8	0.495
1960	76.1	28.6	36.7	0.376
1965	72.7	28.2	36.2	0.388
1975	80.0	21.7	27.9	0.271
1991	66.6	12.4	15.9	0.186

Görüldüğü gibi, mevcut mera varlığı ve %90'ı yerli ve doğurganlığı düşük, gelişimi yavaş koyun varlığıyla Türkiye'nin ihtiyacına cevap vermek güçtür. Günümüzde, ihtiyaçların yetiştirici tarafından temin edildiği entansif üretim koşullarında karlı olabilecek sürülere ihtiyaç vardır. Bu sürülerin önde gelen özelliği ise fazla sayıda kuzu verimi ve kuzuların da hızlı gelişerek erken yaşta kasaplık düzeye ulaşabilmesidir. Koyun ıslah çalışmalarının bu yönde kanalize edilmesinde yarar görülmektedir.

Keçi yetiştiriciliği alanında sınırlı sayıda da olsa bazı çalışmalar vardır. Bunlar, Kıl Keçisi ve Kilis Keçisinin ıslahı için Saanen, Togenburg ve Malta Keçilerinden yararlanma olanaklarının araştırıldığı çalışmalardır. Türkiye için stratejik önemi olan Ankara Keçisinin ıslahı amacıyla ABD ve Güney Afrika örneği tiftik genotipinden yararlanma yolları ve seleksiyonla ıslah olanakları araştırılmaktadır. Ancak bugünkü tiftik fiyatları ve koruma önlemlerinin yetersizliği nedeniyle bu stratejik materyalimizin varlığını sürdürmek bile güçtür.

3. KANATLI ISLAHI

Türkiye'de kanatlı özellikle tavuk yetiştirme ve üretimi konusunda ciddi bir ıslah çalışması yoktur. Sektörün karakteri itibariyle pahalı, sürekli uğraşı isteyen bilimsel araştırma ve uygulamalar zorunludur.

Gerek hibridasyondan yararlanma ve gerekse dünya pazarlarındaki yönelimlere ışık tutucu bilimsel çalışma ve uygulamalar için Devlet-Üniversite-Sanayi işbirliğine dayalı çalışmalar ya da uluslararası ortaklıklar sonucu damızlık ihtiyacını yurt içinde üretebilme yollarının bulunmasına ihtiyaç vardır.

ISLAHTA ETKİNLİĞİN SAĞLANMASI

Yeterli üretim için sadece genetik ıslah çare olamamaktadır. Günümüzde elverişli materyale sahip çoğu çiftçimiz bile uygun çevre, pazar koşulları bulamadığından, elverişli politikalarla desteklenmediğinden üretimi terketme aşamasındadır. Bu nedenle aşağıdaki konularda uygun koşul ve uygulamalar kaçınılmaz görülmektedir. Bunlar:

- Finans
- Pazar
- Yem
- Sağlık
- Barınak
- Management
- Sanayi ile entegrasyon
- Üretici eğitimi
- Örgütlenme
- Tarım planlaması
- Rekabet gücünü sağlayıcı koruma ve destekleme politikaları.

2. TEBLİĞ

Konu: HAYVAN SAĞLIĞI İLE İLGİLİ SORUNLAR

Prof. Dr. TAHSİN YEŞİLDERE (İstanbul Veteriner Hekimleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

II. Ulusal Hayvancılık 2000 Kongresi'nde hayvancılığımız için önemli olan hayvan sağlığı ile ilgili sorunlar konusunun gündeme getirilmesini, hayvancılığımızın sağlıklı gelişmesi açısından çok önemli bulmaktayım. Hepimizin istediği ve söylediği, siyasetçilerin ise kurtarmak istediği "Türkiye bir tarım ve hayvancılık ülkesidir" deyişi bugün tartışılır bir konuma getirilmiştir. Gerçekte baktığımızda, nüfusumuzun %40'ı tarım ve hayvancılıkla uğraş vermektedir. Öyleyse ülkemiz insanı, tarım ve hayvancılık ne kadar geri bırakılırsa bırakılırsın yaptığı işten vazgeçemiyor. Nüfusumuzun her yıl %2.2 oranında arttığı, %48'inin 70 yaşının altında olması, doğudan batıya

olan sürekli göç, tarım ve hayvancılığımızı daha da önemli bir konuma getirmektedir. Köye geri dönüşü sağlamak için siyasilere sanayileşmiş Türkiye özleminin hayvancılık sektöründen geçeceğine artık inanmaları gerektiğini görmeleri lazım. Bu nedenle başa gelen hükümetlerin, hayvancılığımızın sağlıklı gelişmesi için sıkı önlemler almak zorundadırlar. Bu sağlıklı gelişmede sağlıklı hayvan politikası, koruyucu veteriner hekimlik hizmetlerinin geliştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Hayvancılık geliştirme politikalarında yenileşme ve değişim şart olmuştur.

Hayvansal üretimde etkili olan birçok hastalık, ürünlerin miktar ve kalitesini olumsuz etkilemekte, ekonomik kayıplara neden olmakta, insan ve hayvan sağlığı tehlikeye sokulmakta, ithalat-ihracat kesilmekte ve ülkemiz için önemli sorunlar yaratmaktadır. Hayvan sağlığı koruma tedbirlerinin Uluslararası Cenevre Anlaşması normları içinde devlet tarafından sürdürüleceği belirtilmektedir. Ayrıca Anayasamızın 45. maddesi, "Tarım ve Hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması ile ilgilidir. Hayvan sağlığının korunması yanında devletin bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesini ve gerçek değerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır" der. İşte bu çerçevede;

Ülkemizde, hayvan sağlığı ile ilgili sorunları incelerken bugünkü yapıyı ve bu yapı içindeki bazı konuları göz önünde bulundurmamızda önemli yararlar vardır.

1. Hayvan sağlığı ile ilgili yasal düzenlemeler,
2. Bu yasayı yürütecek kurumlar ve bugünkü yapıları, uygulamaları,
3. Ülkemizde hayvan hastalıkları,
4. Hayvan hastalıklarına karşı alınan önlemler ve uygulamalar,
5. Hayvan hastalıklarının ülkemiz ekonomisine verdiği zararlar, ekonomik gelişmelere olan etkilerini ayrı ayrı ele alacak olursak;

1. Hayvan sağlığı ile ilgili yasal düzenlemeler
3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabitası Kanunu 8.5.1986 yılında yapılan değişikliklerle biraz daha çağımıza uygun bir duruma getirilmiş, ancak bazı madde ve uygulamaları ile yine yetersiz kalmıştır. Bu yasanın amacı "Hayvanlardan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçebilen hastalıklardan korunulması ve bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesini sağlamaktır." Kapsam olarak da;

- a) Hayvanların sağlığını koruma
- b) Bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye ve bu hususta her türlü tedbirleri almaya,
- c) Ülke içindeki hayvan hareketlerine, hayvan maddelerinin sevkine, hayvan ve hayvan maddelerinin ithal ve ihracatını sağlık açısından düzenlemeye ve muayeneye dair hükümleri kapsamaktadır.

Ayrıca bu yasa sınırlarımızda hayvan sağlık durumlarına dair düzenlemeleri de getirmiştir. Hastalıkların çıkış yerlerinde hastalık ihbarı ile ilgili hayvan sahibinden, veteriner hekimine kadar bir zincir oluşturulmuştur. Hastalık çıkışında alınacak tedbirler, mülki amirlerin yükümlülükleri, bölgeye giriş-çıkış yasakları ve bunun yanında biyolojik madde, aşı, serum ve ilaç uygulamaları hükümet veteriner hekimleri veya bakanlıkça görevlendirilen diğer kamu kuruluşlarındaki veteriner hekimleri ile serbest veteriner hekimleri tarafından yapılır, demektir.

Ayrıca hayvan hastalıklarının yayılmasını önlemek amacı ile de koruma ve tedavi tedbirleri, yurt içinde hayvan ve hayvan maddelerinin nakli ve ticareti konularında koruyucu ve tedavi edici konular ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Yabancı ülkelerden yurdumuza getirilen hayvanlara ilgili önemli hastalıklarda alınacak tedbirleri, yurt içinde sağlık zabıtası ve karantina tedbirlerini, tazminat verilecek olan hastalıklar ve tazminat miktarlarını içermektedir. Son olarak da kanunda belirtilen durumlara uyulmaması halinde verilecek olan cezalar belirtilmiştir. Ayrıca Bakanlık, bu kanun ile ilgili 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabitası Yönetmeliğini ve Talimatlarını da yürürlüğe koymuştur.

Ayrıca günün koşullarına uygun olmayan veteriner hekimlik mesleğinin icrasına, Veteriner Hekimler Birliği ile Odaların teşekkül tarzına ve göreceği işlere dair kanunda, veteriner hekimlerinin, hayvan hastalıklarının tedavi etmek. Sağlık durumları hakkında rapor vermek, salgın ve paraziter hayvan hastalıkları ile mücadele etmek v.b. gibi en önemli görevleri belirtmiştir. Tüm bunların yanında Birlik ve Oda Yönetim Kurullarının, memleket hayvancılığı ile ilgili tüm konuları resmi makamlara iletmek, görüşmeler yapmak, gerekirse görüş ve önerilerini bir rapor ile sunmak konumunda, sivil toplum kuruluşları olarak devleti denetlemek ülke çıkarları doğrultusunda yönlendirmek gibi önemli görevleri bulunmaktadır.

Yine hayvan sağlığı ile ilgili Veteriner Teşhis Özel Laboratuvarları ve Veteriner Biyolojik Madde Üretim Laboratuvarları Yönetmeliği, Özel Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği, Serbest Veteriner Hekimliği Yönetmeliği, Uzmanlık Yönetmeliği, Serbest Veteriner Hekimlerinin Salgın Hastalıklar Mücadelesinde İstihdamı hakkında hayvan sağlığı ile ilgili olan bu yönetmelikler, bazılarının yeterli bazılarının eksik olmasına rağmen önemli kazanımlardır.

2. Bu yasa ve yönetmelikleri yürütecek kurum Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ve bu bakanlık bünyesinde yer alan Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Hükümet Veteriner Hekimleridir.

Ancak bugünkü organizasyonlarda, Türkiye'de tarımsal politikalara yön veren üst devlet kuruluşları 15'i bulunmaktadır. Bu çok başlılık içinde hayvancılık ile ilgili birimler oldukça az olduğu gibi görev ve yetki kargaşası da bulunmaktadır.

3. Ülkemizde hayvan hastalıkları

Burada önemli olan bulaşıcı hayvan hastalıkları ile Zoonoz hastaların ele alınmasıdır. Bu çerçevede son yıllarda Sığır Vebası, Şap, Anthrax, Brucellosis, Tüberküloz, Ruam Koyun-Keçi çiçeği, Kuduz, Theileriosis, Newcastle, Uyuz, Mavi Dil, Tavukların Salmonellosisi önem kazanmış veya önemini yitirmemiş hastalıklar olup, aynı zamanda ihbarı mecburi hastalıklar gurubundadır. Bunun dışında ihbarı mecburi hastalıklar dışında kalan Enterotexemi, Infec. Hep. Nec., Keçi Ciğer Ağrısı, Yanıkara, Marek, Gumboro, Beyaz Kas Hastalığı, Difteri-çiçek, cetima paratuberculosis gibi hastalıklarda mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Bu hastalıklar dışında kalan veya ithal hayvanlar ile yurdumuza girebileceği düşünülen veya henüz tam anlamı ile teşhis edilememiş olan bazı önemli hastalıklar da ülkemizde varlığını sürdürmekte olabilir düşüncesinde olduğumu da belirtmeden geçemeyeceğim. Bu hastalıklar I B R, Enzootic Bovine Leucosis, Maedi, Swolen head Sendrome, Caprine Arthretes Infectious Anemi, v.b. hastalıklar olabilir. Ayrıca birçok adi hastalık da gözlenmektedir. Ayrıca Ülkemizi BSE' den mutlaka korumamız gerektiğini ve hertürlü önlemin alınmasının kaçınılmaz olduğunu da hiçbir zaman unutmamalıyız. Yoksa hayvancılık da dönüşü zor yıkım olabilir.

4. Hayvan hastalıklarına karşı alınan önlemler ve uygulamalar

3285 sayılı yasa ile salgın hastalıkların çıktığı yöredeki gerek ihbarı mecburi gerekse mecburi olmayan hastalıklarda yapılacak olan işler ve önlemler yeterince belirtilmesine rağmen uygulamada önemli aksaklıkların olduğu gözlenmektedir. Bu aşamada Koruyucu Veteriner Hekimlik Hizmetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bakanlık bugün için bu hizmetleri götürmeye yeterli değildir.

5. Hayvan hastalıklarının ülkemiz ekonomisine verdiği zararı bir iki örnek ile belirtmek istemekteyim. Son yıllarda yurdumuzda seyreden Sığır Vebası hastalığından resmi kayıtlara göre 722 baş hayvan imha edilmiştir. Hükümet Veteriner Hekimlerinin imhasına karar vermeden ölen hayvanların adedi bilinmemektedir. Ayrıca Devletin harcadığı Veteriner Hekim hizmetleri araç, ekip, aşı uygulamaları sınır kapatılması, ihracat-ithalat etkilemesi, hayvan hareketlerinin durgunluğu, etten kaçma ve diğer masraflar ile yıllık 10 trilyonu bulmuştur. Sadece ineklerin meme yangıları (mastitis)'ından dolayı süt kaybı 2 milyon tondur. Deri hastalıklarından dolayı her yıl ekonomik kayıp 10 milyarları geçmemektedir. Resmi kayıtlara göre 1995 yılında Ruam hastalığından öldürülen hayvanlar için 770 milyon, Tüberküloz için 255 milyon, Brucellosis için 42 milyon TL ödenmiştir. Ülkemizde Ruam, Tüberküloz ve Brucellosis korkunç denecek boyutlardadır. Bu hastalıkların eradikasyonu için bugünkü hükümet bütçelerinden Bakanlığa ayrılan pay dahi yetmeyebilir,

Yukarıda bugünkü Hayvan Sağlığı ile ilgili durumları 5 madde ile ve kısaca açıklamış bulunmaktayım. Şimdi bu konularda nerelerde yetersiz kalmakta ve nerelerde yanlışlar yapılmaktadır. Bu konuları ayrı ayrı ele almamızda yarar olduğu kanısındayım.

Hayvan sağlığı ile ilgili Yasal Düzenlemelerde can alıcı yasa 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve buna bağlı yönetmeliklerdir. Bu yönetmelikler günün koşullarına az çok uygun hale ancak 1986 yılında getirilmiş ve Avrupa Topluluğu yasaları ile uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Yönetmelikler ve Talimatlar 1989'da yürürlüğe girmiştir. Ancak 1982'de yapılan reorganizasyon ile veteriner hekimlik hizmetleri istenilen düzeyden çok gerilere itildiği ve hekimler masa başı elemanları haline getirildiği için bu yasa ve yönetmelikler istenilen şekilde çalışmamış veya çalıştırılmak istenmemiştir. Bugün Resmi Kayıtlara göre sadece 8 ilde Tarım İl Müdürleri Veteriner Hekimdir. Araç-gereç ve ekipmanın tarım alanı ile ortak kullanımı veteriner hekiminin hareket alanını daraltmış koruyucu hekimlik hizmetleri yeterince yapılamamıştır. Bu aşamada hekimler çalıştıkları bölgelerde;

- a) Adi hastalıklara ait temel bilgileri kolayca elde edememişlerdir.
- b) Bölgede belirli hastalıkları geniş bir şekilde tespit edebilme yeteneğini gösterememiş, kayıt ve belgeleri istenilen şekilde tutamamıştır.
- c) Yeni çıkan hastalık olaylarının saptanabilmesi için ilk haber verme sistemlerinin var olmaması hastalığın yayılmasına neden olmuştur.
- d) Çıkan enfeksiyöz hastalıklarının nereden geldiğinin izlenmesindeki zorlukları aşamamışlardır.
- e) Çiftliklerde veya halkın elindeki hayvanlar için hastalık kayıtlarını gösterir sistemlerin olmamasından kaynaklanan bir dizi sorun yanında bölgeye gidebilmek için bürokrasiyi dahi aşamamışlardır.
- f) Koruyucu hekimlik hizmetleri istenilen düzeyde yapılamamıştır.
- g) Ayrıca sayısal olarak devlet sektöründe çalışan veteriner hekimi yetersiz olduğu için hayvan hastalıklarının teşhisi ve mücadelesinde devlet yetersiz kalmıştır.

Bu yasa ve Yönetmelikleri yürütecek Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde Koruma Kontrol Genel Müdürlükleri ve çalışanları ile Laboratuvar Müdürleri ve çalışanları sık sık siyasi dalgalanmalardan etkilenmiş hükümetlerin siyasi tercihleri doğrultusunda atamalar yapılmış, konusunda uzmanlaşmış ve iş bilen deneyimli Veteriner Hekimleri siyasi görüşlerinden dolayı etkisiz görevlere atanmışlardır. Sık sık değişen müsteşarlar, genel müdürler, şube müdürleri kalıcı bir "Ulusal Hayvancılık Politikası" olmadığı için günübürlük kararların altına imza atmak zorunda kalmışlardır. Hayvancılık sorunları dalgalanmalara bırakılmıştır. Kamudaki bu siyasi örgütlenme isteği, birçok kurumun çökmesine neden olmuştur. Hala da olmaktadır. Laboratuvarlar çağın teknolojisine uygun hale getirilmediği gibi uzmanlık yasaasının olmaması nedeni ile konusunda yetişmiş uzman eleman sıkıntısı çekilmiştir. Tüm bunların yanında gelişen özel sektör varolan uzmanları da transfer etmeyi becermiştir. Son yıllarda Pendik Vet. Kont. Araşt. Enstitüsü'nden 100 kadar eleman (emeklilik veya diğer nedenler) ayrılmış, bunların 14'ünün uzman, yetişmiş araştırmacı eleman olması konunun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Ayrıca fakültelerimizdeki yetişmiş araştırmacı elemanlarının sahadan uzak olması ve bu potansiyellerini kullanmamaları ülke hayvan hastalıkları açısından olumsuzluklardır ve çok önemli sebeplerdir.

Bugün Bakanlık bünyesinde il ve ilçelerde çalışan veteriner hekimi sayısı 1546, veteriner hekimi laboratuvarları, tahaffufhaneler, Merkez Teşkilatı gibi yerlerde çalışan veteriner hekimi sayısı 819 olup, toplam 2524 veteriner hekimi devlet tarafından istihdam edilmektedir. Bazı illerde ilçe sayılarına baktığımızda veteriner hekimi sayısı yetersiz kalmaktadır. Genelde Bakanlık hayvan sağlığı hizmetlerini 2805 adet veteriner sağlık teknisyenleri ile götürmektedir. Ayrıca bazı durumlarda çok düşük ücretlerle geçici işçi kadrosunda veteriner hekimi çalıştırılmış ve sosyal hakları çöğnenmiştir. Bu durumda bir veteriner hekimi başına kanatlı dahil 50784, kanatlı hariç 20780 baş hayvan düşmektedir. Bu anlamda direkt olarak il ve ilçelerde hastalıkla mücadele eden veteriner hekimleri baz alınacak olursa, bir veteriner hekimi için kanatlı hariç 33926 hayvan düşmektedir. Bu korkunç rakamlar hayvan sağlığı hizmetlerinin nasıl yürütüldüğünü bize açıkça göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde değişik çalışma alanlarındaki veteriner hekimi sayıları tablo da görülmektedir. Kıyasladığımız zaman konu açık bir şekilde gözlenecektir. Genellikle gelişmiş ülkelerde serbest veteriner hekimi sayıları çok fazladır. Olası çözümlerden biri salgın hastalıklar ile mücadelede serbest veteriner hekimlerinin görev almasının sağlanmasıdır. Bu sorunlar oldukça fazladır ve hayvan sağlığı sorunları ile içiçedir.

Değişik ülkelerde Veteriner Hekimlerinin çalışma alanları ve sayıları.

	<u>Devlet Vet. Hek.</u>	<u>Üniv. Arş. Merk.</u>	<u>Özel Vet. Hek.</u>	<u>Diğer Vet. Hek.</u>	<u>Toplam</u>
ALMANYA	1882	2468	8154	4160	17024
JAPONYA	8196	1410	15471	3175	28252
İTALYA	4600	320	11000	0	15920
İSVEÇ	454	234	248	986	1922
İSVİÇRE	190	170	1300	150	1810
BÜYÜK BRİTANYA	702	1062	8510	6308	16582
U.S.A.	4164	4603	48658	6262	63687
AVUSTRALYA	556	350	4200	1258	6364
HOLLANDA	304	297	2282	1115	3998

Ülkemizdeki hayvan hastalıklarının önemli olanları yukarıda belirtilmiştir. Bu hastalıkların salgın olanları, koruyucu hekimlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması, hayvan hareketlerinde dikkat edilecek hususların uygulanması, sınırlardaki sıkı kontroller ile önlenabilir. Bu organizasyon her an yapılabilir ve uygulanabilir. Ancak önemli zoonoz hastalıkların, nasıl önlenileceği konusunda şu anda hiç kimse ve yetkili bir şey söyleyemez, sözde veremez. Esas önemli olan budur. Bu hastalıkların (Tuberkülozis, Brucellosis, Antrax, Kuduz, Ruam v.b.) eradikasyonu için kısa ve uzun vadeli programlar yapılmalıdır. Ülkemiz hayvan varlığının (Siğir-Koyun Keçi) %25'i bugün için tüberkülozlu ve brucellosizlidir. Bu çok önemli ekonomik kayıpları beraberinde getirdiği gibi halk sağlığında tehdit etmektedir.

Hayvan hastalıkları ile ilgili önlemler çerçevesine gelince, Bakanlığa bağlı aşı üretim merkezleri, özel sektör üretimi ve ithal edilen aşilar ve biyolojik maddeler kullanılmaktadır. Ülkemize 1990 da giren ithal aşı miktarı (x 100 doz) 207.729.00., 1995 de 940.430.00 ve 1996 da bu güne kadar 863.087.20 kadar dır. Bu durum yıllar itibarı ile hem dışa bağımlılığın artmış olduğunu ve buna paralel olarak hem de koruyucu hekimlik hizmetlerinin artmış olduğunu göstermektedir. Bunun yanında ülkemizde kamu sektöründe yapılan aşı, serum, biyolojik madde üretimi 1990 da 192.614.254 doz, 1994 de 115.855.641 doz, 1996 da (ilk 9 ay) 132.966.673 doz olarak belirtilmiştir. Bu da gösteriyor ki yerli üretim giderek azalma kaydedilmiştir. Buna karşın özel sektör aşı üretimi ilk olarak 1994 de başlamış ve 1.950.000 dozdan 1995'de 4.095.603 doza çıkmıştır. Tüm bunların yanında hayvan

hastalıklarında kullanılan ilaç, serum v.b. maddelerin de girdileri hesaplanacak olursa hayvan sağlık hizmetlerinin önemli bir ekonomik yük getirdiği ortadadır.

Ayrıca hayvan hastalıklarında yasalarda yönetmeliklerde bildirilen önlemler hiçbir zaman uygulanmamıştır. Çünkü hayvan hareketlerinin kontrol edilememesi, her türlü araç, gereç ve ekip yetersizliği, hayvan sahiplerinin bilgisizliği, Tarım İl Müdürlerinin mesleki şövenist zaafı, kamudaki diğer çalışanların boşvermişliği, veteriner hekiminin sorunları, hayvanların kontrol edilme güçlüğü, entansif besiciliğin yaygınlaşmamış olması, entegre tesisleri yeterince olmaması gibi önemli faktörler hep salgın hastalıkların önlenmesini geciktirmiştir. Ayrıca siyasi-lerin olayı ciddiye almaması ve hastalık çıkan bölgeleri tedirgin etmek istememeleri (Siyasi çıkarları için), hastalığın geç yansıtılmasına ve önlemlerinde geç alınmasına neden olmaktadır. (Örn. Sığır vebası, Şap). Yine önemli bir neden salgın hastalık bölgelerinin sadece siyasal görünüm, ülke çıkarları için hastalıktan arı bölge sayılması ve aşılama programları uygulanması (Örn. Trakya bölgesinde Şap hastalığı), hastalığın bölgede yayılmasını sağlamakta ve daha çok ekonomik zararlar vermektedir.

Hayvan hastalıkları ile mücadelede İl Özel İdareleri ve Belediyeler de mali imkanlarını ve bölge hayvan varlığını göz önüne alarak bütçelerine yeterli miktarda ödenerek koymak ve mücadeleye katılmak ile yükümlü kılınmıştır. Ancak bu durum hep yetersiz kalmıştır. Ayrıca Hayvan Sağlığı Danışman Kurulları hiç bir zaman kurulmamıştır.

Hayvan hastalıklarının ülkemiz ekonomisine verdiği zararları rakamlarla ifade etmek oldukça zordur. Burada esas önemli konu sağlıklı hayvan üretimi projelerinin önem kazanmasıdır. Bu konu ne kadar önemsenirse ekonomik kayıplar o kadar azalacaktır. Koruyucu hekimlik için harcamalar önemli değildir. Ancak bu planlı ve programlı yapılmadığı sürece salgın hastalıktan dolayı imha edilen ve ölen hayvanlar mezbahalarda imha edilen hayvanların ekonomimize vereceği zararlar oldukça fazladır. Salgın hastalıklardan Sığır Vebası, Şap, Sığır Tüberkülozu, Ruam, Sığır Brucellosizi ve At Vebası tazminatlı hastalıklar olduğu için belirli ilkeler doğrultusunda hayvanın takdir edilecek değerinin dörtte üçü, yarısı veya tamamı sahibine ödenmektedir. Bu durum Bakanlık Koruma Kontrol Genel Müdürlüğünün bütçesini aştığı için hiçbir zaman istenilen şekilde gerçekleştirilememiştir.

Hayvan Hastalık ve Zararları ile Mücadele Bütçesi

1994 yılı bütçesi	65 Milyar T.L.
1995 yılı bütçesi	100 Milyar T.L.
1996 yılı bütçesi	250 Milyar T.L.
1997 yılı bütçesi	1.020 Milyar TL. (olacaktır)

Kaynak: Bakanlık

1995 yılında öldürülen hayvanlar için sahibine ödenen ücretler 1.067.277 milyar TL. dir. Bu çok düşük bir rakamdır. Gerçek tarama ve teşhisler yapılabilirse bu bütçe yetmez. Sonuç olarak şu andaki her durumu ile Bakanlık yetersiz kalmaktadır ve bunu kabul etmektedir. Öyleyse çözümler ne olabilir.

1. "Ulusal Hayvancılık Politikası" oluşturulmasını sağlamak. (Sivil toplum kuruluşları, birlik, odaların ve fakültelerin katılımları ile)

2. Sağlıklı Hayvan yetiştirilmesinde ve hayvan hastalıkları konusunda yetersiz kalan Bakanlık bu hizmetlerin kademe kademe ve sağlıklı bir biçimde özelleştirilmesini sağlamalı. Salgın ve zoonoz hastalıklarında Serbest Veteriner Hekimlerinden yararlanmalı. Devletin sıkı denetim, takip ve kontrol görevlerinin uygulanmasını yine sıkı bir şekilde üstlenmesi ve bu görevi üzerine almasını sağlanması. Serbest veteriner hekimleri yönetmeliği günün koşullarına uygun olarak değiştirilmelidir. Bakanlık istediği takdirde bu konuda önerilerimiz vardır.

3. Hayvan hastalıkları ile mücadelede insan faktörü çok önemlidir.

a) Veteriner hekimlerin hastalıklar yönünden yetiştirilmesini sağlamak, uzmanlık, meslek içi eğitim programlarını meslek odaları ve veteriner fakülteleri ile iş birliği yaparak yürütmek. Uzmanlık yasasını çağdaş duruma getirmek. Hizmet özelliğine uygun uzmanlık eğitimleri düzenlemek.

b) Veteriner hekimlerinin ücretlerini artırıcı yönde çalışmalar yapmak. Maaşların yetersiz kalması bezginlik getirmekte ve hekim verimli olamamaktadır. Aşı, Biyolojik madde, serum üretimi yapan ünitelerde döner sermaye hizmetlerinden veteriner hekimlerine doyurucu pay verilmesini sağlamak. Ancak bu şekilde özel sektöre kaçış engellenebilir. Ayrıca il ve ilçelerde görev yapan ve bir fiil salgın hastalıkla mücadele eden veteriner hekimine tazminat ödenmesini sağlamak.

c) Veteriner fakülteleri ile işbirliği yaparak kaliteli, bilgili, araştırmacı veteriner hekimi yetiştirilmesini sağlamak. Bu yönde birlikte çalışmalar yapmak ve eğitim-öğretim kalitesinin artması için stajlar v.b. programlar düzenlemek. Bu arada fakülteler müfredat programlarını günün ve ülkenin koşullarına uygun hale getirmeleri için çaba sarfetmelidirler.

d) Hayvan sahiplerine sürekli eğitici programlar yapmak. El broşürleri dağıtmak. Bu konu çok önemlidir.

Gelişmiş ülkelerde hastalıkların ihbarcıları ilk olarak hayvan sahipleridir veya onların veteriner hekimleridir. Hayvan sahipleri, çiftlikler hastalık ortadan kalkıncaya kadar sorumludur. Çünkü salgın hastalıklar ile mücadele gerekli rutin muayeneleri sürekli yaptırmak zorundadır. Bunları takip eden veteriner hekimleri vardır ve en yakın laboratuvar ile iletişim halindedirler. Bugün İngiltere’de teşhis araştırma merkezi olarak 27 laboratuvar bulunmaktadır.

e) Üreticilerin, Üretici Birlikleri şeklinde örgütlenmesinin sağlanması

f) Veteriner hekimlik teşkilatının Bakanlık bünyesinde bağımsız olmasının sağlanması. Veteriner hekimleri bugünkü organizasyondan psikolojik olarak etkilenmekte, bu durum da verimli çalışmayı etkilemekte, hatta düşürmektedir.

4. Bilime, araştırmaya önem vermek, Araştırma-Geliştirme projelerine destek vermek, pilot bölgeler seçerek araştırmacılar ile işbirliği çerçevesinde bölgeyi hastalıklardan kurtarmak.

5. Hayvan hareketleri yönünden sınırlarımızın kontrolünün sıkı denetime alınmasının sağlanması. Sınırlarda hastalıktan şüpheli durumlarda karantına uygulamasını mutlaka süresi kadar yaptırmak ve bu süreler içinde hastalıkların saptanmasını sağlamak.

6. Ulaşmakta güçlük çekilen bölgelerde veteriner hekimleri hizmetine helikopter vermek. Gerekirse hastalıklı materyalleri anında laboratuvarlara ulaştırmak.

7. İl, İlçe Müdürlükleri ile Bakanlık ve onlara bağlı laboratuvarlar arası bilgisayar ağı kurmak.

8. Geri kalmış bölgelerde hayvan hastaneleri kurmak (her türlü teçizat ve donanımı ile) ve Serbest Veteriner Hekimliği bu yörelerde teşvik etmek için kullanımını bir sözleşme ile onlara bırakmak (kazandıkları ile hastaneyi işletmek ve ücretlerini çıkartmak).

9. Salgın hastalıklarla mücadele eden serbest veteriner hekimlerin vergiden muaf olmasını sağlamak. Böylece hizmetler halka daha ucuz yansıyabilecektir.

10. Aşırı ve bilinçsiz ilaç kullanımı üreticiye hem ekonomik bir yük getirmekte, hemde hayvanını zayıf düşürebilmektedir. Bu durumun önlenmesi için veteriner hekimi reçetesiz ilaç satımının önlenmesini sağlamak. Yani ilaç kullanımında reçete zorunluluğu getirmek. Hayvancılık sektöründeki reel veteriner ilaçları pazarını USD bazındaki değerlendirilmesinde, 1991 yılında %8 olan artış 1995 te %56 ya çıkmıştır.

11. Zoonoz hastalıklar için Sağlık Bakanlığı bünyesinde veteriner halk sağlığı üniteleri kurulmasını sağlamak. Zoonozlar ile aşamalı ve bilinçli.

12. Olanaklar ölçüsünde (her yıl daha fazla) Ruam, Brucellosis ve Sığır Tüberkülosizi ile savaşmak. Kalıcı programların her yıl sürdürülmesini sağlamak. Meme kontrollerinin sık ve düzenli yapılmasını sağlamak.

13. Hayvancılığın üretimden-tüketime sanayileşmesini sağlamak.

14. Hayvan hastalıklarında çevresel ve iklimsel faktörler de çok önemlidir. Çayır-Mera islahı ile birlikte paraziter hastalıklar için çalışmalar yapmak.

15. Kalkınma planlarında hayvancılık ile ilgili bölümler bugüne değin hiç uygulanmamıştır. Hiç olmaz ise “Hayvan hastalıkları ile mücadelenin belirli bir program çerçevesinde yürütülmesini sağlamak” önerisinin uygulanmasını sağlamak.

16. Bakanlık bünyesinde veteriner hekimi istihdamı için biran önce kadroların açılmasını sağlamak. Bakanlığın en az 2000 veteriner hekimine gereksinimi bulunmaktadır. Ancak hükümetlerin siyasi tercihleri doğrultusunda kadrolaşmayı önlemek için merkezi sistem sınavlarının yapılmasını sağlamak.

17. İthal edilecek damızlık süt sığırlarının ithali sırasında bilimsel komisyonların görev almasını sağlamak. Burada yıllardır süregelen kişisel kayırmaların önüne geçmek. Yeni hastalık ithal edilmemesi için sıkı önlemler almak.

18. Hayvan sağlık sigortalarının gelişmesini sağlamak.

3. TEBLİĞ

Konu: HAYVAN HAREKETLERİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI VET.HEK.MUSTAFA ÖZTEKİN (Veteriner Hekimler Derneği)

Değerli konuklar, zamanın bayağı geçtiğini görüyorum, hepimizin karınları acıktı, mide salgılarımız arttı. Bu nedenle ben, mümkün olduğunca kısa kesmeye çalışacağım. Zaten benden önce Hayvan Sağlığıyla ilgili tebliğ sunan Sayın Oda Başkanımız Tahsin Yeşildere, buradaki sorunlara ilişkin birçok konulara değindiler. Aynı konulara değinmemeye çalışacağım bu nedenle.

Genel olarak hayvan hareketlerinin kontrolü kavramı üzerine durmak istiyorum. Bu kavramı daha çok insanla hayvan sağlığını korumak, bulaşıcı salgın hastalıkların yayılmasını önleyebilmek veya kontrol altına alabilmek amacıyla her türlü canlı hayvan ve hayvan maddelerinin yurtiçi ve yurtdışı ticaretinin gerçekleştirilmesinde uyulması gereken koruyucu veteriner hekimlik hizmetlerinin idari, fenni, hukuksal kurallar bütünlüğü içinde oluşturulan sistemi olarak tanımlayabiliriz.

Bu bir sistemdir; sistemin temel noktası da koruyucu veteriner hekimlik hizmetleridir. Hayvan hareketlerinin

kontrolü temelindeki anlayışların esas çıkış noktası budur. Özellikle 17. ve 18. yüzyılda Avrupa'da yaşanan sığır vebası salgınları, Avrupa'da 200 milyonun üzerinde sığırın birden yok olmasına neden olmuştur. Bu nedenle 1863'te toplanan Dünya Veteriner Hekimler Kongresi, bu konuda, hayvan hareketlerinin denetimi noktasını bilimsel olarak ele almış ve bundan sonra dünyada, bu noktada hayvan ticaretine yönelik uygulamalar gelişmiştir.

Tanımdan da anlaşılabilceği gibi bu konu yurt içinde hayvanların sevk ve ticaretinin koşullarını, yurtdışından sevk, ithalat, ihracat, karantina, tecrit gibi tedbirleri, borsa, pazar ve panayırların kontrolü, mezbahalarda ve kesimhanelerde yapılan koruyucu kontroller ve denetimler, yurtdışında ve gümrüklerde yapılan denetimler gibi geniş bir çerçeveye yayılmıştır. Ben bunları tek tek anlatarak vakit kaybetmeyeceğim. Şu anda ülkemizdeki hayvan hareketleriyle ilgili olarak mevcut durumu kısaca ortaya koymaya çalışacağım.

Özellikle 24 Ocak 1980 den sonra ki ekonomik istikrar paketi tedbirleri ve ardından gelen siyasal uygulamalar konusunda hepimiz bilgi sahibiyiz. Bu tedbirler sonucunda Türkiye'de sağlık sektörü de bir rant ekonomisi sistemi içinde ele alınmış ve bu sistem içinde hayvan sağlığı pazara sunulmuştur. Yani koruyucu veteriner hekimlik dahil bütün sağlık hizmetleri, pazarın meta aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, devletin küçültülmesi politikasının da etkisiyle yerelleşme, devletin küçültülmesi ve özelleştirme bir genel siyasal politika olarak uygulanmış, bu politikaların sonucu olarak da, gerek hayvansal üretim sektöründe, gerek Tarım Bakanlığının yeniden yapılanmasında bu anlayış önemli roller üstlenerek hayvan sağlığı, karantina, tecrit gibi tedbirler de ülkede genel bir boşluğun, hayvan hastalıkları ve salgınların ülke geneline yayılmasının alt temeli oluşturulmuştur. Şu anda mevcut durumu kısaca şöyle özetleyebiliriz: Ülke genelinde her türlü bulaşıcı hayvan hastalığı yaygın olarak varlığını sürdürmekte, insan ve hayvan sağlığını tehdit etmektedir. İkincil olarak, ekonomideki genel kayıt dışılık hayvan ve hayvansal ürünlerin yurtiçi ticaretinde de egemen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek verelim, hayvansal ürünlere dayalı ticaret, (özellikle celep, kasap gibi hayvan pazarlarında üreticilerin birbirleriyle ilişkilerinin hiçbiri) bir düzen ve sistematik içinde ele alınmamaktadır. Bu durumda Erzurum'dan kalkan bir hayvan, çok kolaylıkla ta İstanbul'a kadar kontrolsüz bir şekilde gelebilmektedir. Özellikle sınır kapılarımızdan illegal hayvan girişleri çok yoğun yaşanmaktadır. Bunun yarattığı en önemli sorun, işte sığır vebası salgınıyla ve kurbandan sonra yaşanan şap salgınlarıyla kendini çok iyi göstermektedir.

Yine yurtiçinde hayvan ve hayvansal maddelerin ticaret ve nakli denetlenememekte ve gereken kontrol sağlanamamaktadır. Yani burada veteriner hekimler ne kadar çaba harcarsa harcasınlar başarı sağlanamamaktadır; bunu bir kere teyit etmek zorundayız. Yurtiçi hayvan ticareti ve yurtiçi hayvan sevkleri, tamamen başıbozuk bir düzen içinde devam edip gitmektedir. Bununla ilgili kontrol de sağlanamadığından hayvan hastalıkları genel ekonomiyi ve üreticileri hızla etkileyerek ülkemizi birçok ekonomik sorunla karşı karşıya bırakmaktadır.

Tarım Bakanlığının bu konuda personel, araç, ödenek yetersizlikleri kontrol hizmetleriyle hayvan sağlığı hizmetlerinin sürekliliğini ve etkinliğini olumsuz etkilemektedir. Sayın hocam da zaten bu konuyu ifade ettiler. Öncelikle yurtdışından damızlık hayvan ve kasaplık, besilik canlı hayvan ithalatı yeni bir rant kapısı olarak görülerek şirketlerin ilgisini çekmeye devam etmektedir.

Şimdi hepimiz biliyoruz, Türkiye'de bir kasaplık canlı hayvan ticareti var, yurtdışından ülke içine doğru bir damızlık ticareti var. Hayvan hareketlerinin kontrolünde en önemli nokta hayvanın kaynağında, çıkışta kontrolü; ikincisi de, kaynaktan sonra yol güzergahı üzerinden yapılan kontroller, üçüncüsü ise varış noktasında yapılan kontrollerdir. Bunlar, bir bütünlük içinde ele alınmadığı takdirde problemler ortaya çıkmaktadır.

Nasıl? Yurtdışı hayvan hareketleri konusunda örneğin biz, yurtdışındaki mezbahalarda kesilecek hayvanların denetimini boş verdik çıkardığımız bir tebliğle: bunlar geçmiş dönemde olan şeyler. Mesela, şuradan okuyayım: Et ithalatı uygulanması: Temmuz 1995'te genişletildi, Ağustos 1995'te kemiksiz lop et ithalatına izin verilen tebliği görüyoruz. Eylül 1995'te kesimlik ve besilik canlı hayvan ithalatından alınan fonlar düşüyor, 3 aylık toplam et ithalat izni alınan kasaplık besi danasının, et değeri ülkenin bir yıllık üretim miktarına eşitleniyor, ithal hayvanlarda sığır vebası görülüyor, (ithalat sonrası karantina ve tecrit tedbirlerinin yeterli uyulamaması nedeniyle), Kasım 1995'te yurtdışından ithal edilecek kasaplık, besilik canlı sığır, koyun ve keçilerin seçimleri, ülkemizin gümrük kapılarında görevlendirilecek heyetlerce yapılıyor. Yani biz artık kaynağında kontrolü bırakıyoruz, sınırımıza kadar dayanmış hayvanları sınır kapılarında herhangi fiziki şartlar oluşmadan, (yani burada karantinalar yapılacak, taaffuzhaneleri oluşturacak, depolar ve hayvanları bir arada barındırabilecek koşulları yaratmadan sınırımıza 10 binlerce hayvan dayanıyor) biz bunları kontrol edip yurdumuza alıyoruz; bunun pek mantıklı tarafı da gözükmüyor.

Nitekim daha sonra galiba 5 Şubat'ta ithal hayvanların yurt içinde karantinaya alınacağına dair bakanlık tebliği yayınlanıyor ve bundan sonra ülkemizin gümrük kapılarından giren hayvanları -örneğin Mersin Limanından giren hayvanı ben geliyorum Ankara'da karantinaya alıyorum- karantinaya alıyoruz. Bu aslında iyi niyetlidir; ama en son çıkan bu karantinaya ilişkin tebliğ, ülkenin içine düştüğü aczin bir sonucudur; başka bir şey değildir. Yani

bu ticareti, artık, milletlerarası ve uluslararası anlaşmalara dayalı olarak yapılan bu ticareti biz Tarım Bakanlığı olarak yönlendiremez duruma düşütüğümüzün en basit göstergesi oluyor.

Bir diğer sorun kontrol alınmış fakat eradikasyonu sağlanamamış sığır vebası salgın nedeniyle canlı hayvan maddeleri ve hayvansal ürünler ihracatımız gerçekleştirilememektedir; yani yarattığı en büyük sorunlardan biri budur. Biliyorsunuz, sığır vebası ihbarı mecburi hastalıklar listesinde (Office International Epizooty'nin listesinde) mevcut ve bundan dolayı ülkelerin, bizim ülkemize canlı hayvan ve hayvan maddeleri ticaretini sınırlamaları söz konusu. Bunun ülkemiz açısından yarattığı ekonomik kaybı zannediyorum hepimiz farkındasınızdır. Yine 3285 sayılı Kanun ve yönetmeliğe bağlı yönetsel düzenlemelerdeki eksiklikler devam etmekte ve günün koşullarına yanıt verememektedir. Yani 328 sayılı Kanun, 1986'da değiştirilmiştir. Değiştirilme sebebi: 1234 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabitası Kanununun yetersiz olduğudur. Fakat kanun, 1234'ün kötü bir tercümesidir. Tercüme edilip önümüze getirilmiştir. Ne değişmiştir 1234 sayılı Kanun, 3285'ten çok daha iyidir. Yani iyi niyetle yapılan bu değişikliğe rağmen gerçek işlevini bulmamıştır. Yani 3285, bugün Türkiye'deki hayvan ve hayvansal ürünlerin ticaretini, hayvan sağlığını, koruyucu hekimlikle ilgili konulara yanıt verememektedir. Bu nedenle yeniden ele alınarak, gerçekten üretimin ve üretim ilişkilerinin yönlendirdiği bir tarzda yeniden ele alınıp, bu konu halledilmek zorundadır.

Ülkemizde hayvan ticaretinin gerçekleştirildiği mekanlar olan mahalli hayvan pazarlarının denetim ve kontrollü artık tamamen iflas etmiştir. Hayvan sağlık zabitası komisyonları çalışmıyor. Mahalli pazarlarda denetim sıfır, istediği gibi kontrolsüz hayvan geliyor, kontrolsüz hayvan çıkıyor ve mihrak olarak bugün Türkiye'de en büyük salgın mihrakı hayvan pazarlarıdır, ikincisi de mezbahalardır. Buradan şuraya geleceğim, resmi ve özel kombinalarla ilgili 2678 sayılı Kanunla, Belediyeler Kanununa 77inci madde eklenmiştir özel kombinaların kuruluşuna izin verilmiştir; ancak buralarda çalışan serbest veteriner hekim arkadaşların iş güvenceleri olmadığı için fiilen mezbahalarda görevler yerine getirilmemektedir. Belge, yani sağlık raporu ve menşesiz kesim yasaktır Türkiye'de; ama bütün mezbaha ve kombinalarda belgesiz kesimler yapılmaktadır. Bu da, yeni bir enfeksiyon kaynağı olarak bu kurum ve kuruluşların da ortaya çıktığını gösterir bu alanda.

Yine, Bakanlıklararası kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği eksikliği vardır. Hayvan hareketlerinin denetiminde İçişleri Bakanlığının birimleri görevlidir, hareketleri bunlar kontrol edecekler, belge kontrolünü bunlar yapacaklar, gerektiğinde hükümet veteriner hekimine bildirilerek işlem yapılacaktır. Ayrıca İçişleri Bakanlığına bağlı polis, jandarma, gibi birimlerin hiçbirisi görevini yerine getirmemekte ve bu konuyu bilmemektedirler. Yani bu konudan haberleri yoktur. İşte bakanlıklararası işbirliğini burada önem taşır. Mutlaka bu sağlanmak zorundadır. İşbirliği olmadığı için, hizmet içi eğitiminden geçirilmediği için personel, bu tür sorunlar giderek artmaktadır.

Sonuç olarak mevcut çerçeve içinde hayvancılık sektörünün hayvan sağlığı ve hayvan hareketlerinin kontrolü alanında genel bir çöküş yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kısaca buna şöyle de diyebiliriz; son 15 yıllık dönem içinde uygulanan ekonomik, politik, sosyal ve yönetsel politikalar sonucunda hayvancılık sektörüyle birlikte kamu veteriner hekimliği sistemi çökmüş ve bu çöküşün altında üreticilerle birlikte veteriner hekimler, yani hükümet veteriner hekimleri kalmıştır ve bu çöküş giderek devam etmektedir. Denetimsiz ticari faaliyetler ve illegal olarak gerçekleştirilen hayvan hareketleri nedeniyle bulaşıcı ve salgın hastalıklar kontrolden çıkarak üretimi, sanayiye, tüketimi olumsuz etkilemeye başlamıştır.

Örneğin; İngiltere'de BSE patlak verdiğinde Türk halkı hızla sanayi ürünlerini tüketmeyi durdurdu; yani salam, sosis, sucuk gibi sanayi ürünlerini tüketmeyi durdurdu ve bu konudaki sanayi krize sürüklendi. Kontrolsüz lop et, o dönemde sık sık basının gündemindeydi ve bu şekilde halk yönlendirilmiş oldu. BSE nedeniyle, ithalat yapan firmalar ürünlerini satamadılar, ellerinde kaldı. Bu ne demektir? Büyük bir ekonomik kayıp yaşandı ve sektörde büyük bir kriz oldu. Sektör, yeni yeni bu anlamda açılıma başlamıştır.

Şimdi izin verirseniz, çözüm önerilerini okumak istiyorum:

1- 1984 yılından günümüze kadar gerçekleştirilmeyen hayvan sayımı vakit geçirilmeden yenilenmeli. Bu sayımda mevcut büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı kalıcı, metalik kulak küpeleriyle il, ilçe, gerekirse köy koduna kadar oluşturulacak numaralama sistemiyle işaretlenmeli ve niteliklerine göre kayıt altına alınmalıdır.

2- Her türlü canlı hayvan ve hayvan maddelerinin ticareti kayıt altına alınarak vergilendirilmeli, bu ticaretle uğraşanların taşıyacakları nitelikler ve uyacakları ticari kurallar, Tarım ve Köyişleri Bakanlığıyla, Maliye Bakanlığının ortaklaşa çalışmasıyla gerçekleştirilmelidir.

3- Gelişen bilim, teknoloji ve toplumsal örgütlenmeler ışığında hayvan ve hayvan maddelerinin ulusal ve uluslararası ticaretinin yasal sınırları zorladığı bir gerçektir. Bu nedenle 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabitası Kanunu yeniden ele alınmal. Sektör içindeki alt sektörlerin (küçükbaş, büyükbaş, kanatlı üretimi, sanayi vesaire) yapılanması ve ihtiyaçlarıyla hayvan ve insan sağlığı alanındaki gelişmeler dikkate alınarak, konuyla ilgili tüm kesimlerin ortak katılımıyla yeniden hazırlanmalıdır.

4- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun 31 inci maddesinde konu edilen hayvan sağlığı danışma kurulunun oluşturulması yönündeki Tarım ve Köyişleri Bakanlığı düzenlemesi ivedilikle hazırlanarak sektöre hizmet götüren bilim adamları, uygulayıcı, sanayici, üretici, tüketici ve teorisyenlerin katılımıyla oluşturulan çalışma gruplarıyla yasada belirtilen konularda gerekli çalışmaları yapmak üzere toplantıya çağırılmalıdır.

5- 1984'teki reorganizasyon ile oluşturulan Bakanlık merkez ve taşra örgütlenme yapısıyla hayvan sağlığı ve kontrol hizmetlerinin yürütülemeyeceği ve sorunun çözülemeyeceği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, yeni bir örgütlenme modeli çerçevesinde yeniden işbölümüne gitmeli ve bu yeni örgütlenme yapısı içinde hükümet veteriner hekimliğinin görev, yetki ve sorumlulukları yeniden tanımlanmalı, bağımsız merkez ve taşra teşkilatı içinde değerlendirilerek hayvansal üretimi denetleyebilecek teknik olanaklara kavuşturulmalıdır.

6- Yapılacak yeniden düzenlemeler sonucunda üzerinde yoğun yönetsel tartışmaların yaşandığı 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda belirlenen il ve ilçe idare kurullarında hükümet veteriner hekimleri mutlaka yerini almalıdır.

7- Bakanlıklar arası bir çalışmayla mülki idare amirlerine hayvan sağlığı ve kontrolü konularının taşıdığı ekonomik önem anlatılarak 3285 sayılı Kanunun 32'nci maddesinde belirtilen ve fiilen fonksiyonlarını yerine getirmeyen hayvan sağlığı ve zabıtası komisyonları aktif hale getirilerek hayvan hareketlerinin kontrolünün düzenlenmesinde etkili kılınmalıdır.

8- Bugün sayıları 50'nin üzerinde olan ve ülkemizden yurtdışına her türlü hayvan ve hayvan maddesinin ihracıyla yurtdışından ithalatının gerçekleştirildiği giriş kapıları, yurtiçi ve yurtdışı ticari hareketliliklerin yarattığı talep doğrultusunda yeniden belirlenmeli, bu noktalar karantina ve kontrol amacıyla gerekli fenni ve fiziki şartlara kavuşturulmalı, giriş ve çıkış kapılarında Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı görev yapan ihtisaslaşmış gümrük veteriner müdürlükleri yeniden oluşturulmalıdır.

9- Yurtiçi hayvan hareketlerinin kontrolü amacıyla yurtiçi hayvan üretim bölgeleri tespit edilmeli, tespit edilen bu bölgelerde, gerek bölge içi gerekse bölgelerarası hayvan ve hayvan maddeleri ticaretinin koşulları, hayvan sevklerinde izlenecek yollar ve yol güzergahları, bu güzergahlar üzerinde bulunan muayene ve kontrol noktaları, hayvan park ve pazarlarının çalışma koşulları, bu park ve pazarlardan temin edilen hayvanların bölge içi ve bölge dışı izleyeceği güzergahlar, detaylı araştırmalarla ortaya konularak, kontrol ve denetim sorumluları belirlenmelidir.

10- Özel ve resmi kombinalar ile mezbahaların belgesiz hayvan kesimleri mutlaka önlenmelidir.

11- Mahalli hayvan park ve pazarlarının açık olduğu günler, mevsimler ve süreler hayvan sağlığı zabıtası komisyonlarınca ilan edilerek giriş ve çıkışlar kontrol edilmeli. İlegal hayvan hareketleri tespit edildiğinde gerekli önlemler alınmalı ve bu tutum kararlılıkla sürdürülmelidir.

12- Hayvan sevkiyatında kullanılacak nakil araçlarının standartları tespit edilerek belirtilen standartların dışında hayvan nakli men edilmeli, sevk araçlarının dezenfeksiyonu işleminin gerçekleştirilebilmesi için yeterli personel, araç, gereç ve ekipman sağlanmalıdır.

13- Özellikle doğu ve güneydoğu sınır komşularımızdan ülkemize yönelen illegal hayvan hareketlerinin denetim altına alınabilmesi için bölgenin özel şartları da gözetilerek, Artvin, Erzurum, Bingöl, Diyarbakır, Van, Erzurum hattında 24 saat görev yapan gerekli idari, teknik ve fiziki şartlara sahip sevk kontrol noktaları oluşturularak her türlü illegal hayvan hareketleri kontrol altına alınmalıdır.

14- Bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla mücadele enfeksiyon kaynağının kontrolü, mücadelenin birinci prensibi, enfeksiyon kaynağına duyarlı hayvanların teması önlenerek, hastalık etkenlerinin bulaşmasının önlenilmesi ikinci prensiptir.

Enfeksiyon hastalıklarının yayılmasında idari ve fenni tedbirlerde gecikme veya ihmalkarlık, büyük sorunlara kaynaklık edebilir. Bu nedenle hastalık çıkışlarının geçiştirilmesi yönündeki eğilimlerle mücadele edilerek, görevli personel, hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir. Kurbanlık hayvan satışlarıyla ilgili düzenlemelerin yeniden ele alınarak belirlenmiş mekanlar dışında gerçekleştirilecek satışlar mutlaka önlenmelidir.

15- Son olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı hayvancılık politikalarının oluşturulmasında demokratik kitle örgütleriyle işbirliği içinde tek söz sahibi olmalı, bu politikaları yaşama geçirebilecek idari ve mali yeterliliklere kavuşturulmalı ve ülke genelinde hayvan sevklerinin kontrolü amacıyla merkezi bilgisayar ağına bağlı bir sistem oluşturulmalıdır.

Bu öneriler yaşama geçirilirse kısa olarak bu sorunun çözüleceğini sanıyorum.

Hepinize sabrınız için teşekkür ederim.

İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: PROF. DR. ERGUN ÖZALP (Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanı)
Konu: HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN YÖNETİM, ÖRGÜTLENME VE DESTEKLENME SORUNLARI

Hayvancılık 2000 Kongresinin İkinci Oturumunu açıyorum. Türkiye hayvancılığının son 15 yıllık durumunu bir ölçüde değerlendiren ve çözüm önerileri getireceğini tahmin ettiğimiz bu Kongreyi düzenleyen SETBİR, BESD-BİR, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi ve Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Ziraat Mühendisleri Odasına teşekkür ediyorum, kutluyorum.

Birçok konuşmacının değindiği gibi özellikle son 15 yılda benim kanımcı 15 yılı da aşan bir süre içinde Türkiye hayvancılığına yönelik uygulamaların bugünkü durumuna gelmesinin temel nedeni, zannediyorum tek başına siyasal iktidarların, hayvancılık sorununa ciddi çözüm önerileri getirememeleri yanında, hayvancılık sektörüne öncelikle en büyük hizmeti vermesi gereken iki güzide mesleğimizin, hayvancılıkla ilgili sorunları dile getirdiklerinde aynı sorunları görmelerine rağmen, çözüm yollarının belirlenmesinde ayrı görüşlerde olması, zannediyorum siyasal iktidarları da bu hususta yönlendirmede güçlükler neden olmuştur.

Bu nedenle bu Kongreyi düzenlemede çok değerli iki meslek örgütümüzün aynı kongrede yer alması, umuyorum ve diliyorum ki çözüm önerilerinin getirilmesinde büyük bir özveriyle bir potada belirlenmesi mümkün olacaktır. Böylelikle de icraya daha kolaylık sağlayacak, onların da uygulamalarına yardımcı olunacaktır.

Ben bu temennilerimle İkinci Oturumu açtım.

İkinci Oturumun genel konusu "**Hayvancılık Sektörünün Yönetim, Örgütlenme ve Destekleme Sorunları**" Bu konu üç ayrı tebliğle sunulacak. Üç tebliğ için ayrılan süre 1,5 saattir. Bu 1,5 saatin değerlendirilmesinde, ben, çok saygın konuşmacılardan, özellikle tebliğlerinde 15 dakikayı aşmamalarını rica edeceğim; çünkü bu tebliğlerin tartışılması için de bir süreye ihtiyacımız olacaktır ve bu tebliğlerin tartışılması anında özellikle büyük bir özveriyle bu Kongreye katılan sektörün esas unsuru olan çok saygın hayvan yetiştiricilerinin görüşlerinin alınmasında yarar görüyorum, bu nedenle de tebliğ sahiplerinin, tebliğlerini mümkün olduğu kadar özetlemelerini rica edeceğim.

1. TEBLİĞ

Konu: SEKTÖR-KAMU İLİŞKİLERİNİN İRDELENMESİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMA OLANAKLARI
DOÇ.DR.ENGİN SAKARYA (Ankara Üniv.Veteriner Fakültesi, Hayvancılık İşletme Ekonomisti)

GİRİŞ

Örgütlenme modelini, kendi sosyo-ekonomik yapısıyla uyumlu bir temele oturtamayan kalkınma çabalarının başarı şansı son derece sınırlıdır. Yapısal bozuklukları gidermeye çalışmayan bir kalkınmada önemli ekonomik kayıplar söz konusudur. O nedenle her alanda olduğu gibi hayvancılık sektöründe de yapısal bozuklukları gideren sektöre dinamizm kazandıracak yeni bir organizasyona gitmek zorunlu hale gelmiştir.

Örgütlenme, gerek sözlük gerekse kapsam ve çeşitleri açısından bugün sosyal ve ekonomik bilimlerinde giderek artan bir önem taşımakta, başarının sırrının iyi bir örgütlenmeden geçtiği günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır.

Hayvancılık sektörünün örgütlenmesi konusuna yaklaşım da geniş bir konuyu tüm detayları ile incelemeye ne zamanımız ne de buradaki olanaklarımız bakımından mümkün olmayacağı düşüncesiyle belirli sınırlamalar yapmakta yarar gördük.

Bu açıdan tebliğimizde; hayvancılığın genel bir değerlendirmesi yapıldıktan sonra, sektörün üretim kesimi ve kamu örgütlenmesinde etkinliğin artırılması olanakları ağırlıklı olarak işlenmeye çalışılacaktır.

1- HAYVANCILIĞIN ÜLKE EKONOMİSİNDEKİ YERİ, ÖNEMİ VE SORUNLARI

Hayvancılık sektörünün Milli Gelir içindeki payı %6'dır. Kırsal gelirler içinde hayvancılık gelirlerinin payı ise %25 civarındadır. Hayvancılıkta ileri gitmiş ülkelerde bu oran %60-80'ler seviyesindedir. Ülkemizde hayvancılığın milli gelire katkısı gelirler içinde aldığı pay dikkate alındığında, bu sektörün önemi ve mevcut potansiyelinin iyi değerlendirilemediği anlaşılmaktadır. Oysa, geçtiğimiz dönemlerde hayvancılığımızın ulusal kalkınmamızda nedenli büyük bir değer ve öneme sahip olduğu defalarca ortaya konmuş olmasına, bilimsel raporların verilmesine, bizzat sektörde üretimde bulunan yetiştirici, besicilerin katıldığı hayvancılık kongrelerinde alınan kararlara rağmen, sorumlu kurumlarca gerçekçi çözümler uygulamaya konulmamış, tutarsız politikalar ve buna ilişkin ekonomi politikaları ülkemizi hayvancılıkta dışa bağımlı ülke konumuna getirmiştir.

Ülkemiz, büyük ve küçükbaş hayvan varlığı bakımından çeşitli ülkelere göre üstünlüğü olsa bile, birim başına verimlilikteki düşüklük, hayvansal üretimin istenilen ölçüde artırılmasına olanak vermemektedir.

1960'lı yıllardan başlayarak, kalkınmasını planlara bağlayan hayvancılık sektöründe öngörülen hedefleri ve ulaştığı sonuçları başarılı olarak görmek mümkün değildir.

Her plan döneminde hayvancılık sektörünün ülkenin ekonomik ve ekolojik koşullarına uygun olarak geliştirilmesi hedef alınmış, yüksek verimli ırkların yaygınlaştırılması, mevcutların ıslahı, daha iyi bakım ve beslenme ile verimliliklerinin artırılması, hastalıklarla mücadele tedbirleri öngörülmüştür. Ne varki bütün plan dönemlerinde sağlanan gerçekleştirmeler Tablo 1'de görüldüğü gibi hedeflenen rakamların altında kalmıştır. Hayvancılığımızda plan öncesi döneme göre belirgin bir gelişme sağlanamamıştır (5).

Tablo 1: Planlı Dönemlerde Hayvansal Üretimde Hedef ve Gerçekleşmeler

<u>Plan Dönemi</u>	<u>Hedef (%)</u>	<u>Gerçekleşme (%)</u>
I. BYKP	5.6	2.6
II. BYKP	4.8	4.0
III. BYKP	5.0	4.7
IV. BYKP	5.5	4.0
V. BYKP	4.7	4.4
VI. BYKP	4.9	3.5

1991 Yılı tarım sayımı sonuçlarına göre, tarım sektöründe mevcut işletme sayısı 1980 yılına göre %15 oranında artarak 4.066.000'a çıkmıştır. Bu işletmelerin %86'sında hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyeti birlikte yapılmakta, %11'inde yalnızca bitkisel üretim, %3'ü ise sadece hayvansal üretimde ihtisaslaşmıştır (6).

Kırsal alanda üretimde bulunan 3.650.000 dolayında işletmenin %22.80'inde büyükbaş, %53.47'sinde küçükbaş hayvan bulunmamaktadır. 1-9 Büyükbaş hayvana sahip işletme oranı %67.85 gibi önemli bir bölümü teşkil etmektedir. 10-19 büyükbaş hayvana sahip işletme oranı ise %9.28, 100 başın üstünde büyükbaş hayvana sahip işletme oranı da %0.01'dir.

50'nin altında küçükbaş hayvana sahip işletme oranı ise %12.88; 250-500 ve daha yukarı sayıda küçükbaş hayvana sahip işletme oranı sadece %0.32'dir.

Bu duruma göre kırsal alanda yaşayan köylü ailesi başına isabet eden her yaşta ortalama hayvan sayısı sığırdaki 4'ü, küçükbaşta ise 11'i ancak bulmaktadır. 1991 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre, işletme sayısında %15'lik bir artış dikkate alındığında işletme başına düşen hayvan sayısının yukarıda verilen ortalama rakamların da altına düştüğü söylenebilir.

Avrupa Birliğinde 1973-1985 yılları arasında işletme sayısı sektörde %44 dolayında bir azalmaya karşılık, aynı zaman süreci içinde besi işletmelerinde, işletme başına isabet eden ortalama sığır sayısı %50, süt sığırcılık işletmelerinde ise %70 dolayında bir artış olmuştur (3).

Ülkemizde, Avrupa Birliğinde uygulanan işletme politikalarına benzer bir yaklaşımla sektörde, işletme sayısı mutlaka azaltılmalı, işletme başına düşen ortalama hayvan sayısı artırılmalıdır. Optimum ölçekli işletme kurulmasının teşvik edecek politika etkin bir kredi sistemi ile desteklenmelidir.

Hayvancılık işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısı incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunu üretimin geleneksel olarak yapıldığı yaygın ve dağınık küçük ölçekli aile işletmeleri oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle adı geçen üretim çoğunlukla (entansif yapıdaki besicilik, süt sığırcılığı ve tavukçuluk işletmeleri hariç) ekonomik bilinç ve bilimsellikten yoksun, yığın halinde üretim olanağına sahip olmayan işletmelerdir.

Aynı zamanda bu işletmeler, pazarın fiyat, kalite ve miktar tercihi açısından hemen hemen bilgisiz işletmelerdir. Yığın halinde bir üretimin gerekli olduğu çağdaş gelişmeye uygun olarak bu işletmelerin üretim, finansman, planlama, örgütlenme ve pazarlama sorunlarının çözülmesi hayati bir önem taşımaktadır.

Bugüne kadar uygulanan yanlış tarım ve genel ekonomi politikaları hayvansal üretimin daha da irrasyonelleşmesine neden olmuştur. Bunun sonucu hayvansal üretim yapan işletmeler küçük, yaygın ve dağınık işletmeler haline dönüşmüş ve zamanla tarımsal işletmeler içinde yan bir uğraş alanı haline gelmiştir.

Hayvancılık sektörünün en önemli darboğazlarından biri olan kaba ve kesif yem sorunu güncelliğini ve önemini hala sürdürmektedir. 1950 yılında 40 milyon hektar olan çayır mer'a alanlarımız, tarla arazisi haline dönüştürülerek 1991 yılı itibarıyla 21.7 milyon hektara düşmüştür.

Ülkemizde artan nüfusun meydana getirdiği talep ve yükselen sosyo-ekonomik refah, hayvansal protein üretiminin arttırılmasını gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda dış satım potansiyelinde bulunması hayvancılığı önemi daha da arttırmaktadır.

Hayvansal üretimde kredi ve finansman, örgütlenme, kesif yem sağlama sorunlarının kısa dönemde

çözömlenmesi işletmelerde üretimin rasyonelleşmesine olanak sağlayabilecektir.

24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri ile birlikte ekonomik modelin gereği destekleme alımlarından vazgeçilmiş ve hayvansal ürünlerde, başta et olmak üzere serbest piyasa kurallarına göre fiyat oluşumu öngörölmüştür.

Oysa hayvansal ürünler pazarlanmasında, kasaplık hayvan ve et piyasasında üretici örgütlenmesinin yetersizliği nedeniyle oligopson bir pazar ve piyasada oligopson bir fiyat sözkonusudur. Serbest piyasa ekonomisinin kurallarının işletilmeye çalışıldığı bir dönemde hala fındıktan üzüme, tütünden pamuğa, buğdaydan çaya kadar çeşitli tarımsal ürünlerde destekleme politikasının devam ettirilmesi karşısında kasaplık hayvan ve et üretiminde mevcut desteğin bile çekilmiş olmasını tutarlı bir politika olarak görmemekteyiz.

2- HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE ÖRGÜTLENME

Ölkemizde sosyal ve ekonomik bulanımların temelinde yatan önemli unsurlardan birisi de kırsal alanın sosyo-ekonomik yönden ihmal edilmişliğinin yanında ekonomik model ve tercihlerin isabetsizliğidir. Bunun sonucu toplumumuz her geçen gün üretken olmaktan çıkıp kente tüketici sınıfına dahil olmaktadır.

Ekonomik model ve örgütlenmelerde konuya doktriner bakmanın önemini giderek yitirdiği dünyamızda kendi sosyo-ekonomik bünyemize uyan; iyi işleyen, kaynak yaratan, mensubu bulunduğu kesimin ekonomik hak ve çıkarlarını koruyan örgüt modellerinden biri üzerinde durulabilir.

Kırsal alanda ekonomik demokrasinin sağlam ve sağlıklı işleyebilmesi, örgütlenmenin başarısı ölçüsünde sağlanabilecektir.

Hayvancılık sektöründe örgütlenmeyi genelde iki alt bölümde incelemek gerekecektir. Bunlar;

2.1. Kırsal alanda özel kesim hayvancılık işletmelerinin örgütlenmesi

2.2. Hayvancılıkta kamu kesimindeki örgütlenme

2.1. Kırsal Alanda Özel Kesim Hayvancılık İşletmelerinin Örgütlenmesi

Ölkemizde hayvancılıkla uğraşan üreticilerin örgütlenmelerine baktığımızda genellikle dernek, kooperatif, birlik, şirket, özel ve devlet karma örgütleri vb. şeklinde olmaktadır. Hayvancılıkta bu tip örgütlenmelere gitmede, üretimin artırılması, pazarlama, girdi temini gibi sorunlara ortak çözümler bulunabilmektedir.

Gelişmiş ölkelerde, hayvancılığın kırsal gelirler içindeki payının bitkisel üretime göre büyük olmasında güçlü üretici ve yetiştirici örgütlenmelerine gidilmesinin etkisi büyük olmuştur. Üreticilerin örgütlenmesinde dünyada en fazla görölen ve yaygın olan örgütlenme modeli kooperatiftir.

Gelişmiş ölkelerde hayvancılık kesiminde kooperatiflerde örgütlenen üreticiler kooperatifler aracılığıyla özellikle ürünlerin toplanması, işlenmesi, satışı gibi pazarlamanın tüm alanlarında gerekli yatırımları gerçekleştirerek pazarda çok etkin bir konuma gelmişlerdir. Örneğin Batı Almanya'da üretilen sütün %83, Fransa'da %50'si canlı hayvan ve etin Hollanda'da %25, İsviçre'de %80'i, tiftik ve yapağının Holanda'da %90'ı, Kanada'da %70'i, kooperatifler vasıtasıyla üretilmekte ve sürümü yapılmaktadır (7).

Ölkemizde bilindiği üzere, hayvancılık sektörü, üreticilerin en örgütsüz olduğu kesimdir. Yetiştirici ve üreticilerin kooperatif halinde örgütlenmeleri istenen ölçüde güçlü olmamıştır. Kırsal alanda örgütlenmeyi daha çok kooperatifçilik bazına oturtmak gerektiği görüşündeyiz. Planlı dönemlerde hayvancılık işletmelerini de içeren çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatifleri modeli başarısız olmuştur. Kırsal alandaki bitkisel ve hayvansal üretim işletmeleri arasındaki teknik ve ekonomik benzemezlik, üretim süreçlerinin farklılığı ile birlikte, eğitim, yönetim, finansman gibi sorunlar bu kooperatiflerin başarısızlıklarının nedenleri arasında gösterilebilir (1).

Sektörde öncelikle, üretim alt sektörlerine göre örgütlenmeyi hedef alan ihtisas kooperatiflerine veya her örgütün alt sektörü itibarıyla çok amaçlı kooperatifleşmeye gitmek sektörde güçlü ve fonksiyonel kooperatifleri ortaya koyacaktır. Devleti hayvancılıkta üretim kesiminin örgütsüzlüğünü bu tip kooperatif örgütlenmelerini teşvik ve destekleyerek üretimde kısa sürede iyileşme sağlayabilecektir.

Ekonomik açıdan önerilen bu modelin yasal sorunlarının çözümünü sağlayacak bir örgütle pekiştirilmesi zorunlu gözökmektedir. İl düzeyinde hayvan üretici ve yetiştiricileri odaları, bölge düzeyinde de Türkiye hayvan üretici ve yetiştiricileri odalar birliği biçiminde bir örgütlenmeyi yararlı ve zorunlu görmekteyiz.

2.2. Kamu Kesiminde Hayvancılık Hizmetlerinin Örgütlenmesi

Sektörde, üretim kesiminde sağlanacak güçlü üretici örgütlenmeleri, mevcut ekonomik yapının aksayan yönlerini düzeltip, onun daha da iyileştirmenin aracı olabilir. Ölkemizde hayvancılık hizmetleri Cumhuriyet dönemi ile birlikte 1937 yılında 3203 sayılı "Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilat Kanunu" ile Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünün yetki ve sorumluluğuna verilmiştir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin o dönemlerinde ölkede kırsal alanda üretimin yapısı çağdaş anlamda bir örgütlenmeyi hedef almış, yasal yetki ve sorumlulukları tarım hayvancılık ve ormancılık olmak üzere üç ana sektör arasında bölüştürölmüştür. Bu yasada, bitkisel üretimle ilgili görevler Ziraat İşleri Genel Müdürlüğüne hayvansal üretimle ilgili görevler, Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararların ışığı ve onunla bağdaşacak biçimde Veteriner

İşleri Genel Müdürlüğüne, ormancılıkla ilgili sorunların çözümü görevi de Orman İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bu dönemde hayvancılıkta, sağlık, teknik ve ekonomik alanlarda üreticiye etkin kamu hizmetleri götürülmüştür. Zamanla devletin hayvancılık konusunda kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi için teknik olduğu kadar iktisadi ve ticari faaliyetlere doğrudan katılma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Bunun sonucu Et ve Balık kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu, Tiftik Yapağı ve Tiftik A.Ş. gibi kamu iktisadi teşebbüsleri meydana getirilmiştir. Bu kuruluşlar hayvansal üretimin, üretim alt sektörleri itibariyle artırılması, iyileştirilmesi, yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi amaç ve görevi ile doğrudan, dolaylı olarak yükümlü bulunmaktadır.

1950'lerden sonra tarımda makineleşmeyi ve teknolojiyi, birim başına verimliliği arttırmak yerine, ülkede çayır ve mer'aların sürülerek tarla arazisi haline getirilmesi zanneden politikalar, hayvancılığın önemli ölçüde gerilemesine neden olduğu gibi, kırsal alanda bugün erozyon ve ülkenin çölleşmesi gibi ekolojik sorunların yaşanıyor olmasına neden olmuştur. Yine bu dönemde uygulanan fiyat ve destekleme politikaları, bitkisel ürün, hayvansal ürün fiyat ilişkisinde, tarım ürünleri lehine olduğu görmekteyiz.

1963 yılından itibaren uygulamaya başladığımız planlı dönemde bile, hayvansal üretimin ve sektörün aleyhine uygulanan politikalarda önemli değişiklikler olmamıştır. O nedenle hayvancılık sektörünün yerini ve önemini iyi değerlendiremeyen sektörün teknik-ekonomik ve örgütsel sorunlarını iyi teşhis edemeyen plan stratejileri öngörülen kalkınma hızlarını bile gerçekleştirmesini sağlayamamıştır (1).

1984 yılına kadar sürdürülen bu yapılanma içinde yer alan Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü kaldırılarak bunun yürüttüğü hizmetler aynı yıldan itibaren 3161 sayılı kanunla kurulan Koruma Kontrol Proje ve Uygulama Genel Müdürlükleri bünyelerine dağıtılmıştır. Yasa gereği teşkilatlanma böyle olunca heterojen bir yapı ortaya çıkmıştır. Fonksiyonel yapıda bu kuruluşlar mücadele ve ıslah hizmetlerinin başlıca unsuru olan personel, araç, gereç ve ödeneğe hakim bulunmamaktadır. Bu tip fonksiyonel örgütlenme hizmetlerde süratli ve etkin bir sonuç almayı sağlayamamıştır. Örneğin son sığır vebası olayında, salgının başlangıcındaki en kritik dönemde etkin ve süratli hizmet götürülemediğinden tedbirler gecikmiş ve hastalık yayılma fırsatı bulmuştur.

Organizasyonda yetersizlik, personel, araç, gereç ve ödenek yetersizliği ve dağınıklığı da eklenince götürülen hizmet ekonomik olmaktan çıkmış, hizmet zamanında ve etkin olarak üreticiye götürülememiştir. Fonksiyonel yapıdaki düzenlemenin taşraya yansımaları, benzer sorunları getirmiş hizmet maliyeti artarken, hizmetler birbiri içine girmiştir.

Bugün ülkemizde kırsal ekonomik yapı, alınan tüm ekonomik önlemlere rağmen dünden çok daha bozuktur. Çünkü Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının bugünkü örgüt yapısı kırsal alanda ne çiftçimizin ne de hayvan üreticisi ve yetiştiricimizin sosyal ve iktisadi refahının artırılmasına izin vermemektedir. Kırsal alanda sektörler arası bozulan dengeler önemli bir potansiyel arzeden doğal kaynaklarımızı harekete geçirmeye imkan vermemekte, ülke kırsal alanda 1960'lardan buyana ekonomik bir kısır döngü yaşamaktadır.

Oysa hayvancılık sektörü kırsal ekonomik yapının rasyonelleştirilmesinde, sosyal ve iktisadi refahın artırılmasında gözardı edilemeyecek çok önemli iktisadi, fonksiyonları bulunmaktadır.

Uygulamada, olumsuz yönleri değişik boyutlarda ortaya çıkan fonksiyonel yapılanmanın, hizmetleri uzun süre aksatmasına, maliyetin artmasına, etkinliğin azalmasına meydan vermeden devletin hayvansal ve tarımsal hizmetleri sektörel bazda ele alarak reorganizasyona gitmesi kaçınılmaz görülmektedir. Sektörel bazda yeniden yapılanma hayvansal üretimde olduğu kadar bitkisel üretimde de rasyonelleşme sağlayacaktır.

Sektörde hizmetlerin yürütülmesinde, multidisipliner bir yaklaşımla Ziraat Mühendisi, Veteriner Hekim, İktisatçı, Biyolog, Ormancı vb. görev almalıdırlar.

Mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi ve sektörün ekonomik, teknik, sağlık ve örgütsel sorunlarının çözümü için 1968'lerden buyana Türkiye'de hayvan üreticisi ve yetiştiricisinin gerçek sesi "Hayvancılık Kongrelerinde" defalarca "Hayvancılık Bakanlığının" kurulması kararı alınmış ve bu konuda çok sayıda girişimde bulunulmuştur. Maalesef bu girişimlerde başarı sağlanamamıştır.

Tarım ve hayvancılık kırsal ekonomik yapıyı oluşturan iki önemli sektördür. Ancak bu iki sektörün, işletme yapıları, üretim süreçleri işletme mobiliteyi (Toprağa bağımlılık) açısından önemli farklılıkları vardır (2).

Kalkınma planlarında tüm uyarılara rağmen bu sektörel farklılık dikkate alınmamış, sektörler arası, planlamada input-output ilişkisi özellikle tarım ve hayvancılık sektörleri arasında kurulamamış bunun sonucu olarak, kırsal alanda intersektörel etkileşim, dışsal ekonomi sağlanamadığı gibi köylümüzün sosyal ve ekonomik refahı da yükseltilememiştir (1)

Türkiye'de bugün kırsal alanda yaşanan sorunun diğer bir nedeni de hayvancılığın tarımın ayrılmaz bir parçası, tarımın bir yan kolu veya ikinci derece bir uğraşı olduğu şeklinde bir yaklaşımdır. 1985 yılında yapılan reorganizasyonun ruhunda da bu yaklaşım görülmüş, hayvancılık sektörü bakanlığın bünyesinde dünyada başka bir

örneğine rastlayamayacağımız bir uygulama ile genel müdürlük şeklinde temsil edilme olanağı bile verilmemiştir.

Bugün hayvancılık konusunda Türkiye'nin geldiği bu çıkmazın gerçek sorumlusu kanımızca üretici hiç değil, 1985 yılında Tarım Bakanlığında reorganizasyonu yapan, dönemin yöneticileri ve şu andaki bakanlık örgüt yapısıdır. Uygulanan yanlış politikalar, daha önce ana hatları ile belirtilen sektörle ilgili tüm olanaksızlıklara rağmen 1980 yılında yaklaşık 500 milyon dolarlık canlı hayvan ve et dış satımı gerçekleştiren, Türkiye'yi 15 yıl sonra hayvancılıkta 600 milyon dolarlık (gittikçe artan bir seyirle) net et ve canlı hayvan ithal eden ülke konumuna getirmiştir.

Dünyada ve batı ekonomilerinde örneği budur diyerek gerçekleştirilen Tarım Bakanlığı reorganizasyonu uluslararası Cenevre Antlaşmasını bile hiçe sayarak dünyada geri kalmış ülkelerde bile yapılmayanı yapmış ve Cumhuriyetin en köklü kurumlarından biri olan Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünü ortadan kaldırmıştır.

Tarımda yönlendirici ve yetkili icra organı Tarım ve Köyişleri Bakanlığıdır. Ancak Türkiye'de hayvancılığa yönelik kamu hizmetleri ve bu hizmetlerin yürütülmesine ilişkin (Ek 1) yetkiler çok sayıda bakanlık ve kuruluşlara dağıtılmıştır(4). Bu dağılıklık, söz konusu hizmetlerin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini, üreticiye götürülmesini güçleştirmekte hatta imkansız hale getirmektedir. Bu yapı kamu hizmetlerinin yürütülmesinde dublikasyonlara ve hizmet maliyetinin artmasına neden olmaktadır.

Hayvancılık sektöründe kötüye gidişi hızlandıran diğer bir uygulama da hayvancılığa dayalı sanayi kuruluşlarından Süt Endüstrisi, Et ve Balık kurumu ve Yem Sanayii A.Ş.'lerin özelleştirme kapsamına alınması olmuştur. Bu kuruluşlardan SEK ve Yem Sanayii A.Ş.'ye bağlı tüm işletmeler özelleştirilmiştir. Et ve Balık kurumu ise kısmen 11 kombina ve 1 arsa satışı gerçekleştirilmiştir.

Hayvancılık sektörünün mevcut gelişmişlik düzeyi, sorunları gözönüne alındığında bu kuruluşların sektörde hala görevlerinin olduğu, fonksiyonlarına etkin bir şekilde devam etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu kuruluşların, yanlış bir şekilde zamansız olarak özelleştirme kapsamına alınması sektörde tekellismeye yol açacağı endişesi içindeyiz. Devletin üretimde payı az olabilir, ancak piyasaların ve üretimin kontrolündeki rolü çok önemli ve büyük olmalıdır.

Tamamı ve kısmen özelleştirmesi sonrası durumuna baktığımızda bu işletmelerin çoğunda üretimin durduğu veya azaldığı, istihdam seviyesinin düştüğü görülmekte ve akibetlerinin de ne olacağı bilinmemektedir.

Et ve Balık Kurumu sektörün içinde bulunduğu darboğaz gözönüne alınarak özelleştirme kapsamında çıkarılmalıdır.

Ülkemizde hayvansal üretimin artırılmasının gerekliliği, karşısında üretim kesimin etkin fiyat ve destekleme politikalarına ihtiyacı vardır.

Sektörün potansiyelinin harekete geçirilmesi, üretimin rasyonelleştirilmesi için, bu görev Et ve Balık Kurumuna verilmelidir.

Kuruma bağlı kombina sayısı, bölgelere göre azaltılarak, karlı ve verimli çalışacak şekilde mevcut örgüt yapısı reorganizasyona tabi tutularak özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır.

SONUÇ:

Bugün hayvancılığın içinde bulunduğu darboğaz ve acil önlem alınmasını gerektiren sorunların çözümünde etkinlik sağlayacak yeni bir yapılanmaya gitmek gerekmektedir.

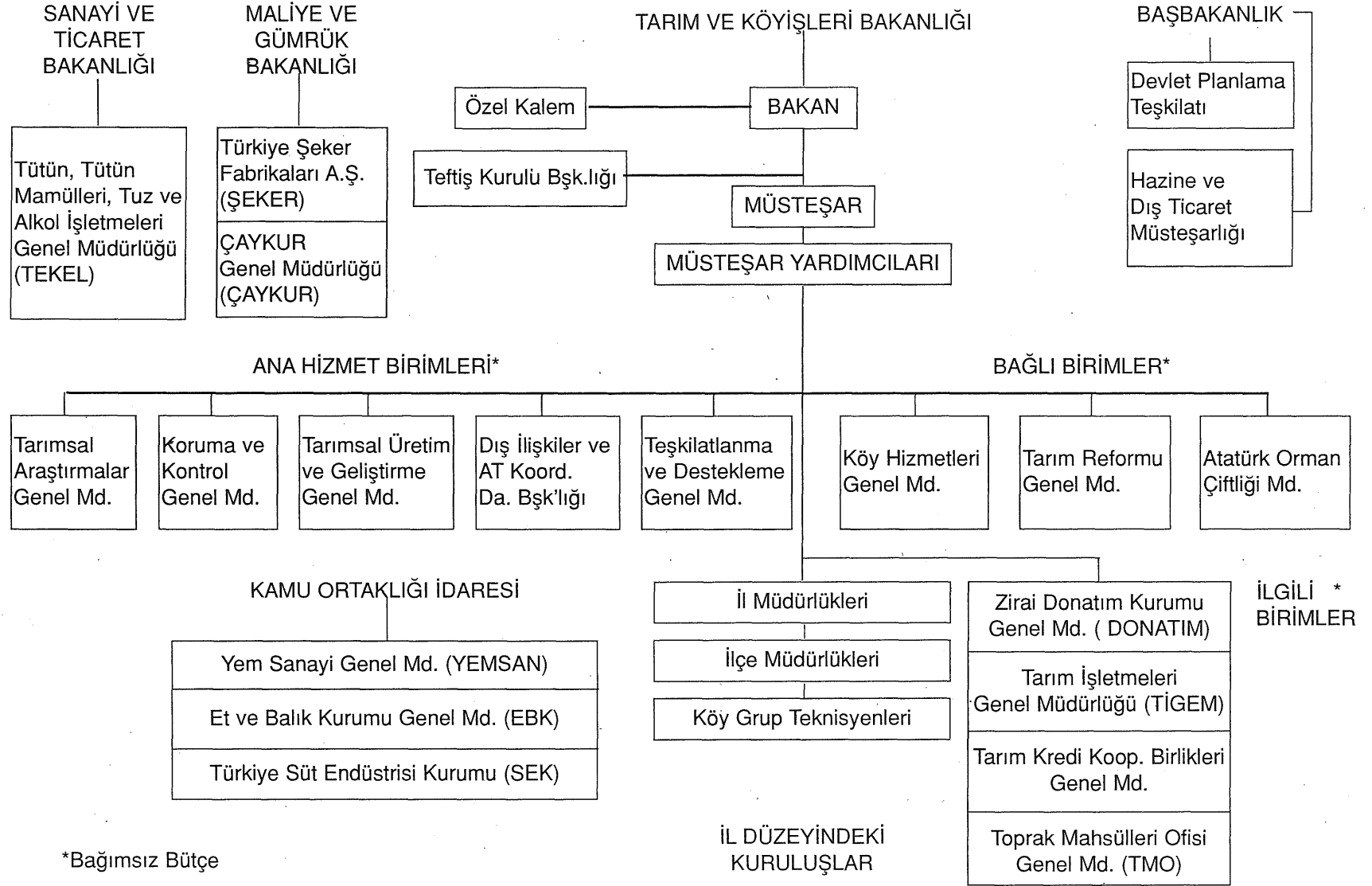
Böylece sektörle ilgili kişi ve kurumlar bir muhatap bulabilecek, sorunlarını, çözüm önerilerini ve beklentilerini iletebilecek bir merciye kavuşmuş olacaklardır.

Hayvancılık hizmetlerinde üretim alt sektörleri itibarıyla yapılacak fonksiyonel bir örgütlenme gerçekleştirilirken, hayvancılık kooperatifleri ve özel kesim işletmeleriyle sağlanacak etkin bir koordinasyon ve entegrasyon üretim, pazarlama ve tüketimdeki rasyonelleşmeyi temin edecektir.

KAYNAKLAR:

1. Aral, S. (1974): Hayvancılık Sektöründe Örgütlenme. I. Hayvancılık Kongresi. Ankara.
2. Aral, S., Sakarya, E., (1989): Türkiye'de Hayvan Üreticisi ve Besicisinin Örgütlenmesi. Ankara Ticaret Borsası Dergisi. Yıl: 2, Sayı: 5, Ankara.
3. Aral, S., Sakarya, E., (1989): Hayvan ve Hayvansal Ürünler Sanayii. 1. Milli Sempozyumu. Avrupa Topluluğuna Entegrasyonda Türkiye Hayvancılığı. SETBİR. Ankara.
4. Anon. (1994): Ülke Tarım Politikaları ve Ticareti. Ülke Raporu Türkiye. OECD. Paris.
5. Anon (1996): Hayvancılık. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Yayın No: DPT. 2444-OİK: 501, Ankara.
6. Anon (1980): Genel Tarım Sayımı. DİE. Yayın No: 1028
7. Mulayim, Z.G., (1992): Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları, Ankara.

EK 1
TÜRKİYE'DE TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ KURULUŞLARIN ORGANİZASYON ŞEMASI

2. TEBLİĞ

Konu: SEKTÖREL ÖRGÜTLENME SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ FARUK YÜCEL (Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı)

Hepinizi Türkiye Ziraat Odaları Birliği adına selamlayarak konuşmama başlamak istiyorum. Bu tebliğimde sizlere ülke hayvancılık sektörünün en önemli sorunlarından birisi olan örgütlenme konusunda bilgi sunmaya çalışacağım.

Örgütlü toplum oluşumunun yetersiz olduğu ülkemizde, tarım kesiminde özellikle de hayvancılıkta örgütsüzlüğün acı sonuçları yaşanmaktadır. Çok düşük düzeydeki örgütlenmenin ülke hayvancılık kesiminde yer yer dernek, birlik, şirket ve cılız kooperatifleşmeler şeklinde örneklerine rastlanmakta birlikte bunlardan hiç birisi örgütlenmenin nemalarını üretememektedirler. Oysa hayvancılık ve hayvansal ürünlerde istenen başarının sağlanması örgütlenme modeli olarak gerçek manada kooperatifçiliğin seçilmesine bağlıdır ki; Avrupa ülkeleri örneğin Hollanda da özellikle kamu sektörü yanında üçüncü bir sektör olarak kooperatifçiliği geliştirmeleri ile hayvancılıkta otorite sahibi olmuşlar ve buna bağlı olarak ta milli gelirlerinin %65'ini hayvan ve hayvansal ürünlerden temin eder olmuşlardır.

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte ve özellikle de planlı dönemin başladığı yıllardan itibaren, bir yandan halkın sağlıklı ve dengeli beslenmesini temin için gerekli hayvansal ürünleri yeterince üretebilmek, bir yanda üretici ve besicilerin refah seviyelerini yükseltmek, diğer yandan ihracat imkanları yaratılarak ekonomimize artı değer sağlamak amacıyla hayvancılıkta birim başına verimin artırılması için çok önemli çalışmalar yapılmış, projeler geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. 1930'lu yıllardan itibaren ülke hayvanlarının sayısal çokluğuna rağmen hayvansal ürünler üretimindeki düşüklüğün sebepleri araştırılmış ve sonuçta günümüz hayvancılığının da karşı karşıya bulunduğu sorunlar daha o yıllarda tesbit edilmiştir. Nedir bu sorunlar? Ana başlıklar halinde özetlersek;

Hayvancılık kesimindeki fertlerin eğitimi ve modern hayvancılık tekniklerinin öğretilmesi,

Örgütlenme, yani aynı alanda üretim yapan bireylerin imkanlarını birleştirerek Ziraat Odaları içinde daha Yıllardan beri bilinen bu sorunlar için akademik ve teknik düzeyde yapılan ciddi çalışmalar sonucunda ülke şartlarına uygun çözümler üretilmiş, projeler geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Güçlü bir oluşumun sağlanması,

Düşük verimli yerli ırklarımızın ıslah edilmesi,

Çevre şartlarının düzeltilmesi, bakım ve beslemenin iyileştirilmesi ve yem bitkileri ekiminin teşvik edilmesi,

Salgın ve paraziter hastalıklarla sistemli ve etkin mücadele edilmesi,

Hayvan ve hayvansal ürünlerin pazarlanması.

Bu dönem zarfında üreticilerin desteklenmesi için devlet tarafından küçümsenmeyecek miktarlarda mali kaynaklarda kullanılmıştır. Ancak bu kaynaklar gerçek üretici ve yetiştiricilere kullanılmadığı için hayvancılığımız arzu edilen destekten mahrum kalmıştır. Kredi kullanımında hiç arazisi olmayan çiftçilik ve hayvancılıkla hiç ilgisi bulunmayan kişilere büyük miktarlarda hayvancılık kredisi kullanılmış, bunun sonucunda ise hem kullanılan krediler geri dönmemiş hem de besicilerimiz, dolayısıyla hayvancılığımız büyük zarar görmüştür. Bu yanlışlığın önlenmesi için bütün üretici ve çiftçilerimizin yegane mesleki kuruluşu olan Ziraat Odalarından, kredi kullanılacak kişilerin durumlarını belirtir, çiftçilik belgesinin istenmesinin kanuni bir zorunluluk olduğunun hiç bir zaman gözardı edilmemesi gerekmektedir. Bu suretle hiç arazisi olmayan, yani aldığı hayvanları besleyecek yemi üretemeyen kişilere kredi verilmesi önlenmiş olur ve dolayısıyla kredi gerçek üretici ve yetiştiricilere verilmiş olur.

Teknik alanda önemli başarılar sağlamış olmakla birlikte 60 yılı aşkın bir zaman sürecinde sorunların çözümünde ulaşılan noktayı yeterli görmek mümkün değildir. Gümrük Birliği'ne girdiğimiz ve ortak olmaya da çalıştığımız Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerde 1920'li yıllarda başlayan hayvancılığı geliştirme çalışmalarında birim başına verimin artırılmasında inanılması güç hedefler yakalanmış, sığırcılıkta karkas ağırlık 350-400 kg'a, sütte 8.000 kg/yıl'a ulaşılmıştır. Topluluğa dahil bir çok ülkede hayvancılıkta birim başına elde edilen bu başarıda elbetteki o ülkelerin altyapı, teknoloji ve mali kaynaklarının yeterli olmasının önemli payı vardır. Ama bir başka ve daha önemli bir gerçek vardır. Oda; Topluluğa dahil ülkelerdeki hayvan yetiştiricileri üretimden pazarlamaya, hayvan ıslahından beslemeyi, krediden eğitime kadar bir çok sorunu tek başlarına veya kamudan birşeyler bekleyerek çözebileceklerinin mümkün olamayacağını, bu nedenle dertleri, sorunları aynı olan kişilerin biraraya gelerek güçlerini birleştiremelerinin tek çıkar yol olduğu gerçeğini anlamaları ve bu yönde harekete geçmeleri sorunların çözümünde en önemli kilometre taşı olmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri içinde, özellikle Hollanda, tarım ve hayvancılık alanında en gelişmiş ve en ileri tarımsal teknolojiye ulaşmış ülkelerin başında gelir. Hollanda'nın tarımsal ve ekonomik kalkınmasında tarım ve hayvancılıkta uğraş veren halkın örgütlenme modeli olarak seçtikleri kooperatifçiliğin çok büyük katkıları olmuştur. Kendi sahalarında özel ihtisas sahibi bulunan kooperatifler hayvan yemi tüketiminin %53'ünü, gübre tüketiminin %55'ini, süt ve süt ürünleri pazarlamasının %87'sini, şekerpancarının

%63'ünü, meyve-sebze, çiçekçiliğin %85'ini, endüstriyel patatesin % 100'ünü ve tarımsal kredinin %90'ını kontrolleri altında tutmaktadırlar. Hollanda'da lokal kooperatiflerin kendi aralarında birleşmeleri sonucu üç adet kooperatifler merkez birliği ve üç merkez birliğinin bütünlüşmesi sonucunda da Ulusal Kooperatifler Konseyi meydana getirilmiştir. Konsey ortak kooperatifleri ekonomik ve sosyal yönden desteklemekte, ayrıca da onları ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmektedir.

Ülkemizde hayvancılıkla uğraşan kesimin eğitim düzeyi, ekonomik sıkıntıları, işletmelerin küçük boyutlu ve dağınık oluşu ve alt yapı eksiklikleri özellikle son elli yıllık dönem içinde atılan olumlu adımlara rağmen hayvancılığımızın batı ülkeleri seviyesine çıkmasını engelleyen önemli ve haklı sebepler olarak görülebilir. Ne var ki yukarıda sıraladığımız, çok önceki yıllarda tesbit edilen hayvancılığımızın sorunlarının çözümünde öncelikler eğer sağlıklı tesbit edilebilse, üreticilerimizin eğitimi konusunda bizzat kendi kuruluşları olan Ziraat Odaları devreye, sokulabilse ve uzun vadeli ve sabırlı uygulamalar gerçekleştirilebilseydi ülke hayvancılığı bugün bulunduğu noktadan çok daha umut verici yerlerde olabilirdi. Eğitim düzeyi düşük ve örgütsüz olan hayvancılık kesimini, dış ülkelere kültür ırkı hayvan ithal ederek kalkındırmak akılcı bir yol olarak gözükmektedir. Kullandığı girdilerle satıcıların insafına terk edilen, ürettikleri ürünleri satışında fiyat belirlemede hiç bir söz hakkı olmayan üreticilerin ve dolayısıyla ülke hayvancılığını kalkındırılması söz konusu olamaz.

Bilindiği gibi kooperatif fertlerin tek başına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi şekilde ve sağlıklı bir maliyet esasına dayalı olarak yapmak üzere dayanışma sureti ile ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir. Ülkemiz bir çok alanda olduğu gibi hayvancılık kesiminde de örgütsüzlüğün acı ve olumsuz örneklerini yaşamış ve halen de yaşamaktadır.

Bugün kırsal alanda bitkisel üretim yapan çiftçilerden sonra, sayısal büyüklüğü en fazla, buna karşılık siyasi gücü ve etkinliği ve hiç bir sosyal güvencesi olmayan kesim hayvan üreticisi ve besicisidir. Bugün yöresel düzeyde bile üreticiler gerek bilgi birikim düzeyleri ve gerekse ekonomik güçlerinin yetersizliği sebebi ile biraraya gelememişler ve örgütlenememişlerdir. Genelde küçük üreticilerden oluşan hayvancılık sektörümüz içinde bulunduğu çıkmazdan ancak ve ancak sahip olacağı örgütleri aracılığı ile kurtulabilir. Hayvancılık sektöründe, üretimden pazarlama aşamasına kadar önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların bireysel çabalarla çözülemeyeceği yıllardan beri söylenegelmıştır.

Hayvansal üretimde plan hedeflerinin gerisinde kalınmasında, hayvancılığa sağlanan kredinin büyük bir kısmının Ziraat Odaları'ndan belge istenmediği için gerçek besiciyi verilmemesidir. Üretici ve besicilerin dernek, birlik, kooperatif, bord, vb. şekillerde örgütlenememelerinin, örgütlenmiş olanların da çeşitli nedenlerden dolayı genellikle bekleneni vermeyen, birbirinden kopuk uğraş veren örgütlerden oluşmasının payı da büyüktür.

Ülkemizde yer yer hayvancılıkla ilgili bazı dernek, birlik, şirket ve kooperatifler kurulmuştur. Ancak bu kuruluşların aralarında bir koordinasyon sağlayamamış olmaları, ortaklarından ya da üyelerinden yeterince destek görmemeleri, yahuhta yönetimlerinin iyi olmaması gibi nedenlere bağlı olarak gerçek anlamda görevlerini yerine getirememişlerdir. Ülkemizde hayvancılık sektöründe örgütlenme daha çok yetiştirme dernekleri şeklinde oluşmuştur. Sığır besicileri; hayvan temini, kredi, yem, pazarlama vb. gibi problemlerin birlikte çözümlenmek amacıyla besiciliğin yoğun olduğu bölgelerde dernekler kurmuşlardır. Ancak yöresel olarak kurulan dernekler ülke düzeyinde organize olamadıkları için sorunların çözümünde başarılı olamamışlardır. Dernek üyelerinin yönetim ve yürütme hizmetlerinde doğrudan görev alma istek ve alışkanlıkları yerel örgütlerin başarısızlıklarının diğer bir nedeni olmaktadır. Derneklerin yatırım yapma olanakları mevcut olmadığından faaliyetleri daha çok yönlendirici ve danışmanlık çerçevesinde kalmaktadır.

Hayvancılık sektöründe diğer modeli de üretici devlet kuruluşlarının bir çatı altında toplanmasıyla oluşan "Köylere Hizmet Götürme Birlikleri" olarak görülmektedir. Bu modelin en başarılı örneği olarak "Malkara Köylere Hizmet Götürme Birliği"ni gösterebiliriz. Bu kuruluş öneri verici bir birlik niteliğinde olmayıp aktif olarak faaliyet göstermektedir. Birlik İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan tip yönetmeliğe dayalı olarak kurulmuştur. Kurulduğundan bu yana ortaklarına başarılı hizmetler götüren birlik; üreticilerin ihtiyacı olan girdilerin bir kısmını kendi kurduğu tesislerde daha kaliteli ve ucuz maliyetle üretip ortaklarına sunmuş, ayrıca üretilen ürünün pazarlanmasında da (süt, damızlık hayvan vs.) piyasada önemli bir denge unsuru olmuştur. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri verdikleri hizmetler itibari ile başarılı olmalarına karşın, idari sistem itibari ile gerçek anlamda demokratik bir örgütlenme modeli olarak tanımlanamaz. Zira birliğin üst yönetimi ağırlıklı olarak seçilenlere değil atanana larca temsil edilmektedir.

Hayvansal ürünlerin pazarlanmasında şirketlerde önemli gelişmeler göstermiştir. Yumurta pazarlamasında şirketler önemli kuruluşlar olarak görülmektedir. Anonim şirket niteliğinde olan bu kuruluşlara Türkiye yumurta üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştiren "Çorum Yumurta Üretim ve Pazarlama A.Ş." örnek olarak verilebilir. 1986 yılında 14 ortakla, 9.650.000.-TL sermaye ile faaliyetine başlayan şirket günümüzde 124 ortak ve 2.600.000.000.-TL sermayeye kavuşmuş, günlük 100 binlerde olan üretimde ortalama 1 milyon adede ulaşmıştır.

Tarımsal alanda örgütlenme modeli olarak kooperatifçiliğin seçilmesi ve bu konudaki çalışmalar 1930'lu yıllardan itibaren başlamış günümüze kadar devam edebileceği hizmetlerde değil, ancak sistem olarak önemli

evreler geçirmişler ve şekil olarak kuruluşlarını tamamlamışlardır. 1935 yılında 2834 sayılı kanunla kurulan "Tarım Satış Kooperatifleri" 1969 yılına kadar birlik düzeyi üstünde bir örgütlenmeye gidememişlerdir. Ancak 1969 yılında çıkan 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa dayalı olarak 23 Tarım Satış Kooperatifleri Birliği biraraya gelerek 1969 yılında Ankara'da "Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği"ni (TARKO) kurmuşlardır. Ancak bu kuruluş 1980 sonrası kapatılmıştır. Tarım Satış Kooperatiflerinin 1937 yılında; birlik sayısı 2, kooperatif sayısı 19, ortak sayısı 12.187 iken, 1993 yılı itibarı ile birlik sayısı 13, kooperatif sayısı 434, ortak sayısı ise 732.514'e yükselmiştir.

1935 yılında 2836 sayılı Kanunla kurulan "Tarım Kredi Kooperatifleri", 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı Kanunla Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri olarak şekillendirilmiş, son olarak 28.6.1995 tarihinde çıkarılan 553 sayılı K.H.K. ile daha demokratik bir örgüt haline dönüştürülmüştür. 1940 yılında, kooperatif sayısı 191, köy sayısı 558 ve ortak sayısı 20.170 olan bu örgüt, 1993 yılında ; kooperatif sayısı 2.495, köy sayısı 27.647 ve ortak sayısı 1.560.917'ye ulaşan bir kuruluş haline gelmiştir.

Bilindiği üzere, kooperatifçilik toplumsal yaşantıda ortak çıkar ve amaçları gerçekleştirmek için birlikte çaba gösteren kişilerin emek, sermaye ve diğer üretim faktörlerini biraraya getirme hareketidir. Hayvancılık sektöründe kooperatifleşme yoluyla örgütlenmede; hayvan üreticisi ve besicisinin ortaklaşa çabaları sonucu ekonomik yönden güçlenmek, emeğinin ve alınterinin karşılığını almak amacı yatmaktadır. İşletmelerin teknik ekonomik yapısal özelliklerini dikkate alan, iyi işleyen, kaynak yaratan, sorun çözen gerçekçilikte ve bilimsellikte kooperatifler kurulması hayvancılık sektöründe örgütlenme için en önemli amaç olmalıdır.

Planlı dönemlerde hayvancılık işletmelerini de içine alan çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatifleri model kabul edilerek, örgütlenmeler bu biçimde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Kırsal alanda bitkisel ve hayvansal üretim işletmeleri arasındaki teknik ve ekonomik benzemezlik, üretim süreçlerinin farklılıkları, bu kooperatiflerin başarısızlıklarının başlıca nedeni olmuştur. Çünkü bir hayvan üreticisi ve besicisi kooperatif işletmesinin çok yönlü sorunları ile bitkisel üretim kooperatif işletmelerinin sorunları ve çıkarları oldukça farklıdır. Çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatifleri ve bunların ortaklarının farklı sorun ve çıkarları ortak amaç etrafında çözmek olası değildir.

Yukarıda sözü edilen ve çok sayıda üreticiyi bünyesinde toplayan Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri, çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatifleri ve diğer sektörlerde oluşturulan kooperatiflerin (konut kooperatifleri vb.) bugüne kadar ortaklarına amaçlarına uygun olarak hizmet verebildiğini söyleyebilmemiz mümkün değildir. Ortaklarından yada üyelerinden yeterince destek göremeyen, seçilenler tarafından değilde atananlar tarafından yönetilen, 10 kişi tarafından sürdürülmesi gerekli hizmetlerde yüzlerce kişi çalıştırılan ve siyasi iktidarlar tarafından potansiyel bir istihdam yeri olarak görülen kooperatifçilikten ortakları yararına olumlu hizmetler beklenmez. Bu yüzden uzun yıllardan beri ülkemizde kurulmuş olan kooperatifler toplumumuzdan olumlu not alamamış, kooperatifçiliğe şüphe ve endişe ile bakılmış ve kooperatifçilik bir nevi haksız kazanç kapısı olarak görülmüştür. Kesinlikle kooperatif üyeleri Ziraat Odası üyesi olmalıdır.

Gelişmiş Avrupa Ülkelerinde hayvancılıkta -üretim itibarı ile- rekor seviyelere ulaşılmasında örgütlenme modeli olarak kooperatifçiliğin seçilmiş olmasının büyük rolü olmuştur.

Ülkemizde, kooperatifçilik konusunda yaşanan bunca olumsuzluk ve başarısızlıklara rağmen kırsal kesimde örgütlenme modeli olarak kooperatifçiliğin en iyi sistem olacağına inanmaktayız. Ancak yıllardan beri kooperatifçilikte yaşanan olumsuzluk ve başarısızlıkları dışlayan ve; gönüllü ortaklık, demokratik yönetim, eğitimin geliştirilmesi ve kooperatiflerarası işbirliği ilkelerini esas alan bir anlayışla konuya yaklaşmak gerektiğini özellikle belirtmek istiyoruz.

Ülke hayvancılığının yıllardan beri güncelliğini koruyan ıslah, bakım, beslenme, hastalıklarla mücadele, pazarlama ve finansman sorunların çözümünde tek ve en etkili yolun bu kesimde sağlıklı bir örgütlenme modelinin tesbiti ve uygulamaya konulması olduğu kabul edilmelidir. Hayvan üreticisi ve besicinin, hayvanı ve ürettiği ürünler ahırdan çıktığı anda kesilen ilişkisinin, yani pazarlamanın hiç bir aşamasında fiyatın belirlenmesinde söz sahibi olamayışının üretici yararına düzeltilebilmesi ancak ve ancak iyi bir örgütlenme modelinin tesbiti ve bunun zaman yitirilmeden hayata geçirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Konuyu özetlersek; hayvancılık sektöründe, alt sektörler göre örgütlenmeyi esas alan ihtisas kooperatiflerini benimsemek en uygun model olacaktır. Besicilik, süt sığırcılığı, tavukçuluk, balıkçılık, arıcılık, yapağı ve tiftik gibi uğraş alanları farklı kooperatifler kuruluşlarını tamamladıktan sonra bölgelerinde birleşerek, bir birlik haline gelirler ve böylece kredi-finance, girdi temininde kolaylıklar, ürünleri değerlendirme ve pazarlama konularında daha sağlıklı ve etkin bir kooperatifçilik hizmeti vermiş olurlar. Kooperatif çalışmaları ülke çapında yaygınlaştığında ise Birlikler Federasyon şeklinde örgütlenebilirler. Ancak, hayvancılık sektöründe uğraş verenlerin eğitim düzeyleri ve ekonomik sıkıntıları gözönünde tutularak, başlatılması zorunlu kooperatifçilik hareketinde, kurulacak kooperatifler kendi ayakları üzerinde duracak bir hale gelinceye kadar;

- Mutlaka devlet tarafından gerekli destek sağlanmalıdır.
- Kooperatifler atananlar tarafından değil, seçilenler tarafından yönetilmelidir.

- Kooperatiflerin idari kademelerinde kooperatifçiliği çok iyi bilen profesyonel kadrolara yer verilmelidir.
- İhtiyaç duyulan teknik ve idari kadrolar için mutlaka kooperatifçilik eğitimi veren yüksek okullar açılmalıdır.

Kooperatif üyeleri mutlaka Ziraat Odaları'na üye olmalıdır. Böylelikle kooperatiflerin yönetimine gerçek çiftçilerin üye olmaları sağlanmalıdır. Bu kuruluşlara ürün teslim edenlerden ve girdi alanlardan Ziraat Odası'nın verdiği üretici belgesi istenmelidir.

Ülkemiz hayvancılığının geleceğinin, en kısa sürede hayata geçirilerek örgütlemeye bağlı olduğunu özellikle belirtmek isteriz. Hayvancılığımızı içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtarmanın vazgeçilmez koşulu bu kesimdeki bireylerin eğitim eksikliğinin giderilmesi ve örgütlenmenin bir an önce hayata geçirilmesi olarak kabul edilmelidir. Ancak gerek eğitim gerekse örgütlenme bugünden yarına kısa vadede gerçekleştirilebilecek hedefler olarak görülmemelidir.

Çiftçilerimizin ve üreticilerimizin gerek eğitim ve gerekse modern tarımsal tekniklerin öğretilmesinde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar bu görevi yürütmekte olan Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın pek başarılı olduğunu söylememiz mümkün değildir. Bu nedenle vakit geçirilmeden çiftçi eğitiminin bizzat kendi mesleki kuruluşu olan Ziraat Odaları'nca yürütülmesi için Bakanlığın eğitimle ilgili bütün kaynak ve imkanlarının Türkiye Ziraat Odaları Birliği'ne devretmesi gerekmektedir.

Bunun yanında halkımızın hayvansal ürün ihtiyacının ithalata bağlı olmaksızın karşılanabilmesi için acilen alınması gerekli tedbirler süratle uygulamaya konulmalıdır. Bunun için halen Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı müesseselerde bölgelerin özellikle dikkate alınarak büyük kapasitelerde (5.000-10.000 başlık) nüve damızlık işletmeler kurulmalı ve buralardan elde edilecek erkek ve dişi materyal yörede bu işi bilen yetiştiriciler ile yapılacak sözleşmeler ile besi ve süt işletmeleri uygulaması gerçekleştirilmelidir. 1960'lı yıllarda Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından uygulamaya sokulan ve belli bir süre devam ettirilen, halen de bazı özel sektör kuruluşlarınca uygulanmakta olan sözleşmeli besicilik sistemi çok olumlu sonuçlar vermiştir, söz konusu sistem bölgesel özellikler ve günümüz şartlarında dikkate alınarak geliştirilecek projelere dayalı olarak hayata geçirildiği takdirde kısa vadede hayvansal ürünler üretiminde sevindirici sonuçlar alınabilecektir.

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize Birliğim adına saygı ve selamlarımı sunarım.

3. TEBLİĞ

Konu: HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE DESTEKLEME POLİTİKALARININ ANALİZİ VE ÜRETİM ARTIŞI İÇİN GEREKLİ ÖNLEMLER

DR. CEMİL ERTUĞRUL (T.M.M.O.B. Ziraat Mühendisleri Odası)

GİRİŞ

Hayvancılık sektörünün ulusal ekonomideki payı ile sosyal ve politik yaşamdaki rolü giderek azalmakla beraber, hayvancılık sektörünün temel ihtiyaç maddelerini üretmesi, sektöre stratejik bir önem kazandırmaktadır. Her ülke temel hayvancılık ürünlerinde (özellikle süt ve et) kendine yeterli olma veya bu ürünlerin belirli bir bölümünü yurt içinden sağlama gayreti içerisinde.

Günümüzde, özellikle gelişmiş ülkelerde, destekleyici-koruyucu nitelikte hayvancılık politikaları yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, tarım lobisinin güçlü olması ve edinilmiş haklardan geriye gitmek istememesi ve devletin stratejik hayvancılık ürünlerinde kendine yeterli olma ihtiyacı, destekleyici-koruyucu hayvancılık politikalarının varlığını sürdürmesinde etkili rol oynamıştır. Ancak, bu politikaların kaynak kullanımında verimsizliğe ve refahta kayıplara neden olması ve bu politikalarından zarar görenlerin artan bir şekilde karşı koyması nedeniyle, destekleyici-koruyucu hayvancılık politikalarını devam ettirmek zorlaşmaktadır. Hayvancılık sektörünün desteklenmesi, uzun dönemde, destekleme fiyat politikasından çok, diğer destekleme mekanizmaları ile desteğin sağlandığı bir nitelik kazanmaktadır. Özellikle, destekleyici-koruyucu politikaları yaygın ölçüde uygulayan ülkelerde (ABD ve AB) karşılaşılan sorunlar ve GATT/Uruguay Turu (UT) ile ortaya çıkan gelişmeler bu yöndeki eğilimleri belirgin bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

Herhangi bir ülke tarafından uygulanmakta olan destekleyici-koruyucu fiyat politikası diğer ülkeleri de benzer politikaları uygulamaya yöneltmektedir. Bu nedenle destekleyici-koruyucu fiyat politikalarından uzaklaşmak, sadece ulusal düzeyde alınacak kararlarla değil, GATT gibi uluslararası organlarda alınacak kararlarla, bütün ülkelerin ortak hareketi ile yerine getirilebilecek bir husus olarak görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerin uygulamakta oldukları destekleyici-koruyucu hayvancılık politikaları, gelişmekte olan ülkelerin hayvancılık ürünleri üretim ve ihracatı yoluyla ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmelerini engelleyici bir unsur olmaktadır. Gelişmiş ülkeler uyguladıkları destekleyici-koruyucu hayvancılık politikaları ile, çoğu hayvansal üründe, ithalatçı değil, ihracatçı duruma gelmişler, ayrıca, ürün stoklarını eritmek için ihracata büyük miktarlarda sübvansiyon sağlayarak, hayvancılık ürünlerinin dünya piyasalarındaki fiyatlarını düşürmüşlerdir.

Gelişmekte olan ülkeler ise, koruyucu-destekleyici hayvancılık politikalarından çok, başta işgücü ve ham-

madde olmak üzere, sanayi sektörüne kaynak aktararak ve hayvansal ürünlerin ihracatı yoluyla döviz sağlayarak, ekonomik kalkınmaya yardımcı olacak politikalara önem vermektedirler.

Hayvansal üretimde yeni bir çağın habercisi olan teknolojik gelişmeler uzun dönemlerde hayvancılık sektörü ile sanayi sektörü arasındaki temel farklılıkları azaltacak niteliktedir. Teknolojideki ve buna bağlı olarak işletmecilikteki gelişmeler, hayvansal üretim etkinliklerinin sanayi sektörüne benzer nitelikler almasına yol açmaktadır. Teknolojik gelişmelerle hayvansal üretim etkinliklerinde verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması, hayvancılık sektörünün, sosyal yönü değil, teknik ve ekonomik yönü ağır basan bir sektör olmasını sağlamaktadır. Hayvancılık sektörü, sosyal gerekçelerle destekleme politikalarının değil, ekonomik gerekçelerle rekabet kuralının önem kazanacağı bir sektör niteliğini almaktadır.

Hayvancılık politikalarının belirlenmesinde, hayvancılık sektöründeki gelişmeler yanında, tarım sektörünün bütününde, diğer sektörlerde ortaya çıkan gelişmeler ve uluslararası gelişmeler artan bir önem kazanmaktadır. Dünya'da, özellikle gelişmiş ülkelerde, teknolojik gelişmelere, hayvancılığa sağlanan desteklere ve üretim artış hızının nüfus artış hızından büyük oluşuna bağlı olarak, çoğu hayvansal üründe elden çıkartılamayan ürün stokları oluşmuştur. Bugün dünya ölçeğinde hayvansal üretimin temel sorunu üretimi arttırmak değil, talep yetersizliğidir. Halen bazı ülkelerde görülen açlık sorunu, bu ülkelerin doğal kaynaklarının sınırlı oluşu, hızlı nüfus artışı, bu ülkelerin bilinen tarım tekniklerini uygulamadaki yetersizlikleri ve/veya bu ülkelerin tarım ürünlerine duydukları ihtiyacı dünya piyasalarında efektif talebe dönüştüremeyişi nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

TÜRKİYE HAYVANCILIĞI DESTEKLEME POLİTİKALARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Türk hayvancılık politikası, hayvancılık sektörünün diğer sektörlerden farklı olan özellikleri ve Türkiye'nin kendine özgü koşulları göz önünde bulundurularak oluşturulmuş, destekleyici-koruyucu bir hayvancılık politikasıdır. Ancak, tarım politikaları içerisinde bitkisel ürünlerin daha yüksek oranlarda korunması ve desteklenmesi, hayvansal üretim faaliyetlerinde yem olarak temel girdilerden biri olan bitkisel ürünlerin maliyetini yükseltmekte ve hayvancılığı olumsuz şekilde etkilemektedir. Ayrıca, üreticiler kaynaklarını, büyük ölçüde, daha yüksek oranda korunan ve desteklenen, dolayısıyla, daha yüksek oranda gelir sağlayan bitkisel üretim faaliyetlerine yönlendirmektedirler. Bu nedenle destekleyici koruyucu tarım politikalarının uygulanmasında, bitkisel ürünlerle hayvansal ürünler arasındaki parite göz önünde bulundurulmalı ve bitkisel üretimin hayvancılığı olumsuz şekilde etkilemesi önlenmelidir. Bitkisel üretimin desteklenmesi ayrıca, çayır ve mera alanı olarak kullanılması gereken alanların, bitkisel üretim faaliyetleri için kullanılmasına yol açmakta ve bu alanlar tahrip edilerek, uzun dönemde hiçbir tarımsal üretim faaliyetinin yapılamayacağı alanlara dönüşebilmektedir.

80'li ve 90'lı yıllarda ortaya çıkan liberalleşme akımları ve GATT Uruguay Turu yükümlülükleri çerçevesinde ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörüldüğü şekilde önümüzdeki yıllarda fiyat politikalarına dayalı destekleyici-koruyucu tarım politikalarından uzaklaşarak, serbest fiyat mekanizmasına dayalı uygulamalara giderek daha büyük önem verilecektir. Bu kapsamda halen yürütülmekte olan özelleştirme faaliyetleri, hayvancılık sektörü ile ilgili alanlarda büyük ölçüde sonuçlanma aşamasına gelmiştir.

Yapısal dönüşümün (tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin) henüz gerçekleştirilemediği Türkiye'de, kırsal alandaki yoğun nüfus nedeniyle, toprak-insan dengesi bozulmuştur. Tarımsal nüfusun fazlalığı ve miras hükümlerinin de elverişli olması nedeni ile hayvancılık işletmeleri giderek daha küçük işletmeler durumuna gelmekte, optimal işletmelerden uzaklaşmaktadır. Türkiye'de hayvancılık işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük işletmeler durumunda oluşu, verimliliği, geliri ve bütün hayvansal üretim faaliyetlerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Türk tarımına optimal büyüklükte hayvancılık işletmeleri ve ihtisas işletmeleri hakim olmadıkça, etkili ve verimli bir hayvancılık politikasının uygulanması ve üretim ve verimliliğin büyük ölçüde artırılması mümkün değildir.

Türkiye'deki hayvancılık işletmelerinin yapılarının iyileştirilmesi sorunu, hayvancılık politikalarından çok, fazla nüfusun sanayiye aktarılması amacıyla sanayileşme politikaları ile ve/veya kırsal alanda nüfus planlaması politikaları ile çözülebilecek bir sorun olarak görülmektedir.

Türkiye'de teknoloji kullanımını geliştirmek ve verimliliği arttırmak için çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Bunlar içerisinde ucuz girdilerin sağlanması, düşük faizli kredilerle teknoloji kullanımının desteklenmesi, hayvancılık işletmelerinin yapısının ve kırsal alt yapının iyileştirilmesi, araştırma, yayım ve eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi önemli yere sahiptir. Hayvancılık sektörünün verimliliği artırıcı politikalarla desteklenmesi, küreselleşme akımları çerçevesinde Dünya ekonomisi ile ve AB ekonomisi ile bütünleşme gayretleri içerisinde olan Türkiye'nin, bu piyasalarda rekabet gücünün arttırabilmesi için zorunlu bir uygulama olarak görülmektedir. Bu nedenle verimlilik artırıcı politikalara daha büyük önem verilmeli ve daha fazla mali kaynak sağlanmalıdır.

Hayvancılık sektörünün gelir sorununun çözümü, bu sektörde istihdam edilenlerin çokluğu, hatta, önemli oranda gizli işsizleri barındırması nedeniyle, oldukça zor görülmektedir. Türkiye'de fiyat politikaları ile hayvancılık sektörüne aktarılan kaynaklar bu sektörde geliri arttırmaktan çok, belirli bir nüfusu hayvancılık sektöründe fukaralık düzeyinde tutmaya yaramaktadır.

Yukarıda yer alan hususlar göz önünde bulundurularak, Türk hayvancılık politikasının amaç ve stratejileri

şu şekilde olmalıdır.

• Hayvancılık işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi, yeni teknolojilerin ve üstün genetik materyalin etkin şekilde kullanılması, kırsal altyapının iyileştirilmesi ve etkin bir örgütlenme yoluyla, hayvansal üretim ve verimliliği ve hayvansal ürünlerin pazarlama imkanlarını geliştirmek.

• Halkın beslenme düzeyini iyileştirmek ve özellikle temel hayvancılık ürünlerinin tüketicilere uygun ve istikrarlı fiyatlarla ulaştırılmasını sağlamak.

• Gıda güvenliğini, özellikle temel hayvancılık ürünlerinde sağlamak.

• Devlet müdahalesini sınırlayarak ve hayvancılık ürünlerinin işlenmesinde ve pazarlanmasında serbest piyasa güçlerini daha etkin kılarak hayvancılık faaliyetlerde verimliliği arttırmak.

Bu amaçlara ulaşmak üzere destekleme faaliyetlerinde şu mekanizmalar kullanılmalıdır:

• Destekleme faaliyetleri, Kalkınma Planları ve Yıllık Programlar çerçevesinde, hayvancılık ürünleri üretim faaliyetlerin üretim, işleme ve iç ve dış ticaretini kapsayacak şekilde merkezi bir organ tarafından yönlendirilmiştir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, bütün bu politikaların uygulanmasından sorumlu tek kuruluş olmalıdır.

• Destekleme faaliyetleri, bütün mevzuatı birleştiren yeni bir kanun çerçevesinde yönlendirilmelidir.

• Hayvansal ürün borsaları kurulmalı ve güçlenmelidir.

• Çiftçilerin, imalatçıların ve ticari kuruluşların da bu amaçlara ulaşılmasına katkıda bulunabilecek bir şekilde örgütlenmesi teşvik edilmelidir.

• Herbir ürün veya ürün grubuna göre ayrı fiyat ve pazar mekanizmaları geliştirilmelidir. Söz konusu fiyat ve pazar mekanizmaları ile ilgili bir model ileriki bölümlerde yer almaktadır.

• Kırsal alanda yaşayanlara doğrudan ödeme programları geliştirilmelidir.

• Hayvancılık işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi için işletmelerin bölünmesini önleyici mevzuat düzenlemeleri derhal yapılmalıdır.

• Kayıtlı ve sertifikalı işletmecilik sistemi kurulmalı ve teşvik edilmelidir.

• Optimal hayvancılık işletmelerinin oluşumu, etkin bir kredi programa ile teşvik edilmelidir.

• Hayvansal ürünler üretim faaliyetlerinde teknolojinin etkin kullanımı için araştırma, eğitim ve yayım programları düzenlenmeli, kırsal alt yapı iyileştirilme programları geliştirilmeli ve hayvancılıkta kullanılan girdilere kredi desteği sağlanmalıdır.

HAYVANSAL ÜRÜNLER DESTEKLEME FİYAT VE PAZAR MEKANİZMASINDA YAPILMASI GEREKLİ DÜZENLEMELER

Hayvancılık ürünleri destekleme fiyat ve pazar mekanizması, bazı temel hayvancılık ürünlerinde (süt ve mamülleri ve et ve mamülleri gibi) ürün yetersizlikleri veya fazlalıklarına yol açmaksızın gıda güvenliğini ve ürün arzında istikrarı sağlayacak ölçüde olmalıdır.

Hayvancılık ürünleri destekleme fiyat ve pazar mekanizması, iç piyasada ve sınırlarda uygulanan düzenlemeler olarak iki şekilde olacaktır. İç piyasada uygulanan düzenlemeler hedef fiyat ve müdahale fiyatı, dış piyasada uygulanan düzenlemeler ise, ithalatta gümrük vergisi şeklinde olacaktır. AB ve diğer bazı gelişmiş ülkelerde halen uygulanmakta olan sisteme benzer nitelikte olan böyle bir hayvancılık ürünleri destekleme fiyat ve pazar mekanizmasının Türkiye'de de uygulanması, bu alanda Türkiye'de ortaya çıkan ihtiyaca cevap vermesi yanında, Türkiye-AB ortaklık ilişkileri çerçevesinde yerine getirilmesi öngörülen, Türkiye'nin AB Ortak Tarım Politikasına uyma yükümlülüğünün yerine getirilmesini de kolaylaştırıcı bir unsur olacaktır.

Yeni fiyat ve pazar mekanizmasına göre fiyatların piyasa fiyatı şeklinde serbest piyasada oluşmasına yönelik öncelik verilecektir. Hedef fiyat çiftçinin eline geçmesi istenen fiyat olacaktır. Müdahale fiyatı, ürünün piyasa fiyatının, müdahale fiyatı altına düşmesi durumunda, destekleme kuruluşunun alıcı olarak piyasadaki alışı yapacağı fiyat olacaktır. Hedef fiyat ile piyasa fiyatı arasındaki fark telafi edici ödeme olarak çiftçiye ödenecektir. Bu sistem, kamuya önemli yükler getiren depolama masraflarını büyük ölçüde azaltacağı için, kamu maliyesine de önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Devlet, gıda güvenliği gerekçesi ile piyasa fiyatı veya müdahale fiyatı düzeyinde alım yaparak gıda güvenliği ihtiyacını karşılayabilecektir.

Desteklemeye konu olan ürünlerde bütün ürün satışları kayıtlı hali getirilecektir. Desteklemeye konu olan üründe borsa sistemi kurulacak ve geliştirilecektir. Piyasa fiyatı olarak borsa fiyatları temel alınacaktır. Desteklemeye konu olan ürün borsada işlem gören ürün niteliğinde değilse (sanayiye veya borsada işlem görmeksizin doğrudan tüccara satılmış ise) satış işlemindeki belgede görülen fiyat piyasa fiyatı olarak alınacaktır.

Hedef fiyat ve müdahale fiyatı üretim yılının başında ilan edilecek ve çiftçilerin bu fiyatlara göre üretim kararında bulunması imkanı sağlanacaktır. Hedef fiyat ve müdahale fiyatı piyasa dönemlerine göre yıl içinde aşamalı bir şekilde uygulanabilecektir. Bu fiyatlar enflasyondaki değişikliklere göre yıl içinde aynı oranda değiştirilecektir. Bu fiyatların belirlenmesinde, ayrıca alternatif ürünlerin fiyatları da göz önünde bulundurulacak hayvancılık ürünlerinin üretim ve fiyatlarında dalgalanmaların önüne geçilmesine dikkat edilecektir.

İthalatta uygulanan gümrük vergisi, yurt içi üretimin yeterli olması durumunda ithalata imkan vermeyecek

düzeyde belirlenecek. Ayrıca, gümrük vergisi yoluyla sağlanacak koruma sonucunda ithal edilen ürün fiyatının hedef fiyatın üstünde oluşmasına dikkat edilecektir. Yurt içi üretimin yeterli olmaması durumunda, koruma düzeyi ihtiyaca göre hedef fiyata yakın düzeye indirilebilecektir. Türkiye'nin GATT taahhütleri ve hayvancılık alanında tavizli bir rejim uyguladığı AB/EFTA ülkeleri ile ilişkileri temel hayvancılık ürünlerinde böyle bir uygulamaya yeterli imkanı tanımaktadır.

SONUÇ

Türkiye hayvancılık sektöründe beklenen gelişmelerin sağlanabilmesi için dünya tarımında ortaya çıkan gelişmeleri izlemek ve olanakları ölçüsünde uygulamak durumundadır. Türkiye, hayvansal üretimde yeni teknikleri yeterince uygulayamadığından ve pazarlama hizmetlerini yeterince geliştiremediğinden, hayvancılık sektöründen yeterli bir fayda sağlayamamaktadır. Hayvancılık işletmelerinin yapısındaki bozukluklar teknoloji kullanımının, fiyat ve pazar politikalarının ve diğer hayvansal politikaların verimliliğini sınırlayan en önemli unsur olmuştur.

Türkiye verimlilikte sağlanacak artışlarla hayvansal üretimi arttırmada önemli olanaklara sahiptir. Dünya ekonomisi ile entegre olma gayretleri içerisinde olan Türkiye'nin yurt içi piyasada ve dünya hayvancılık ürünleri piyasasında rekabet gücünün artırılabilmesi için, düşük maliyetli, belirli standartlarda, sağlık kurallarına uygun ve belirli kalitedeki ürünleri gelişmiş pazarlama yöntemleri ile pazara sunması gereklidir.

Hayvancılık sektörü ile ilgili sorunlara sadece hayvancılık politikaları ile çözüm getirmek mümkün değildir. Bu nedenle hayvancılık politikaları ile sağlanacak gelişmeler yanında, tarım sektörünün bütününde ve diğer sektörlerde sağlanacak gelişmelerle, hayvancılık sektörü ile ilgili sorunlara yeterli bir çözüm bulunabilir.

Türkiye, dünya tarımında ortaya çıkan gelişmeleri izlemek ve olanakları ölçüsünde uygulamak zorunluğundadır. Bu nedenle, Türkiye'deki destekleme politikalarının tekrar gözden geçirilmesi ve dünyadaki gelişmelere göre yeniden düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu düzenlemelerde;

- Hayvancılık faaliyetleri, belirli bir köylü nüfusa geçimlik ölçüde gelir kazandıran ve tarımsal nüfusu kırsal alanda tutan bir etkinlik olarak görülmemeli, çağdaş gelişmeler de göz önünde bulundurularak teknik yönleri olan ekonomik bir etkinlik olarak görülmelidir.

- Hayvancılık sektörüne sağlanan desteklerde, kullanılan ekonomik ve sosyal politika araçları yeniden gözden geçirilmelidir. Hayvancılık sektörüne sağlanan desteklerde, ürünün desteklenmesi ile hayvancılık sektöründe istihdam edilenlerin desteklenmesinin ayırt edilmesi gereklidir. Ürüne yönelik desteklerde, üretimin teknik ve ekonomik yönünü (üretim ve verimlilikte iyileştirmeyi) gözeterek hayvancılık politikası araçları, hayvancılık sektöründe istihdam edilenlere yönelik desteklerde ise, bu kesimin sosyal yönünü gözeterek sosyal politika araçları (doğrudan yardım gibi) kullanılmalıdır.

- Halen, ekonomik ve sosyal gerçeklerle uygulanmakta olan destekleme fiyat politikası; kaynak kullanımında verimsizliğe, ulusal refahda kayba, ve tüketiciler/vergi mükelleflerine önemli yükler getirmektedir; girdi sübvansiyonu politikası ise; hayvansal üretim etkinliklerinde ekonomik optimumdan uzaklaşmaya neden olmaktadır. Her iki politika da ekonomik ve sosyal hedeflerine ulaşmada yetersiz kalmaktadır. Bu politikalardan mümkün olduğu ölçüde uzaklaşılmalıdır.

- Hayvansal ürünlerin üretim düzeyinin belirlenmesinde serbest piyasa fiyatı esas olmalı. Destekleme fiyat uygulaması sadece, belirli temel hayvancılık ürünlerinde (süt ve mamülleri ve et mamülleri gibi) fiyatlarda istikrarı ve gıda güvenliğini sağlayacak ölçüde gerçekleştirilmelidir. Destekleme fiyat politikasında prim sistemi (telafi edici ödeme sistemi) geliştirilmelidir. Ürün borsaları sistemi yaygınlaştırılmalı, yurt dışı piyasalar entegre bir duruma getirilmelidir.

- Hayvancılık sektöründe istihdam edilenler ülkenin en düşük gelirli kesimini oluşturmaktadır. Hayvancılık işletmelerinin yapısından kaynaklanan sorunlar nedeniyle, gelir düşüklüğü yanında gelir dağılımındaki dengesizlikler sorun daha da büyümektedir. Bu kapsamda, hayvancılık işletmelerinin yapısını ve kırsal altyapıyı (yol, içme ve sulama suyu, elektrifikasyon vs.'nin iyileştirilmesi) iyileştirecek; araştırma, yayım ve eğitim hizmetlerini, teknoloji kullanımını ve pazarlama hizmetlerini geliştirecek politikalar izlenerek verimlilik ve rekabet gücü artırılmalı, Türk hayvancılık sektörü uzun dönemde, devlet desteği olmaksızın ayakta duran, ulusal ve uluslararası piyasada rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulmalıdır.

- Küçük ölçekli ve çok parçalı işletmelerden yeterli büyüklükte ve modern ihtisas işletmelerine geçilmeli ve etkin bir kredi sistemiyle hayvancılık teşvik edilmelidir. Bu amaçla gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır. Sertifikalı işletmecilik özendirilmelidir. Çayır ve meraların işletilmesinde uzun yılları kapsayan kiralama ve özel mülkiyet gibi uygulamalara imkan sağlanmalıdır.

- Hayvancılığa dayalı sanayilerin ve pazarlama hizmetlerinin geliştirilmesi ile hayvansal ürünlerde katma değer arttırılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: İ. HAŞİM ÖĞÜT (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müşaviri)

Konu: GATT VE AB SÜRECİNDE TÜRK HAYVANCILIK SEKTÖRÜ

Hayvancılık 2000 II Kongresinin çok değerli üyeleri, kongremizin üçüncü oturumunu açıyorum; bu vesile ile hepinize saygılarımı sunuyorum.

Bu oturumumuz, “**GATT ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Hayvancılık Sektörü**” konusunu taşıyor. Bugün sabahtan bu yana çok değerli katılımcılar, konuşmacılar, bize hayvancılık sektörümüzün sorunlarını anlattılar; bu sorunları gidermede kendi görüşlerini sundular ve sizlerden de olan katılımı biz birinci günkü çalışmamızı bu sektörün daha da ileriye götürülmesi için gerekli tedbirleri sıralayarak tamamlamaya çalıştık.

Bu oturumda da, daha önce arz ettiğim konunun uluslararası boyutunu ele alacağız. Hepimiz istiyoruz ki hayvancılığımız gelişsin. Bu sektörde uğraş veren gerek çiftçilerimiz gerek sanayicilerimiz ve diğer kesim, gelirlerini arttırsın. Hatta bir değerli konuşmacı, haklı olarak, isabetli olarak söyledi, sadece iç talebi doyuracak bir üretim de bizim amacımız olmamalı, iç talebin de ötesinde bir üretim artışı sağlamalıyız. Yani dünya pazarlarına, hayvancılık ürünleriyle açılmalıyız. İşte konu buraya gelince karışımıza uluslararası kaideler ortaya çıkıyor.

Uluslararası kaideleri koyan kuruluşun da burada ismi GATT olarak geçiyor ki, 1985 yılında ismi değişti “**Dünya Ticaret Teşkilatı**” şekline dönüştü; işte bu kuruluş bu kaideleri koyuyor ve kaidelerin de uygulanmasını denetliyor. Yani biz istiyoruz ki, bu sektörde çiftçimiz teşvik edilsin, duvarlarımızı yükseltelim dışarıdañ sübvansiyonlu mallar girmesin, bizim iç pazar yapımızı bozmasın veya üretim artışını sağladı, ürünlerimizi ihraç edeceğiz, başka ülkelere sevk edeceğiz. İşte o noktada ihracat sübvansiyonları devreye giriyor. Çünkü eğer, kapalı bir ekonomi düşünürsek, dünya fiyatlarından izole bir durumda iç fiyatlarımız yükselir, işte o noktada da eldeki fazla ürünü ihraç ederken de sübvansiyon gerekir. Bunları Avrupa Birliği zamanında yaptı. İşte o noktada ihracat sübvansiyonları için de bir sınırlama, bir disiplin ortaya konuluyor. Dünya Ticaret Teşkilatı, nihai amaç olan uluslararası tarım ticaretinin -ki, genel ticaretin liberalleştirilmesi doğrultusunda- bu tür kaidelerini ortaya koymuştur ki bunları üye ülkelerin görüşleri doğrultusunda belirlemiştir. Biz, bu oturumda bu konuyu işleyeceğiz.

İkinci konumuz, yine hayvancılığımızın uluslararası boyutuyla ilgili. Ülkemizin bir müddetten beri 23 yıl önce imzaladığı bir Katma Protokol var, o zamanki ismiyle Avrupa Topluluğuyla. Bu Katma Protokol, bize ortak tarım politikasına geçiş şansını verdi ve 22 yıllık bir süreçte de bizim Ortak Tarım Politikasına geçişini sağlayacak bazı çalışmaları yapmamız istenildi; ama biz bunları yapamadık, en sonunda 1985 yılında yapılan bir Ortaklık Konseyi Toplantısında belirsiz bir süreye ertelendi bu; ama ülkemizin nihai amacı, Avrupa Birliğine üye olmaktır. Avrupa Birliğine üye olduğumuz zaman da Ortak Tarım Politikasını uygulamamız gerekecek. Bu Ortak Tarım Politikası nedir? bunun, bizim politikalarımızla olan benzerlikleri ve ayrılıkları nedir? İşte bunları bilmemiz gerekiyor. İkinci konuşmacımız bu konuyu işleyecek. İlk konuşmacımız **SETBİR** Yönetim Kurulu Başkanı **Sayın Ahmet Arsan**. **Sayın Ahmet Arsan**'ın işleyeceği konu, **AB Ortak Tarım Politikası ve Türk Tarım Politikalarının Karşılaştırılması Analizi**, konuşmasını yapmak için **Sayın Ahmet Arsan**'ı kürsüye davet ediyorum.

1. TEBLİĞ

Konu: AB ORTAK TARIM POLİTİKASI VE TÜRK TARIM POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

AHMET ARSAN (SETBİR Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli Misafirler,

MEVCUT DURUM

Tarım ve tarım ürünlerinin Avrupa Birliği'ne uyumu ile ilgili en son karar 6 Mart 1995 tarihinde 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı ile 13.12.1995 tarihinde Avrupa Parlamentosunun da onayından geçerek yürürlüğe girmiştir. Topluluk tarafından gerçekleştirilen bu karar ülkemizde Gümrük Birliği olarak anılmaktadır. Tarım ürünleri niteliğindeki ürünler domates salçası, meyve-sebze konserveleri, meyve suları, peynir, dondurulmuş, kurutulmuş her türlü gıda maddeleri, etler, su ürünleridir. Bu ürünlerin AB ile ticaretindeki serbest dolaşım ancak Türkiye'nin, Topluluğun Ortak Tarım Politikası'na uyum sağlaması sonrasında mümkün olabilecektir. Şu anda söz konusu ürünlerin AB'ine ihracatında mevcut durumda olduğu gibi Ortak Gümrük tarifesi hadleri uygulanacak veya bazı ürünler itibari ile Topluluğun Türkiye'ye uyguladığı tavizli rejim geçerli olacaktır. Türkiye'de ise ithalatta, ithalat rejimindeki gümrük vergileri ve toplu konut fonu tahsil edilecektir. Son aylarda sanayiye ve üreticiye bilgi vermeden yapılan toplantılarda ürün bazında pazarlıklar yapılmakta karşılıklı kota isteyen tavır toplantılara hakim olmaktadır.

İşlenmiş tarım ürünlerinde; tarım payı ve sanayi iki ayrı unsur olarak düşünülmüş sanayi payı sıfırlanması üç katagoride düzenlenmiştir.

- Hemen uyumu yapılacak işlenmiş tarım ürünleri (makarna, margarin, maya, katkılı yoğurt)
- Üç yıllık geçiş dönemi istenen ürünler (pasta ve pastacılık ürünleri, dondurma)
- 22 yıllık listede yer alan ve 1.5 yıllık geçiş dönemi istenen ürünler (çikolata, şekerleme, çocuk mamaları)
- İşlenmiş tarım ürünleri kapsamında düşünülen sadece sanayi payı ile korunan bir grup ürün ise (viski, bira, kakao, sigara gibi) Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi ile advalorem vergiler karşılıklı sıfırlanacaktır.

Türkiye'nin işlenmiş tarım ürünlerinin üçüncü ülkelerden ithalatında topluluğun ortak gümrük tarifesi uygulanacaktır. Gümrük Birliği'nin gıda ve tarım sektörüne muhtemel etkilerini incelerken GATT'ın ya da Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO'nun) Nisan 1994'te imzalanan Marakeş Nihai Senedi'nin etkileri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 1 Marakeş Nihai Senedi Özeti

	Süre	İç Destek	Gümrük Tarifesi	İhracat Teşvikleri
Gelişmiş Ülke	5 yıl	20 %	36 %	36 %
Gelişmekte olan Ülke	10 yıl	13.3 %	24 %	24 %

Tablodaki oranlar indirim oranlarıdır.

1984-1986 temel baz yıllara göre indirim, parasal tablodaki oluşum gerçekleşecektir. 1986-1988 yıllarındaki ülkemizin hayvancılık ürünleri koruması oldukça yüksektir. Diğer yandan mevcut uygulamalarla tarımsal sanayi girdilerinde (tarımsal alet ve ekipman) Gümrük Birliği çerçevesinde ithalat vergileri çoğunlukla sıfırlanmıştır. Ayrıca AB ile gerçekleştirilen mevzuat uyumu (Rekabet politikasına uyum, gümrük kanununun benimsenmesi, gümrük prosedürlerinin gözden geçirilmesi, gıda mevzuatının oluşturulması), tüm sektörü beraberce etkileyeceği için beraberce düşünülmelidir. Uzun dönemde Marakeş Antlaşması gıda ürünlerinin fiyatının artmasına, Türkiye'nin daha avantajlı konuma sahip olacağı teorik olarak görülmektedir. Tablo 2'de Avrupa Birliği ile Türkiye'nin gümrük duvarlarının karşılaştırdığımızda Avrupa Birliği'nin koruma oranlarının daha yüksek olduğu kolaylıkla görülür. Tarife dışı engellerde düşünüldüğünde topluluğa ihracat imkansız gibidir.

Dünyadaki bütün ülkeler tarımsal üretim ve fiyatlarına müdahale etmekte ve tarımı desteklemektedir. Çiftçilere istikrarlı ve emeğinin karşılığını garantileyen geliri vermeyi, kırsal kesimdeki bölgesel kalkınmayı garantileyen geliri vermeyi, bölgesel kalkınmayı arttırmayı, şehirdeki tüketicilere emin, güvenli gıdayı göreceli ucuz fiyatlarla sağlamayı, amaçlamaktadırlar. Tüm sanayileşmiş ülkeler üretim fazlası oluşturarak, ihracat teşvikli dış satış gerçekleştirilmektedirler. (Tablo 3).

3 Haziran 1995 tarihli The Economist Dergisi, Türkiye'nin de içinde olduğu, çiftçinin eline geçen ne kadarı sübvansiyon diye bir yazı yayınlamıştır. Bu hesaplama göre sübvansiyon, 1979-1981 dönemine göre 1994'te sadece Yeni Zellanda ve Türkiye'de azalmış, diğer tüm ülkelerde artmıştır. İsviçre'de çiftçinin eline geçen değer % 80'ni, Avrupa Topluluğu'nda %58'i, Amerika'da ise % 25'i sübvansiyondur.

Avrupa Birliği'nde sanayinin yüksek katkı payına karşı çiftçinin refahını geliştirmek için 25 yıldır verilen sübvansiyonlar çiftçide sermaye birikimine yol açmıştır.

Ülkemizde nüfusun % 48'i tarım ve ilgili sektörde faaliyet göstermekte, milli gelirden % 18 pay almaktadır. Gıda ürünlerinin ihracatı ile ithalatı arasındaki denge, ithalat ağırlığına kaymaktadır. Avrupa Birliğinin yüksek oranda sübvansiyon ettiği hayvancılık kaynaklı gıda ürünleri, en yüksek ithalat ağırlıklı ürünler haline gelmiştir.

AB'nin sübvansiyonu iç sübvansiyon sistemi ve ihracat sübvansiyonu olarak iki grupta gözlenmektedir. Avrupa Birliği, ithalatında güçlü bir koruma sistemi uygulamakta, sistemin özünde güncellik yatmaktadır. İhtiyaçlara göre sübvansiyon artmakta, fonlar yükselmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK TARIM POLİTİKALARININ HAYVANCILIĞA ETKİSİ

Elimde tuttuğum bu dosya, Avrupa Topluluğu'nun her ürünle ilgili sistemlerini, politikalarını ve teşviklerini yazılı olarak anlatmaktadır. FEOGA'nın 78 Milyar \$ düzeyinde bütçesi bulunmakta, yıllara göre düşünülen aksine azalmayıp artmaktadır. Türkiye'de ise tarıma verilen sübvansiyonlar azaltılmalı, yabana giden paradır, üretime dönüşmez anlayışı zaman zaman hakim olmakta buna tarımda stratejik yönetimin olmayışı, politikasızlık, vizyonun olmayışı ilave olunca, iddiası olmayan bu yaklaşım tarımın ekonomiye katkısı derinlik kazandırması oluşmamakta, Hükümetlerin iç piyasalarda hayvancılık ürünlerinin fiyatlarını gümrük ve fonları aşağıya ya da yukarı çıkararak yönetmeğe çalışmaları istikrarsızlığı ve üretimde verimsizlikleri güçlendirmektedir. Türkiye tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinden dünya pazarında para kazanmamaktadır. Türkiye şu ana kadar uzun

dönemde ne fiyatları düşürmüş ne de üretimi arttırabilmiştir.

Tarım kesiminde çalışan nüfusun gelirinin yükseltilmesi, ülke gelirinin daha dengeli dağılması, bu konuda ekonomik faaliyette derinlik, ihracat geliri, sanayiye daha fazla kaynak yaratılması fırsatını kaçırmaktadır.

5 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe konulan ekonomik önlemler uygulama planı desteklemeye tabi ürün sayısını hububat, tütün ve şeker pancarıyla sınırlandırılmıştır. 1993'te pamukta AB'dekine benzer prim sistemi uygulanmasına başlanmış ama uygulamaya devam edilmemiştir. TMO ise destekleme alımlarını azaltmış, 1996 yılına gelindiğinde tahıllarda aşırı spekülasyon hareketleri başlamıştır. Destekleme alımlarında kaynak yetersizliği, T.C. Ziraat Bankası'nın nakit kaynaklarının devlet kağıtlarına dönüşmesine, dolayısıyla Ziraat Bankasından çiftçiye verilen kredi hacminde küçülmeye yol açmıştır. Tarımsal destekleme politikalarının uygulamalarının piyasa düzenini bozucu ve uluslararası ticaret antlaşmalarında olumsuz kabulü, ülkemizdeki bir kısım politikacı ve bürokratların tarımsal sübvansiyona negatif bakmasına neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerin, OECD, Avrupa Topluluğu ve ABD mukayese edildiğinde ülkemizdeki sübvansiyon toplam tutarı çok düşüktür.

Avrupa Topluluğu 25 yıldır sübvansiyon yolu ile tarımı teşvik etmiş olması Avrupalı çiftçide sermaye birikime yol açmıştır. Avrupa Topluluğu sübvansiyonlarını azaltacağını, şu ana kadar sadece konuşmuştur. Türkiye'de politikacıların strateji ve politika üretmemeleri, gümrük ve fonları kısa dönemli fiyat ucuzlaması amacı ile kullanma temayülü, sübvansiyonların altında gümrük koruma oranları, kendi yeterlilik gibi kısa görüşlü bir vizyon, tarımdan sanayiye para aktarma isteği Türkiye'nin fırsatını kaçırmaya ve zayıflamasına neden olmuştur. Hayvancılık sektöründe bu daha belirgin olmuştur. Çünkü AB'liğinde hayvancılık faaliyeti tarımsal faaliyetin % 50'si, sübvansiyonların % 80'nini almıştır. Türkiye'de ise bitkisel üretim ağırlıklı sübvansiyon destekleme sistemi tahılların fiyatlarını suni olarak yükseltmiş hayvanın yeminin fiyatı artmış, bu sektördeki karsızlık, kapital kaybı artmıştır.

Türkiye tarımsal politikasını belirlemeli mevcut alt yapıyla destekleme sistemini üretimi arttırıcı, üretici de sermaye birikimini arttırıcı şekilde oluşturmak zorundadır. Bütün bunların yanında şu anda Türkiye'yi AB karşısında temsil eden heyetin hangi politika ve stratejiyi uygulayarak Türkiye'yi toplulukla tarımda uyumunu sağlayacağını anlamak mümkün olmamaktadır. Bizler, değerli bürokratlarımıza, bu tedbiri alalım bu Türkiye'nin menfaatinedir. Gümrük tarifesinde değişiklik yapalım. İki tarife ayırılım dediğimizde önce bizim menfaatimizi düşündüğümüz için bunu istediğimizi, sonra antlaşmalara göre yapamayacağımızı bildirmektedirler. AB'liğindeki sanayicinin böyle bir sorunu yoktur. Sanayicisini, üreticisini geliştirmeyen yönlendirmeyen, yönetmeyen, devlet fakir kalmaya mahkumdur.

TÜRKİYE'NİN TARIM TİCARETİNE AB'NİN ETKİSİ

Türkiye'nin ülke içi gıda ürünleri ticareti 60 Milyar \$'dır. Dünya ülkeler arası gıda ticareti ise 266 Milyar \$'dır. Dünya ticaretindeki globalizasyon trendi, entegrasyon trendi dünya ticaretini etkilemekte, bu da gelişmiş ülkelerin ticaretteki payını arttırmakta, gelişmekte olanların payını azaltmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin gıda ithalatları ihracatlarını son 10 yılda geçmiştir. Tablo 4'te Türkiye'nin Dünya ve AB ile tarım ve hayvancılığın ticari boyutları görülmektedir. Türkiye'nin ithalatı artmaktadır. Özellikle AB'den hayvancılık ürünlerinin ithalatı artmaktadır. Tarım ve gıda ticaretinde diğer önemli bir konuyu biyolojik emniyet, gıda emniyetidir. Tarım ürünleri ile çeşitli hastalıklar, haşereler, virüsler, bakteriler ülkeler arasında taşınmakta, gıdalarla da radyoaktif maddeler, bakteriler, ağır metaller, pestisit kalıntıları diğer ülkeye ihraç edilebilmektedir. Avrupa Birliği bu konuda çok gelişmiş laboratuvarlara sahip olmasına rağmen, Türkiye bu bakımdan fakir ve örgütsüz, insan kaynağı olarak zayıftır.

Diğer bir konuda biyolojik ve gıda emniyet konusunun zaman zaman tarife dışı bariyer olarak haksız yere kullanılmasıdır.

UZUN VE KISA DÖNEMLİ AB VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

• AB ile tarım ürünlerinde yapılan toplantılarda ürün tartışması ülkemize zarar vermektedir. Sistem tartışması, sistem uyumu, konuşulmalıdır. Özel sektör. insan kaynağı bu amaçla kullanılmalıdır.

- Türkiye, AB'nin benzeri OTP (Ortak Tarım Politikası) sistemini kurmalı, entegrasyona hazırlanmalıdır.
- Türkiye vizyonuna çevre ülkelerinin gıda sepeti olmayı hedefine koymalıdır.
- Türkiye gıdanın uzun dönemde enerji ve stratejik bir ürün olduğunu görmelidir.
- Arazi toplulaştırılmasına başlanmalıdır.
- Markalı ürünlerin ihracatı teşvik edilmelidir.
- Ürün boardları kurulmalıdır, ürün boardları karar alma sürecinde etkin hale getirilmelidir.
- AR-GE çalışmaları, tarımda yüksek teknoloji teşvik edilmelidir.

Bütün bu önlemler başarılı AB entegrasyonunu oluşturacaktır. Saygılarımla.

TABLO 2 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İTHALATTAN ALINAN GÜMRÜK VERGİSİ VE İHRACAT SÜBVANSİYONU
T.C. İTHALAT REJİMİNE GÖRE GÜMRÜK VERGİSİ

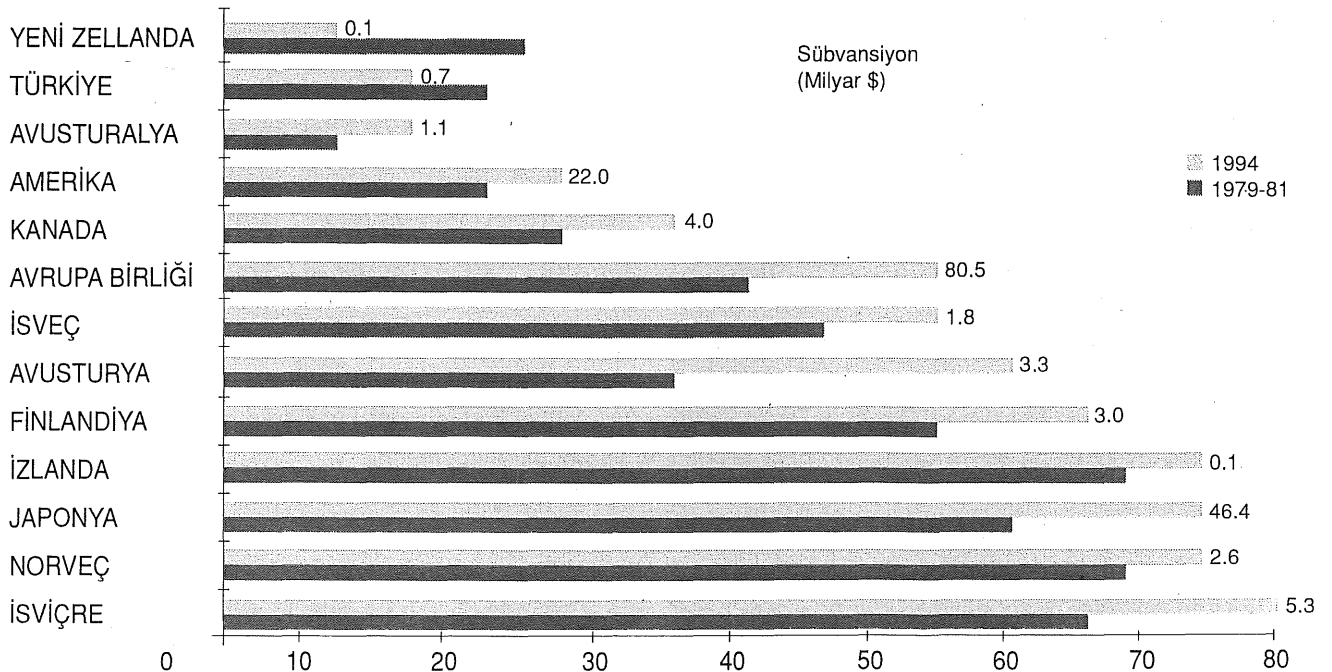
Malın Cinsi	G.T.İ.P.	Avrupa Topluluğu		Türkiye
		İthalat Gümrük Vergisi	İhracat Sübvansiyonu	İthalat Rejimini göre Gümrük Vergisi ve Fon
Canlı Kümes Hayvanları (Kesimlik)	0105.92.00.90.00	94 \$/1000 Adet Ref 1	44.58/1000 Adet Ref 2	%45 G.V.+%4 fon
Kümes Hayvanlarının Etleri (Taze, soğutulmuş, dondurulmuş)	0207.12.10.00.00	631 \$/ton Ref 1	76.42 \$/ton Ref 2	%65 G.V. fon (muaf)
Yumurta	0407.00.30.00.12	65 \$/1000 Adet Ref 3	45 \$/1000 Adet Ref 4	%45 G.V. + %25 Fon
Canlı Sığır (Kasaplık)	0102.90.05.00.13	1800 \$/ton Ref 5	930 \$/ton Ref 6	15G.V. + %55 Fon
Et (taze ve soğutulmuş)	0201.10.00.00.00	3230 \$/ton Ref 5	1433 \$/ton Ref 6	%105 G.V. + %60 Fon
Et (dondurulmuş)	0202.10.00.00.00	2580 \$/ton Ref 5	1057 \$/ton Ref 6	%105 G.V. + % 60 Fon
Yağlı Süttozu	0402.21.19.00.00	2135 \$/ton Ref 9	1375 \$/ton Ref 10	%75 G.V. + %55 Fon
Tereyağ	0405.10.19.00.00	2848 \$/ton Ref 9	2420 \$/ton Ref 10	%70 G.V. Fon (muaf)
Beyaz Peynir	0406.90.31.00.12	1976 \$/ton Ref 9	861 \$/ton Ref 10	%50 G.V. Fon (muaf)
Yağsız Süttozu	0402.10.19.00.00	1400 \$/ton Ref 9	803 \$/ton Ref 10	%75 G.V. +%55 Fon

(1ECU: 12.736 \$)

Ref 1: Official journal of the EC	26.06.95 - L142
Ref 2: Official journal of the EC	18.09.96 - L236/29
Ref 3: Official journal of the EC	14.10.95 - L248
Ref 4: Official journal of the EC	17.07.96 - L178/10
Ref 5: Official journal of the EC	26.06.95 - L142
Ref 6: Official journal of the EC	28.09.96 - L247/32
Ref 9: Official journal of the EC	30.11.94 - L305/14-15
Ref 10: Official journal of the EC	27.09.96 - L246/15

TABLO 3

ZİRAİ ÜRETİMDE VERİLEN SÜBVANSİYONLARIN DURUMU (Çiftçinin Eline Geçen Paradaki Sübvansiyon %'si)

TABLO 4

TÜRKİYE TARIM ÜRÜNLERİ İTHALATI VE İHRACATI (1000 \$)

	DÜNYA			AB		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995
HAYVANCILIK ÜRÜNLERİ İTHALATI	193.408	84.784	504.974	99.436	45.471	338.638
HAYVANCILIK DIŞI TARIM ÜRÜNLERİ İTHALATI	1.513.684	1.113.029	2.062.186	267.437	208.744	485.479
TOPLAM TARIM ÜRÜNLERİ İTHALATI	1.707.092	1.197.813	2.567.160	366.873	254.215	824.117
HAYVANCILIK ÜRÜNLERİ İHRACATI	416.230	394.615	311.099	92.952	105.050	122.481
HAYVANCILIK DIŞI TARIM ÜRÜNLERİ İHRACATI	3.120.709	3.661.004	4.042.806	1.362.403	1.604.382	1.840.806
TOPLAM TARIM ÜRÜNLERİ İHRACATI	3.536.939	4.055.619	4.353.905	1.455.355	1.709.432	1.963.287

2. TEBLİĞ

Konu: GATT POLİTİKALARI KARŞISINDA TÜRK HAYVANCILIK SEKTÖRÜ

PROF. DR. AHMET ŞAHİNÖZ (Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi)

Başlamasına olduğu gibi, Uruguay Round'un öngörülen sürenin ötesine sarkmasına da tarım kesimlerinin yol açtığı dünyada genel kabul gören bir görüştür. Oysa asıl neden, tarım kesimi aracılığı ile çatışan ABD ve AB'nin tarımla ilgili politik, ekonomik, sosyal ve stratejik yapılanma, uygulama ve beklenti farklılıklarıdır. 1980'li yılların başında, dünya tarım piyasalarında başgösteren durgunluk ve pazar mücadelesi ise bu konudaki politik ve ekonomik farklılaşmanın artık sürdürülemediğini ve sorunların mutlaka görüşme masasına yatırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yedi yıl süren görüşmeler sonucu ulaşılan Anlaşma'da, genel eğilim, tarım politikalarının devlet müdahalesinden arındırılıp, tarımsal üretim ve değişimi piyasa mekanizmalarının yönlendirmesine bırakma yönündedir.

GATT ve TARIM

1960-1980 yılları arasında GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) tarafından gerçekleştirilen Dillon, Kennedy ve Tokyo Round'larında gündem dışı kalan tarım kesiminin, Uruguay Round'da en kritik tartışma konusu olmasının temel nedeni, arzın talebi aşması sonucu dünya tarım pazarlarında ortaya çıkan karmaşa ve yüksek maliyetli pazar mücadelesidir. Oysa dünyanın en müdahaleci, en korumacı tarım politikaları sözkonusu ilk üç Round döneminde uygulanmış ve 1980 sonrası "Sübvansiyonlar Savaşı"na kadar varan karmaşanın tohumları da bu dönemde atılmıştır.

1948 GATT anlaşmaları metninde tarım kesimine özel bir düzen tanınmıştır. (XI. madde). GATT'ın tarım ürünleri ticaretini, kısmen de olsa genel kurallar dışına çıkararak özel bir çerçevede değerlendirmesi, herşeyden önce tarım kesiminin kendine özgü yapısının bir sonucudur. Üretimin doğal koşullara bağlı olmasından kaynaklanan arz katılığı, tüketimin daha çok beslenmeye yönelik olmasından kaynaklanan talebin esnek olmayışı, tarımsal üreticilerin dağınık olması ve nihayet tarımsal faaliyetlerin sosyal boyutunun bulunması bu kesimin en belirgin nitelikleridir. Bu nitelikler tarım piyasalarında fiyat ve gelir istikrarsızlığını ifade eden King Yasası'nın hakim olmasına neden olmaktadır.

Tarım kesiminin müdahale ve korumacılığı özendirilen bir başka yönü ise, insan beslenmesi gibi stratejik bir alana yönelik üretim yapmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın kıtlık koşulları ve savaş sonrasında oluşan "soğuk savaş"ın gergin ortamı, toplumlarda her zaman var olmuş "beslenme güvenliği" kaygısını ön plana çıkarmıştır. Çay, kahve, kâkâo, baharat gibi tropikal ürünler GATT kurallarına uyarken tahıl, et, süt, şeker gibi ılıman iklim ürünlerinin GATT kurallarından çok ilgili ülkelerin geliştirdiği özgün tarım politikalarına bağlı kalması, büyük ölçüde sözü edilen kaygının bir sonucudur. Japonlar'ın dünya ortalamasına göre 2-5 kez daha pahalıya beslenmelerinin, ya da Avrupalılar'ın ekmeği %70 daha yüksek bir fiyatla tüketmelerinin gerekçesi aynıdır.

Gerekçeler ne olursa olsun, uluslararası ekonomik ilişkilerde neo-liberal politikaların başladığı bir dönemde, tarım kesiminin günümüze kadar sürece korumacı bir sarmalın içine girdiği yadsınamaz bir gerçektir. Ancak konunun ilginç yönü, müdahaleci politikaların ilk belirgin örneğinin, neo-liberal politikaların başını çeken ABD tarafından verilmiş olmasıdır. XI. maddenin Amerikan süt üreticilerini yeterince koruyamadığını ileri süren ABD, 1933 yılında yürürlüğe giren Amerikan Tarım Yasası'na (Agricultural Adjustment Act) dayanarak 1955 yılından GATT'a geçici statü ile de olsa kendi "ilga hükmü"nü (waiver) kabul ettirmiştir. Bu hüküm ABD'ye kendi tarım programlarını olumsuz yönde etkileyebilecek, süttten pamuğa ve şeker, çok sayıda tarım ürünü ithalatına miktar kısıtlamaları ve özel gümrük vergileri uygulayabilme olanağı tanımıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında önce Japonya, ardından da Batı Avrupa beslenme gibi hassas bir alanda dışarıya karşı bağımsız olma ve kırsal sosyal yapıyı koruma stratejilerinin zorunlu kıldığı müdahaleci tarım politikalarına yönelmişlerdir. GATT'ın gümrük tarifelerini büyük ölçüde azaltarak dış ticarete serbestleşmeye gittiği neo-liberal dönemde, Batı Avrupa Ortak Tarım Politikası (OTP) gibi, dışarıya karşı korumacı ve içeriye yüksek fiyatlarla destekleme yapan bir politikayı uygulamaya sokmuştur. Tarım ürünleri ticaret politikasının araçlarını oluşturan prelevman (değişken gümrük vergisi) ve restitüsyon (ihracat primi) GATT'ın temel ilkeleriyle taban tabana zıt uygulamaları gündeme getirmiştir. Japonya ve İskandinav ülkeleri ise, yüksek fiyatlarla özendirdikleri iç üretimi, yüksek gümrük vergileri ve yasak ya da miktar kısıtlamaları ile yabancı ürünlerin rekabetine karşı sıkı bir biçimde korunmuşlardır. Bu yöndeki uygulamalar, çıkarların çoğu zaman ilkelerin önünde seyrettiğini bir kez daha göstermiştir.

1962 Yılında uygulamaya giren OTP'ye karşı ABD bloklar arasında yaşanan "soğuk savaş" koşullarından dolayı kesin tavır alamamıştır. Söz konusu dönemde tarım piyasalarında talebin yükseliş sürecinde bulunması, ABD ile birlikte öteki ihracatçı ülkelerin de OTP'ye karşı kesin tavır almamalarının bir diğer önemli nedenidir.

ABD'nin bu olumlu davranışına karşılık Avrupa Topluluğu, soya çekirdeği - küspesi ve mısır glütenu ithalatında gümrükleri sıfıra indirmiştir. Bilindiği gibi 1960'lı yıllarda soya ve glüten ihracatının yaklaşık tamamı ABD'nin elinde bulunmaktadır.

Karşılıklı ödünler 1960'ların sonlarına doğru Atlantik'in iki yakası arasında çok önemli bir iş bölümü ve pazar paylaşımının doğmasına yol açmıştır. Avrupa, Atlantik ötesinden gelen düşük fiyatlı hayvan yemine dayanarak süt ürünlerinde, ABD ise tahılda dünya pazarlarını doyuracaktır. Kökenleri "Kennedy Round"a dayanan bu pazar paylaşımı, 1980 başlarında Topluluğun tahıl ürünlerinde net ihracatçı duruma gelmesi, ABD'nin süt ürünlerinde fazla vermeye başlaması, Avusturalya, Kanada, Yeni Zelanda, Endonezya, Arjantin ve Brezilya gibi üçüncü ülkelerin tahıl ve soya başta olmak üzere, dünya tarım pazarlarından daha fazla pay almak istemeleri ve nihayet dünya tarım pazarlarının eşi görülmemiş bir durgunluk dönemine girmesiyle geçerliliğini kaybetmiştir.

Gerçekten de 1960 ve 70'li yıllarda tahıl ürünlerinde, özellikle buğdayda net ithalatçı olan topluluk, 1980 sonrası net ihracatçı konumuna yükselerek dünya buğday pazarlarının %20'sini eline geçirmiştir. Buna karşılık dünya tarım pazarlarını uzun yıllar kendi iç pazarlarının bir devamı haline getiren ABD'nin dünya buğday pazarlarındaki payı, aynı dönemde %45'ten %25'lere gerilemiştir. Kısacası ABD, üretimini yüksek fiyat politikaları ile özendirerek kendi kendine yeterli olan Topluluğun önce iç pazarlarını, ihracatçı konuma yükseldikten sonra da ele geçirdiği dünya pazarlarının bir kısmını kaybetmiştir. ABD bu dönemde yalnızca tahılda değil, tüm tarım pazarlarında alan kaybetmiş ve sonuçta, 1980'li yılların başından sonuna dünya tarım pazarlarındaki payı %17.5'ten %13'e düşmüştür. Oysa aynı dönemde Topluluğun en önemli tarım ürünü ihracatçısı ülkeleri olan Fransa ve Hollanda'nın toplam payları %14.5'ten %18'e yükselmiştir.

Avrupa'nın dış pazarlarda ilerleme sağladığı 1980'li yılların başından itibaren dünya tarım ticareti çok büyük bir durgunluğun, hatta daralmanın içine girmiştir. 10 Yıl içerisinde yaklaşık 5 katlık bir büyüme ile olağan üstü bir gelişme göstererek 1970'ten 1980'e 50 milyar \$'dan 233 milyar \$'a yükselen dünya tarım ticareti, takip eden 5 yıl boyunca 210 milyar \$ civarında dolaştıktan sonra, 230 milyar \$'ın üzerine yeniden ancak 1986 yılında çıkabilmiştir. 1990 yılında 300 milyar \$'a yükselen bu rakam, günümüzde ise 500 milyar \$'a yaklaşmış bulunmaktadır.

Tarım ürünleri fiyatlarının 1980'li yılların başından itibaren gerileme sürecine girmesi, 1980 sonrası dünya tarım ticaretinde yaşanan daralmanın nedenlerinden biri olduğu kadar aynı zamanda sonucudur. 1981-83 döneminde dünya ekonomisinde yaşanan durgunluk, Kuzey Yarımküre'de beslenmede doyum noktasına ulaşılması, Güney Yarımküre'de dış borç yükünün ithalat olanaklarını sınırlaması, yüksek değerli doların ithalatın maliyetini yükseltmesi, 1983 yılından itibaren petrol fiyatlarında yaşanan "karşı şok", dünya finansman piyasalarında faizlerin yükselmesi, Kuzey ve Güney Yarımküre'den çok sayıda ülkenin kendi kendine yeterli olma konusunda ilerleme kaydetmesi dünya tarım ticaretinde 1980 sonrası yaşanan daralmanın en önemli nedenleridir.

İç pazarları doyum sınırına çoktandır ulaştığı halde tarımsal üretimi artmaya devam eden ABD ve AB gibi ülkelerde ihracat, üstelik yıldan yıla artan ihracat yadsınamaz bir zorunluluktur. Dünya tarım pazarlarının durgunluğa girdiği bir dönemde böyle bir zorunluluk, dünya tarım pazarlarını "paylaşılamayan pasta" konumuna sokarken, ticari mücadeleyi de "sübvansiyonlar savaşı"na dönüştürecektir. 50 milyon ton ile tahıl dağlarına dönüşen stoklarını eritmek amacıyla, ABD'nin Mısır'a dünya fiyatlarının ancak 1/8'ine denk gelen bir fiyatla, tonu 25 \$'dan un, 1 milyon ton tereyağı ve 0.8 milyon ton süt tozu ile "süt gölleri"ne dönüşen stoklarını eritmek için Topluluğun eski Sovyetler Birliği'ne destekleme fiyatlarının yalnızca % 14'üne denk gelen bir fiyatla, tonu 450 \$'dan tereyağı satmaları, 1980'li yılların başından itibaren yaşanan ticari mücadele ve karmaşanın boyutlarını göstermektedir.

Dünya tarım pazarlarındaki ticari mücadelenin "sübvansiyonlar savaşı"na dönüşmesi tarım ürünleri fiyatlarını eritirken, ihracatçı ülkelerin önüne ödemesi giderek güçleşen mali faturalar koymaya başlamıştır. Örneğin,

1979-81 döneminde 15 OECD ülkesinde 116 milyar ECU olan sübvansiyoncu tarım politikalarının maliyeti, beş yıl sonra yani 1984-86 döneminde iki katlık bir artış ile 230 milyar ECU'ye ve tarım ürünlerinde nominal dış koruma oranları % 41'den %79'a yükselirken, dünya tarım piyasalarında ortalama buğday fiyatları yarı yarı azalarak 200 \$/ton'un altına düşmüştür. Sübvansiyonlar savaşı, 14 ülkeden oluşan Cairns grubu (Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Arjantin, Brezilya, Endonezya...) gibi ekonomi politikaları gereği sübvansiyon uygulamalarına karşı olan ya da Türkiye gibi bu tür bir mücadeleye girebilecek mali güçten yoksun ülkelerin tarım ürünleri ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir.

Korumacılığı azaltmak, tarımsal desteklemenin mali yükünü hafifletmek ve nihayet dünya tarım ürünleri ticaretinde yaşanan karmaşaya bir son vererek ticarete yeni bir ivme kazandırmak amacıyla, Eylül 1986'da Uruguay'ın Punta del Este kentinde bakanlar düzeyinde GATT konferansı başlatılmıştır. Aralık 1990'da bitirilmesi öngörülen Konferans, tarım ürünlerine sağlanan sübvansiyonlar konusunda yaşanan anlaşmazlık nedeniyle ancak Aralık 1993'de bitirilebilmiştir.

URUGUAY ROUND

Uruguay Round'un tarım bölümü görüşmelerinde temel tartışma konusu OTP olmuştur. 1980'li yılların başında yalnızca ABD tarafından eleştirilen OTP, bu kez Cairns grubunun da hedef tahtası haline gelmiştir.

OTP'nin işleyiş ve ilkeleri ortadan kaldırılırsa dünya tarım ticareti ile ilgili sorunların ortadan kalkacağı düşüncesi Uruguay Round'a kısa sürede hakim olmuştur.

Serbest ticaret ilkeleri adına OTP'ni eleştiren ülkeler de aslında oldukça müdahaleci politikalar izlemektedirler. Bu ülkelerin başında yer alan ABD, ne korumacılık nede tarım ürünleri ticaretine verilen sübvansiyon yönünden Topluluk'tan çok fazla geride bulunmamaktadır. Kendi pazarlarını dış rekabete karşı, sağlık kuralları ve kotalar gibi tarife dışı engeller dahil her türlü yöntemle koruyan bu ülke, dış pazarları eline geçirmek için de çeşitli devlet desteğine başvurmaktan kaçınmamaktadır. Tarım ürünleri ihracatına düşük faizli kredi tahsis eden Karma Kredi Programı (Blendet Credits) ihracatçılara düşük fiyatla ürün sağlayan ihracatı Geliştirme Programı (Export Enhancement Program) ABD'nin müdahaleci tarım ve ticaret politikalarına örnek oluşturmaktadır. ABD'de sübvansiyon sağlanarak ihraç edilen buğdayın toplam buğday ihracatı içindeki payı, bu programlar sayesinde 1981'den 1987'ye % 16'dan %75'e yükselmiştir.

Ülke içerisinde tarım kesimine sağlanan devlet desteğine gelince, Avrupa Birliği'nde yüksek destekleme fiyatları ile yapılan, yardım ABD'de fark giderici ödeme (deficiency payments) yoluyla doğrudan yardımlarla yapılmaktadır. Federal bütçeden tarım kesimi için yapılan toplam harcamalar, 1980'den 1986'ya 24 milyar \$'dan 60 milyar \$'a çıkmıştır. Kısacası, tarım kesimine müdahale konusunda ABD ile AB arasındaki temel fark, desteklemenin şeklinden ve yoğunluk derecesinden ileri gelmektedir. Öte yandan, AB'de tüketiciler tarafından ödenen tarımsal desteklemenin faturası destekleme yöntemindeki farklılıktan ötürü ABD'de vergi mükelleflerince ödenmektedir.

AB ve ABD dışında kalan diğer OECD ülkelerinde de korumacılık ve destek tarım politikalarının temel taşları olmuştur. OECD'de ortalama %40 dolayında olan üretici sübvansiyonu eşdeğeri (ÜSE) oranı, Norveç, İsviçre, Finlandiya gibi EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) ülkeleriyle Japonya'da %70'i aşmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda gibi devlet müdahalesinin oldukça sınırlı bir düzeyde bulunduğu ülkelerde ise %10'un altında kalmaktadır. AB ve ABD için, sırasıyla %50 ve %23 olarak hesaplanan söz konusu oran, Türkiye'de %37 dolayında bulunmaktadır.

Ülkelerin tarım ürünleri ile ilgili dış ticaret politikalarının yönü büyük ölçüde ülkelerin kendi genel tarım politikaları tarafından belirlenmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren yerli üretimlerini yüksek fiyat politikaları ile özendiren Japonya, EFTA ve Avrupa Birliği ülkelerinin dış ticareti serbestleştiren politikalara sıcak bakmaları bu bakımdan düşünülemez. Söz konusu ülkelerde tarım ürünleri ortalama fiyatları, dünya piyasa fiyatlarının iki katıdır. Tyers ve Anderson'un (1992) araştırmalarına göre, 1965-69 döneminden 1985-89 dönemine dünyada nisbi tarım fiyatları ortalama %30 oranında gerilerken, Avrupa Birliği'nde yalnızca %10, EFTA'da %7 oranında gerilemiş ve Japonya'da ise hiç gerilememiştir.

Yirmi yıldan daha az bir sürede topluluğu kendi kendine yeterli duruma getiren OTP, 1980 sonrası yol açtığı aşırı stok ve mali yükler nedeniyle topluluk içinde de uzunca bir süre eleştirilere hedef olmuş ve nihayet 1992'de köklü bir değişime tabi tutulmuştur. Tarımsal fiyatları dünya piyasa fiyatları düzeyine çekecek ve aşırı üretim fazlasını ortadan kaldıracak ciddi tedbirler içeren Mayıs 92 Reformu, kabul edildikten sonradır ki Uruguay için nihai anlaşma yolunda son adımı atma umutları doğmuştur. Bu çerçevede ABD ile Topluluk arasında yeniden başlatılan görüşmeler, Kasım 1992'de Blair House ön anlaşması ile sonuçlanmıştır. Fransa'nın girişimi ile Eylül 93'te yeniden ele alınarak tartışılan Blair House kararları Aralık 93'te son şeklini almıştır. Brüksel'de ABD ile Topluluk arasında varılan anlaşma, iki ülke arasındaki tarım ticaretini düzenlemeye çalışırken, Nisan 94'te Fas'ın Marakeş kentinde noktalanan Uruguay Round'un ilgili tarım dış ticareti ile temel ilkelerini de belirlemiştir. Zaten yakından bakıldığında Uruguay Tarım Anlaşması'nı, ilke ve içerik yönünden ABD ve AB arasında gerçekleştirilen

Aralık 93 ikili anlaşmasının tam bir devamı olduğu anlaşılır. G.Harrison, T. Rutherford ve D.Tarr tarafından yapılan ampirik bir hesaplama göre de, Uruguay Round'un tarımla ilgili anlaşmalarının dünyada kısa dönemde ortaya çıkaracağı 58 milyar \$'lık kazancın 45 milyarlık bir bölümü AB, ABD ve Japonya arasında pay edilecektir.

Uruguay Round, görüşmelerini yalnızca gümrük korumaları üzerine yoğunlaştıran, kendinden önceki Roundlar'dan farklı olarak ulusal tarım politikalarını, iç desteklerden dış ticaret politikalarına kadar bir bütün olarak tartışmaya açmıştır. Zira, 1980'li yılların başında kargaşaya dönüşen ticari mücadele, iç politikalarda serbestleşmeye gidilmeden serbest dış ticaret politikası uygulamanın olanaksızlığını, en azından zorluğunu ortaya koymuştur. Ancak, çok uzun yıllardır devlet müdahalesine sahne olarak ekonomik etkinlikten tamamen uzaklaşmış bir kesimi, "mukayeseli üstünlükler" ilkesine dayalı uluslararası serbest ticarete yöneltmek elbette kolay değildir. Bu son Round'un, 4 yıl yerine 7 yıl sürmesinin temel nedenini işte bu zorlukta aramak gerekir.

Bu süre içerisinde her ülke ya da ülke grubu Uruguay Round'un tarım bölümünü kendi ulusal tarım politikalarına göre oluşturmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, dünya tarım pazarlarını ellerinde bulunduran ülkeler üç ayrı grup oluşturmuşlardır. Aşırı müdahaleci grubu oluşturan AB, EFTA ve Japonya korumacılığın mümkün olduğunca sürdürülmesini, sübvansiyonlara toptan karşı olan ve "hakkaniyetli ihracatçılar" olarak tanınan Cairns grubu korumacılığın tamamen kaldırılmasını ve nihayet ılımlı bir müdahaleci politikaya sahip ABD ve Kanada korumacılığın düşük bir düzeye indirilmesini savunmuşlardır. Yukarıdaki ülke gruplarından bazı ülkelerin, hatta ülke içerisinde bazı üretici gruplarının, buldukları ülkenin dışındaki ülke grupları ile kendi öz çıkarları için dayanışma içinde hareket ettikleri de unutulmamalıdır. Örneğin, Amerikan Şeker Üreticileri, sahip oldukları ticari avantajları kaybetmemek için, ABD'nin genel politikalarının aksine Avrupalı tahıl ve Japon pirinç üreticileri ile ortak hareket ederek eski sistemin aynen muhafaza edilmesine çalışmışlardır. Buna karşılık, OTP'dan yararlanamayan Avrupalı kümes hayvanı, domuz eti ya da şarap üreticileri dış ticaretin tamamen serbestleştirilmesi için Cairns grubu'nun önerilerini desteklemişlerdir.

Uruguay Round Nihai Senedi'nde yer alan Tarım Anlaşması "**Pazara Giriş**" "**İhracat Sübvansiyonları**" ve "**İç Destekler**" gibi üç temel, "**Uyum Hükümü**" ve "**Sağlık Önlemleri**" gibi iki de alt kural içermektedir.

Pazara Giriş: Tarım ürünleri ithalatında uygulanan kota ya da prelevman gibi tarife dışı engellerin tümü gümrük tarifelerine dönüştürülecektir. Gümrük tarifeleri ise 1986-88 dönemi baz alınarak, gelişmiş ülkelerde 6 yıl içerisinde (1995-2000) %36, gelişmekte olan ülkelerde on yıl içerisinde (1995-2004) %24 oranında düşürülecektir. Bu indirim her ürün için en az, gelişmiş ülkelerde %15, gelişmekte olan ülkelerde %10 olacaktır. En az gelişmiş ülkelerin gümrük tarifelerini aşığı çekme zorunlulukları yoktur.

Pazara "asgari giriş" kuralı ise, ithalatı gümrük tarifelerine tabi temel tarım ürünlerinde, Tarım Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği ilk yılda 1986-88 dönemi baz alınarak, iç tüketiminin %3'ü kadar, 6 yıl sonunda ise %5'i kadar ithalat zorunluluğu getirmektedir. Bu asgari ithalat oranı gelişmekte olan ülkeler için 10 yıl sonunda %4 olacaktır.

Tarım Anlaşması, tarım ürünleri ithalatının belli bir sınırın üzerine çıkması ya da fiyatlarının belli bir sınırın üzerine çıkması ya da fiyatlarının belli bir sınırın altına düşmesi durumunda ithalatçı ülkeye "özel korunma" hükmü çerçevesinde ek gümrük vergileri ile geçici bir süre için korunma olanağı sağlamaktadır. Örneğin, eğer dünya buğday fiyatları, önceden saptanmış dünya referans fiyatlarının altına düşerse ithalatçı ülke, buğday ithalatına ek gümrük vergisi uygulayabilecektir. Öte yandan, çok hassas ürünlerde tarife sistemine geçişi kolaylaştırmak için anlaşma, ilgili ülkelere, "özel muamele" hükmü ile miktar kısıtlamaları gibi tarife dışı engelleri bir süre daha sürdürme olanağı tanımaktadır.

İhracat Sübvansiyonları: 1986-90 dönemi ortalaması esas alınarak, 6 yıl içerisinde, ihracat sübvansiyonları, değer olarak %36 oranında, sübvansiyonlu ihracat, her ürün için, miktar olarak %21 oranında azaltılacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde 10 yıllık bir süre zarfında bu oranlar %24 ve % 14 olarak gerçekleşecektir. İhracat kredileri ya da gıda yardımına yönelik sübvansiyonlar büyük ölçüde, azaltılmaya tabi sübvansiyon kapsamı dışında tutulmuşlardır. Şimdiye kadar ihracatına sübvansiyon uygulanmamış ürünlerin ihracatlarına bundan sonrada hiç bir sübvansiyon verilemeyecektir.

İç Destekler: Tarımsal üretime sağlanan tüm iç destekler (Destegin Toplu Ölçümü), 1986-88 dönemi esas alınarak, gelişmiş ülkelerde 6 yılda %20, gelişmekte olan ülkelerde 10 yılda %13.3 oranında azaltılacaktır. Ürün esasına göre iç desteğe, üretim değerinin gelişmiş ülkelerde %5'ini, gelişmekte olan ülkelerde %10'unu geçmeyecek şekilde izin verilmektedir.

"**Yeşil kutu**" önlemleri denilen ve araştırma, hastalıklarla mücadele, alt yapı yatırımları, gıda yardımları, doğal afetlerle ilgili yardımlar, gıda güvenliğine yönelik kamu stokları, uyum programları, bölgesel yardım ve doğal çevreyi koruma programlarını kapsayan harcamalar indirim taahhütlerinin dışında tutulmaktadır. Bunlardan başka, üretilen miktara bağlı olmamak koşuluyla üreticilere yapılan bir takım doğrudan yardımlar, örneğin, nadas tazminatı yine iç desteklerin azaltılması kuralı dışında tutulmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü içerisinde oluşturulacak Tarım Komitesi, yukarıda adı geçen kuralların uygulanmasını denetleyecek ve iki yılda bir Bakanlar düzeyinde Konferans düzenleyerek tarım ürünleri ticareti konusunda görüş alışverişinde bulunacaktır.

Uyum Hükümü: Ticari ilişkide bulunan ülkelerin ekonomisine zarar vermeyen ve ticari çarpıtıcı etkisi çok sınırlı olan, ancak "yeşil kategori" önlemler sınıfında bulunmayan iç destekler ile ihracat sübvansiyonları 9 yıl süre ile uygulanabilirler.

Sağlık Önlemleri: Bu kural, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile ilgili ölçülerin hangi koşullarda ve nasıl kullanılacağını belirlemeye çalışmaktadır. Amaç, bu alandaki çeşitli ölçüleri bilimsel bir temele oturtmak, üye ülkelerin sınırları içindeki hayvan ya da bitki sağlığını hastalık taşıyıcı yabancı hayvan ya da bitkilere karşı korumak, ticareti keyfi bir biçimde engelleyici niteliklerden arındırmak ve nihayet söz konusu önlemlerin ülkeler arasında ayırım yapmadan uygulanmasını sağlamaktır. Sağlık ve Bitki Sağlığı önlemleri Komitesi bu alandaki uygulamaları izleyecek ve sağlık önlemleri alanında ülkeler arasında eşgüdüm sağlayacaktır.

Tarım Anlaşması ve Hayvancılık Sektörü: Genel eğilim, piyasa mekanizmasını tarım politikalarında hakim kılmak olmakla birlikte, Uruguay Round Tarım Anlaşmasının bu alanda atılmış henüz ilk adım olduğunu söyleyebiliriz. Anlaşma metni de zaten eksiksiz bir uluslararası serbest ticaret ve tarım politikalarından söz etmemektedir. Uruguay Round'un uygulaması ise Tarım anlaşması metnin de görülenden de daha az liberal olacaktır.

Uruguay Round'un tarım kesimi ile ilgili uygulamalarının düşünülenden daha sınırlı bir serbestleşme getireceğini Anlaşma metni'nin üç temel kuralını ele alarak açıklayabiliriz. İç destekler; Bu kural, desteğin kendisinden çok desteğin şeklini hedef almakta ve tarımsal ürünlere yapılan fiyat desteğini üreticilere doğrudan yardımlara dönüşmesini sağlamaktadır. Nitekim, 6 yıllık geçiş dönemi sonunda AB'de toplam tarımsal iç destek tutarı 73.5 milyar ECU'den yalnızca 61.2 milyar ECU'ya inecektir. Bu kuralın asıl etkisi Japonya ve S.Arabistan gibi tarımsal üretime olağanüstü yüksek fiyat desteği veren ülkelerde görülecektir.

Pazara Giriş: Ne tarife dışı engellerin gümrük vergilerine dönüştürülmesi, ne de mevcut gümrük vergilerinin belli oranlarda azaltılması tam bir uluslararası serbest rekabet ortamını yaratabilecektir. Örneğin, AB'de prelevman gibi tarife dışı engeller %150 ile %300 arasında değişen gümrük vergilerine dönüştürülmüşlerdir. Oysa gelişmekte olan ülkelerin yaklaşık tümünde aynı tarım ürünleri için bugünkü oranlar %30 ile %50 düzeyinde kalmaktadır. Üstelik ilgili anlaşma, AB gibi geleneksel olarak sıkı koruma politikaları uygulayan ülkelere "özel korunma" ve "özel muamele" gibi istisna hükümleri ile mevcut koruma yöntem ve düzeylerini bir müddet daha muhafaza olanağı tanımaktadır. "Asgari giriş" kuralı ile getirilen belli bir miktarda ek ithalat yapma zorunluluğu ise, çeşitli yöntemlere başvuru olarak, örneğin zorulu ithalat yüzdelerinin ürün esasına göre değilde ürün grubuna göre hesaplanması ile en düşük indirilmiş bulunmaktadır. Buna karşılık, ithalatın yasaklarla engellendiği Japonya ve G.Kore gibi gelişmiş ülkelerle kendi kendine yeterliliği yakalamış Hindistan ve Endonezya gibi çok kalabalık nüfusları barındıran gelişmekte olan ülkeler de "asgari giriş" kuralının ithalat arttırıcı etkisi daha belirgin olacaktır.

Ihracat sübvansiyonları; Sübvansiyonlu ihracatın %21 oranında azaltılacak olması, dünya tarım piyasalarında çok adil bir rekabet ortamı yaratmayacaktır. Çünkü temel tarım ürünlerinin şimdiki kadar AB yaklaşık tümünü, ABD ve Kanada gibi ülkeler 2/3'sinden fazlasını çeşitli sübvansiyonlara baş vurarak ihraç etmişlerdir.. Bu ülkelerin, temel tarım ürünlerinde dünya tarım piyasalarındaki ağırlığı göz önüne alınırsa, dünya ihracatının büyük bir bölümünün yine sübvansiyonlar aracılığıyla yapılacağı anlaşılacaktır.

Sübvansiyonlu ihracat 1980'li yıllarda olduğu gibi önümüzdeki dönemlerde de dünyamızın, özellikle de gelişmekte olan ülkelerin üretken kapasitelerini daraltmaya devam edecektir. Bir başka ifade ile, sübvansiyonlu ihracat, gelişmekte olan ülkelerin tarımsal kalkınma ve beslemede kendi kendine yeterli olma çabalarının önüne set çekecektir. Türkiye gibi çok önemli tarımsal üretim potansiyeline sahip ülkelerin ise, ihracatları "sübvansiyon seti"ne çarpacaktır.

Bu arada Türkiye, Uruguay Anlaşması çerçevesinde tarife dışı engelleri gümrük tarifelerine dönüştürme ve tarım ürünleri gümrük vergilerinde on yıl içerisinde ortalama %24, her ürün için de en az %10 indirimde bulunma teklifi yaparak bu konudaki taahhütlerini şimdiden yerine getirmiştir. Aynı biçimde, ihracat sübvansiyonlarından yararlanan ürün miktarlarında da on yılda %14 indirim yapmayı taahhüt etmiştir. Türkiye, tarım ürünlerinin gelecekte Gümrük Birliği'ne dahil edileceği düşüncesi ile "ortak gümrük tarifeleri"ni en düşük düzey olarak kullanabilme hakkını saklı tuttuğunu da bildirmiştir.

Uruguay Round'un genelde dünya, özelde ise Türkiye hayvancılık sektörü üzerindeki etkilerine gelince, Tarım anlaşmasının söz konusu sektöre yönelik ayrı bir bölümü olmadığı için hayvancılıkla ilgili olası etkileri genel kurallardan yola çıkarak ortaya koymaya çalışacağız.

Dünyamızda 150 milyar \$'a ulaşan tarımsal ihracat sübvansiyonlarının %36 gibi sınırlı bir oranda da olsa azaltılacak olması, herşeyden önce dünya tarım piyasalarında fiyatları yükseltecektir. Dünya piyasalarında fiyat-

ları en çok artacak ürünler, doğal olarak bugüne kadar ihracatına en fazla sübvansiyon uygulanan tahıl, şeker, et ve süt ürünleri gibi temel gıda ürünleridir. Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yaptırılan araştırmalara göre, 2000 yılından önce dünya et fiyatları %10 ve süt fiyatları %7 oranında artış gösterecektir. Eğer sübvansiyonlar tamamen ortadan kaldırılırsa yukarıdaki fiyat artışları sırası ile %60 ve %52 oranlarında gerçekleşeceklerdir.

Fiyat artışlarından yararlanacak ülkeler elbetteki dünya et ve süt pazarlarını ellerinde bulunduran başta AB olmak üzere ABD, Avustralya, Yeni Zelanda ve Arjantin gibi ülkelerdir. AB tek başına dünya toplam süt ihracatının %45'ini ve et ihracatının %25'ini elinde bulundurmaktadır. Buna karşılık et ve süt ürünlerinde net ithalatçı konumunda olan ülkelerin tümü, sözkonusu fiyat artışlarından zararlı çıkacaklardır. Özetlemek gerekirse, Uruguay Round'un yol açtığı fiyat artışları hayvancılığın geliştiği Kuzey yarımküreye hayvancılığın gelişmediği Güney yarımküreden belli bir ek gelir aktarımına neden olacaktır.

Ihracat sübvansiyonlarının kısılmasının neden olduğu fiyat artışları aracılığı ile ihracat gelirleri artan ülkelerin bir bölümünde, özellikle ihracata yaygın bir biçimde sübvansiyon uygulayan AB gibi ülkelerde ihracat miktarında zorunlu bir azalma (%21) olacaktır. İç ve dış fiyat farklılığından dolayı yaklaşık tüm süt ve süt ürünleri ancak sübvansiyon (restitu-tion) desteği ile ihraç edebilen AB, 1991-92 dönemini baz alarak 1995 yılında başlayan 6 yıllık dönem sonunda peynir ihracatını 420 bin ton'dan 300 bin ton'a, sığır eti ihracatını 1320 bin ton'dan 820 bin ton'a, kümes eti ihracatını 520 bin ton'dan 290 bin ton'a indirmek zorunda kalacaktır. Bu ürünlerin tümü sübvansiyon uygulanarak ihraç edildiğinden, yukarıdaki rakamlar aynı zamanda AB'nin toplam ihracat tavanını oluşturmaktadır.

Bu durumda AB, önümüzdeki yıllarda dünya hayvansal ürün pazarlarında yaşanacak genişlemelerden yararlanamayacaktır. Buna karşılık ABD'nin söz konusu hayvansal ürünler ile ilgili ihracatı %5 ile %10 arasında bir artışa tanık olacaktır. Bu arada, sübvansiyonlu ihracat miktarının %21 oranında azaltılmasına baz oluşturacak dönemin, Fransa'nın girişimi ile, istenildiği takdirde 1986-90'dan 1991-92'ye alınabilme olanağının yaratılması, AB'ye 6 yıllık dönemde fazladan 362 bin ton ek sığır eti, 253 bin ton kümes hayvanı eti, 102 bin ton peynir ve 44 bin ton diğer süt ürünleri ihraç etme olanağı vermiştir.

OECD ve Dünya Bankası'nın araştırmaları 2000'li yıllara doğru dünya tarım pazarlarında katma değeri yüksek hayvansal ürünlere olan talebin artacağını öngörmektedir. Ortadoğu pazarlarındaki durgunluğa paralel olarak talebi hafifce azalacak koyun eti dışında kalan hayvansal ürünler, özellikle de sığır eti 2000'li yıllara doğru önemli talep artışlarına tanık olacaktır. Talep artışları daha çok Japonya, G.Kore ve Çin gibi Asya ülkelerinin ekonomik büyüme dinamiklerinden kaynaklanırken, pazar genişlemesinden en çok, ABD başta olmak üzere Avustralya, Yeni Zelanda, Arjantin, Brezilya ve bir ölçüde de Doğu Avrupa ülkeleri yararlanacaklardır.

Ihracat sübvansiyonlarının sınırlandırılmasının Dünya hayvansal ürün piyasalarında yol açacağı fiyat artışları Türkiye'yi, en azından dış ödemeler açısından olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü, Türkiye 1990 yılından bu yana hayvansal ürünlerde net ithalatçı konumunda bulunmaktadır. 1995 yılında Türkiye, yalnızca 155 milyon \$'lık hayvansal ürün ihraç ederken, 918 milyon \$'lık ithalat yapmıştır. Yani ihracatın ithalatı karşılama oranı %17'lere düşmüş bulunmaktadır. Aynı yıl toplam tarım ürünleri ihracatının ithalatı karşılama oranı, Türkiye tarihinde ilk kez yüzde yüzün altına, %94'e düşmüştür. Türkiye'nin toplam tarım ürünleri ihracatı 1988 yılından bugüne 2.3 ile 2.5 milyar \$ arasında sıkışıp kalmışken, ithalat 5 kat artacak 500 milyon \$'dan 2.5 milyar \$'a yaklaşmıştır.

Hayvansal ürünler başta olmak üzere, tarım ürünlerinde dışa bağımlı olma süreci 1980'li yılların hemen ilk yıllarında başlamıştır. Liberal politikalar adına tarım kesiminin arka plana itilmesi ve iç fiyatları kontrol etme adına hayvansal ürünlerin ithalatının giderek serbestleştirilmesi, beslenmede şu an karşı karşıya kalınan dışa bağımlı olma sorununun en temel nedenleridir.

1995 yılında gerçekleştirilen 918 milyon \$'lık hayvansal ürün ithalatının %12'si damızlık sığırlardan, %24'ü kasaplık sığırlardan, %8'i taze ve dondurulmuş sığır etinden ve %3'ü başta süt tozu olmak üzere süt ürünlerinden oluşmaktadır. İthalat tüm hayvansal ürünleri kapsarken, aynı yıl gerçekleştirilen 155 milyon \$'lık ihracatın %84'ü yalnızca canlı koyun ve keçiden oluşmaktadır.

Net ithalatçı konumunda bulunduğu için dünya piyasa fiyatlarındaki yükselmeden şu an zararlı çıkacak Türkiye, gelecekte bir yandan yükselen fiyatların iç üretimi özendirilmesi, öte yandan kabaran ithalat faturalarının yol açacağı mali yükün devleti, iç talebi yerli üretimle karşılamaya yönelik politikalara zorlaması sonucu kazançlı çıkabilir. Dış ticaret dengesindeki sürekli açıklar ve ağır dış borç yükleri nedeniyle dış ödeme gücü sınırlı, buna karşılık hızla artan ve kentleşen nüfus yapısı nedeniyle iç talebi hareketli ve güçlü Türkiye, uygulayacağı tarım politikaları tahıl, et ve süt gibi temel tarım ürünlerinde asgari gıda güvenliğini sağlayamazsa, ülke nüfusunun büyük bir bölümünü daha şimdiden açlığa yada en azından yetersiz beslenmeye mahkum edecektir.

Tarım anlaşması temel hükümlerinden "pazara giriş" kuralının uygulamaya girmesi, daha önce de belirtil-

diği gibi, genelde dünya tarım, özeldede hayvancılık pazarlarında mevcut korumacılığı köklü bir değişime uğratmayacaktır. Herşeyden önce tarifelendirme işlemini her ülke tarafından mümkün olan en yüksek sınırdasaptanıp GATT'a bildirilmiştir. Örneğinin, dünyanın en etkili tarife dışı engeli olan "prelevman" ile tarım üreticilerini koruyan AB, hayvansal ürünler için şu gümrük vergilerini konsolide ettirmiştir; tereyağı %341, sığır eti %237, süt tozu %217. Bu oranlar daha az korumacı bir ülke olan Kanada için sırasıyla %351, %031 ve %237'dir.

Yukarıdaki gümrük vergilerinin 2000 yılına kadar %36 oranında azalacak olması da korumacılığı çok fazla etkilemeyecektir. Çünkü %36 oranı bütün tarım ürünleri için ortalama bir orandır. Bu bakımdan ülkeler hassas olarak nitelendirdikleri ürünlerde bu indirimi %15'e kadar çekebilirler. Örneğinin; OECD ülkelerinde gümrük vergileri ortalama olarak et için %32 ve süt için %26 oranında azaltılacaktır.

Ülkeler yukarıdaki yüksek oranlı gümrük vergilerine ek olarak, Uruguay Round'un kendilerine tanıdığı "özel korunma" ve "özel muamele" gibi ek koruma mekanizmalarını da gerektiğinde devreye sokabileceklerdir. Kısacası, Uruguay Round'un dış ticareti serbestleştiren kurallarına karşın gücünden çok fazla bir şey kaybetmemiş iç pazarları koruma araçları, yukarıdaki ek koruma mekanizmaları ile daha da güçlenmektedir.

"Pazara giriş" kuralını destekleyen ve bir ölçüde işlerlik kazandıran "asgari giriş" hükmü, Uruguay müzakerelerinde söz sahibi olan ülkelerin kendi koşullarına göre şekillendirildiği için umut edilen dış ticaret artışını sağlayamayacaktır. Örneğinin; iç tüketiminin %5'i kadar ithalat yapma zorunluluğu tek tek ürünlere değılde, Fransa'nın önerisi doğrultusunda ürün gruplarına uygulanacağından ek ithalat artışları sınırlı kalacaktır. Böylece AB, geleneksel olarak ithal ettiği sığır eti sayesinde çok fazla kümes hayvanı yada domuz eti ithal etme zorunluluğundan kurtulacaktır. Sonuçta AB, 6 yıllık dönem sonunda 600 bin tonu aşan bir ek ithalat yerine 75 bin tonu domuz, 29 bin tonu kümes ve 20 bin tonu sığır eti olmak üzere yalnızca 124 bin tonluk ek et ithalatı yapacaktır. Süt ürünleri için "asgari giriş" hükmünün yaratacağı ek ithalat aynı nedenden dolayı peynir için 210 bin ton yerine 104 bin ton, süt tozu için 140 bin ton yerine 69 bin ton ve tereyağı için 10 bin ton olacaktır.

Türkiye tarım ürünleri çerçevesinde hayvansal ürünler için saptadığı koruma oranlarını GATT'a konsolide ettirmiş ve her bir üründe en az %10 olmak üzere, gümrük vergilerinde on yılda %24'lük indirim taahhüdünde bulunmuştur. Buna göre, gümrük vergilerine ek olarak Toplu Konut Fonu gibi tarife dışı araçlarla korunan hayvansal ürünler için belirlenip Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ne bildiren tarifeler; kasaplık hayvanlar için %147, et için %245, kümes hayvanı eti için %98, süt ve süt ürünleri için %196, et ürünleri %105, konserve et %132 ve nihayet damızlık sığırlar için %10, koyun ve keçiler için %19 vs.dir.

Daha çok iç talebe yönelik üretim yapan ve kendi kendine yeterli olabilme potansiyeli bulunan hayvancılık kesimi için DTÖ'ye görüldüğü gibi oldukça yüksek koruma oranları saptanarak bildirimde bulunulmuştur. Ancak yukarıdaki oranlar en yüksek gümrük tarifelerini ifade etmekte, uygulamanın hangi oranlar üzerinden yapılacağı siyasi iktidarların genelde ekonomi ve özeldede ise tarım politikalarına bağlı bulunmaktadır. Örneğinin; DTÖ'ye yapılan %147'lik bildirim karşın, günümüzde kasaplık sığırdada gerçek koruma %70, süt ve süt ürünleri için yapılan %196'lık bildirim karşın uygulama %55-85 düzeyindedir. Kısacası, Uruguay Round yerli üretimi dış rekabete karşı koruyup özendirme politikalarına karşı bir engel oluşturmamaktadır. Tarım anlaşmalarının %4 "asgari giriş" kuralına gelince, uyguladığı tarım politikaları sonucu 1980 sonrası hayvansal ürün ithalatı sürekli yükselen Türkiye için, mevcut ithalatta ek bir artış zorunluluğu getirmemektedir.

Uruguay Round'un üçüncü hükmü, hayvancılık dahil tarımsal faaliyetlerin tümünde iç destekleri kısıtlamaya yöneliktir. İndirimler "Desteğinin Toplu Ölçümü" yani tarım kesimine aktarılan genel destek üzerinden hesaplanacağı için her ülke destek kısıtlamasını, bir ölçüde kendi üretim yapısına göre ürünler arasında paylaştırabilecektir. Dünyanın en önemli üreticisi olan ve üretime yüksek fiyatlar yoluyla en büyük iç desteği veren AB de söz konusu "iç destek indirimi" kuralından aşırı ölçüde etkilenmeyecektir.

Gerçektende AB hayvansal ürünlerine, 1990'lı yıllara kadar dünya piyasa fiyatlarına göre çok yüksek destekleme fiyatları uygulamıştır. 1968/69 - 1988/89 döneminde AB ortalama fiyatları, dünya piyasa fiyatlarını süt tozu ve tereyağında %200 ve sığır etinde %75 oranlarında aşmıştır. Mayıs 92 reformu çerçevesinde sığır eti fiyatlarının %15, süt fiyatlarının %10 ve tereyağı fiyatlarının %5 oranında azaltılacak olması Uruguay Round'un %20'lik indirim yükümlülüğünü büyük ölçüde hafifletecektir. Bu indirimler sonucunda da AB'de hayvansal ürünlerin fiyatları, dünya piyasa fiyatlarının üzerinde seyretmeye devam edecektir. Öte yandan Mayıs 92 reformunun yol açacağı üretici zararları, GATT'ın indirim taahhütleri dışında tuttuğu "erkek sığır" ya da "emzirme" primi gibi doğrudan yardımlarla kısmen telafil edilecektir.

İç desteklerin sınırlandırılması kuralı, Türkiye'nin hayvancılık kesimini hiç bir biçimde etkilememektedir. Herşeyden önce, bu kesime sağlanan toplam destek üretim değerinin %10'unun altında kaldığından herhangi bir indirime gidilmeye gerek yoktur. İkincisi, hayvancılıkla ilgili faaliyetlere yapılan devlet yardımı, "yeşil kutu" diye nitelendirilen ve Tarım anlaşmalarının indirim taahhütleri dışında tutulan cinsten araştırma, hastalıklarla

mücadele, pazarlama hizmetleri, alt yapı yatırımları, bölgesel yardımlar, girdi sübvansiyonları vs. şeklinde desteklerdir.

Sonuç olarak, günümüzde dış rekabete karşı aşırı bir biçimde korunmayan, ihracatı yüksek sübvansiyonlarla özendirilmeyen ve nihayet üretimine fiyat desteği sağlamayan Türk hayvancılık sektörünün, Uruguay Round Tarım anlaşmasının devlet müdahale ve desteğini en aza indirmeyi amaçlayan kurallarından olumsuz yönde etkilenmesi beklenemez. Ancak, genelde tarımı, özelde ise hayvancılığı ihmal eden ve marjinalleştiren ekonomi politikaları sürüp giderse, önümüzdeki yıllarda işsiz kalacak binlerce hayvan yetiştiricisi bir yana, Türkiye Uruguay Round'un neden olacağı fiyat artışlarının da katkısı ile 2000'li yıllarda altından kalkamayacağı bir ithalat faturası ile karşı karşıya kalacaktır.

Öyleyse, Türkiye'nin hayvancılık sektörünün geliştirici tarım politikalarına yönelmesi gerekmektedir. Bitkisel üretim gibi henüz yapısal dönüşümünü gerçekleştirip belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşamamış hayvancılık kesiminde, devlet destekleri öncelikle üretim aşamasında yoğunlaşmalıdır. Yem bitkilerinin üretiminin özendirilmesi, çayır-meralar ve yerli hayvan ırklarının ıslahı, üreticilerin eğitilmesi, işletmelerin modernizasyonunun finansmanı vs. üretim sürecinde, üreticilerin pazara yönelik olarak birlik ya da kooperatiflerde örgütlenmesinin özendirilmesi, hallerin, borsaların ve dağıtım zincirlerinin kurulup yaygınlaştırılması, pazarlama sürecinde devlet desteğinin yöneldiği belli başlı alanlar olmalıdır. Bu çerçevede Devlet Tarım İşletmeleri hayvancılığı yenileyen, geliştiren ve yapısını dönüştüren pilot laboratuvarlar haline getirilmelidir. Hayvancılıkla ilgili yapısal dönüşüm programları öncelikli, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi Türkiye ortalamasının henüz çok gerilerinde bulunan ve iklim koşulları rasyonel bir bitkisel üretime izin vermeyen Doğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanmaya konmalıdır. Bu yöndeki devlet faaliyet ve destekleri yeni bir müdahalecilik stratejisinin göstergeleri olmadığı gibi, Uruguay Round Tarım anlaşmasında yer alan "iç desteklerin azaltılması" kuralına da ters düşmemektedir.

KAYNAKÇA

- BYE, P.: L'Agriculture et la Politique Agricole des Etats-Unis. Cahiers de C.N.E.E.J.A., Grenoble, 1986.
- ECK, J-F.: Le commerce mondial des produits agricoles au XX siecle. Ed. EYROLLES, Paris, 1992.
- FLORY, T.: Le GATT. Droit international et commerce mondial. LGDJ, Paris, 1968.
- GEORGE.S: Les Strategies de la faim. Ed. Grouaner, Geneve, 1981.
- GOMEZ, A.: "Il faut donc choisir: Ricardo ou List", Le Monde, 21 Kasım 1992.
- HARRISON, G. - RUTHERFORD, T.-TARR, D.: "Evaluation chiffrée des resultats de 1 'Uruguay Round'" in Finances & Developpement, December 1995.
- LE ROY, P.: La Politique Agricole Commune. Economica, Paris, 1994.
- KHAVAND, F.A.: Le nouvel ordre commercial mondial. Ed. NATHAN, Paris, 1995
- MESSERLİN, P.: La nouvelle organisation mondiale de commerce. Ed. DUNOD, Paris, 1995.
- PHILIPPE, B.: Politique Agricole Europeenne et Marches Mondiaux. Economica, Paris, 1986
- ROCHER, J.: Le GATT en pratique. RONGEAD, No:39, Lyon, 1994
- ŞAHİNÖZ, A.: Avrupa Topluluğunda Ortak Tarım ve Dış Ticaret Politikası. Ankara Üniversitesi, ATAUM, Ankara, 1993
- ŞAHİNÖZ, A.: ABD-AET-Türkiye Tarım Politikaları ve Dünya Pazarları. Türkiye SKB, İstanbul, 1989.
- TYERS, R.-ANDERSON, K.: Disarray in World Food markets: A Quantitative Assesment. Cambridge Un. Press, 1992
- GATT. Resultats des negociations commerciales multilaterales du cycle de l'Uruguay, Secretariat du GATT, Geneve, November 1994.
- Ülke Tarım Politikaları ve ticareti. Türkiye. OECD, Paris, 1994.
- L'information Agricole. Fnsea. No: 669, Paris, Temmuz-Ağustos 1997.
- Les perspectives agricles 1995-2000. OECD, Paris, 1995.
- Les enjeux agricoles de l'Uruguay Round. Fransız Tarım Bakanlığı, Paris, 1993.
- Bima. No. 1418. Fransız Tarım Bakanlığı, Paris, Şubat 1994.
- L'accord du GATT. Chambres d'agriculture, Paris, Ocak 1994.
- Agricultural policies, Markets and Trade: Monitoring and Outlook, OECD, Paris 1992
- Fonds monetaire international. World Economic Outlook, IMF, Washington, Mayıs 1993
- Coiurer de la Planete. Solagral, No: 26, Montpellier, Ocak-Şubat 1995
- La situation de l'agriculture dans l'UE. Rapport 1994. Bruxelles, 1995
- Başlıca Ekonomik Göstergeler. T.C.DTM, Ankara, Eylül 1996.

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Oturum Başkanı: PROF. DR. ŞAKİR D. TUNCER (Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi)

Konu: HAYVANCILIKTA ANA GİRDİ YEMİN TÜM BOYUTLARIYLA TARTIŞILMASI

Değerli konuklar, Hayvancılık 2000 Kongresi II'nin dördüncü oturumunu açıyorum. Hepinize "hoş geldiniz" der, saygılar sunarım.

Oturuma geçmeden önce, Amasya Kızseki Köyü Tarım Kooperatifi Başkanlığından aldığımız bir faks var, onu bilgilerinize arz etmek istiyorum:

"Kongre Başkanlığına, 21 Kasım 1996 tarihli günlük gazetelerin birinde Hayvancılık 2000 II konulu toplantıyı düzenlendiğini okuyarak öğrenmiş bulunmaktayız. Bizler, Amasya İli Merkez İlçeye bağlı Kızseki Köyü halkı olarak geçimimizi hayvancılıkla sağlamak ta idik. 130 hanelik köyümüzde hayvanı olmayan hane olmadığı gibi modern besi ahırcılığı yoluyla da hayvancılık yapan 50'nin üzerinde hane halkı var iken, bugün köyümüzde sektör maalesef can çekişmektedir.

1995 yılı Mayıs ayı sonunda bir torba besi yemi 300.000.- TL iken, etin satış kilosu 270.000.-TL idi. Aynı yılın Haziran-Temmuz ayından itibaren et ithalatının getirdiği durum sonunda hayvancılık katledilmeye başlamış ve biz, garip vatandaşın geçim kaynağı olan bu sektör, bizimle birlikte can çekişmeye başlamıştır. Yem fiyatları 2-3 kat arttığı yerde et fiyatları 200.000.-TL civarına inmiş ve bankadan krediyle ahırına mal koyan köylümüz, banka faizini dahi ödeyemeden köyü terk etmek zorunda kalmıştır. Şu anda hayvancılıkla geçimini sağlamakta iken, borç ve alacaklılardan kaçarak kendisine tutanacak bir dal bulma sevdasıyla köyümüzü terk ederek Suudi Arabistan'a işçi olarak giden 18 hane reisi vardır.

Köyümüz, Amasya'ya can veren ve en yüksek dağı olan Akdağ'ın eteğinde bir orman köyüdür. Kalkınmayı bu sektörden sağlamak ve devletin bu sektöre yapacağı teşvikten yararlanmak amacıyla tarımsal kalkınma kooperatifi de kurduk ve bu amaçla talepte bulunduk.

Bilmiyorum şu anda devlet, bu teşviki bize sağlasa kaç vatandaşımız korkmadan bundan yararlanmak ister.

Bizim sizlerden isteğimiz, alın terimizin karşılığı olan kazancı sağlamaktır. Enflasyon, fiyat ayarlaması, kara para ve benzeri gibi konular, bizlerin aklımızın ermediği konulardır. Temsilcilerimizi Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderiyoruz ki, bizleri en iyi şekilde temsil etsinler, hakkımızı korusunlar diye; ama maalesef o da halen gerçekleşmedi. Hiç değilse bizlerin Ziraat Bankasıyla Tarım Kredi Kooperatiflerine olan kredi ve yem borçlarımız için kolaylıklar tanınabilse, evimizi satmaktan, köyü terk etmekten kurtulmuş oluruz.

Çalışmalarınızın Türk Milletine ve halkına hayırlı olmasını diliyoruz.

Ömer Balkar

Amasya Kızseki Köyü Tarım Kredi Kooperatifi Başkanı

Evet saygıdeğer konuklar, ülke hayvancılığının genel durumunu çok vezih bir şekilde ortaya koyan bir fakstır; bunu yetkililere takdim edeceğim.

Doğal ve ekolojik koşullar itibariyle hayvancılığa çok elverişli olan ülkemizde bu sektör, şu yetiştirici vatandaşımızdan aldığımız mektupta da belirtildiği gibi maalesef erozyona uğratılmıştır. Özellikle 1980 sonrası siyasal iktidarların uyguladığı politikalar, -altını çizerek söylüyorum, sanayi demiyorum- montaj sanayi uğruna tarımı ve özellikle de hayvancılığın gözden çıkarıldığına tanık oluyorum.

Yıllardır çayır, meraların ıslahını yapmayan, yasasını çıkarmayan, yem bitkileri üretimini teşvik etmeyen, desteklemeyen, süt ürünleri, et ürünleri ve eti ithal eden, her türlü yolsuzluğa zemin olan devlet bankalarını, özelleştirmeyi bir tarafa bırakıp Et ve Balık Kurumu, SEK ve Yem Sanayinin özelleştirilmesine öncelik veren zihniyetler, hayvancılığın bugünkü duruma gelmesinden sorumlulardır.

Bu bilgilerin ışığında hayvancılığın bugünkü durumunu ağır bir hastaya benzetmek mümkündür. Bu hastalığın teşhisinde hepimiz ortak kanıya sahibiz, ancak tedavisi üzerinde konuşuyoruz. İşte 5 kuruluşumuzun organize ettiği bu Kongre, bu hastanın ayağa kaldırılması, acilen olaya müdahale edilmesi bakımından büyük önem taşımakta, dolayısıyla bu 5 kuruluşumuza bu kongreyi düzenledikleri için teşekkür ediyoruz ve onları kutluyoruz.

Dün SETBİR Başkanı Ahmet Arsan beyefendi, "vizyon sahibi olunması gerektiğini, iç üretimi bir yana ihracatı düşünmemiz gerektiğini, çitayı yüksek tutmamız gerektiğini" belirttiler; çok doğrudur, ancak hayvancılığın bugünkü durumu ortada iken, bu hastayı ayağa kaldırmadan onu koşturmak da mümkün değildir. Öncelikle hayvancılığın durumunu düzelterip ondan sonra büyük düşünmek durumundayız. Bunu yetiştirici dahil bilim çevreleri, bürokratlar, herkes kabul ediyor.

Şimdi bu kısa değerlendirmeden sonra hayvancılıkta ana girdi, yem konusu, bütün boyutlarıyla ince-

lenecektir.

İlk konuşmacımız Prof. Dr. Uğur Büyükburç, yıllardır çayır mera yasasının çıkarılması uğruna büyük çabalar sarf eden, halen de bu çabalarını devam ettirdiğine inandığımız değerli hocamız, bizlere "Çayır Mera Alanlarının Islahı ve Yeniden Yapılanması" konulu bildirimlerini sunacaklardır.

1. TEBLİĞ

Konu: ÇAYIR-MERA ALANLARININ ISLAHI VE YENİDEN YAPILANMASI

PROF. DR. UĞUR BÜYÜKBURÇ (Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi)

Türkiye tarımı Cumhuriyet'ten günümüze incelemeye alındığında; hayvancılık sektörünün (büyük ve küçükbaş) gelişim trendinin genelde bitkisel üretim sektörünün gerisinde kaldığını görebiliriz. Bunun nedenini yakından incelersek; hayvancılık sektörünün temel ve en büyük girdisini teşkil eden kaliteli kaba yem konusuna yıllardır gereken önemin verilmediğini görüyoruz.

Mevcut hayvanlarımızın tüm yıl boyunca yaşam ve verim payı ihtiyacı olan kaliteli, kaba yem yeterince sağlanmadıkça diğer sorunlar doğal olarak ortaya çıkacak ve önem kazanacaktır. Ancak bu sorunlar hiçbir zaman hayvancılık sektörünün bütününde anılan yetersiz ve dengesiz beslemenin önceliğini alamayacaktır.

Mera alanları tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde hayvanlarımızın kaba yem ihtiyacının karşılanmasında en önemli kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Ancak, dünyada mera kavramı artık birçoklarının bildiği gibi yalnız hayvan otlatılan doğal bitki alanları tanımını içerisine sığmayacak kadar büyüktür.

Son yıllarda mera tanımı aşağıdaki hususları kapsayan çok geniş bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

- Kırsal yaşamda çok büyük ekonomik değeri olan ve göçü önleyen
- Hayvanlar için (yaban dahil) doğal yaşam alanı ve yem sağlayan alanlar
- Toprak muhafaza (erozyon) ve verimliliği sağlayan
- Su kaynaklarının oluşumu, gelişimi ve kalitesini etkileyen
- Kırsal kesimin yakacak ihtiyacına katkı sağlayan
- Biyolojik çeşitliliği, Gen Merkezi oluşumu
- Temiz hava, doğa ortamı ile rekreasyonel hizmet veren alanlardır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğu yıllardan beri bu mera tanımı kapsamındaki öğelerin geliştirilmesi için her türlü yasal ve teknolojik tedbirleri almıştır.

MEVCUT DURUM

Ülkemiz meralarının bugünkü durumlarına baktığımızda ise son 50-60 yıl içinde bu alanların geliştirilmesine yönelik önemli hiçbir çalışma yapılmadığı, buna karşın çok tahripkar bir kullanım modeli (ağır, erken ve sürekli otlatma) geliştirdiğimizi söyleyebiliriz.

15. Yüzyılın Fatih Kanunnamesinde "Bir yerde ot olsa önceden beri nice olageldiyse öylece kullanıp korunması" ile ilgili maddeler mevcut iken, 21. Yüzyıla girerken ülkemizde meraların yönetimi korunması ve geliştirilmesine yönelik hiçbir yasal hüküm yoktur.

VII. B.Y.K. Planındaki şu satırlar meraların durumunu çok açık bir şekilde anlatmaktadır. "Meraların gerçek ve tapulu sahibi olan Devlet bu alanların geliştirilmesi ve kontrolü için hiçbir ciddi tedbir almamış ve almamaktadır."

Diğer önemli bir husus da ülkemizin meralarının kapladığı alan miktarının kesin olarak bilinmemesidir. Devletin farklı resmi kurumları farklı rakamları kabul etmektedir.

Bugün meralarımızın bölgelere göre ortalama kuru ot verimleri ve bitki ile kaplı alan değerleri Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1: Bölgelere göre mera alanlarının ortalama kuru ot verimi (kg/da) ve bitki ile kaplı alan (%) değerlerinin değişimi.

Bölgeler	Kuru ot verimi Kg/da	Bitki ile kaplı %
Doğu Anadolu	60-120	30-80
Karadeniz	75-175	75-100
Orta Anadolu	30-60	20-35
Ege-Akdeniz	35-85	20-50
Güneydoğu	25-120	15-50

Ülke meralarının çok büyük bir bölümünün verim ve kaliteleri çok düşmüş ve ayrıca üzerindeki bitki örtüsünün yetersizliği nedeniyle erozyon merkezleri haline gelmiştir.

Ancak tüm bu açıklanan olumsuz hususlara rağmen meralarımız halen ülke hayvancılığında çok önemli bir yem kaynağı olma özelliğini taşımaktadır. Bu durumu Çizelge 2-3'de görmek mümkündür.

Çizelge 2: Bölgelere göre mera alanlarımızın kuru ot, ME ve SP üretim değerleri ve otlama kapasiteleri (180 gün)

BÖLGELER	Mera Alanı (ha)	Toplam Kuru ot üretimi (ton)	Toplam ME mMCal	Toplam SP (ton)	Kültür siğir hariç mera, otlayan HB	Mera ot kapasi HB	Gerçek Mera Al. ihtiyacı (ha)
MARMARA	443.139	212.707	425	6.807	871.150	118.170	3.271.649
EGE	632.718	303.705	607	9.719	795.956	168.725	2.984.835
AKDENİZ	462.443	221.973	444	7.103	602.944	123.318	2.261.041
KARADENİZ	551.970	353.261	812	14.130	1.039.292	196.256	2.920.411
TOPL. SAHİL	2.090.270	1.091.645	2.289	37.75	3.309.343	606.469	11.437.937
ORTA	7.439.333	3.798.353	7.870	128.826	2.814.810	2.110.196	10.043.989
DOĞU	9.145.072	5.852.846	13.462	234.114	2.545.212	3.251.581	7.152.044
GAP	2.426.642	1.262.131	2.641	43.503	1.074.909	701.184	3.740.497
TOPLAM	21.101.317	12.004.974	26.262	444.202	9.744.273	6.669.430	32.374.467

Çizelge 3: Bölgelere göre meradan yararlanılan (180 gün) hayvanlarımızın ME ve SP ihtiyacı ve karşılanma durumları

BÖLGELER	HB KÜLTÜR SIĞIR HARIÇ	İLKB. YAZ DÖNEMİ YAŞAM+VERİM PAYI İHTİYACI		İLKB. YAZ DÖNEMİ MERALARDA ÜRETİLEN YEMİN		İLKB. YAZ DÖNEMİ İHTİYAÇ İLE ÜRETİM ARASINDAKİ FARK	
		ME mMCal	SP Ton	ME mMCal	SP Ton	ME mMCal	SP Ton
MARMARA	871.150	2.509	70.563	425	6.807	-2.803	-63.757
EGE	795.956	2.292	64.472	607	9.719	-1.685	-54.754
AKDENİZ	602.944	1.736	48.838	444	7.103	-1.293	-41.735
KARADENİZ	1.039.292	2.293	84.183	812	14.130	-2.181	-70.052
TOPL. SAHİL	3.309.343	9.531	268.057	2.289	37.759	-7.242	-230.296
ORTA	2.814.810	8.107	228.000	7.870	128.826	-237	-99.173
DOĞU	2.545.212	7.330	206.162	13.462	234.117	+6.131	27.952
GAP	1.074.909	3.096	87.068	2.641	43.503	-455	-43.565
TOPLAM	9.744.273	28.064	789.286	26.262	444.202	-1.802	-345.084

Çizelge 2'de görüldüğü gibi ülke bazında kültür ırkı hayvanlar hariç diğer tüm hayvanların 180 günlük bir merada otlama sürecinde meralar hayvanların yaşam payı ihtiyaçlarının yaklaşık %68'ini karşılamaktadır. Ancak bölgesel bazda Doğu Anadolu Bölgesi hariç diğer bölgelerde meralar çok yetersiz kalmaktadır.

Hayvanların mera otlama döneminde yaşama ve verim ihtiyaçlarının ME ve SP yönünden değerlendirildiği Çizelge 3'te ise, meraların hem önemi hemde yetersizliği daha açık görülmektedir.

ÇAYIR - MERALARIN ISLAHI

Farklı bölge meralarında yapılan araştırmalar bu alanların kısa zamanda yüksek verimli kaliteli meralara dönüşebileceğini göstermiştir. Örnek olarak Orta ve Doğu Anadolu çayır-mera alanlarında yapılan araştırma sonuçlarını incelersek (Çizelge 4-5-6) potansiyel verimlerinin hangi düzeylere çıkabileceği görülebilir.

Çizelge 4: Farklı dinlendirme, otlatma ve gübrelemenin bitki ile kaplı alan (%) ve kuru ot (kg/da) verimine etkileri Ankara (Büyükburç 1983)

<u>İşlemler</u>	<u>G1 (Gübresiz)</u>	<u>G2 (10 kg/daN)</u>	<u>G3 (10'ar kgN+P2O5)</u>
D1 İlk. Din.	47.3 (45.1)	57.0 (69.6)	95.3 (144.3)
D2 Sonb. Din.	42.0 (35.4)	46.3 (50.8)	83.0 (108.5)
D3 Alternatif	41.6 (41.1)	53.6 (55.9)	88.0 (130.3)
D4 Kontrol	20.0 (25.2)	41.6 (39.5)	75.0 (84.4)
D5 Devamlı Din.	35.3 (48.9)	56.6 (71.2)	95.3 (151.9)

*Parantez içindekiler kuru ot verimi diğerleri bitki ile kaplı alan değerleri.

Çizelge 5: Erzurum ilinde gübrelemenin mera kuru ot (kg/da) verimi üzerine etkileri (Büyükburç ve Ark. 1991)

<u>Gübreler</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>Ortalama</u>
A) Kontrol Gübresiz	93.8	31.0	62.4
B) Yabancı ot mücadelesi yapılmış (mekanik)	128.7	44.0	86.3
C) 5 kg/da P2O5 ve N Eşdeğer DAP (ilkbahar)	338.0	337.5	362.7
D) 5 kg/da N, 5 kg/da P2O5	466.0	321.0	393.5
E) 7.5 kg/da N, 5 kg/da P2O5	472.5	317.0	394.0

Çizelge 6: Erzurum ilinde iki farklı çayır alanında gübreleme ile elde edilen kuru ot verim (kg/da) sonuçları (Büyükburç ve Ark. 1991)

<u>Gübreler</u>	<u>PASINLER</u>				<u>ÇAT</u>		
	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>Ort.</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>Ort.</u>
A) Kontrol Gübresiz	434.8	695.0	335.0	448.2	650.0	329.0	489.5
B) 5 kg/da N ve P2O5	808.6	1341.0	435.0	861.5	802.0	560.0	682.0
C) 5 kg/da N 7.5 kg/da P2O5	861.4	1419.0	553.5	944.6	849.0	590.0	719.5
D) 6 kg/da P2O5 ve N Eşdeğer DAP (Kompoze) (Sonbahar)	894.6	1037.0	640.0	857.2	908.0	594.0	751.0
E) 6 kg'da P2O5 ve N Eşdeğer DAP (Kompoze) (ilkbahar)	693.2	1016.0	604.0	771.0	833.0	519.5	686.2

YENİDEN YAPILANMA

Yeniden yapılanmayı aşağıdaki fonksiyonel eşitlik içerisinde incelersek;

$$\text{Meraların Verimliliği ve Sürekliliği} = \frac{\text{Mera alanları} \times \text{Teknoloji}}{\text{Kullanıcı Sayısı}}$$

Meraların daha verimli hale getirilmesi ve verimliliğinin sürekliliği için bu alanlarda mutlaka teknolojiyi kullanmalıyız. Teknoloji kavramı içerisinde ağırlıklı olarak araştırma ve uygulama çalışmaları vardır. Kullanıcılar çiftçi sayısı veya hayvan sayısı olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda teknoloji ve buna bağlı olarak araştırma ve uygulama çalışmaları mera alanlarında yoğun olarak kullanılmalıdır. Bunlar içinde öncelikle yasal ve kurumsal alt yapı oluşturulmalıdır.

Yasal alt yapı içerisinde öncelikle mera yasası çıkarılmalı ve mümkünse bu yasa içerisinde ayrıca kurumsal yapı ile ilgili bir kaç madde mutlaka ilave edilmelidir. Daha sonra Tarım Bakanlığı Teşkilatlanma Yasası içerisinde Çayır-Mera alanlarından sorumlu en az bağımsız Daire Başkanlığı düzeyinde bir birim ve bu birimin mutlaka taşra uzantısı Şube Müdürlüklerinin dahil edilmesi gerekir. Ayrıca Ankara'da Merkez Çayır Mera ve Yem Bitkileri Araştırma Enstitüsü yeniden kurulmalı ve tüm bölge Tarımsal Araştırma Enstitüleri bünyesinde bu konulardan sorumlu birimler oluşturulmalıdır.

Bugün yaklaşık mera alanlarımız kadar genişliği olan bir diğer doğal kaynağımız orman alanlarının korunması ve geliştirilmesi için detaylı bir Orman Kanunu, büyük bir Bakanlık ve bu Bakanlık'ta da binlerce mühendis, teknisyen, memur ve işçiyi istihdam eden bu DEVLET artık çok geç olmadan mera alanlarımız için de bir şeyler yapmak zorundadır.

Tüm yanlış kullanımlara rağmen mevcut durumu ile hayvancılık sektörüne ve çiftçilerimize yılda ortalama 100-150 trilyon TL'ye eşdeğer kuru ot sağlayan mera alanlarımız yalnız bu yönüyle değil erozyon ve yeni tanımı içerisindeki diğer öğelerin de çok ciddi bir şekilde ele alınıp sağlıklı bir yasal ve kurumsal yapıya çok geç olmadan kavuşturulmalıdır.

2. TEBLİĞ

Konu: TÜRKİYE'DE YEM BİTKİLERİ ÜRETİMİ, GELİŞİMİ VE SORUNLARI PROF. DR. ŞEHABETTİN ELÇİ (KSÜ Rektör Yardımcısı Ziraat Fakültesi)

Türkiye'de Yem Bitkilerinin Üretimi

Türk tarımının gelişmesinde hayvancılık sektörü hayati öneme sahiptir.

Eğer, hayvancılığı geliştirmek onu ülke tarımındaki yerine ulaştırmak için gereken bütün tedbirler alınmaz ise ülkenin tarımsal yapısının tam olarak gelişeceğini beklemek mümkün değildir. Böylece, Türk tarımı ve ekonomisi diğer bütün geliştirme çabalarına rağmen istenilen derecelere yükselemez. Bunun sonunda da dünya milletleri ile yapacağımız ekonomi yarışını kazanmamız imkansız hale gelir. Tarım ve onun içinde hayvancılık Türkiye'de diğer gelişmiş ülkelerde gördüğümüz gibi teknolojinin verdiği olanakları kullanmak zorundadır. Bugün ekonomik bakımdan gelişmiş hiç bir ülke gösterilemez ki tarımda gereken tedbirleri almamış ve tarımı geri kalmış olsun, toprak denilen o doğal kaynaktan istenilen derecede faydalanmasın. Böyle bir ülke yoktur. Kısacası, Türkiye dünya milletleri ile yarışmak için tarıma önem vermeden ekonomik gelişmelerini istenilen derecelere ulaştıramaz. Çünkü, gelişmiş ülkelerin tarımsal alandaki modern çabaları ve başarıları gözümüzün önünde durmaktadır.

Hayvancılığımızın gelişmesi için bir çok öneriler elbette yapılabilir. Bu önerilerin her birinin yerine göre çok büyük önemi vardır. Bunlar arasında kültür hayvanlarımızın beslenmesi ve onlardan beklenen verimin alınması için yeterli yem herhalde üzerinde durulacak en önemli bir konudur. Bu gün yem olarak hayvanlarımıza verebildiğimiz yem kaynaklarımızı bir gözden geçirirsek görürüz ki, ülkemizde tarım alanlarında kültür hayvanlarımız için yem üretimi çok yetersiz durumdadır. En önemli yem bitkilerimizin ülkemizde yetiştirildiği alanlar ve bu bitkilerden aldığımız verim aşağıdaki TABLO 1- de gösterilmiştir. Ama ben bu tablodan önce sizlere soruyorum, yem bitkisi üretimini kim ön planda tutarak bir hayvan besleme yapıyor? Etrafımızdaki tarım arazilerinde yonca, korunga, fiğ, burçak gibi en değerli yem bitkilerinin ne kadar alanda yetiştirildiğini görüyoruz. Bu tablo da bizim gözlemlerimizi doğrulamaktadır. Ben neden tarım alanlarında yem bitkisi yetiştirilmesini istiyorum. Biliyor musunuz?

Bir kere ülkemizde yem bitkisi tarımı tabii olarak kültür hayvanlarına yem temin eden bir kaynaktır. Hayvanlarımızın beslenmesinde bu bitkilerin çok önemli rolü vardır. Bugün bir çok ülke süt ineklerinden bir laktasyon döneminde 10.000 litre süt alınabilmektedir. Hatta, bundan fazla süt veren ineklerin de örneğin ABD'de 25.000 litre süt verdiğini bildiren haberler vardır. Ama 10.000 litre süt veren inekleri ben Almanya'da gördüm. Bu süt üretim işletmesinde 70 baş ineğin ortalama 7.500 litre süt verdiğini, 6.000 litreden az süt veren ineklerin sürüden çıkarıldığını izledim. İşte bu sütü sağlayan yem, işletmedeki yem bitkilerinden üretilmektedir. Ülkemize aynı genotipte süt inekleri yıllardır getirilmektedir. Devlet elinde ve bazı az sayıdaki süt üretim işletmeleri dışındaki pek çok üreticinin elinde bulunan yüksek verimli ithal hayvanlar ve onlardan elde edilen döller hep de ne yazık ki şarampolde otlayan inekler olarak görüyoruz. Kültür hayvanlarımızı yolların kenarındaki şarampolde otlatarak doyurmaya çalışıyoruz, ben buna "ŞARAMPOL HAYVANCILIĞI" diyorum.

TABLO 1 - 1994 İSTATİSTİKLERİNE GÖRE TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN YEM BİTKİLERİ*

ÜRÜNLER	ALAN (Hektar)		ÜRETİM (Ton)	
	EKİLEN	DANE	YEŞİL OT	KURU OT
Fiğ	265.000	--	293.895	236.650
Burçak	9.600	--	184	3.176
Yonca	194.801	1.096	1.570.439	1.292.772
<u>Korunga</u>	<u>79.984</u>	<u>2.960</u>	<u>146.946</u>	<u>321.154</u>
TOPLAM	549.385	4.056	2.011.464	1.853.752

*KAYNAK: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınlarından "TARIMSAL YAPI 1994" S.5

TABLO 2 - ÇAYIR MERA ALANLARIMIZ (ha)*

Mera Alanı	21.101.000
Çayır Alanı	644.000
TOPLAM	21.745.000

*KAYNAK: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı İhtisas Kalkınma Raporu - ANKARA 1996 S.178

TABLO 3 - TÜRKİYE'DE TARLA ARAZİSİNİN DURUMU*

Ekilen Tarla Arazisi (ha)	18.641.000
Nadasa Bırakılan Arazi (ha)	5.255.000
Toplam İşlenen Tarla Arazisi (ha)	23.896.000

*KAYNAK: T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ YAYINLARINDAN "TARIMSAL YAPI 1994" S.3

Değerli dinleyiciler, Türkiye ŞAMPOL hayvancılığı yaparak dünya ülkeleri ile yarışamaz. Bunu unutmamalım ve bir çaresini mutlaka bulmak üzere bir araya gelelim. O zaman hemen şunu söylemek durumundayız. Çok pahalı olan bu hayvan soylarını gereken bakımı ve yemlemeyi yapamayan işletmeler satın alınca hem kendilerini hem de ülke ekonomisini zarara sokuyorlar. Böyle işletmelerin başarılı olması için onlara ihtiyaçları olan yayım yapılarak, bilgi ve uygulamalar hızla ve düzenli bir şekilde ulaştırılmalıdır. Bu konuda halkın aydınlatılması çok büyük önem taşımaktadır.

Süt üretiminde olduğu gibi, diğer hayvan ürünlerinin elde edilmesinde de yem bitkisi üretimine gereken önem verilmelidir.

Şimdi, kültür hayvanlarının beslenmesinden başka tarımda yem bitkilerinden nasıl faydalanabiliriz? Bu konuları kısaca ele almak istiyorum. Bunlar ülkenin tarımında çok önemli olan konulardır;

Örneğin, erozyon yani (toprağın aşınıp, taşınması) yem bitkileri tarımı ile çok yakından ilgilidir. Pamuk üretilen alanlarda ekim nöbeti içinde (Vicia sativa L.) yetiştirilmesini öneriyorum. Bu alanlarda bir gecede 70-80 mm. yağışın olduğu Adana yöresi ve bir yılda 600 mm.den fazla yağış alan Kahramanmaraş çevresinde pamuk ürünü hasat edilir edilmez, dönüme 10 kg. fiğ tohumu ekilirse Mart ayı sonunda veya Nisan başlarında bu yörelerde 1 m. hatta daha yüksek boyda fiğ otu alınır. Araştırmalarımız sonucunda bir dönümden 1650-2000 kg. arasında yeşil fiğ otu aldık. Bu rakam çok önemlidir. Çünkü, Çukurova Bölgesinde 800.000 dönüm, Kahramanmaraş'ta 150.000 dönüm böylece yüzbinlerce dönüm alanlarda fiğ otu üretebiliriz. Bütün alanın sadece 500.000 dönümünde fiğ yetiştirdiğimizi düşünürsek 1.000.000 ton fiğ otunu Mart ayında üretmiş oluruz. Bu ülkemizin yem sorununun çözümünde çok önemli bir üründür. Çünkü, Mart ayında ne Orta Anadolu ne de Doğu Anadolu Bölgelerimizde böyle bir yem yetiştirmek imkanı yoktur. Öyle ise, bu çok değerli tarım kapasitesini ortaya çıkarmak için gereken çaba gösterilmelidir. Burada diğer konuyu yani erozyon kontrolünü de açıklığa kavuşturmalıyız.

Genel olarak çok yağış alan pamuk bölgelerinde kışın yukarıda açıkladığımız fiğ bitkisi gibi herhangi bir örtü bitkisi olmadığı için, Ekim nöbetinde fiğ kullanılmadığı için tarlaya düşen yağışlar toplanıyor büyük sel suları ülkemizde her zaman duyduğumuz sel felaketlerinin oluşmasına sebep oluyor. Halbuki, pamuk tarlalarının kışın boş kalan yüzünü fiğ bitkisi ile örtersek yağış sularını fiğ ve seller olmayacak, sel suları taban tarlaları ve ekili alanları kaplamayacaktır. Öyle ise, Ekim nöbetinde fiğ kullanılması erozyonu önlemede çok önemli bir faktör olarak ortaya çıkarıyor.

Baklagil yem bitkilerinin köklerinde oluşan yumrucuklarda (nodozite) yaşayan bakteriler (Rhizobium sp)

tarım için çok önemli olan havanın serbest azotunu tesbit ederler. Bu bakterilerin biriktirdiği azotun miktarı bitkiden bitkiye değişmektedir. TABLO 4- Bitki kökünün ulaştığı toprağın derin tabakalarında biriktirilen azot bundan sonra gelen bitkinin faydalanacağı çok değerli bir gübredir. Örneğin fiğ bitkisinin kökleri ile toprakta tesbit edilen azotun miktarı ile dönüme 11 kg. saf azottur. Bu konuyu düşündüğümüz zaman geniş fiğ ekim alanlarında çok önemli miktarda azot tesbit edilecek ve pamuk ürünü bu azottan faydalanacaktır. Dünya artık biyolojik tarım veya organik tarım diye adlandırılan bir üretim yöntemine yönelmektedir. Son yıllarda ülkemizde hayvancılığı geliştirmek çabaları yoğunlaşmıştır. Bu amaçla yetiştireceğimiz değerli yem bitkileri aynı zamanda toprağın verimini yükselterek tarımın gelişmesine de çok önemli yardım yapmış olacaktır.

TABLO 4 ÇEŞİTLİ BAKLAGİL YEM BİTKİLERİNİN TOPRAĞA BAĞLADIĞI AZOT MİKTARLARI*

Bitki Türü (kg/da)	Azot Miktarı (kg/da)	%20'lik Amonyum Sülfat
Yonca	19.7	98.5
Fiğ	11.6	55.0
Taş Yoncaları	11.6	58.0
Ak üçgül	16.6	83.0
Soya Fasulyesi	10.5	52.5
Karışık Baklagiller	14.0	70.0

*KAYNAK: Stewart (1996)'dan değiştirilerek

Çünkü, suni gübre yerine bu bitkiler toprağı doğal yoldan gübrelemiş olacaktır. "Fiğ anızı gübre yerine geçer" atasözü de bu olayı çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Toprakta tesbit edilen azottan başka, baklagil ve buğdaygıl yem bitkilerinin kökleri toprakta organik madde birikmesine önemli derecede etkili olmaktadır. Pamuk ekilen tarlalarda çimlenen fide bazı tarlalarda toprak yüzüne çıkamıyor. Çünkü, tarla yüzü yağışlarla kaymak bağlıyor. Böylece, ekim başarılı oluyor. Bu tarlalarda fiğ ekilirse, bitki kökleri ile toprakta organik madde biriktirir ve tarla yüzünün kaymak bağlaması önlenir. Pamuk tarımında fidelerin toprak yüzüne düzenli bir şekilde çıkması ile pamuğun bol ve başarılı ürün vermesi sağlanır. Tarman (1972)'ye göre 4 yıl toprakta kalan yonca kökleri bir dönüme 1410 kg., 3 yıllık korunga da bir dönüm toprağı 663 kg. organik madde bırakmıştır. Bu önemli iki yem bitkisi Türkiye'de hayvan yemi üretiminin geliştirilmesinde zaman geçirilmeden kullanılmalıdır. Yonca yem bitkilerinin en önemlilerinden birisidir. Bu bitkiye yabancılar "Yonca yem bitkilerinin kraliçesidir" demişlerdir. Ben yonca üzerinde çalışınca gördüm ki, bu bitki sadece yem olarak değil, amma aynı zamanda tarıma kazandırdığı azot, organik madde ve köklerinin toprağın derinlerine işleyerek onu tarım toprağı haline getirmesi ve diğer özellikleri sebebi ile o yem bitkilerinin kraliçesi değil de, "Yonca yem bitkilerinin İmparatoriçesidir" diyorum. "Yoncadan sonra ekilen tahılın sapını döğen kesmez. Danesini kuş yutmaz" Bu atasözü de yoncaya neden böyle önem verdiğimizizin bir kanıtıdır. Bugün artık Türkiye'de dışardan satın alınan yonca yerine Elçi yoncasının yetiştirilmesinden çok memnunuz. Türkiye'nin paha biçilmez bir zenginliği vardır. O da günümüzde dünyada üretilen yem bitkilerinin gen merkezi oluşudur. Yani bu bitkiler dünyaya Türkiye'den yayılmıştır. En önemli yonca, üçgül, fiğ, korunga gibi yem bitkisi türlerinin gen merkezi Türkiye'dedir. Doğal tetraploid çayır üçgülü, (*Trifolium pretense* L.) kışlık üçgül (*Trifolium resupinatum* L.) yeraltı üçgülü (*Trifolium subterraneum* L.) aküçgül (*Trifolium repens* L.), çilek üçgülü (*Trifolium fragiferum* L.) ve daha pekçok üçgül Türkiye'den orijinini almaktadır, bu çok önemli bir kapasitedir. Ancak, Türkiye bu doğal imkandan hiç mi hiç faydalanmamıştır. Halbuki, yabancılar bu materyali çok geniş bir şekilde bugün tarımda kullanıyorlar. Prof. Dr. Trumble benimle görüşmesinde "Benim gençliğimde Akdeniz kıyılarından topladığım çilek üçgülü ve yeraltı üçgülünü bugün Avusturalya'da kullanıyoruz" demişti. Avusturalya meralarının en önemli bitkileri bu üçgüllerdir. Portekizli uzmanlar Madrid'deki bir milletlerarası toplantıda "Biz, binlerce dönüm kışlık üçgülü başarı ile üretiyoruz" demişlerdi. İsveçli bir araştırmacı bana yine "Bize çayır üçgülü gönderin de üzerinde ıslah yapalım" diyordu. Türkiye'den götürülen çayır üçgülünü suni yoldan laboratuvarında tetraploid yapmış ve yetiştirmişlerdir. İsveç'te her yıl 1.700.000 kilo çayır üçgülü ekilmektedir.

Biz doğal olarak yetişen tetraploid çayır üçgülünü elde ettik. Gelin görün ki, Türkiye'de bu bahsettiğimiz üçgüllerin hiç biri tarımda kullanılmıyor.

Bu yıl içerisinde Kahramanmaraş'ta doğal olarak yetişen 7 ayrı fiğ türü tesbit ettik. Bunlar içerisinde bir tanesi kültüre alınabilecek özelliktedir. Üzerinde araştırmalarımız devam etmektedir. Bu gibi bir materyalin elde edilmesi hayvanlarımızın yem ihtiyacını karşılamak için kullanılabilir. Özellikle, yukarıda üzerinde durduğumuz pamuk-fiğ ekim nöbetinde kullanılma bakımından bölge için büyük imkan sağlayabilir. Çünkü, bu fiğ'in Kahramanmaraş koşullarında Nisan ayı başlarında 1.60 m. olduğu ilk gözlemlerimizle tesbit edilmiştir. Bu bölge için önemli bol ot ve tohum veren bir fiğ materyali olabilir. Bir çok pamuk üretilen alanlarda tarla toprağının tabanında sert bir tabaka oluştuğu bilinmektedir. Bu sert tabakayı kırmak için özel ve pahalı olan alet, ekipmana ihtiyaç vardır. Halbuki, ekim nöbetinde yoncayı kullanarak bu taban taşının yok edilmesi mümkündür. Bilindiği gibi yonca kuvvetli bir ana köke sahiptir. Bu kök toprağın derin tabakalarına işleyerek tabanda meydana gelecek sert

tabakanın oluşmasını önler. Yonca pamuk yetiştirilen bölgelerde örneğin Kahramanmaraş'ta bir vejetasyon döneminde 7 kere biçilmektedir. Her biçimden 1 ton yeşil yonca otu elde edildiğini düşünürsek, yonca aynı zamanda çok bol miktarda yem üretimi de sağlamış olur.

Türk tarımının en önemli sıkıntılarından birisi de kültür hayvanlarından elde edilen gübrenin tezek yapılarak yakılmasıdır. Bu işlem tarımdaki gelişmelerin önünde duran büyük bir problemdir. Türkiye'de yakılan gübrenin tarımda tarla toprağına verilerek kullanılması büyük bir verim artışına sebep olacaktır. Buğday ithali için ödenen paralar, yakacak alımında kullanılsa böylece gübre de tezek olarak yakılmasa, büyük ve hızlı bir buğday üretimi sağlanabilir. Eğer, tarımda birden oluşacak hızlı bir gelişme bekliyorsak, bugün yaktığımız gübreyi tarlaya vermekle bunu hemen başarabiliriz. Dünyanın en yüksek verimli bir ürününü ıslah etsek bile onu çiftlik gübresi vermeden yetiştirdiğimiz zaman verimi istenilen dereceye ulaşamaz. Bana göre, Türk tarımında kullanılan toprakların yıllarca bu çiftlik gübresi ile gübrelenmesi tarımımızda göz kamaştırarak gelişmeler sağlayacaktır. Bazı işletmelerde sadece hayvanın gübresinden faydalanmak için bile hayvan yetiştirilebilir. Çünkü, örneğin, turunçgillerin dikiminde hayvan gübresine ihtiyaç vardır. Birçok tarımsal üretim vasıtalarını geliştirecek bile, gübreyi tezek yapıp yakıyorsak biz tarımda istediğimiz noktalara gelemeziz. Çiftlik gübresi organik tarımın da en önemli dayanaklarından birisidir.

SORUNLARI

Buraya kadar yaptığımız açıklamalar gösteriyor ki, yem bitkileri tarımı sadece hayvanlarımıza yem üretmek için değil, fakat, aynı zamanda tarımımızda büyük faydalar sağladığı için de yetiştirilmelidir. Böylece çok yönlü etkileri olan yem bitkilerinin yetiştirilmesine gereken önemin verilmesinden başka alternatif düşünülemez. Sonuç olarak şunu söylemek zorundayım. Bu gözlemleri ve araştırmaları yıllardan beri yaptık. Yayınladığımız araştırma sonuçları, yazılar, konferanslar, derslerimizde, televizyon ve radyolarda yaptığımız konuşmalarda anlatmaya çalıştık. Bu ülkenin yem üretme bakımından elimizde bulunan kapasitesini tam anlamı ile anlatamadığımızı görüyorum. Buna hem üzülüyorum. Hem de bu yöntemlerin başarılı olamadığını görünce ülkemizde yayım işinin daha etkili yapılabilmesi için yayımcıların çok daha etkili çalışması gerektiğini bir kere daha anlamış ve görmüş oluyorum.

Yem bitkisinin faydaları halka gösterilmeli, anlatılmalı, önemli yem bitkilerinin tohumları üretilmeli halka ulaştırılmalı.

Faydalanılan Kaynaklar

- 1- Anonim 1996 Hayvancılık, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. T.C. Başbakanlık D.P.T. Müsteşarlığı, Yayın No: D.P.T.: 2444-ÖİK:501
- 2- Anonim 1994 Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Ankara
- 3- Elçi, Ş., Kolsavcı, Ö., Geçit, H, 1994 Tarla Bitkileri, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Yayın No: 1385, Ders Kitabı: 399
- 4- Gökkaya, Berna., Kaçar, Mete Han, 1996 Kahramanmaraş koşulları fiğın yetiştirilmesi ve önemi, K.S.Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Kahramanmaraş (Mezuniyet Tezi)
- 5- Tarman, Ö., 1972 Yem bitkileri, çayır ve mera kültürü. A.Ü. Ziraat Fak. Yay. 464, Ders kitapları 157

3. TEBLİĞ

Konu: TÜRKİYE'DE EROZYON VE MERA İLİŞKİLERİ

ÜMİT Y. GÜRSES (TEMA Vakfı Genel Müdürü - Emekli Tuğgeneral)

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, tabii Sayın Elçi gibi büyük bir ustadan sonra bu kürsüye çıkmanın şanssızlığını yaşayacağım. Kendisini önceden tanıyorum. TEMA'ya desteği ve katkısı çok fazladır, bugün de çok yararlandık, zannediyorum ki, elçi yoncasından TEMA'da alacak. projelerinde kullanacak, biz o verimi sağlamak isteriz.

TEMA Vakfının kuruluş amacı erozyon felaketini Türk halkına anlatmak, bilgilendirmek, bilinçlendirmek, bu bilinç vasıtasıyla yaratılacak kamuoyu desteğiyle de hükümetleri erozyonla mücadelede gerçekçi, uygulanabilir politikalar üretmeye ve uygulamaya teşvik etmek veya diğer bir ifadeyle zorlamaktır. Hedefimiz ise siyasi güçleri ülkenin bu sorununa çözüm bulmadan iktidar olamayacaklarını hissettirecek kadar güçlü bir kamuoyu oluşturmaktır. Bizim tespitlerimiz ve belki de müşterek tespitlerimiz bugünkü kadrolar bu problemi çözmek kararlılığına, böyle bir temel anlayışa sahip olmadıkları şeklindedir. Bu düşünceye yöneltecek etken kamuoyudur. Politikacı neden anlar, oydan anlar. İşte TEMA Vakfı da oyu verecek bu kamuoyunu yaratma gayreti içindedir.

Faaliyetlerimiz içinde çeşitli toplantılar yapıyoruz, yayınlar çıkarıyoruz, özellikle medyadan büyük ölçüde yararlanıyoruz ve bunu geliştirerek sürdüreceğiz. Ama lafla peynir gemisinin yürümeyeceğini doğal olarak biz de biliyoruz. Vakıf yönetim kurulumuz erozyonla ilgili olarak halkı bilgilendirme çalışmalarımızı projelerle destekleme kararı aldı. İlk projelerimiz mera ıslah projeleridir; çünkü daha önceki konuşmacıların gayet etkili bir şekilde ifade ettikleri gibi Türkiye'de erozyonla mücadelede insanların ne kaybettikleri ve ne kazanacaklarını bilmeleri olaya yaklaşımlarını etkiliyor. Bizi de konunun bu tarafı ilgilendiriyor. Biz de Mera alanlarında erozyonla mücadeleyi yapabilmek için insanlara neyi kaybettiklerini, neyi kazanacaklarını söylemeye çalışıyoruz. Bu nedenle de hep

erozyonla ilgili çalışmalarımızda sanki konunun dışına çıkıyormuşuz gibi düşünülse bile biz bunu yapmak zorundayız. Toprağın korunmasını sağlamak. Toprağın korunmasını sağlamak için köylü ile karşı karşıya geldiğimizde böyle olduğunu da gördük.

Türkiye'nin mera durumunu şöyle bir hatırlayacak olursak 1935'li yıllarda bazı rakamlara göre 44 milyon hektar, bazılarına göre 41 milyon hektar meramız vardı. 1990'lı yıllara geldiğimizde 21.7 milyon hektar ve yine Sayın Büyükburç'un ifade ettiği gibi bir kesinlik yok. Tarım Bakanlığınca ifade edilen miktar 12 milyon hektar, FAO ise 8.5 milyon hektar diyor. Bizim tespitlerimize göre mera vasfına haiz alanlar daha da azdır. İşte bu tablo bir hayli endişe vericidir. Tabii 1935'li yıllardaki nüfus ile şimdiki nüfusu kıyaslırsak 4.4 katı arttığına göre, buna bağlı olarak hayvan sayısı arttığına göre, yıpranma nedeni gayet açık. Buna karşılık geliştirmeye, ıslahla ilgili herhangi bir gayret yok.

Merayla ilgili resimleri görüyorsunuz. Ülke insanımızın yüzde 10'u bitkisel, yüzde 22.5'u hayvansal protein fakiridir. Kişi başına et üretimi 1986'da 12.1, 1993'te 7.2 kilogramdır. Yüzde 40'luk bir azalma vardır. Tarım dışı gelir sahiplerinin geliri 1950'de 850 dolar, 40 yıl sonra 1990'da 1650 \$ artarak 2500 dolara yükselmiştir. Hayvancılıkla uğraşan çiftçilerimizin ise, 1950'deki yıllık geliri 90 dolardan, 40 yıl sonra 137 \$ artarak, yani onda bir oranında artarak, 1990'da 227, yani tarım dışı gelir sahibinin elde ettiği gelirin onda birinden az. Mera fakir, tabii ki bu fakir meradan elde edilen hem üretim düşük ve bundan geçimini sağlayacak olan hayvancılıkla uğraşan çiftçi fakir. Tabii bu çarkın kırılması lazım. TEMA Vakfı olarak bunun değişmesi gerektiğine inanıyoruz, ama kimse elinde de sihirli bir değnek yok ki, işleri hemen düzeltebilsin.

Birinci öncelik verdiğimiz projeler mera ıslah projeleridir. Neler yapılabileceğini uygulamalı projelerle göstererek kamuoyuna duyurma ihtiyacını görüyoruz. Yoksa sadece biz uygulama yapmıyoruz. Birçok tarımsal kuruluşumuz, üniversitelerimiz, bu çalışmaları yapıyorlar. Sayın Elçi'nin biraz evvel ifade ettiği gibi bunun halka anlatılması lazım. İki türlü yol izlenmelidir. Birincisi, bu gelişme, bu ıslah yapılabiliyor inancını yaymak lazım. İkincisi, bu inancı mutlaka ve mutlaka politikacılara göstermek lazım. TEMA Vakfı bu iki noktadan hareketle neler yaptı? Bunu açıklamak istiyorum. Yaptıklarımızın mütevazı olduğunu kabul ederek projeyi uygulayabilecek köyler seçtik, pek tabii ki, merası ıslaha ihtiyaç duyulan fakir köyler olacak, gönüllü katılımı olacak. Köylere gidip ne yapacağımızı anlatıyoruz, bu anlatmada münavebe ile otlatmaya getireceğimizi söylüyoruz. Birçok köy buna yanaşmıyor. Eğer buna uygun hareket edebileceğini düşünen, bu anlayışa sahip köy varsa, biz projeyi orada uyguluyoruz. Çünkü, netice itibarıyla bir örnek proje yapıyoruz. Bu çalışmalarımızda mutlaka ilgili bakanlık birimleri ve üniversitelerimizle işbirliği yapıyoruz. Onların teknik imkan ve kabiliyetini koymazsak, TEMA Vakfı bugünkü durumuna gelemezdi. Uzmanlarımızla, hocalarımızla bir bütün olarak TEMA Vakfı faaliyetlerini sürdürüyor ve geliştirebiliyoruz.

Bu projeleri uygulayabilmek için para lazım. Sponsor bularak, bize bu konuda destek verecek kişileri bularak mekanizmayı kurabiliyor veya zincirin bir halkasını daha tamamlamış oluyoruz. Dördüncü halka olarak da biz kendimizi kabul ediyoruz. Bir hükümet dışı kuruluş olarak bu tür çalışmalarda çok rahatlıkla hareket edebiliyoruz. Bundan 3 hafta evvel İzmit'teki bir projenin uygulanmasında uzmanlarımız bize tarlaların ekime hazır olduğunu, yağışlar başlamadan yem bitkisi tohumlarının hemen ekilmesi gerektiğini söylediler, 3 gün içinde 10 ton korunga ve 3.5 ton fiğ tohumunu satın alarak tarlaya ulaştırdık ve ekim gerçekleştirildi. Bütün bu yaptıklarımızı medya ile halka duyurmaya çalışıyoruz ve bunu çok önemsiyoruz.

Peki, neler yapıyoruz? 3 ayrı yerde mera ıslah projemiz devam etmektedir. Birincisi Bergama-Çamavlu köyü, 2300 hektardır. İkincisi Bolu-Seben-Kozyaka köyü, 411 hektar. Üçüncüsü de Edirne, Yunanistan sınırında Meriç nehrinin kenarındaki, Elçilli köyünün merasıdır. Bergama'daki merada tabii meranın parsellerini korumaya almak için dikenli tel çektirdik. Bunun malzemesini biz aldık, inşasını köylüye yaptırdık. Yol ıslahı yaptık, sadece yol için 1994 fiyatlarıyla yaklaşık 1 milyar TL'nin üstünde para sarf ettik. Tabii sıvatlar, meranın gerektirdiği diğer teknik tesisler de tamamlanmıştır.

Alım TEMA'ya aittir, uygulama ya TEMA'nın birlikte çalıştığı uzmanlarla yapılmakta veya köylüye yaptırılmaktadır. Köylünün katkısı esas alınmaktadır. Kozyaka köyünde de benzer şekilde hareket ettik. Elçilli'de de aynı şekilde hareket ettik. Elçilli'de şununla karşılaştık. Köylüler dediler ki, "Biz sizin çizeceğiniz parsel sınırlarını koruruz, ne hayvanımızı sokarız ne de başka hayvanın girmesine müsaade ederiz. İnanamadık, ama uygulamada bunu gördük. Diğer uygulamada uygulama alanları dikenli telle bölünmüştür, ama Elçilli'de bu uygulama olmamıştır. Oradan 400 küsur milyon TL'lik parayı o projenin başka bölümlerinde kullanıyoruz. Geç girip erken çıkmalarını sağlamak için başlangıçta yem vermeyi düşündük, ama sonra bundan vazgeçtik. Köylüye tembellik getireceğini düşündük. Onlara, hem meraya baskıyı azaltmak ve hem de işlevi azaltmak için yem tohumu verdik. Bergama, Seben ve Elçilli'de yaptık. Seben'de 2 ton fiğ, 2300 kilogram da korunga tohumu verdik. Ertesi yıl 2 ton fiğden, köylü 20 ton fiğ tohumu, 44 ton fiğ samanı elde etti. 1995 fiyatları ile köye 1.8 milyarlık bir girdi sağlandı. Köylü bunu beklemiyordu. Projeye başlarken bazı dedikodular oluyordu, köylüyü inandırmak pek kolay olmuyor. Bergama'da "Bu zengin adamlar (bizim kurucularımız malum işadamlarıdır), İstanbul'dan buraya geldiler meramızı ıslah edecekler diye bir şeyler yapacaklar ve sonra yayla evleri kurmak için meramızı elimizden alacaklar" veya "Bolu Seben'de TEMA size yem tohumu veriyor, ama ürünü yetiştikten sonra gelip hakkını alacak." Bu yanlış anlamaları düzeltmek zaman içinde mümkün oluyor, ne yayla evi ne de ürünü TEMA'nın almadığı

gerçeği sonra anlaşıyor. Bu tür dedikoduların, endişelerin giderilmesi zamana bağlıdır.

Seben örneği ile devam ediyorum. Uygulama başladıktan sonra, yani ertesi sene korungalar da yetişti. İnşallah çok güzel gelişti. Fiğ ve korungadaki çiçeği gören köylüler tabii olarak bizden arı istediler. Yine köylüler bı yem bitkisi verimi görünce, bizden 100 tane süt ineği istediler, SETBİR'e bağlı kuruluşlar 75 ineği çok uygun redilerle bu köye vermeyi kabul etti. Köyde bazı diğer gelişmeler de var. Bu tür erozyonla mücadele çalışmaları sırasında fakirliği kaldıramadığımız müddetçe, erozyonla mücadelenin başarıya ulaşamayacağını değerlendirdik. Yani meraya disiplinli bir şekilde otlatmayı götürebilmek için köylünün ekonomik durumunu düzeltmek gerekiyordu. Bunu yaptığımız vakit bakın ne oldu: Bu sene meranın açılışını yapacaktık, medyayı götürecektik köylüler dediler ki, "Bize 1 Haziran'da gelmeyin, çünkü mera henüz yaş" konuyla ilgili kimseleriz, kar kalkar kalkmaz hayvanlarımız hemen meraya girmiyor mu, köylü bunu biliyor ama daha önce uygulamıyordu. Çünkü hayvanına verecek yemi yoktu. Biz bunu sağladığımız an köylü meranın kıymetini çok iyi bildiği için korumaya başlıyor. Bergama'da 3 parsel vardı, 3. parselden hiç çıkmıyorlardı. Kışlak olarak kullanmak istiyorlardı. Otun verimi, kökün kuvvetlenmesi, kökün kuvvetlenmesini onlar bizden daha iyi biliyorlar, dolayısıyla kendileri toplanıp, kendileri karar verdiler ve "Biz bu yıl 3. parsele de kışın girmeyeceğiz" dediler. Şimdi kredi de bulundu, herkes köyde kışlaklarını yapıyor. Biz bu gelişmeleri beklemiyorduk, ama bu sonuçlara ulaştığımız için çok mutluyduk; çünkü, mera ıslah projelerinde başarılı olacağımıza inanıyoruz.

Pek tabii olarak böyle birkaç örnekle Türkiye'nin meraları kurtulmaz. Mera kanunu önümüzdeki hafta TBMM komisyonlarında görüşmeye başlanacak, geçen hafta komisyon başkan ve üyeleriyle toplantı yaptık. Mera Kanun tasarısıyla ilgili hazırlıklarımız var. TEMA olarak komisyon çalışmalarına aktif olarak katılacağız. Onlar da bunu kabul ediyorlar. Özellikle hiç olmayan mera kanunun çıkarılması çok güzel bir şey. Bunu görüşürken komisyon da aynı düşünceye katıldı. Bunun en iyi şekilde çıkarılmasına çalışılacak. Mecliste muhalefet yapmaya hazırız. Köylülerimizi, gönüllü kimseleri ayağa kaldıracacağız, ama şimdilik buna ihtiyaç duyulmuyor. Ancak, bu yasa taslağında teşkilatla ilgili yeni tedbir yok. Onun için Sayın Prof. Dr. Uğur Büyükburç ile sonra görüşelim, bu konuda katkısı olacaklar varsa görüşelim. Bu yasa taslağına gerçekten inanıyorum, doğru şeyleri yasaya ithal ettirebilirsek çok daha faydalı bir mera kanunu çıkabilecektir. TEMA olarak biz artık bu yıl mera kanunu çıkacağı inancındayız. Zannediyorum ki, bu meraların ıslahı ve iyileştirilmesi açısından ve en büyük adım olacaktır.

Sayın Kıratlıoğlu, o zamanki Başbakanına yazdığı bir raporunda, "...meralar ıslah edilmezse 2010 yılda 14 milyar dolarlık et ithal edeceğimizi, ama aksine bir mera kanunu çıkarsa ve şu şu tedbirler alınırsa (ki bunun içinde meranın ıslahı için gereken tedbirler ve bizim doğrudan görevimiz olmayan hayvancılığın geliştirilmesi de vardır,) 20 milyar dolarlık bir üretim sağlanır. Biliyorsunuz 5-6 milyar dolar turizmden gelir sağlıyoruz diye nasıl seviniyoruz. Eğer kayıp olan 14 milyar doları da koyarsak ülke birkaç yıl içinde 34 milyar dolarlık bir girdi kazanacaktır, bu hem işsizlik bakımından, hem Türkiye'nin ekonomisi bakımından çok önemlidir. Bütün bunlar takdir buyuracağınız gibi çok önemli gelişmelerdir. Sayın Kıratlıoğlu'nu o raporu için takdir ediyoruz. İnşallah bu mera kanunu kısa zamanda yasalaşır ve uygulamaya konur. Sadece kanun çıkarmak yeterli değil, yeterli kaynak ayırmalı ve uygulayıcı bir teşkilatı ihtiva etmelidir. Yanılmıyorsam bu teşkilat yönünde bir zafiyet var, inşallah bunu komisyon çalışmaları sırasında telafi etme şansına sahip oluruz. Efendim, biz (TEMA) sizin anonsunuzu yapan bir mekanizmayız, lütfen öyle kabul edin. Sorunları bize ulaştırın, biz de söyleyelim, kamuoyunu bilgilendirelim ki, daha etken olalım, parlamentoda kararları daha süratli ve daha sıhhatli aldırılmasına katkı sağlayalım. Çünkü, demokratik parlamenter sisteme tabii biz de saygılıyız. Teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

4. TEBLİĞ

Konu: YEMLİK TAHILLARIN ÜRETİM VE KULLANIM OLANAKLARI

PROF. DR. MURAT ZİNCİRLİOĞLU (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi)

ARAŞ. GÖR. DİLEK GÖKÇEYREK (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi)

1- GİRİŞ

Türkiye'nin coğrafi, jeolojik ve iklim durumu çok az ülkeye nasip olabilecek değişik özelliklere sahiptir. Bu nedenle de ülkemizde bitkisel ve hayvansal olarak çok çeşitli ürünlerin elde edilmesine uygun bir ortam vardır. Bununla birlikte insanlarımızın beslenmesi gelişmiş ülkelerdekine aksine, hayvansal ürünlerden daha çok bitkisel ürünlere dayanmaktadır. Halbuki bilgili, planlı ve programlı hareket edilirse, gerek besleme değeri ve gerekse ekonomik değeri çok daha yüksek bulunan hayvansal ürünlerin üretimlerinin arttırılması mümkündür.

Birim başına hayvansal ürün üretiminin artması, başlıca iki koşula bağlıdır; birincisi hayvanların genetik olarak yüksek kapasitede bulunmaları, ikincisi ve daha önemlisi de verimlerine uygun bir şekilde hazırlanmış dengeli yem rasyonları ile beslenmeleridir. Yüksek verimli hayvanların bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek dengeli bir rasyonu, sadece işletme bünyesinde bulunan tek bir çeşit yemle veya besleme değeri düşük kaba yemle hazırlamanın mümkünü yoktur. Özellikle kesif yem olarak adlandırdığımız ve hayvanın verim payını karşılaması için verdiğimiz bir grup yeme ihtiyacımız vardır.

Kesif yem oluşturulurken de ortalama %40-60'lık bir paya sahip olan tahıllar kullanılmaktadır. Tahıllar

karma yeme enerji kaynağı olarak katılırlar ve insan beslemesinde olduğu kadar hayvan beslemesinde de oldukça önemli bir paya sahiptirler.

Türkiye’de işlenen alanların % 74.1’ini kaplayan tahıllar, iklim istekleri bakımından “Serin İklim Tahılları” ve “Sıcak İklim Tahılları” olarak iki gruba ayrılmaktadır. Buğday, arpa, yulaf, çavdar serin iklim tahılı; çeltik, mısır, darılar ve kuşyemi ise sıcak iklim tahılı grubuna girmektedir. (Gençtan ve Ark., 1995).

Buğday, arpa, yulaf ve çavdarı kapsayan serin iklim tahılları, Türkiye tarla bitkileri içinde ekiliş ve üretim olarak en önemli yeri almaktadır. 1992 yılı verilerine göre bu tahıllar, nadas alanlarıyla birlikte 23 milyon hektar olan Türkiye toplam işlenen alanlarının yaklaşık %56’sını, ekim alanlarının ise yaklaşık % 72’sini kaplamıştır. (Kün ve Ark. 1995). Serin iklim tahılları tarım işletmelerimizin büyük çoğunluğunda yetiştirilmektedir. İnsanımızın beslenmesi, hayvan varlığımız için gerekli yemin sağlanması ve çiftçilerimiz çoğunlukla geçimi büyük ölçüde tahıllara bağlıdır.

Çizelge 1. Yıllara göre tahıl ekili alanlar (1000 ha) ve son on yıllık değişim miktarı (%), (Anonim, 1996)

YIL	TOPLAM	BUĞDAY	ARPA	ÇAVDAR	YULAF	KAPLICA	MISIR	DARI	PİRİNÇ	KUŞYEMİ	DİĞER
1985	13845	9350	3350	240	167	24.5	567	8.0	62.0	0.125	76
1986	13780	9350	3343	221	158	23.5	560	8.0	55.0	0.100	61
1987	13846	9415	3314	241	178	23.7	570	10.0	53.0	0.105	40
1988	13817	9435	3445	180	149	18.3	500	5.5	51.0	0.125	33
1989	13741	9351	3440	182	140	17.0	510	45	66.0	0.395	30
1990	13711	9450	3350	158	137	17.0	515	45	53.0	0.115	26
1991	13972	9630	3450	156	132	14.7	518	37	40.4	0.100	27
1992	13934	9600	3440	154	133	14.7	525	35	43.0	0.095	21
1993	14198	9800	3485	148	135	12.9	550	33	44.9	0.305	19
1994	14145	9800	3500	146	140	12.1	485	30	40.5	0.200	18
% Değişim	2.16	4.81	4.47	-39	-16.2	-50.6	-14.46	-62.5	-34.6	60	-76.3

Çizelge 2. Yıllara göre tahılların üretim miktarları (1000 ton) ve üretimde meydana gelen değişimler (%), (Anonim, 1996)

YIL	TOPLAM	BUĞDAY	ARPA	ÇAVDAR	YULAF	KAPLICA	MISIR	DARI	PİRİNÇ	KUŞYEMİ	DİĞER
1985	24112	17000	6500	360	314	32.0	1900	15.0	162	0.152	102
1986	24355	19000	7000	350	300	32.0	2300	15.0	165	0.150	86
1987	24212	18900	6900	380	325	32.0	2400	15.0	165	0.150	55
1988	30789	20500	7500	280	276	23.0	2000	9.0	157	0.194	43
1989	23367	16200	4500	191	316	21.0	2000	6.0	198	0.600	34
1990	30110	20000	7300	240	270	22.0	2100	6.2	138	0.169	33
1991	31068	20400	7800	256	255	18.5	2180	5.0	120	0.155	33
1992	29071	19300	6900	230	240	18.0	2225	4.1	129	0.150	25
1993	31659	21000	7500	235	245	16.0	2500	3.9	135	0.500	24
1994	26935	17500	7000	195	230	14.0	1850	3.6	120	0.30	21
1995	28084	18000	7500	240	250	15.0	1900	6.0	150	0.560	22
% Değişim	14.1	5.8	15.4	-22.2	-20.4	-53.1	0	-60	-7.4	268.4	-78.4

Çizelge 3. Yıllara göre tahılların ekili olduğu alanlardan elde edilen verim (kg/ha), (Anonim, 1996)

YIL	BUĞDAY	ARPA	ÇAVDAR	YULAF	KAPLICA	MISIR	DARI	PİRİNÇ	KUŞYEMİ	DİĞER
1985	1818	1940	1500	1880	1306	3351	1875	2613	1216	1342
1986	2032	2094	1580	1899	1362	4107	1875	3000	1500	1410
1987	2007	2082	1572	1826	1350	4211	1500	3113	1429	1375
1988	2173	2177	1556	1852	1257	4000	1636	3088	1552	1303
1989	1732	1308	1049	1543	1235	3922	1333	3000	1519	1133
1990	2116	2179	1519	1971	1294	4078	1378	2604	1470	1269
1991	2118	2260	1641	1932	1259	4208	1374	2974	1550	1222
1992	2010	2006	1494	1805	1224	4238	1171	3000	1579	1211
1993	2143	2152	1588	1815	1240	4545	1215	3010	1639	1264
1994	1786	2000	1336	1643	1157	3814	1200	2963	1500	1211

2- TÜRKİYE’DE YEMLİK TAHIL ÜRETİMİ

Türkiye’de tahıl ekilen alanların miktarı, üretilen tahılların miktarları ve dönüme alınan verimler sırasıyla

Çizelge 1, Çizelge 2 ve Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 1, 2 ve 3 incelendiğinde görülen özetle şudur:

-Tahıl ekilen toplan alan aşağı yukarı sabit kalmakta, ancak değişim tahıllar arasında kayma şeklinde olmaktadır. Buğday ve arpa ekilen alanlar artarken diğer tahılların ekim alanı azalmaktadır.

-Toplam tahıl üretiminde % 14.1'lik azımsanmayacak bir artış olmakla beraber, bu artış yine arpa ve buğdaydan ileri gelmektedir. Arpa üretimindeki artış buğdaydan daha fazladır. Bu arada kuş yemi üretimi de 2.5-3 katı kadar artmıştır ancak toplam üretimdeki payı önemli değildir. Ayrıca çok önemli bir yemlik tahıl olan mısır üretiminde ise ekili alanda bir azalma olmasına rağmen miktarda eksilme yoktur. Bu da birim alandan alınan ürün miktarının artmasından ileri gelmektedir. Henüz üretim miktarı kesin olarak tespit edilmemiş olmakla birlikte 1996 yılı mısır üretimi önceki yıllara nazaran daha fazladır.

-Birim alandan elde edilen ürün miktarında ise fazla bir değişme olmamakta son on yıl itibariyle özellikle arpa ve buğday da hemen hemen aynı kalmaktadır.

-Ülke tahıl üretiminde arpa ve buğdaya doğru hızla kaymaktadır. Mısır ise kendisini koruyabilme mücadelesi vermektedir. Ancak, hangi tahıl söz konusu olursa olsun birim alandan elde edilen ürün miktarı çok düşüktür. İleri ülkelerin yarısı hatta üçte biri düzeyindedir.

3- ALTERNATİF YEMLİK TAHILLAR

Tahıl üretimimizin gittikçe arpa ve buğdaya doğru kayması karma yem üretiminde alternatif sıkıntısı yaratmaktadır. bu durumda arpa ve buğdayın karma yemlerde daha verimli bir şekilde kullanılmasının gereğini yerine getirmek ve bu amaçla bilimdeki gelişmelerden yararlanmak şarttır. Ancak dünyada kendini kabul ettirmiş alternatif yemlik tahılların da ülkemize kazandırılması yararlı olacaktır. Alternatif tahıllar olarak tanensiz sorghum (milo) triticale ve yüksek enerjili mısır düşünülmelidir.

Tanensiz sorghum (milo) ülkemizde bilinen ve başarıyla kullanılmış bir yemlik tahıldır. Arpa, buğday tarımının yapıldığı yerlerde üretiminin yapılabilmesi kendisini ülkemiz için çok cazip kılmaktadır. Sorghum ile mısırı besleme değerleri bakımından karşılaştırsak, sorghumun proteince daha zengin olduğunu görürüz. Sorghumda ortalama ham protein miktarı % 9-10 kadardır. Ancak %15 ham protein içeren sorghumlar da vardır. Sorghum yer alacağı yemlerde bazı amino asit ayarlamaları yapılmalıdır. Ham proteindeki % 1 artış için lisinde % 0.013 artış olur. Protein değişmesine karşı triptofan düzeyi duyarlı olmamakla birlikte lisin, metionin, arjinin ve treonin gibi diğer kritik aminoasitlerin miktarları protein miktarındaki değişmeye uydurulmalıdır. Sorghum, mısırın % 97-100'ü kadar enerjiye sahiptir. Vitamin ve mineraller bakımından ise sorghum ve mısırın kompozisyonları benzerdir. Sadece vitamin A ve renk maddeleri bakımından sorghum mısırdan daha fakirdir (Arnold, 1989).

Pelet yem üreten yem fabrikaları sorghumun öğütülmüş formda ve karma yemin diğer bileşenleri ile uygun bir kaynaşma özelliğine sahip olmasını arzu ederler. İşte sorghum peletlemede diğer tahıllara oranla bu üstünlüğe sahiptir ve bu sayede de daha ekonomiktir. Yine diğer tahıllarla karşılaştırıldığında sorghum besi sığırlarında asidozisi en alt düzeye indiren bir etkiye sahiptir. Sorghum çabuk sindirilebilen danelerle beraber yedirildiğinde nişastanın sindirilmesi yavaşlayarak böyle danelerin dezavantajını ortadan kaldırır (buğday ve diğer danelerin dezavantajlarını). Bunların yanısıra mısır üretimindeki en büyük handikaplardan biri yağışlı ve ılıman iklim istemesi ve böyle bölgelerde de Türkiye'nin endüstri bitkileri üretiminin ağırlıklı olmasıdır. Sorghum bu dezavantajı ortadan kaldırmada yardımcı olacak bir tahıldır.

Sorghumun ortalama enerji (kalori), yağ ve mineral kapsamları Çizelge 4'de mukayese yapabilmek amacıyla verilmiştir.

Çizelge 4. Sorghum, Arpa ve Mısırın ortalama enerji, yağ ve mineral kapsamları (Arnold, 1989).

BESİN MADDESİ	ORTALAMA BİLEŞİM		
	MISIR	SORGHUM	ARPA
Metabolik Enerji, (kcal/kg)	3366	3300	2596
Gerçek Metabolik Enerji, (kcal/kg)	3542	3432	3036
Ham yağ (eter ekstrakt), (%)	3.8	2.7	1.8
Kalsiyum, (%)	0.01	0.02	0.06
Fosfor, (%)	0.25	0.27	0.36
Potasyum, (%)	0.33	0.35	0.41
Magnezyum, (%)	0.11	0.13	0.13
Demir, (ppm)	20	40	70
Çinko, (ppm)	10	10	15
Manganez, (ppm)	4	10	16
Bakır, (ppm)	3	19	10

Triticale ise özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde kullanılan buğday-çavdar melezi bir yemlik tahıldır. Besin

değerleri bakımından mısır-sorghum ikilisini izler. Yetiştirme koşulları da mısıra nazaran daha uygun olan bu tahılın ülkemize kazandırılması hususu araştırılmalıdır.

Triticale'nin yumurtacılar da dört farklı varyetelerinin organik madde sindirilebilirliği, ham protein sindirilebilirliği ve metabolik enerji ölçümleri yapılan bu çalışmada, organik madde sindirilebilirliğinin % 83-86, metabolik enerji değerlerinin 14.1-14.8 Mj/kg (3370-3540 kcal/kg) arasında değiştiğini bildirmiştir. Ham protein sindirilebilirliği de % 69-80 arasında değişmiştir (Rungren, 1988).

Triticale, lizin aminoasit içeriği bakımından sınırlı olması sebebiyle triticale kapsayan rasyona lizin ve metionin amino asiti ilaveleri, civcivlerde performansı arttırmıştır. Avila ve Cuca (1971) tarafından yapılan çalışmada, metiyonin tek başına performansa etkili olmamıştır. Triticale'nin metabolik enerjisinin 2975 kcal/kg olduğu, aynı çalışmada yer almıştır. Bu değer arpaya göre yüksek, buğday ve mısıra göre düşüktür. Triticale-soyalı rasyon, buğday-soyalı rasyon kadar performansı geliştirebilmektedir.

Sonuç olarak çavdar ve buğday hibriti triticale, kanatlı performansını değiştirmeden özellikle broyler rasyonlarında tek tahıl kaynağı olarak kullanılabilir. Triticale buğdaya göre daha fazla oranda lizin kapsar.

Yüksek enerjili mısır ise, yağca daha zengin mısırı ifade etmektedir. Özellikle İsrail'de üretim çalışmaları sürdürülen bu mısırın üretim amacı, rasyonlara yağ katma zorunluluğunu ortadan kaldırarak yem maliyetini olumlu yönde etkilemeyi hedeflemektedir. Yüksek enerjili mısır üretimi ve kullanımındaki gelişmeler de çok yakından takip edilmelidir.

Özellikle Çizelge 5. incelendiğinde bu belirgin fark görülmektedir.

Çizelge 5. Yem formülasyonunda kullanılan standart ve yüksek yağlı mısır varyetelerinin besin değerleri (Hess, 1996)

BESİN MADDESİ		STANDART MISIR	YÜKSEK YAĞLI MISIR	% DEĞİŞİM
Ham Protein	(%)	8.0	8.4	5.0
Yağ	(%)	3.5	6.2	77.0
ME (Kcal/kg)		3432	3559	3.7
Kalsiyum	(%)	0.002	0.02	0.0
Toplam Fosfor	(%)	0.25	0.28	12.0
Arjinin	(%)	0.396	0.436	10.1
Lizin	(%)	0.235	0.275	17.0
Metionin	(%)	0.169	0.189	11.8
Theonin	(%)	0.339	0.368	8.6
Triptofan	(%)	0.075	0.080	6.7
İzolasin	(%)	0.301	0.321	6.6
Lösin	(%)	1.018	1.078	5.9
Valin	(%)	0.349	0.369	5.7

4- YEMLİK TAHILLARIN HAYVAN BESLEMEDE KULLANILMASI

Yemlik tahılların hayvan beslemede kullanılması denilince ilk akla gelen "karma yemlerde" kullanılmalarıdır. Ülkemizde 1995 yılı sonu itibariyle üretilen karma yemlerin miktarına bağlı olarak karma yem sanayiinde kullanılan tahıl miktarları Çizelge 6.da verilmiştir. Çizelge 6. incelendiğinde, 1995 yılı sonu itibariyle resmi karma yem üretim rakamlarına göre, karma yem sanayiinde buğday kullanımı 825.548 ton, arpa kullanımı 772.119 ton ve mısır kullanımı da 991.803 tondur. Buna belgesiz satışlar ve kendi yemini kendi üretenler de ilave edildiğinde bu rakamların % 25-50 kadar daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bu rakamlara kendi yemini üretenler ve siğirilerine doğrudan tahıl verenler dahil değildir.

Çizelge 6. Son 3 yıl itibariyle karma yem sanayiinde kullanılan yaklaşık tahıl miktarı, (ton) (Zincirlioğlu, 1996)

	1993			1994			1995		
	Mısır	Buğday	Arpa	Mısır	Buğday	Arpa	Mısır	Buğday	Arpa
SÜT YEMİ	139610	279221	229221	114885	229771	229771	131367	394101	394101
BESİ YEMİ	144765	217147	289530	119391	179087	238782	143518	215277	287095
BROİLER YEMİ	329535	65907	-	350100	70020	-	398476	79695	-
YUMURTA YEMİ	<u>379615</u>	<u>162692</u>	<u>108461</u>	<u>348848</u>	<u>149506</u>	<u>99670</u>	<u>318442</u>	<u>136475</u>	<u>90983</u>
TOPLAM	993495	724967	677212	933224	628384	568223	991803	825548	772119

Tahıllar karma yemlerde kullanılabileceği gibi özellikle ruminant beslemede karma yemlerin dışında da kul-

lanılabilirler. Tahıllar rasyonlarda hayvan türüne ve verim yönüne göre aşağıdaki gibi değerlendirilebilir.

4.1- Süt Hayvanlarının Beslenmesinde Tahılların Kullanılması

Ülkemizde süt hayvanlarının beslenmesinde tahıllar genel olarak süt karma yemlerinin içerisinde yer verilerek kullanılmaktadırlar. Bazı bölgelerimizde ise arpa, buğday bazen de yulaf yarması süt ineklerine üretici tarafından ayrıca yedirilmektedir. Tahılların özellikle baklagil ağırlıklı kaba yemlerle beslenen süt ineklerinde tamamlayıcı yem olarak kullanılması süt karma yeminden tasarrufu sağlayacağı için işletme içerisinde tahıl üretimi yapanların tahıllarının bir kısmını bu şekilde değerlendirmelerinde bir sakınca yoktur. Ancak, asıl üzerinde durulması gereken süt karma yemlerinde daha çok tahıl kullanılmasını sağlayarak yem/ürün dönüşümü bazında daha ekonomik süt karma yemlerinin hazırlanmasıdır.

4.2- Besi Sığırlarının Beslenmesinde Tahılların Kullanılması

Ülkemizde besi sığırcılığında hayvanın kuru madde tüketiminin yaklaşık yarısı kaba yem + kepekten diğer yarısı da besi karma yeminden sağlanmaktadır. Böylece besilerde hayvanların performanslarıyla karşılaştırıldığında mütevazı sayılabilecek ortalama 1000 g'lık günlük canlı ağırlık artışları sağlanabilmektedir.

Bugün için en ekonomik yol belki de budur. Daha yüksek günlük canlı ağırlık artışlarına ulaşılması için enerjiye daha yoğun yemlerin kullanılmasına ihtiyaç vardır. Ancak tahıl fiyatlarının yüksek olması bu yolu ekonomik kılmaktadır. Ülkemizde kaba yem üretimi kalite ve miktar bakımından yetersiz olduğu için aslında bu şekilde yapılan beside de fazla ekonomik olunamamaktadır. Beside ekonomikliğin iki yolu vardır.

- Ya kaliteli kaba yemler ucuza temin edilir ve buna yine kaliteli yem ilavesi yapılır. Ancak bu yolla günlük canlı ağırlık artışı maksimum olmamakla beraber yem masrafı daha azdır.

- Ya da hayvanın fizyolojik ihtiyacını karşılayacak kadar (günde 1-2 kg) kaba yem yedirilir ve bunun üzerine hayvana yiyebileceği kadar kesif yem verilir. Bu yolla maksimum günlük canlı ağırlık artışına ulaşmak mümkündür. Ancak bu yolun ekonomik olabilmesi için tahılın ucuza mal edilmesi zorunludur.

Kesif yemde tercih kaliteli ve özellikle yüksek enerjili karma yemlerdir. Ancak, tahılların kırılarak doğrudan yedirilmesi de mümkündür. Böyle yapıldığında mineraller ve vitaminler bakımından takviye şarttır. Beside fiyat uygun olduğu için tercih edilecek tahıl "arpa" olmalıdır.

4.3- Broyler Rasyonlarında Tahılların Kullanılması

Bilindiği üzere broyler rasyonlarının yaklaşık % 60'ı tahıldır ve bunun da büyük çoğunluğunu mısır oluşturur. Mısır yağışlı ve ılıman iklim istediği için ülkemizde ekildiği bölgelerde endüstri bitkileriyle rekabet etmek mecburiyetindedir. Ayrıca, mısır bol üretildiği yıllarda bile genelde ithal mısırla aynı fiyatta satılmıştır. Ancak ülkemiz bir buğday ve arpa ülkesidir. Bugün yeterli miktarda mısır üreten Batı Avrupa ülkeleri bile broyler rasyonlarını buğday ağırlıklı düzenlemektedirler. Aynı şey Uzak Doğu için de geçerlidir. Ülkemiz bu avantajını değerlendirmelidir. Özellikle buğdayın sindirimini arttıran enzimlerin de üretilmesiyle buğday avantaj sağlamıştır. Ülkemiz bu avantajı kullanmalıdır. Ancak bu buğday fiyatlarının uygun olmasıyla devreye girebilecektir. Buğday fiyatlarının uygun olması da en başta birim alandan elde edilen verimliliğe bağlıdır.

4.4- Yumurta Yemlerinde Tahılların Kullanılması

Yumurta yemleri arpa ve buğday kullanımına broylere nazaran daha müsaittir. Çünkü yumurta tavukları ergin hayvanlardır ve belli miktara kadar arpa ve buğdayı verim düşüklüğüne yol açmadan sindirebilecek kapasitededirler. Ancak, enzim takviyesiyle daha yüksek miktarda buğdaya ve arpaya rasyonlarında yer vermek mümkündür.

5- SONUÇ

Sonuç olarak hayvan beslemede daha çok ve daha rantabl tahıl kullanabilmek için birim alandan fazla verim olarak tahılları dünya fiyatlarıyla kullanabilmeliyiz. Mısır tahılların en başta gelenidir, ancak herşey demek de değildir. Ekonomik olduğu takdirde kullanılmalıdır. Ayrıca, fazla miktarda ürettiğimiz buğday ve arpa kullanımını bilimdeki gelişmeleri de değerlendirerek yaygınlaştırmalı, ülkemizin bu avantajını değerlendirmeliyiz. Ayrıca, imkanlar elverdiği ve ülkemiz için ekonomik olduğu takdirde tanensiz sorghum (milo), tricale ve yüksek enerjili mısır üzerinde de durulmalıdır.

6- YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1-Anonim, 1996. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müd. İstatistik Kayıtları
- 2-Arnold, L.R., 1989. Sorghumun Hayvan Beslemede Kullanılma Olanakları. U.S. Feed Grains Council Yayınları. Southwest Nutrition Service. Inc.
- 3-Avila, C.E, Cuca, G., 1971. Efecto dela Suplementacion de L-lisina dl metionina en dietas con triticales para pol los de engords en iniciacion, Tecn. Pec. en Mexico. No.18
- 4-Gençtan, T., Emeklier, Y., Cölkesen, M., Başer, I., 1995. Sıcak İklim Tahılları Tüketim Projeksiyonları ve Üretim Hedefleri. Türkiye. Ziraat Mühendisliği IV. Teknik Kongre Kitabı. 9-13 Ocak 1995 Ankara. Türkiye
- 5-Hess, J.B., 1996. Advantage of High-Oil Corn Varieties in Poultry Feed Formulations. TUYEM III. (Türkiye Uluslararası Yem Kongresi Kitabı). Nisan 1996. Ankara-Türkiye
- 6-Rungren, M., 1988. Evaluation of Triticales Given to Pigs, Poultry and Rats. Anim. Feed. Sci. and Techn. 19:359.
- 7-Zincirlioğlu, M., 1996. Sözlü Görüşme.

BEŞİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: ŞÜKRÜ KALELİ (Nurol Holding A.Ş. Genel Müdürü)

Konu: HAYVANCILIĞA DAYALI SANAYİ

Değerli Konuklar, sayın sektör yöneticiler, sayın üreticiler; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Üreticilere de söz verilecektir efendim. İlk önce elimizdeki programı uygulamak durumundayız. Önce hayvancılık sektörünün islahı, sağlıklı hayvan ve AB birliği sürecindeki Türk hayvancılığındaki gelişmeler neler olacaktır, bunların konuşulması ve son olarak da hayvancılıkta ana girdi temininin tüm boyutları irdelenmiştir. Şimdi ise asıl düğüm noktasına yani hayvancılığa dayalı sanayi sektörünün tebliğlerine gelmiş bulunuyoruz. Doğrudan doğruya tebliğlere geçiyorum. Birinci tebliğ “**Kırmızı Et Sanayii**” konusudur. Tebliğini sunmak üzere Van-Et Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Kaya Tokmakçıoğlu’nu kürsüye davet ediyorum.

1. TEBLİĞ

Konu: KIRMIZI ET SANAYİ

H.KAYA TOKMAKÇIOĞLU (VAN-ET A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkan, Değerli Konuklar,

Türkiye’de Et Sanayiinin genel durumunu ifade etmeye çalıştıktan sonra, sözkonusu sanayimizin bölgeler itibari ile de içinde buldukları problemlere ve karşılaştıkları haksız rekabete değineceğim.

Türkiye’de et sanayiinin çalışma standartlarını ve işleyişini gösteren kanunlar ve yönetmelikler bulunmaktadır. Bir dönem için 2678 Sayılı Kanun ile bu çalışmalar düzenlenmiş, ancak, 19 Ağustos 1996 tarihinden itibaren 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde, Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik’le sözkonusu sanayimiz denetlenmeye çalışılmaktadır. Bugün itibari ile çalışma izni verilen (geçici olanlar dahil) 72 adet kuruluş bulunmaktadır. Üzülerek ifade etmem gerekiyor ki, bu 72 adet kuruluşun hepsinin, bu yönetmelikler çerçevesinde çalışabilmesi mümkün değildir. Hele kamuya ait kuruluşların çalışmalarının bu yönetmelikli hiçbir ilgisi yoktur.

Et sanayii, halkın sağlığı açısından ciddi denetime tabi tutulması gereken bir sanayidir. Ancak, sözkonusu 72 kuruluşta hem kanunlar çerçevesinde, hem de hijyen açısından yeterli çalışmanın olduğu inancında değilim. Elbette bir yanda tüm hijyen koşullarına uyan ve sözkonusu kanun çerçevesinde çalışan tesisler, diğer yanda belgeli ve belgesiz çalışan ve hiçbir hijyen standardına önem vermeyen tesisler arasında ciddi bir haksız rekabet yaşanmaktadır. Elbette burada kayıt dışı ekonomiden de bahsetmek gerekmektedir. Bizim sanayimizin çok önemli bir bölümünü kayıt dışı olarak değerlendirmek mümkündür.

Doğal olarak sanayimizde yaşanan problemlerin ana sebebi öncelikle hammadde sıkıntısıdır. Hayvancılığın gelişmesi için uzun vadeyi kapsayacak politikaların değiştirilmemek üzere bir devlet politikası olarak yürürlüğe konulması gerekmektedir.

Türkiye genelinde hayvancılıkla ilgili sorunları, son derece kısa olarak aşağıdaki şekilde ayırmak mümkündür:

1- Ülkemizde, hayvancılıkla ilgili tüm kesimlerin mutabakatı ile oluşmuş bir hayvancılık ve et politikası bulunmamaktadır.

2- Hayvancılığımızın örgütsüzlüğü sorunun en büyük nedenlerinden biri olmaktadır.

3- Tarım Teşkilatı yetersiz kalmaktadır.

4- Sorunun büyüklüğünü gösterecek ve çözüm için bizi yönlendirecek doğru bilgi kaynağı bulunmamaktadır.

Konuşmamda bu problemlere ek olarak, kendi bölgemdeki (Doğu ve Güneydoğu Anadolu) bölgeye has sorunlara ve bu sorunlarla ilgili çözüm yollarına değineceğim.

Malumlarınız olduğu üzere, Doğu ve G.Doğu Anadolu Bölgemizin en büyük geçim kaynağının hayvancılık olduğu ve hala da bu bölgelerin, Türkiye’nin hayvancılık deposu olduğu ifade edilmektedir. Ancak üzülerek ifade etmek istiyorum ki, bugünlerde güvenlik veya ekonomik sebeplerden dolayı Doğu veya Güneydoğu Anadolu’daki hayvancılık potansiyeli son derece azalmış, Orta Anadolu hatta Batı Anadolu Bölgelerinde daha rantabl hayvancılık yapılması nedeniyle bu potansiyel, bu bölgelere kaymaktadır, bilinçli besiciler göç etmektedir. Günümüzde hayvancılık, et sanayilerinin gelişmesi nedeni ile sadece hayvan varlığı ile ölçülmemekte, hayvan ırkı ve randımanı da son derece önem taşımaktadır. Bölgede özellikle küçükbaş hayvan besiciliği çayır ve mera besiciliği olarak yapılmaktadır. Son yıllarda yaşanan güvenlik sıkıntıları nedeni ile mera besiciliği tamamen ortadan kalkmıştır. Aynı zamanda, iç piyasada fiyatların komşu ülkelere nazaran daha avantajlı olması sebebi ile kaçakçılık ters oranda işlemeye başlamış ve ülkemize küçük ve büyükbaş canlı hayvan girişi başlamıştır. Ağırlıklı olarak ilimizde olan bu trafik çok enteresandır ki büyük bir bölümü Antep’e gitmekte, oradan da Arap Ülkelerine

ihraç edilmektedir. Bölgedeki koyun üreticisinin ana gelirinin canlı ihraç olduğu gözönüne alındığında, bu iki ana sebep küçükbaş hayvancılığına ciddi darbe vurmuştur. Üzülerek ifade etmek istiyorum ki; bölgedeki güvenlikle ilgili son durum nedeni ile, ciddi istatistikî bilgilerin alınması mümkün değildir. Bölgede yaşanan göç olayları, yaylaların boşalması, büyükbaş hayvancılığına da büyük darbe vurmuştur. Tarım Bakanlığı, ilah çalışmalarında, imkansızlıklar nedeni ile başarılı olmamaktadır.

Çok değil, bundan 10-15 yıl öncesine kadar Türkiye, özellikle bölgemiz, komşu ülkelere yapılan canlı hayvan ve et ihracatında birinci sırada yer almaktaydı. Şunu kabul etmek durumundayız ki; bölgede ister legal olsun, ister kaçakçılık yoluyla olsun, hayvancılık bölge insanımızın ciddi bir geçim kaynağı idi. Ancak biraz evvel ifade ettiğim gibi, bugün komşu ülkelerden yurdumuza kaçak hayvan ticareti önemli boyutlara ulaşmaktadır.

Bugün Gaziantep piyasasında bağlantıları yapılarak, Mersin Limanımızdan Orta Doğu Ülkelerine canlı ihracatı yapılan küçükbaş hayvanların %80'e yakını, komşu ülkelerden kaçak yolla gelen hayvanlardır. Bu komşu ülkelerden 1991-1995 yılları arasında ülkemize önemli miktarlarda büyükbaş hayvan girişi olmuştur. Ancak 1995 yılından sonra Türkiye'deki fiyatların cazip olmaması nedeni ile büyükbaş hayvan kaçağı durmuştur. Bugünlerde iç piyasadaki fiyatların artması nedeni ile büyükbaş hayvan girişinde de kıpırdanmalar olacağı inancındayım. Hayvan akışının tersine dönmesi hayvancılık politikalarının ve bölgemizde yaşanan sorunun öneminin bir göstergesidir. Kaçak hayvan girişinin yöredeki besicilere vurduğu darbeye ek olarak daha büyüğünü, taşıdıkları hastalıkların çabucak yayılmasından dolayı ülkemiz hayvancılığına da vurmaktadır. 1991 Yılından bu yana bölgede şap hastalığının önüne bir türlü geçilememektedir. Zaman zaman görülen veba hastalığının sonuçları hepimizce malumdur. 1991 Yılı'nın II. yarısında yaşanan sığır vebası hastalığının hayvancılığımızda yarattığı tahribat, büyük ekonomik kayıplara neden olmuştur.

Bölgedeki hayvancılığın gelişmesine engel olan önemli bir unsur da bölgedeki canlı hayvan alımı yapan kurumların tek tek yok oluşudur. Son yıllarda, özelleştirme politikaları çerçevesinde satışı yapılan bölgedeki kombinalar, maalesef ki çalışmamaktadır. Bu da bölgedeki üreticide, sağlıklı bir pazar endişesi doğurmaktadır. Zaten, yaptığı üretimden dolayı kar etmeyen besici, bu pazar endişesi nedeni ile de besicilikten çekilmektedir.

Değerli konuklar, Özelleştirmeye hiç bir zaman için karşı olmadık. Ancak, bölgelerimiz itibariyle Kamu Kuruluşlarının görevleri de ayrıdır. Bugün, yeteri kadar çalışan özel sektör kesimhanesi bulunan bir bölgede elbet-teki kamu kesimhanelerinin özelleştirilmesi gerekmektedir. Ancak, kendi bölgemizde insanlarımızın bilgi ve becerileri, coğrafi yapımız nedeni ile geçimin sadece hayvancılıktan elde edileceği, kalıcı ve gerçek istihdamın ancak ve ancak hayvancılık yoluyla sağlanabileceği göz önüne alındığında bu kamu kesimhanelerinin aslı görevlerini yapmadan, yani hayvancılığı geliştirmeden, rayına koymadan, üretim sistemlerini oturtmadan, ortadan kaldırıldığını üzülerek görmekteyim. Önümüzdeki yakın dönemlerde hem güvenlik hem ekonomi açısından, bu kuruluşların görevlerini yapmadan elden çıkarılmasının ve şu anda çalıştırılmamasının acılarını daha çok çekeceğiz. Bu kuruluşların çok sağlıklı çalıştırılmaması ayrı bir sorundur. Ancak, dünyanın her yerinde hayvancılığın ve et sanayinin geliştirilmesi için devletin bu sektörü koruma altına alması gerekmektedir. Elbette ki yöredeki et sanayi ile ilgili önemli bir problem de; bu kuruluşları çalıştıracak belli birikime sahip yöneticilerin de azlığıdır. Yöre itibari ile pazara uzaklığı, hammaddenin pahalıya tedariki, pazara kadar olan soğuk zincirin maliyeti nedeni ile doğudaki et sanayiinin rantabl çalışması da şu aşamada mümkün gözükmemektedir. Doğu ve G. Doğu Anadolu'da çalışan tek özel sektör tesisi olan şirketimizin kuruluşundaki aslı amaç, bölgede hayvancılığın organize edilerek, bölge ekonomisine katkı sağlanması ve yörede kalıcı istihdamın gerçekleştirilmesidir. Batıdaki herhangi bir tesisle, her anlamda eşdeğer tutulan ve devletin bölge ile ilgili verdiği hiçbir sübvansiyondan yararlanmayan tesisimiz, EBK Kombinalarının özelleştirilmesi nedeni ile, yöredeki besicilerin tek umudu haline gelmiş ve ağır bir yük altında kalmıştır.

Malumlarınız olduğu üzere, özellikle bölgemizde, bir kısım tüccarın alım yaptıktan sonra ortadan kaybolması, besicilere büyük darbe vurmaktadır. Bir örnek olarak, bölgedeki bir kuruluş, besicilere 400 Milyar TL borçlandıktan sonra ortadan kaybolmuştur. Ciddi kuruluşların olmaması, yöredeki besicileri bu tür tüccarlara yönlendirmektedir. Özelleştirilip çalıştırılmayan EBK kombinaları dışında kalan EBK kombinaları istenilen seviyede kesim yapmamaktadırlar; çalışan EBK kombinalarınca yürütülen politikalar, bölgedeki sanayiye darbe vurmakta, yöredeki besiciye de fayda sağlanmamaktadır. Bugünkü anlayış ile çalıştırılması, bir kambur olmaktan öteye gitmez.

Değerli Konuklar, şimdi birşey ifade etmek istiyorum:

Yörede bir tesis, bu tesis her türlü zor şarta ve imkansızlıklara rağmen devletin hiç bir maddi desteği olmadan hayvancılığı geliştirmek, besicilere ekonomik katkı sağlamak, istihdam yaratmak için çalışmalarda bulunacak ve batıdaki eşdeğer tesislerle aynı şartlarda çalışacak, bunlarla rekabet edecek ve kar sağlayacak. Bu sizce mümkün müdür? Bu, haksız rekabetin kendisi değil midir?

Değerli konuklar, bölge ile ilgili bir çok problemi dile getirmek mümkün. Ancak aşağıda ifade edeceğim beş nokta ciddi önem arz etmektedir.

1. Yaylacılık ve meracılığın kaldırılarak, güvenlik nedeni ile köylerin boşalması küçükbaş hayvancılığımız ile büyükbaşta yetiştiriciliğe önemli darbe vurmuştur. Yaylacılık ve meracılığın özendirilmesi ve bu köylere yöne-

lik hayvancılık politikalarının ivedilikle yerleştirilmesi ve canlı hayvan borsasının sağlıklı bir şekilde çalıştırılması gerekmektedir.

2. Komşu ülkelerden kaçak hayvan girişi ciddi ekonomik kayıplara neden olmakta, hayvan hastalıklarını getirmekte, besiciliğe önemli darbeler vurarak kaçakçılığı özendirmektedir. Bu kaçakçılığın önlenmesi için tedbirler alınmalıdır.

3. Bir bölüm Et Balık Kombinalarının satışının yapılması, bunların çalışmaması, diğer kalan EBK Kombinalarının yeterli kesim yapamaması besici de bir güven ve pazar sorununun yaratmıştır. Yöredeki EBK ve özel kesimhanelerin batıdaki eşdeğer kuruluşlarla aynı şartlara getirilmesi açısından sübvansede edilerek oluşan haksız rekabetin önlenmesi, EBK'ca yürütölen hayvancılık politikalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.

4. İrk ıslah çalışmalarının artırılması, damızlık çiftlikleri kurularak yöreye has hayvancılık projelerinin geliştirilmesi ve uygulamaya konulması gerekmektedir.

5. Yörede tüm ticari hayata büyük darbe vuran terör olaylarının sonuçlandırılması gerekmektedir.

Değerli konuklar, konuşmamın başında ifade ettiğim üzere, Türkiye'deki et sanayinin ana sorunu; hammadde teminidir. Bölgemizdeki bu sanayi ile ilgili sektörün durumunu kısaca ifade etmek istiyorum. Ancak, tekrar hatırlatmak isterim ki, bölgede çalışan tek özel kuruluş şirketimizdir. Bölgedeki satılan EBK ile, irili ufaklı kesimhanelerin hiç biri çalışmamakta, EBK kombinalarından sadece Erzurum, Van, Bingöl ve Diyarbakır kombinaları çok düşük kapasite ile çalışmaktadır.

1. Hammadde Sorunu: Bölgedeki sanayi kuruluşları Batıdaki kuruluşlara nazaran daha pahalıya hammadde temin etmektedirler. Bu, sadece doğudaki hayvanın kg bazında pahalılığından kaynaklanmamakta, aynı zamanda bölgedeki hayvanların çoğunluğunun verimi düşük ırklardan olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgedeki ırk ıslah çalışmalarının istenilen düzeyde olmaması, yöredeki kuruluşların bölge için ekonomi ve üreticiyi destekleme görevlerinin olması nedeni ile de hammadde Doğu Anadolu'da pahalıya temin edilmektedir.

2. Üretim Sorunu: Hammadde hariç tüm girdiler, batıdan temin edilmekte ve mamül batıya pazarlanmaktadır. Hammadde de yukarıda belirttiğim üzere pahalıya mal olmaktadır. Sadece nakliye bedeli göz önüne alındığında üretilen mamül, batıya kıyasla yaklaşık %20 daha pahalıya mal olmaktadır.

3. Personel Sorunları: Yöredeki sosyal sıkıntılar nedeni ile, hiçbir zaman yörede istenilen personeli istihdam etmek mümkün olmamıştır veyahutta yüksek meblağlarla getirilen personel bir dönem çalışıp yeterli maddi birikimi sağladıktan sonra ayrılmıştır. Ancak, son yıllarda güvenlik sorunları nedeni ile yörede kalifiye personel çalıştırmak mümkün olmadığı gibi, belirli kalitedeki personel de batıya göç etmektedir.

4. Teknik Problemler: Bölgedeki yan sanayinin gelişmemiş olması nedeni ile ağırlıklı olarak ithal makine-ekipman ile çalışan tesislerimizde, batıdaki bir kuruluşun bir iki gün içinde hallettiği bir problemi, maalesef bizler en erken bir hafta içinde çözümlenebilmekteyiz. Bu da tahminlerden de büyük bir üretim kaybına sebep olmaktadır.

5. Pazarlama Problemi: Güvenlik nedenleri ile bölgemizde hareket kabiliyeti sınırlıdır. Belirli saatlerden sonra hareket sınırlanmaktadır. Bu nedenlerle elimizdeki araçlar rantabl çalıştırılmadığı gibi ek personel giderleri ile karşılaşmaktadır. Bölgedeki pazar sıkıntısı bölgedeki üretimin, bölgede tüketilememesinden kaynaklanmaktadır. Bölgede toplu tüketim pazarları bulunmamaktadır. Karkas et olarak, maliyetli elde ettiğiniz bu malı, ülkenin batısına götürüp satmanız mümkün değildir. Yörede şarküteri tüketimi son derece düşüktür. Tüm yan girdilerini batıdan getirerek ürettiğiniz şarküteriyi batıya tekrar götürerek satmak mecburiyetindedir.

Değerli Konuklar, şimdi kısaca et sektörünün doğudaki özetini sunmak istiyorum. Batıda hammadde daha ucuz, bütün yan girdiler batıdan temin edilecek, bütün teknik problemler batıdan halledilecek, eğer şansımız yaver gitmiş ise, batıdan bilgili ve yetenekli eleman getirilecek, üretim doğudaki tesislerde yapılacak, bu mal, pazarlanmak üzere batıda bir günde katettiğiniz mesafeyi en az 2 günde katederek batıya gönderilerek toplu tüketim merkezlerine pazarlanacak, eşdeğer kuruluşlarla rekabet edilecek ve karlı çalışacak... Böyle bir şeyin olması mümkün değildir.

Bölgedeki tek toplu tüketim yeri askeri birliklerdir. Askeri birlikler, yöre için hayati önem taşımaktadırlar, ancak et alımlarını, hiçbir özellik aramadan yaptıkları ihale tekniği nedeni ile, fiyatlar ağırlıklı olarak ithalata göre veya kamu kesimhanelerince sadece iş alma mantığına göre verilmekte, sonuçta da bu alımın ne yöreye, ne de besiciye faydası olmadığı gibi bizim sanayimize büyük darbe vurmaktadır.

Doğu ve G.Doğu Anadolu'da et sanayinin geliştirilmesi, teşvik edilmesi, haksız rekabetten kurtarılması ve sübvansede edilmesi gerekmektedir. Bu konuya, salt karlılık anlayışı içerisinde yaklaşmak fevkalade yanlıştır. Bu sektörün desteklenmesi ve çalıştırılması sonucunda sadece bu sektörde çalışan personel istihdam edilmeyecek, dolaylı yollardan birçok aileye iş imkanı sağlanacaktır. En önemlisi bölgede bu kuruluşlar aracılığıyla hayvancılığın geliştirilmesi mümkündür. Devlet, hayvancılık politikalarını, sadece EBK aracılığı ile yerleştirmeye çalışmaktan vazgeçilmelidir. Bu kuruluşlara yeterli önem verilmesi, yörede bilgi ve becerileri ile sadece hayvancılık yapabilecek çok büyük bir popölasyonun batıya göçünün önlenerek yerleşik istihdamın sağlanması, bu kişilere iş ve aş verilerek terörün sebeplerinden önemli bir faktörün ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

Konuşmamda zaman zaman bazı sitemler bulunabilir. Bunları yöremizdeki çalışmanın güçlüğüne, sorunlarımızın büyüklüğüne bağlamanızı diliyorum. Hem ülkemiz hem de bölgemiz için biraraya gelip sağlıklı bir poli-

tika oluşturulduğu zaman sorunların kısa vadede büyük bir kısmının ortadan kalkacağına inanıyor ve bu kongrenin Türkiye hayvancılığına hayırlı olmasını diliyorum.

Oturum Başkanı: ŞÜKRÜ KALELİ

Özellikle kırmızı et sorunları sanıyorum ki, Türkiye’de hepimizin mutfağını yakından ilgilendiren bir sorun olarak gözüktüyor. Bilinçsiz yapılan canlı hayvan ihracatı arkasından gelen şap ve veba gibi darbeler ve son darbeyi de BSE vurmak suretiyle hepimizi kırmızı etten caydırma yoluna götürmüştür. Artık bu etkiler yavaş yavaş kalkmaktadır. Doğu Anadolu’da kırmızı etin yaşadığı büyük sorunlar vardır. Hammaddenin kaynağı olması lazım gelen Doğu Anadolu’nun sorunları burada en çarpıcı şekilde ifade edildi. Hakikaten hammaddeyi Batı’dan götürün, orada üretin ve sonra eti getirin Batı’da satın. Uygulamanın hiçbir sektör için rantlı olması mümkün değil Teşekkür ederim.

2. TEBLİĞ

Konu: KANATLI ETİ ÜRETİMİ VE SANAYİ

A. TANKUT BAYTAROĞLU (Mudurnu Tavukçuluk A.Ş. Genel Müdürü)

AKIN SAREYYÜBOĞLU (Mudurnu Tavukçuluk A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı)

Türkiye Broiller (Etlük piliç) sanayii, 1980’li yılların başından itibaren büyüyen, dinamik ve pazar uyumlu bir sanayi iş kolu haline gelmiştir. Bu sanayinin gelişmesinde, özel sektör kuruluşları nazım bir rol oynamaktadır. Sektörde entegrasyon hızla çoğalarak, firmalar damızlıktan pazarlamaya kadar tüm süreçleri kendi kontrollerine alarak daha verimli bir çalışma içine girmiş bulunmaktadırlar. Bugün toplam etlik piliç üretiminin %80’i entegre firmalarca yapılmaktadır. Devletin uyguladığı üretim ve yatırım teşvik politikaları sektördeki firmalarca en yeni teknolojilerin Türkiye’ye getirilmesine vesile olmuş, araç, gereç ve donanım olarak, kendimizi kıyasladığımız batı ülkeleri standardına erişilmiştir. Hatta, Türkiye’de modernizasyon çalışmaları son on yıl içinde gerçekleştiğinden birçok konuda özellikle kanatlı kesimhaneleri konusunda Batı Avrupa’daki kesimhanelerden daha modern daha yeni çağdaş kesimhanelere sahip bulunmaktayız. Etlük piliç sanayii dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyümeye devam edecektir. Özellikle, artan insan nüfusu, piliç eti fiyatlarının uygunluğunun devam ediyor olması ve tüketim alışkanlıklarının daha sağlıklı olması gerektiği bilinci gibi faktörlerin sürekli gündemde bulunması bu büyümenin ivmesinin artacağını göstermektedir.

1. Piliç Eti Üretim - Tüketiminde Dünyadaki Durum: Dünya tavukçuluğunda 1995 yılında broiler eti bazında üretim 32 milyon ton seviyelerinde noktalanmış olup ABD dünyada en büyük üretici, tüketici ve ihracatçı ülke olarak yerini korumaktadır. Brezilya ikinci büyük ülke durumunda ve Çin büyük bir atılım içindedir. Fransa ise Avrupa Birliği içinde liderliğini korumaktadır. Japonya ilk beş ülke içinde yer almaktadır. 1995 yılında tüm dünya genelinde broiler eti üretimindeki artış %4.9, AB’de ise %2.3 oranlarında olmuştur.

Tayland Asya ülkeleri içerisinde en fazla ihracat yapan ülke konumundadır. Dünya ticaretinde 1994 yılı verilerine dayalı olarak 1.380 \$/tondan olmak üzere toplam 3.759 Milyon ton piliç eti ihracata konu olmuştur. (ABD 927 US \$/Ton fiyattan 1.348 Milyon ton ile %35.8 oranında, Brezilya 1.251 US \$/Ton fiyattan 485 bin ton ile %12.9 oranında, Fransa 1.443 US \$/Ton fiyattan 447 bin ton ile %11.9 oranındadır. *Kaynak: FAO

İthalatta Asya ülkeleri 1.505 Milyon tonla en büyük alıcı konumundadır. Rusya 515 bin tonla başı çekmektedir. Hongkong (%50’si Çin’e re-eksport edilerek) 468 bin tonla ikincidir. 444 bin tonla Japonya üçüncü sırayı almaktadır. Almanya 219 bin tonla Avrupa da, Suudi Arabistan ise 141 bin tonla Ortadoğuda en büyük alıcıdır. Kaynak: FAO

1995 YILI BROİLER ET ÜRETİMİ (BİRİM: 1000 TON)*

1995	DÜNYA	32.275	4.9%	
1	USA	11.262	4.9%	
2	BREZİLYA	4.050	18.7%	Kanatlı Eti: 52.087 Milyon Ton
3	ÇİN	3.400	3.0%	Piliç Eti : 45.582 Milyon Ton
4	JAPONYA	1.170	2.1%	
5	FRANSA	1.120	4.7%	
6	MEKSİKA	1.030	-1.0%	
7	İNGİLTERE	976	0.6%	
8	İSPANYA	820	2.0%	
9	TAYLAND	750	11.4%	
10	İTALYA	679	4.0%	
18	TÜRKİYE	302	18.0%	

*Kaynak: USDA Foreign Agricultural Service

Ülkemizde piliç eti (broiler) üretimi bir önceki yıla göre 1991 yılında %10.2, 1992 de %20.7, 1995 de %18.0, oranında artış göstermiştir. 1996 yılı verilerine göre %30 oranında artış beklentisiyle piliç etinin (1995 yılında 2.875 Milyon, 1996 yılında 3.732 Milyon, PS girişinden hareketle) 395 bin tona, damızlık ve yumurta reformeleri ile diğer kanatlı (hindi, ördek vs.) etlerinin de hesaplama dahi edilmesi halinde ise toplam kanatlı eti üretiminin 530 bin ton düzeyine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Kanatlı et sektöründe kapasite artırımı ve yeni yatırımlar gündeme geldiğinde dünyada sektörle ilgili gelişme ve teknolojik yenilikler yakından takip edilerek en kısa zamanda sektör bünyesine kazandırılmaktadır. Avrupa ve ABD'de tarımsal sanayileşmede bir yüzyıldır yaşanan birikim ve deneyimlerin desteğiyle tavukçuluk sektöründe son 30-40 yılda elde edilen gelişmeler Türkiye'de 10 yıldan daha kısa sürede aşılmıştır. Ancak Türkiye gelecekte bu sektörde gümrük birliğinin yürürlüğe girmesi ile açılacak olan Avrupa pazarında henüz rekabet avantajlarını kullanmaya hazırlıklı değildir. Türkiye'nin gelişmesinin bir aynası sayılacak bu mücadelede şüphesiz ki sektörde hizmet veren herkes kendisinden bir parça bulacaktır.

Türkiye tavukçuluğu, üretim bazında gelişmiş ülkelerin teknolojilerini yakalamakla birlikte tüketim bazında bu ülkelerin çok gerisindedir. Türkiye'deki üretim bazında var olan müsbet gelişmeler ne yazık ki tüketimde söz konusu değildir. Türkiye'de kişi başına toplam kanatlı eti tüketimi sadece 8 kg'dır. Halbuki ABD'de bu rakam 52 kg., Hongkong'da 38 kg., ABD'de 18 kg., S.Arabistan'da 31 kg., Bahreyn'de 34 kg., Singapur'da 33 kg.dır. Kanımızca Türkiye'de tüketimin son derece düşük olmasının temelinde, halkımızın gelir düzeyi ve eğitim noksanlığı yatmaktadır. Halkın gelir düzeyinin iyileştirilmesi, tebliğimizin konusu olmadığından herhangi bir şey söylemenin anlamı yoktur. Ancak şu kadarını da söylemekte yarar vardır. Keşke her sektör kanatlı sektörü gibi ekonomiye büyük katma değer kazandırabilse ve büyük istihdam yaratabilse.

Halkımızın dengeli ve sağlıklı beslenme hakkı Anayasal bir hak olup, bu konudaki her türlü eğitici yayınların yapılarak Türk insanı bilinçlendirilmelidir. Ülkemizde var olan hayvansal protein açığının birinci dereceden piliç eti ile kapatılabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Üretimde verimliliği ve kaliteyi arttırmak, ürün çeşitlendirmesine gidilmesi tüketiciyi daha fazla piliç eti tüketmeye yönlendirebilecektir. Ayrıca gelecek nesillerimizin bol miktarda piliç eti ve yumurta yemelerine olanak verecek şekilde, okullarda dengeli ve sağlıklı beslenmenin önemini anlatan eğitim programlarına yer verilmelidir.

Piliç etinin popülaritesini arttırmak için üç önemli özelliği her zaman ön planda tutulmalıdır.

- 1- Piliçin gıda değerleri ve sağlıklı ürün olduğu,
- 2- Fiyatı veya ekonomikliği
- 3- Her zaman bulunabilirliği ve pratikliği

Herşeye rağmen, önümüzdeki beş yıl içinde piliç eti tüketiminde büyük patlamaların meydana gelebileceğine inanıyoruz. Çünkü Türkiye değişiyor. Çünkü çalışan kadın nüfusunda artışlar var. Ev hanımları zaman kaybetmeden yemek hazırlama arayışları içindeler ve bu imkanı özellikle ileri işlenmiş piliç ürünleri ile onlara sunabilecek durumda olmalıyız.

2- 2000'li Yıllarda Kanatlı Et Sanayi ve Uygulanan Teknoloji: Üretimde, tüketici istekleri de dikkate alınarak, her zaman daha üstün kalite anlayışıyla bütünleşen hizmete öncelik tanınmalıdır. Bunun gerçekleşebilmesi için müşteri ve tüm hedef kitlelerinin memnuniyeti esas alınmak üzere üretim, pazarlama ve satış sonrası hizmet felsefelerinde toplam kalite anlayışı hakim olmalıdır. Çünkü özellikle gıda maddeleri tüketiminde kaliteden ödün verilmesi söz konusu olamaz. Türkiye'de faaliyet gösteren sektörlerin tümü için 2000'li yıllar daha farklı yıllar olacaktır. Dünya; beyaz et sanayiinde; üretimde hata ve el manipulasyonlarını asgariye indirmek, dolayısıyla verimliliği artırarak insan kaynaklı bulaşmaları azaltmak, sonuçta daha sağlıklı ürün elde etmek amacıyla otomasyona gitmektedir. Söz konusu otomasyon çerçevesinde kesim hatları scanner kameralar tarafından taranmakta kesim konveyörü üzerinde gövdeler hakkında kararları bilgisayarlar vermektedir. Yaralı ve bereli gövdelerin ne şekilde değerlendirileceği ve akibetinin ne olacağı, hangi ağırlıkta gövdeden ne şekilde ve hangi özellikte ürün elde edileceğini yine bilgisayarlar tayin etmekte ve yönlendirmektedir. Anlatılan tüm bu hususlar Türkiye için artık hayal değil. 1997 Yılı içerisinde tüketiciler market raflarında bu farklılığı kesinlikle hissedip göreceklidir. Çünkü Avrupa standartları yakalanmaz ve üretim, teknoloji, kalite kontrolü gibi gerekli konulara önem verilmez ise gelecekte iç ve dış pazarlarda fiili engeller ve dar boğazlar yaşanabilir. Bu sektörde gelişmiş ülkelerce oluşturulan teknik engeller ki biz bunu "görünmez gümrük duvarları, diye tanımlıyoruz" kesinlikle aşmamız gerekir.

2000'li yılların başında beklentilerimiz;

1- Türkiye'deki fert başına yıllık tüketim miktarı toplam kanatlı eti olarak 15 kg.'ı geçecektir. Bu artış önümüzdeki beş yıl içinde gerçekleşerek bu güne göre %100'ün civarında olacaktır.

2- Kırmızı etle yapılan her türlü yemek piliç eti ile yapılacak, çalışan kadın nüfusundaki artışlar ileri işlenmiş ürün ve pratik piliç yemeklerini gündeme getirecektir. Ev hanımları hobilerini tahmin dışında, yemek pişirmekten

ziyade yemek masasını tanzimde ustalaşacaklar. Piliç eti sanayicileri üretimlerinin büyük bir bölümünü, yarı veya tam pişmiş kemiksiz piliç eti yemekleri olarak hazırlayıp piyasaya sunacaklar.

3- Piliç eti dış satımı artarak sektörün pazarlama sorunu çözüme kavuşacak, iç piyasalar gibi dış piyasalar da hesaplara girerek istikrarlı, planlı bir üretim yapılacaktır. Coğrafi konum olarak özellikle piliç eti ithalâtçısı olan ülkelere yakın oluşumuz alıcılara navlun avantajı da sağlayarak Türkiye'yi bir piliç eti ihracatçısı yapacaktır.

Bütün bunlar hayal değildir. Türkiye Kanatlı Et Sanayi alt yapısıyla bu potansiyele sahiptir ve bu beklentiler mutlaka gerçekleşecektir.

Kanatlı Et Sanayi Dış Ticareti

Tam bir sanayi kolu haline gelen kanatlı eti üretimi, dış pazarlama konusunda özlenen düzeye gelemediği. Üretimde yakalanan dünya standardının tüketim ve pazarlamada da yakalanması gerekmektedir. Zaman içinde Türk toplumu piliç eti tüketim alışkanlığını kazanacaktır. Bundan hiç bir şüphemiz yoktur. Ama kısa vadede piliç eti üretiminin bir bölümünün ihraç edilmesi zorunludur. Çünkü pazara göre büyümeyi ilke edinmemiş bir takım kurumların sebep olduğu üretim fazlalıklarının piliç eti piyasalarında büyük kaoslar yaşanmasına satış fiyatlarında, maliyetlerin altına inilmesine ve dolayısıyla Milli Ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Bu bakımdan ihracat olanaklarının yaratılmasında dünya rekabet şartları alt yapısını devletin yardımı ile oluşturmak gerekmektedir. Piliç etinde, dünya piyasa fiyatları ile yerli üretim maliyet fiyatları arasındaki farkın devletçe sübvansede edilmesi zorunludur. Bu destek Türk ihracatçısının, dış piyasalardaki sübvansiyonlu piliç fiyatlarına karşı rekabet gücünü arttırarak iç piyasada da istikrarın sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Bugün için uluslararası piyasalarda bir ton bütün karkas piliç eti fiyatı CİF bazda 1.400-1450 US\$ mertebesinde olup, Türk pilicinin FOB fiyatı ton başına 1.650 US\$ civarındadır. Devlet tarafından ihracatta ton başına en az 400-500 US\$ destek sağlanması durumunda Türk pilicinin dış pazarlara istikrarlı bağlantılar yapması söz konusu olabilecektir. ABD, Fransa gibi ihracat yapan ülkelerde uygulanan destek ton başına 500-900 \$ arasında değişmektedir.

Son dört yılda yapılan piliç eti ihracatına ilişkin tablo aşağıda takdim edilmiştir. (Kaynak: İGEME)

<u>YIL</u>	<u>MİKTAR TON</u>	<u>TUTAR \$</u>
1992	2.115	2.540.115
1993	1.014	2.018.874
1994	12.228	12.492.858
1995	4.913	5.112.714

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi 1994 yılında küçümsenmeyecek boyutta bir ihracat yapılmıştır. ancak yapılan ihracat 1994 yılında Nisan ayında yaşanmış olan ekonomik krizin bir sonucudur.

Kanatlı Et Sanayimizde büyük ebeveyn ve ebeveyn civciv ithalâtı ile gelişen koşullar doğrultusunda broiller kuluçkalık yumurta ithalâtı yapılmaktadır. Piliç eti ithalâtı yok denecek kadar azdır. (1992 yılında 3.000 ton civarında ithalât yapılmıştır.)

Türkiye'nin önemli sayılabilecek ithalâtı damızlık materyal ithalâtı olup son yılda yapılan damızlık civciv ithalâtına ilişkin tablo aşağıda verilmiştir. (Kaynak: İGEME)

<u>YIL</u>	<u>MİKTAR ADET</u>	<u>TUTAR \$</u>
1992	1.587.255	5.444.285
1993	2.097.651	6.607.600
1994	2.300.381	6.119.013
1995	2.531.764	7.899.104

Kanatlı Sanayi Yem Sorunu

Sektörde yaşanan en büyük sıkıntılardan birisi de üretim maliyetinin %70'ini oluşturan yem konusudur. Yem üretimi için gerekli olan mısır, soya küspesi, ham yağ, balık unu gibi hammaddeler ülkemizde yeterli şekilde üretilmemekte olduğundan büyük oranda ithal edilmektedir. İthal hammaddeler hem dünya fiyatlarının çok üzerinde hem de dövize endeksli satıldığından karma yemin maliyetini yükseltmekte, söz konusu durum et maliyet ve fiyatlarını olumsuz etkilemektedir. Bu bakımdan, yem bitkileri üretimi büyük önem arz etmektedir. Hali hazırda toplam ekili alanlarımızın ancak cüzi bir bölümünde yem bitkilerinin üretimi yapılmaktadır. Mısır, soya gibi çok büyük stratejik önemi haiz yem bitkilerinin Çukurova'nın yanı sıra GAP tarım alanlarında da üretiminin planlanarak ekimine öncelikli olarak başlanılmasında zaruret vardır. Türkiye'nin bu ürünlerin üretiminde ABD, Brezilya gibi söz sahibi olarak büyük ihracatçı ülkeler konuma gelmesi en içten temennimizdir.

Gümrük Birliği Karşısında Türk Kanatlı Et Sanayinin Durumu

Bugün için Gümrük Birliği tarım ürünlerini kapsamamaktadır. Tarımsal ürünlerin AB içinde serbest dolaşımı

ise Türkiye'nin AB'nin Ortak Tarım Politikalarına uyulması koşuluna bağlanmıştır. Türkiye'nin bu uyumu kendi olanakları ile sağlaması biraz zaman alacağına benzemektedir. Çünkü uygulamalar için parasal desteklere ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'de tavukçuluk gerek teknoloji gerekse bilgi birikimi ve alt yapı bakımından AB'den geri değildir ve onlarla rekabet edebilecek durumdadır. Ancak AB ile uyumlu kanun ve yönetmeliklere ihtiyaç bulunmaktadır. Mevzuatlarda bir paralelliğin olması zorunluluğu bulunmaktadır. Avrupalı üreticilerin maliyetlerinin Türk üreticisinin maliyetlerinden hiç bir farkı yoktur, hatta bizden daha pahalı üretim söz konusudur. AB'li üreticiler bir takım koruma ve destek sistemlerinden yararlanmaktadırlar. Benzeri sistemlerin Türkiye'de uygulanmasına ihtiyaç vardır. Normal şartlarda Türk piliç etine AB içinde serbest dolaşım hakkı verilirse, onların korkulu rüyası bile olabilecek durumumuz vardır.

Sonuç olarak dünya piliç eti piyasalarındaki büyüme kesin olarak devam edecektir. Türkiye'de bu büyüme büyük bir ihtimalle daha hızlı olacaktır. Gıda sistemlerinde de var olan globalleşme, doğal olarak Türkiye'nin de kabuğunu delerek uluslararası piyasalarda var olmasını zorlayacaktır. Uruguay Round GATT anlaşmalarının piliç eti piyasa ve ticaretinin gelişmesine katkı sağlayacağını ve pek tabii ki maliyet avantajları, talep şartları, müşteriye verilen hizmet, devlet politikaları gibi dinamiklerde global piliç eti piyasalarındaki büyümeden kimin ne kadar pay alabileceğini belirleyecektir. Hayvansal üretimde hiç bir sektör Dünya Tavukçuluk Sanayii kadar dinamik bir yapıya sahip olmamıştır. ve bu dinamik büyüme ve gelişme 2000'li yılların ötesine kadar devam ederek Türk Tavukçuluk Sanayii de 2000'li yıllarda bu konuda örnek ülkeler arasında olacaktır.

3. TEBLİĞ

Konu: YUMURTA ÜRETİMİ VE SANAYİ

PROF. DR. TURGUT GÖNÜL (KÖY-TÜR EGE Entegre A.Ş.)

Yumurta tavukçuluğu-sanayi ilişkilerinin biri üretim öncesi diğeri de üretim sonrası olmak üzere iki ayrı aşamada ele alınması yerinde olur. Yumurta üretiminin gerisinde;

- Damızlık Yetiştirme
- Barındırma-Donanım
- Besleme
- Sağlık Koruma ve Kontrol

gibi temel eylem ve önlemler bulunur. Bunların sanayi ile olan ilişkileri arka bahçe tavukçuluğundan endüstriyel tavukçuluğa doğru giderek yoğunlaşır. Sonuçta sektörün gerisinde makine, elektrik-elektronik'ten yem, ambalaj, aşı ve ilaç sanayi'ne kadar çok çeşitli sanayi dallarının desteğine gereksinim duyulduğu görülür.

Ülkemiz tavukçuluğunda kaydedilen hızlı gelişmelere koşut olarak, tavukçuluğu destekleyen sanayi alanında da girişimler giderek artmış ve günümüzde Türkiye nitelikli bir TAVUKÇULUK YAN SANAYİİ'ne kavuşmuş bulunmaktadır. Ülkenin bu konudaki dinamizmini yitirmeyerek, gelecekte girişimlerin kapsamını daha da genişleteceği ve Türkiye'nin uluslararası boyutta sözü edilir bir konumda geleceği inancındayız.

Ancak, bildirimizde Tavukçuluk yan sanayii kapsam dışında tutulmuş, yumurta üretildikten sonraki aşamada sanayi ile olan ilişkilerin ele alınıp tartışılmasına ağırlık verilmiştir. Konu işlenirken, önce dünyada ve ülkemizde yumurta üretimi ve tüketiminin güncel durumuna, beklenen değişimlere kısaca değinilmiştir. Daha sonra yumurta tüketimini olumlu yönde etkileyebilecek ve yumurtaya dayalı sanayi girişimleri ele alınıp tartışılmıştır.

Tüketim

Yumurta besin değeri (TABLO 1) yüksek ve genelde sevilerek tüketilen bir gıdadır. İnsan beslenmesi için gerekli besin maddelerini en dengeli biçimde içeren hayvansal gıdaların başında yer alır. Beslemeciler yumurtayı ET ve BALIK gibi gıdalarla aynı kategoriye koyarlar. Günde iki yumurta tüketimi 60-90 gr.'lık yağsız ete eşdeğer sayılır. Yumurta kolay hazımlıdır. Çok çeşitli biçimlerde hazırlanabilir. Çocuktan - yaşlıya, sağlıklıdan nekahat dönemindeki hastaya, kısaca herkese uygun ve yararlı bir gıdadır. Yumurta sarısı özellikle çocuklar için önemli bir protein ve demir kaynağıdır. (Sadece bir yaşına kadarki çocuklara alerjik etkilerinden kaçınmak için YUMURTA AKI genellikle önerilmez.)

Gıda değeri yönünden tüm olumlu yanlarına karşın dünyanın özellikle gelişmiş ülkelerinde tüketimi gerilemektedir. Buna karşılık, kolaylıkla üretilebilmesi ve diğer hayvansal kökenli gıdalara kıyasla ucuz olması, balık üretiminin bulunmaması veya çok kısıtlı olması vb. nedenleriyle gelişmekte olan ülkelerde tüketimi artmaktadır. Gelir düzeyi yüksek olan ülkelerde tüketimdeki gerilemenin başlıca nedenleri;

- Gelir artışına koşut olarak, ağız damak tadı yönünden daha pahalı et-balık ve benzeri gıdaların tercih edilmesi,
- Sabahları hafif kahvaltı yapma alışkanlığının giderek yaygınlaşması,

- Yumurtanın kan kolestrolünü yükselttiği kuşkusunun yaygınlaşması, etrafında toplanabilmektedir. Bu sıralananlara, son yıllarda, mikrobiyal bulaşım (Salmonella) kuşkusu da eklenmiştir.

Yumurtanın kan kolestrolünü yükselttiği yargısı günümüzde giderek kırılmaktadır. Bu konuda en duyarlı ülkelerin başında gelen ABD Kalp Vakfı hazırladığı diyetlerde yumurta önerir duruma gelmiştir. Zira araştırma bulguları yumurtanın kan kolestrolünü önemli ölçüde yükseltmediği, sorunun doymuş yağ asitleri tüketiminden kaynaklandığı ve hatta yumurtanın bu bakımdan olumlu etkileri bile bulunabileceği doğrultusundadır.

Yumurta kolestrolüne karşı tüketici kesimde yaygınlaşmış önyargılar, başta Japonya olmak üzere, bazı ticari firmaları kan kolestrolünü özel yumurta üretimine yöneltmiş, ticari çıkar sağlamalarına da yaramıştır.

Üretim

Yumurta tüketiminde sözü edilen olumsuzluklara rağmen, dünyada ve ülkemizde üretim artmaktadır. (TABLO 2) Günümüzde en yüksek üretimin yapıldığı ülke Çin'dir. Türkiye yılda 506 bin tonluk üretimyle Avrupa'nın en başta gelen yumurta ihracatçısı Hollanda'dan sonra 14. sırada yer almaktadır. (TABLO 2) Fakat ülkemiz kişi başına yılda 116 yumurta tüketimiyle 24. sırada ve komşularımız dahil, tüm gelişmiş ülkelerin gerisindedir. Tüketim düzeyindeki bu düşüklüğe karşın, Türkiye yumurta tavukçuluğu zaman zaman önemli ekonomik krizlere girebilmekte ve sektörde paniğe varan olumsuzluklar sık sık yaşanabilmektedir.

Bunun nedenleri, kanımca; örgütlenmeden-pazarlamaya ve yumurtaya dayalı sanayi girişimlerinin eksik ve yetersizliğine kadar uzanmaktadır. Konumuz olan yumurtaya dayalı sanayi, Türkiye'de yumurta tüketiminin yükselmesi, üretimin daha istikrarlı bir yapıya kavuşması, dış satım olanaklarının artması bakımından önem kazanmaktadır.

YUMURTAYA DAYALI SANAYİ

- Kabuklu yumurta işleme
- Kabuklu yumurtanın kırılarak işlenmesi
- Yumurtalı hazır gıda sanayii; olmak üzere üç alt bölümde incelenebilir.

Kabuklu Yumurta İşleme

Yumurta genellikle kafeste barındırma koşullarında üretilir. Ancak son yıllarda ve özellikle Avrupa'da, hayvanserverlerin kafeste barındırmaya karşı tepkileri sonucu serbest dolaşımli barındırma düzenleri:

- Sabit veya seyyar parkeli yer tavukçuluğu (range tipi)
- Çok katlı - tünekli serbest dolaşımli (perchery tipi) kümesler
- Çok katlı platformlu serbest dolaşımli (Aviary tipi) kümesler

çoğalmaktadır. Öte yandan yumurta üretiminde otomasyonun üst düzeyde yer aldığı çok yüksek kapasiteli IN-LINE yöntemi de yaygınlaşmaktadır. Sonuncu yöntemde kafeste üretilen yumurtalar konveyörlerle doğrudan yumurta işleme birimine taşınmaktadır. Örneğin ABD'de söz konusu yöntemle üretim yapan ve herbiri bir milyondan fazla tavukla ülke yumurta üretiminin % 52.2'sini (toplam 131 milyon tavuk) karşılayan 63 firma bulunmaktadır.

Kabuklu yumurta işlemleri sırasıyla, TOPLAMA - DEPOLAMA - AYIKLAMA - YIKAMA - YAĞLAMA - BOYLAMA - PAKETLEME aşamalarının tümünü veya bir bölümünü kapsar. Günümüzde söz konusu bu işlemler üst düzeyde otomasyonla bütünleştirilmiştir. Örneğin DIAMOND firmasının son olarak geliştirdiği bir makine ile el değmeden KAHVERENGİ ve BEYAZ yumurtalar ayrılabilen, kahverengi yumurtalar bir örnek renk sınıflarına ayrılabilen, koyu kahve renkli pazar değeri yüksek olanlar ayrı paketlenmektedir. ABD'de genellikle yumurtalar yıkanır. Bu uygulama diğer ülkelerde ve ülkemizde yaygın değildir. Gerek te görülmez. Zira, bilindiği gibi yumurta kabuğu ve kabuk zarlarının yanısıra, yumurta akında bulunan LYSOZYME, CONALBUMIN, AVI'DIN ve OVOINHIBITOR gibi çeşitli proteinler yumurta içine bakteri bulaşımını önleyici etkiye sahiptirler.

Yumurta üreticilerinin temiz kabuklu yumurta üretimine çok özen göstermeleri gerekir. Ayrıca kabuklu yumurtanın işlem öncesi ve paketleme sonrası hiçbir biçimde terlememesi (kabukta nemlenme) gerekir. Aksi halde yumurta içine bakteri bulaşımı kaçınılmaz olur. Bakteriler YÜRÜMEZLER fakat YÜZERLER. Bu hiç unutulmamalıdır.

Yumurta işleme, ciddi bir kalite kontrolü ile bütünleştirilmelidir. Tüketicie kalite güvencesi vermek tüketimi artırıcı öğelerin başında gelir. Dünyanın hemen tüm ileri ülkelerinde kabuklu yumurta pazarlamasının;

- Üretimi yapan firma adı ve logosu
- Üretim tarihi
- Kalite (fiziksel ve mikrobiyal) garantisi
- Hatta yumurta besin maddeleri içeriği

yazılı ve genellikle karton yerine albenisi yüksek ŞEFFAF PLASTİK paketlerde yapılması doğrultusunda gelişmeler olmaktadır. Özellikle paketlemede tüketimi artırıcı yenilik arayışlarına önem verilmektedir. Türkiye'de kabuklu yumurta işleme, kalite kontrolü ve paketleme henüz yaygınlaşmamıştır. Sektör yumurta tüketicisini çok

ihmal etmiştir. Sektörün bu eksikliği gidermesi kaçınılmazdır. Tüketicilere güven veren bir pazarlama ve ürün sunuş yönteminin tüketimi çok olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalı, gerekli girişimlerde daha fazla gecikilmemelidir.

Kabuklu yumurtanın kırılarak işlenmesi

Kabuklu yumurta kırılarak;

- Sıvı
- Donmuş
- Kuru

olmak üzere başlıca üç biçimde işlenebilmektedir. Söz konusu bu işlemlerin diğer önemli bir işlevi pastörizasyon sonucu ürünün zararlı bakterilerden büyük ölçüde arındırılması ve korunmasıdır. Kabuklu yumurtanın kırılması sarı ile akın ayrılması ve işlenmesine yarayan makineler ve düzenler çok gelişmiştir. (Bunların ve işlemlerin teknik ayrıntıları bildirimiz kapsamı dışındadır.)

Dünyada işlenmiş yumurta tüketimi ve ticareti hızla artmaktadır. (TABLO 3) Türkiye’de ise bu konuda Ege Üniversitesi Gıda Fakültesi’nden Prof. Dr. Temel Çakaloz ve arkadaşlarının TÜBİTAK’ça desteklenen araştırma çalışmaları dışında, bildiğime göre, uygulamalar yok gibidir. Sektörün bu eksikliği gidermesi çıkarına olacaktır. Zira, işlenmiş yumurta ürünleri sayesinde yurt içi yumurta tüketimi yükselebilecek ve daha önemlisi dış satım olanağı da artacaktır. Özellikle, uluslararası deneyimli yabancı firma işbirliğine dayalı girişimlere öncelik verilmesinin başarıya teknik ve ekonomik yönden büyük destek sağlayacağı inancındayım.

Yumurtalı Gıda Ürünleri

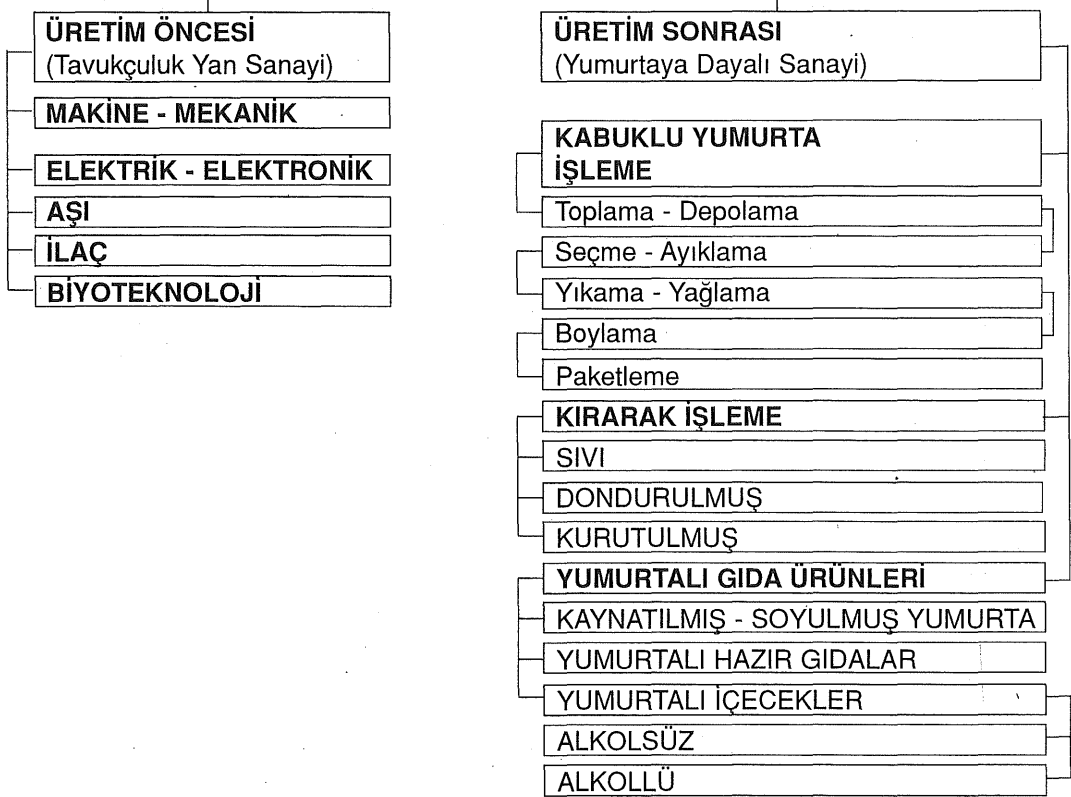
Hazır gıda sanayiinin hızla geliştiği günümüzde, yumurtalı hazır gıdalar ve tüketiminde de artışlar olmaktadır. Özellikle araştırma - geliştirme (AR-GE) çalışmalarının sürekli desteği ile özgün yeni ürünler geliştirilmekte, yumurtanın bu yolla tüketimi arttırılmaktadır. Bilinen başlıca yumurtalı hazır gıdalar:

- Kaynamış soyulmuş bütün yumurta
- Kaynamış soyulmuş salamuralı (sirke veya tuzlu) yumurta
- Kaynamış soyulmuş baharatlı salamura yumurta
- İçi sarı salata soslu kaynamış yumurta
- İskoç usulü kaynamış - sosisli yağda kızartılmış yumurta
- Dilimli kaynamış salatalık yumurta
- Kaynamış yumurta kırıntılı hazır salata
- Yumurta sucuğu (silindir biçiminde şekillendirilmiş)
- Yağda kızartılmış (sunny side up) hazır yumurta
- Çırpılmış kızartılmış hazır yumurta (scrambled eggs)
- Hazır omlet
- Yumurta krepisi
- Yumurtalı pankek
- Yumurtalı hazır pastalar
- Yumurtalı vaf’l
- Fransız usulü pişirilmiş yumurtalı ekmek
- Yumurtalı hazır pide
- Yumurta suflesi
- Yumurtalı sosisli rol
- Yumurtalı, sütlü, meyvalı (muz gibi) kahvaltılık içecekler (eggnog)
- Yumurtalı hazır sandviçler
- Yumurtalı Yoğurt (Bkz. Şema 1)
- Yumurta likörü (%14 alkollü advocaat gibi)

Yukarıda sıralanan bu yumurtalı hazır gıda ürünlerinin hemen tamamı, başta ABD olmak üzere hazır gıda sanayii ve tüketiminin en gelişmiş olduğu ülkelere aittir. Türkiye’de benzeri ve bize özgü yumurtalı hazır gıda girişimleri için önemli bir pazar potansiyeli bulunduğu inancındayım. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi hazır gıda tüketiminin giderek arttığı şehirlerde bu ve benzeri yumurtalı hazır gıda ürünlerine önemli tüketici talepleri oluşabileceğini sanıyorum.

Aslında bildirimizin bu alt bölümü kapsamına giren ve girebilecek tüm ürünler üretimi için önceden gerekli üretim ve tüketici araştırmalarının yapılması gerekir. Ancak yumurtalı hazır gıda ürünlerinin pazar dinamiği çok yüksektir. Sektörün bu konuya, yumurta tüketimini yükseltici bir seçenek gözüyle bakmasının çok yararlı olacağı görüldüğüdür.

YUMURTA ÜRETİMİ VE SANAYİİ

TABLO 1 100 gr. kabuksuz yumurtanın yaklaşık besin maddeleri içeriği

BESİN MADDELERİ	Sarı+Y.Akı	Sarı	Y.Akı
Ağırlık	100.000	34.000	66.000
Su (gr.)	74.560	16.580	58.120
Kalori	158.000	126.000	32.000
Protein (gr.)	12.140	5.580	6.700
Lipid (gr.)	11.200	11.200	ESER
Karbon Hidrat (gr.)	0.900	0.080	0.820
Kül (gr.)	0.470	0.580	0.360
MİNERAL MADDELER (mg.)			
Kalsiyum	60.000	52.000	8.000
Demir	2.080	1.900	0.180
Magnezyum	12.000	6.000	6.000
Fosfor	180.000	172.000	8.000
Potasyum	130.000	30.000	100.000
Sodyum	138.000	16.000	122.000
Çinko	1.440	1.160	0.280
VİTAMİNLER (mg.)			
Askorbik asit	0.000	0.000	0.000
Thiamin	0.088	0.086	0.002
Riboflavin	0.300	0.148	0.152
Niacin	0.062	0.024	0.038
Pantotenik asit	1.728	1.506	0.222
Vitamin B6	0.120	0.106	0.014
Vitamin B12	1.546	1.294	0.252
Vitamin A(RE)	188.000	188.000	0.000
LİPIDLER			
Doymuş yağ asitler (gr.)	3.340	3.340	0.000
Doymamış yağ asitleri (gr.)	5.900	5.900	0.000
Kolesterol	548.000	548.000	0.000

AMİNO ASİTLER (gr.)

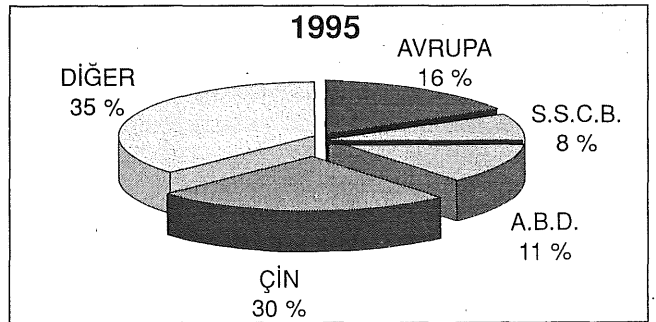
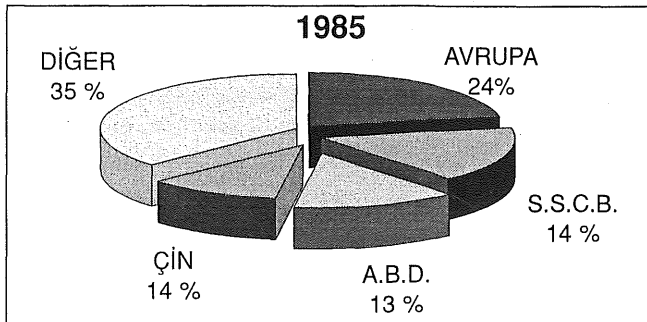
Tryptophan	0.194	0.082	0.112
Threonine	0.596	0.302	0.294
Isoleucine	0.760	0.320	0.440
Leucine	1.066	0.474	0.592
Methionine	0.392	0.342	0.050
Cystine	0.290	0.100	0.190
Phenylalanine	0.686	0.242	0.444
Tyrosine	0.506	0.240	0.266
Valine	0.874	0.340	0.534
Arginine	0.776	0.386	0.390
Histidine	0.294	0.134	0.160
Alanine	0.708	0.280	0.428
Aspartic acid	1.204	0.466	0.738
Glutamic acid	1.546	0.682	0.864
Glycine	0.404	0.168	0.236
Proline	0.482	0.232	0.250
Serine	0.922	0.462	0.460

TABLO 2

DÜNYA YUMURTA ÜRETİMİ

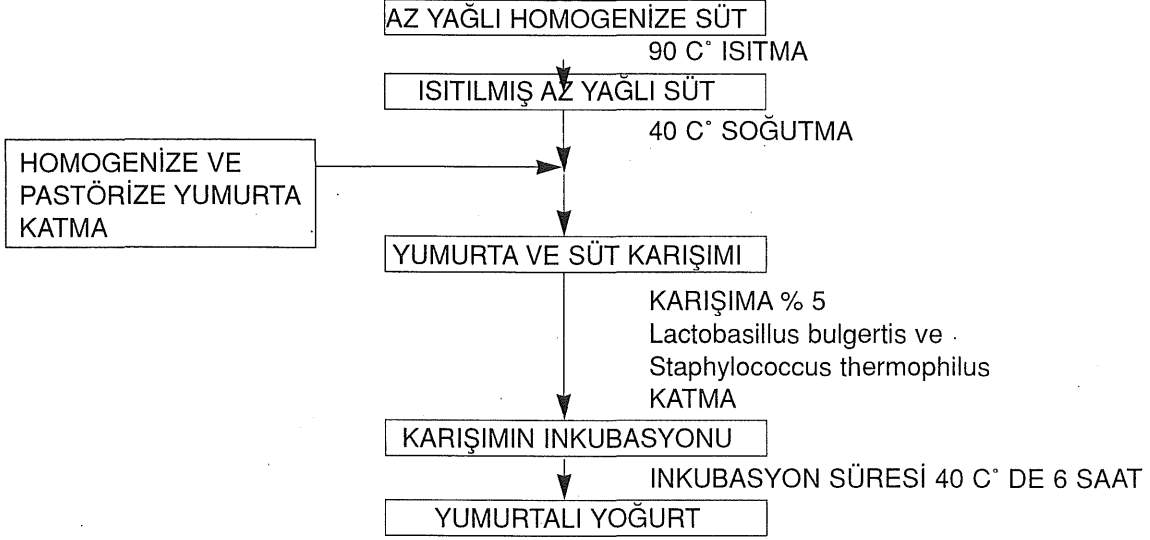
ÜLKELER

	1985		1995	
	TON	%	TON	%
DÜNYA	30.824.700	--	41.272.600	--
ÇİN	4.445.240	14.42	12.548.000	20.00
ABD	4.099.400	13.01	4.398.500	10.66
SSCB (ESKİ)	4.275.000	13.87	3.439.030	8.33
JAPONYA	2.152.360	6.98	2.571.000	6.23
HİNDİSTAN	887.000	2.88	1.446.000	3.50
BREZİLYA	1.043.670	3.39	1.400.000	3.39
MEKSİKA	826.440	2.68	1.208.080	2.93
FRANSA	925.200	3.00	1.037.000	2.51
ALMANYA	1.119.190	3.63	852.000	2.06
İSPANYA	648.115	2.10	669.000	1.62
İTALYA	648.100	2.10	660.800	1.60
U.K. (B.K.)	762.910	2.47	618.000	1.50
HOLLANDA	663.000	2.15	597.000	1.45
TÜRKİYE	291.880	0.95	506.000	1.23
DİĞER	8.127.195	26.37	9.530.190	23.09

TABLO 3 Dünya kabuklu ve işlenmiş yumurta ticareti (Dış satım, 1000 ton olarak)

	1982	1989	1990	1992	1993	1994	1994 (Milyon \$)
Kabuklu Yumurta	821	793	830	821	750	791	909
Sıvı Yumurta	89	704	111	108	105	112	168
Kurutulmuş Yumurta Sarısı	13	14	18	18	22	23	82

ŞEMA 1**YUMURTALI YOĞURT YAPIMI (İŞLEMLER)****4. TEBLİĞ****Konu: SÜT SANAYİİNİN BUGÜNÜ VE GELECEĞİ****MUHARREM YILMAZ (Sütaş A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı)****GİRİŞ**

Agro endüstrisinin en önemli kesimini oluşturan bölüm gıda sektörüdür. Bugün dünyada yaşayan pek çok insan dengersiz ve yetersiz beslenme sonucu çeşitli hastalıklara yakalanmakta, hatta açlıktan can vermektedir. İnsanların dengeli beslenerek büyümesi ve sağlıklı nesillerin yetişmesi için hijyenik şartlarda üretilmiş kaliteli hayvansal ürünlere ihtiyaç vardır.

Ülkemiz nüfusunun yüzde 40'ı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Nüfusumuzun her yıl yüzde 2.2 artması ve yüzde 48'inin de 20 yaşın altında olması gıda sektörümüzün önemini bir kat daha arttırmaktadır. 21. Yüzyılda Türkiye vizyonunda gıda sektörü lokomotif sektör olarak yer almaktadır. Gıda sektörü içinde de süt ve süt mamülleri sanayiinin çok ayrı bir yeri vardır. Çünkü süt genç bir nüfusa sahip olan Türkiye'mizin sağlıklı nesiller yetiştirmesinde en önemli temel besinidir. Dolayısıyla 60 milyon insan ve ülkemize gelecek yaklaşık 10 milyon tu-riste sunulacak ürünlerin başında süt ve ürünleri gelmektedir. Üretici ile tüketici arasında entegrasyon sağlayan süt sanayii ülkemiz için istihdam olanağı bakımından kritik bir yapıya sahiptir.

Doğadaki en ideal besin maddesi olan süt, ilk çağlardan beri insanoğlunun gereksinim duyduğu temel besin maddesi olmuştur. Günümüzde de süt, son derece değerli ve vazgeçilmez bir temel gıda maddesi olarak görülmektedir. Dengeli beslenmeyi amaç edinen bir insanın günde 1 kg. süt içmesi gereklidir. Bu miktar süt, ihtiyaç duyulan proteinin, 3 aylığa kadar olan çocuklarda % 65'ini, 14-20 yaş arasındaki gençlerle %50'sini karşılar.

Bu nedenle kişi başına yıllık süt tüketimi, bir ülkede yaşayan insanların beslenme ve gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesi olarak da kabul edilmektedir. Sütün insan beslenmesinde bu denli önemli olması gelişmiş ülkelerde ve Avrupa Topluluğu ülkelerinde 350 lt.'nin üzerinde tüketilmesine yol açmaktadır. Türkiye'deki tüketim ise bu ülkelerin ancak %20'ı düzeyindedir.

Türkiye, bu tüketim seviyesinin yükseltilebilmesi, insanların ve özellikle çocuklarının dengeli beslenebilmesi için günümüze kadar önemli bir başarı sağlamamıştır.

Kanımızca söz konusu dönemde Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri hayvancılık sektörü ve süt üretiminin

gelişmesini sağlayacak tutarlı, gerçekçi ekonomik politika ve programlar üretememiştir. Buna ilave olarak, Türkiye'de zaman zaman süt ve süt ürünlerinin ithalatını destekleyen politikalar uygulanmış, doğal imkanları Türkiye'den çok daha kısıtlı ülkeler, uyguladıkları başarılı politika ve uygulamalar ile süt sektöründe ihracatçı bir yapı oluşturulmuştur.

Süt sektörünün temeli olan hayvan varlığımız ne durumda?

Türkiye'de mevcut hayvan varlığının büyük kısmı, genetik yapı bakımından verim düzeyleri düşük yerli ırklardan oluşmaktadır. Diğer taraftan ülke hayvancılığı, gerek üretim nevi ve gerekse üretim tekniği itibariyle doğal, sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak bölgelerimize göre farklılık göstermektedir.

Son 20 yıllık dönemde ülkemiz hayvan varlığındaki gelişmeler incelendiğinde, kümes hayvanları dışında hayvan sayılarında önemli bir artış gözlenmemekte, hatta 1984 yılından itibaren sığır, koyun ve keçi sayılarında dikkati çekecek düzeyde azalma görülmektedir.

TABLO 1'de de görüldüğü gibi, yıllar itibariyle hayvan sayılarında iniş, çıkışlar olmakla birlikte, genel bir değerlendirme olarak kümes hayvanları hariç, bir azalma olduğu görülmekte ve bu azalma özellikle tiftik keçisinde oldukça yüksek düzeyde bulunmaktadır.

Planlı kalkınma dönemlerinde, sığır popülasyonumuzda kültür ırk ve bunların melezleri yüzde 50'ye yaklaşmış, özellikle tavukçuluk ve besicilikte ihtisaslaşmış işletmeler artmış olmakla birlikte, hayvansal üretimde öngörülen hedeflere ulaşılamamış, hedeflerin gerisinde kalmıştır. Nüfusun giderek hızlı bir şekilde arttığı ülkemizde, öngörülen hedeflere ulaşma bakımından gerekli tedbirlerin uygulamaya konulması kaçınılmaz olarak görülmektedir.

İstatistiki verilere göre ülkemizde 11.973 milyonu sığır olmak üzere 63.536 milyon adet hayvan varlığı mevcuttur. Bu tutar son yıllarda sektördeki gerileme ile giderek azalma eğilimi göstermektedir.

TABLO 1

TÜRKİYE'DE TÜRLERİNE GÖRE HAYVAN SAYISI (BİN)

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Sığır	12410	12466	12713	12713	12562	12713	11377	11973	11951
Manda	544	551	540	524	485	429	371	366	352
Koyun	40391	42500	43758	43796	45384	43647	40553	40433	39416
Kıl Keçi	11127	11233	11295	11053	10972	10328	9698	9579	9440
Tiftik Keçi	1973	2103	2111	2004	1942	1614	1279	1185	1014
TOPLAM	66445	68853	70417	70417	70090	71345	68191	63278	63536

KAYNAK: DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, 1993/1994

Bugün ülkede verimi düşük yerli ırk hayvan sayımız oldukça fazladır. Verimi arttırmaya yönelik ıslah çalışmalarında melezleme yoluyla gerçekleştirildiği hemen göze çarpmaktadır. Bunun ise yeterli olmadığını ve istenen sonuçlara ulaşılamadığını söylersek yanlış yapmış olmayız. İnek dağılımına baktığımızda ise yerli ırkın hemen her bölgede olduğu, kültür ırklarının ise Marmara ve Ege Bölgesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir.

Hayvancılıkta gelişmiş ülkelerle bir kıyaslama yaptığımızda Türk hayvancılığının oldukça geri kaldığını söyleyebiliriz. Çünkü Türkiye'de hayvancılık sadece ikinci bir uğraş dalı olarak yapılmaktadır. İnsanlar sadece hayvan besleyerek geçimlerini sağlayamadıkları için yan uğraş olarak, sayıları 1-10 arasında değişen az sayıda hayvan bakarak ev ekonomilerine katkıda bulunmaya çalışmaktadırlar. Kısaca, Türk halkı kendi ihtiyacını karşıladıktan sonra kalan 8-10 lt. civarındaki sütünü küçük bir gelir temin etmek amacıyla dışarıya satmaktadır. Bunun önlenmesi için hayvancılığın ana uğraş dalı haline getirilmesine çalışılmalıdır.

Süt Sektörü Neden Önemli?

Hayvansal orijinli gıdalar içinde hepimizin hemfikir olduğu ürün süttür. Yüzde 60'ı genç nüfusu olan 65 milyonluk ülkemizde sütün hayvansal orijinli gıda olarak en ucuz, en bol miktarda insanlarımızı tükettirilmesi büyük bir zarurettir. Bu önemine rağmen sütü ne yeterince tüketiyoruz, ne yeterince üretebiliyoruz. Öyleyse sütün uygun miktarlarda üretilip tüketilmesine ilişkin projemiz mi yanlış, stratejilerimiz mi yanlış diye bakmak lazım. Ne acıdır ki, bizim bu konuda bir projemiz yok. Sorunun özü de bu. Türk insanının daha dengeli beslenmesi ve bunun içerisinde sütün daha fazla yer alması için ülkenin bir stratejisi yoktur, bir projesi yoktur. Bu projersizliğin trajik komik birkaç sonucunu dile getirerek, bu projenin hayata geçirilmesinde hepimiz görevliyiz, ama bizi de biraz uyarsın diye bu örnekleri vereceğim.

Şu anda Türkiye'de süt sanayiinin bildiğiniz ciddi firmaları yüzlerce kilometre uzaklıklardan işletmelerine süt taşıyorlar ve binlerce kilometre uzaklığa da süt mamülü sevk ediyorlar. Sütün fiyatı 35.000.-TL, tüketicie ulaştığında üreticiye ödenen bu fiyatla tüketicie ödenen bu fiyat arasında ambalajına göre 3 katına çıkan farklar var. Bakıyorsunuz ki, bu çok önemli gıda maddesinin tüketicinin ödediği bedelinin üzerinden pay almayan yok gibi, Devlet aşağı yukarı KDV nin 8 ya da 15 olduğu ürünlere göre değişen, fakat genel toplamına baktığımız zaman % 40'lara varan kısmını, tüketicinin ödediği bu parayı Devlet almaktadır. Yine traji-komik bir şey, bu Devlet

sütten bu parayı alıyor. Nasıl ben ucuza ekmeğe yedireyim diye düşünüyor. Dün Sayın Bakan da burada bunun için düşündü. Ekmeğe 250 gr, hükümet 15.000.-TL ye satılsın diye gayret içindedir. Fırıncılar da 20.000.-TL ye satalım diyorlar. Hadi ortasını bulalım, o da 17.500.- TL, o da 70.000.- TL yapar. Bugün Ankara'da, Bursa'dan getiriyorum KDV'si, bakkalın karı, bayiinin karı, benim karım, hepsi dahil 70.000.-TL ye kilosu süt satıyorum. Hani, niye ekmeğe 70.000.-TL olunca benim süt satışlarım artmıyor? Ortada büyük bir komedi var. Hal böyle iken üzerinden bir de % 40 aldığınız, %1 KDV ile ödüllendirdiğimiz ekmeğe için sübvansiyona gideceğiz, ucuz buğday vereceğiz, insanlar daha ucuz ve çok ekmeğe tüketsin diye.70.000.-TL den süt satılıyor, vaz geçtim, sanayi sütü olmasın 50.000.- TL ye sokakta süt satılıyor. Bu süt tüketilsin. Memlekette önce bir süt tüketmeye başlayalım. Bunun hepimiz farkında olmalıyız. Bu çok vahim hatadan ne yapalım yapalım ülkemizi kurtarmaya çalışalım, ülkeyi idare edenlere anlatalım, bireyler olarak ve tüketiciler olarak bi işin lütfen yanında olun. Bu trajik-komik olayın başka boyutları da var. Burada ekmeğe örneğinin yanısıra birçok örnekler verilebilir.

Demek ki, bu konudaki strateji eksikliği, bu konudaki bir projemizin olmaması, bizi bu kadar dramatik bir duruma düşürdü. O zaman bir şey önerelim, bir proje yapılsın. Nasıl bir proje olsun ki, bu ülke insanları olması gerektiği gibi beslensinler, süt de bunun içerisinde önemli yerini alsın. Proje olsun da doğru ya da yanlış, yine razıyım, ama yine de bu projenin içinde yer alması gereken unsurları, bu projenin doğru şekillenebilmesi için benim düşüncelerimi çok kısa başlıklarla sizlere aktarmak istiyorum.

Ülkede bugün kişi başına süt tüketimi dünya ortalamasının bile altında. Ne tüketmemiz lazım; 250 gr. Doğrusu bu. Günde 1 litre süt içmenin ne zararı var? Bütün dünya bizim 15-20 yıl önce yaptığımızı bugün yapıyor, onlar mısır gevreğine süt döküp kahvaltı ediyorlar, biz de süte ekmeğe doğrayarak kahvaltı ederdik. Aman canım mısır ekmeği olsun razıyım. Biz bu projenin başlangıcında insanlara süt tükettirmek için maalesef akıllarına değil, gözlerine alışkanlıklarını değiştirecek her şeye hitap edecek bir kampanyayı oluşturmamız lazım. Hiç bir işe yaramayan boyalı bir sürü içecek bu memlekette hem de sütün iki misli fiyatına satılıyor mu? Demek ki biz böyle akıllara hitap ederek, süt şöyledir, böyledir diyerek bu işi başaramayacağız. O zaman süt fiyatı düşük diye üzülen üretici ben büyüyemiyorum, büyük kapasiteler yaratamıyorum diyen, sanayici, ben ülkeyi insanlarını iyi besleyemiyorum diyen devlet, hükümet bir araya gelip, ilk önce bu insanları süt içmek için kandıracağımız reklam kampanyasının fonunu yaratmamız lazım. Bu çok zor bir fon değil, aslında üreticiler gönüllü, biz gönüllüüz, herkes gönüllü, böyle bir fonun yaratılmasına razıyız. Bir organize durumumuz olmadı. Herşeyimiz var, ama helvayı yapamıyoruz. Ondan sonra bu tüketimden başlayarak, yani tüketimi artırma çabasını önceliğe koyarak, üretimi bunu destekler hale getirmemiz lazım. Bakın Türkiye'de zaman zaman süt ülke ihtiyacına yetmiyor, hammadde olarak yetmiyor; fakat, senede 3 ay. Kimse demesin ki, Türkiye'de süt yetersiz, hayır Türkiye'de süt yeterli, benim fabrikam var, senelerce bu işin içerisindeyim, Türkiye'de süt 3 ay yetmiyor. Bundan sonraki aylarda firmalar köylüden sütü almama gayreti içerisinde giriyorlar. Bu stoklanabilir bir şey değildir. Zaten stokların da maliyeti ortada. Türkiye'de bu durumdadır, süt yok değil, süt tüketilmiyor. Önce tüketimi başlatacağız. Tüketim için mutlaka bir kampanya oluşturacağız. Bunun fonunu yaratacağız ve ondan sonra da üretim bunun arkasından gelecektir.

Üretici arkadaşlar burada, üstüne basarak söylüyorum, verimliliği göz önünde bulunduran, verimliliği ilke edinen bir üretim metoduyla gelsin. Şimdi, verimliliğin ilke olduğu bir üretim metodunda hemfikir olmamız gerekiyor. Üretimin Türkiye için gerçekçi ölçeğini, işletme ölçeğini belirlememiz lazım. Benim bu konuda bir araştırmayı başından sonuna kadar yapacak bir gücüm yok. Ama benim gibi bir çok sanayici arkadaşlar, bu çalışmalara destek olmaya, hatta oluşturulması düşünülen örnek pilot işletmeler yapmaya hazırız. Türkiye'nin üretim stratejisinde işletme ölçeği kaç olacak; 15,20,100 mü olacak!.. Buna karar verildikten sonra bu proje çerçevesinde mutlaka işletme diyebileceğimiz, yani sanayinin muhatap olabileceği ölçülerde sütün üretilmesini temin etmemiz lazım. Aksi takdirde o kadar zor ki, kiminle işbirliği yapacaksınız, kimi eğiteceksiniz, kiminle sözleşme yapacaksınız ki, her gün çalışması gereken fabrikanızın hammaddesini garanti edersiniz!.. Bu anlamda bu günkü dağınıklık sanayinin sağlıklı büyümesine de engeldir. Türkiye'deki sanayi kuruluşları küçük ölçeklidir. Artık 1000, 1500, 2000 tonların altındaki günlük kapasite sanayi değil, 300'e indirmiş sanayi kuruluşu sayısını, burada da 100'e indirme peşindeler. İşletme ölçeklerini büyütüp, birim başına maliyeti düşürüp, temel gıdanın en ucuz şekilde üreticiye intikalini sağlamak zorundayız.

Tekrar üretime dönersek, işletme ölçeğinin tespiti ve bunun sanayi ile muhatap olabilecek, karşılıklı sözleşme yapabilecek bir işletme ölçeği olarak belirlenmesi zorunludur.

Türkiye'de zaten süt az, bunun da büyük kısmını sütün içindeki mikroplar tüketiyor. En büyük tüketici biz değiliz. Avrupa'da mililitredeki toplam canlı 100 binin altına inmiştir, fabrikalara gittiğiniz zaman biz 50 bine 40 bine indik diye bu rakamları söylüyorlar, biz ise söylemiyoruz, biz 10 milyonun üstündeyiz, 15 milyona kadar çıkıyoruz, bizim sütün durumu bu.

Demek ki, üreticide kararlı bir işletme ölçeği tespit edip, işletme ölçeğinden hareketle, sanayiye sütü sağlıklı bir şekilde ulaştırmak ve aradaki tüketiciye ulaşan fiyatı şişiren etkenleri ortadan kaldırarak, bu temel gıda maddemizi, bu ülke için çok önemli gıda maddesini tüketiciye ucuz ulaştırmanın çarelerini bulmak zorundayız.

Süt ve Süt Ürünleri Sektörü

Ülkemizde üretilen çiğ sütün %45'i köy ekonomisi içinde kalmakta, %40'ı sayıları 3000 civarında olan hijyen ve kalite standartlarına dikkat etmeden çalışan mandralarda üretilmektedir. Geriye kalan %15'lik kısım ise sayıları sınırlı modern işletme tesislerinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla süt sanayimiz Türk tüketicisinin sağlığını tehdit eden sokak sütçüleri ile haksız rekabete maruz bırakılmıştır.

Bu sebeple Türkiye'de sanayiden geçmiş içme sütü, 1968 yılına kadar yok denecek miktarda üretilmiştir. Sonraki yıllarda, kamuya ait yeni tesislerin ve 1975 yılından itibaren özel sektör tesislerinin de faaliyete girmesi sonucu, sanayiden geçmiş içme sütü miktarı artmıştır. Ancak genel içme sütü içindeki payı istenilenin çok aşağısında kalmıştır. Tarım Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmada 1975 yılında kişi başına tüketilen toplam içme sütü miktarı 21.9 lt/yıldır. Bunun ancak 6.5 lt/kişiyi karşılayan kısmı, modern işletmelerde üretilen pastörize veya UHT süttür.

Süt Üretimi

Türkiye'nin toplam süt üretimi konusunda çelişkili görüşler vardır. 1994 yılı toplam süt üretimimiz 10.560.000 tondur. Aynı yıl toplam inek varlığımız ise 6.082.000 başdır. İnek başına ortalama verim 1700 lt/lakt. düzeyindedir.

Son 40 yıldaki süt üretiminin, ilk 30 yıllık dönemde, önemli ölçüde yükseldiği görülür. Bu dönemde her yıla düşen ortalama artış %5 düzeyindedir. Bu artışın temel nedeni 1950-1980 yılları arasında sağılan inek sayısının düzenli olarak artmasındadır. Bu yıllarda süt üretiminin artmasında genotip ve çevre koşullarının iyileştirilmesinin etkisi %20 dolaylarındadır. Son yıllarda ise sağmal hayvan varlığımızdaki azalmaya rağmen süt üretiminde az da olsa bir artış görülmektedir. 1970-80 yılları arasında sağılan inek sayısında meydana gelen artışa bağlı olarak süt üretiminde de belirgin bir yükselme kaydedilmiştir. 1980-1990 yılları arasında ise sağılan hayvan sayısında önemli bir değişiklik olmamasına rağmen, toplam süt üretimimizdeki artış devam etmiştir. 1970 yılında inek başına 581 kg olan süt üretimi, 1990 yılında 1350 kg'ın üzerine çıkmıştır. Ancak bu artış yeterli değildir. Örneğin ABD'de 1958-1970 yılları arasında inek sayısında %32 azalma görülmesine karşın, inek başına yıllık süt üretimi düzenli olarak arttığından üretilen toplam süt miktarı hemen hemen hiç değişmemiştir. Bizde ise süt üretimindeki artış, hızlı nüfus artışı karşısında erimiştir.

Ekonomik veriler incelendiğinde, Türkiye'de üretilen toplam sütün yaklaşık %83'ünün inek sütü olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de sağılan inek başına elde edilen süt üretimi oldukça düşüktür. Son kırk yılda, ülkemizde fert başına düşen süt miktarında da önemli bir artış meydana gelmemiştir.

Süt üretiminin artırılması ve ekonomik bir üretim yapabilmenin ilk koşulu inek başına verimi yükseltmektir. Bunun, hayvanlara uygulanan bakım ve besleme şartlarının iyileştirilmesi dışında, iki yolu vardır. Birincisi damızlık inek dışalımı yaparak kültür ırkı oranını yükseltmek, ikincisi ise özellikle suni tohumlamayı kullanarak yerli ırkların ıslahına gitmektir.

Yeterli süt üretimi ve yurt içi damızlık temini için yüksek verimli damızlık üreten çiftliklere ihtiyaç vardır. Bu çiftlikler bir yandan progeny test boğalarını oluşturup diğer yandan suni tohumlama çalışmalarını yoğun olarak uygulayabildikleri döneme kadar damızlık dış alımına devam etmelidir.

2000'li Yıllara Doğru Süt Üretim ve Tüketimi

Yapılan araştırmalar, Türkiye'de insanların ortalama olarak aile bütçesinin yaklaşık %10'unu hayvansal proteine harcadıklarını göstermektedir. Türkiye'de 2005 yılına kadar gelişme trendleri incelendiğinde Türkiye'de yurt içi talebi karşılayabilmek için, süt üretiminin bugünkü 10 milyon ton seviyesinden 15 milyon ton düzeyine yükseltilmesi gerekmektedir. Bu düzeylere erişildiğinde kişi başına süt tüketimi 15 milyon ton / 75 milyon kişi = 200 kg/yıl seviyesine ulaşacaktır. Bu seviye yeterli olmasa da sağlıklı beslenmede önemli bir iyileştirmeyi sağlayacaktır. İyi bir beslenmenin protein ağırlıklı programında, 200 gr/gün süt talebinin temel bir gereksinim olduğu anlaşılmaktadır. Bugünkü düzeyiyle Türkiye, süt ve süt ürünleri tüketiminde olması gereken üretim ve tüketim seviyesinden çok geridedir.

SÜT SANAYİNİN TEMEL SORUNLARINA BAKIŞ

1- Hammadde Sorunları

Küçükbaş hayvan sütlerinin toplam üretimimiz içinde 1/3'e varan bir oranda bulunması, yerli sığır ırklarımıza ait laktasyon süresinin çok kısa olması, vejetasyona bağlı bir hayvan yetiştiriciliğinin izlenmesi ve dolayısıyla doğumların aynı zamana rastlaması, fabrikalara gelen çiğ sütün yıl içindeki dağılımını etkilemektedir. Bu yüzden, fabrikalara gelen hatta küçük kapasiteli mandralar bile, ilkbaharda kapasitelerini zorlayarak yoğun bir çalışma içine girmektedir.

Hammaddeye ilişkin ikinci sorun ise; işletmelere gelen sütlerin gerek bakteriyolojik, gerekse kimyasal açıdan elverişsizliği önümüze çıkmaktadır. Hijyenik kurallara dikkat etmeden yapılan sağım ve kısa sürede soğuk zincirinin başlatılmayışı sonucunda sütlere aşırı derecede bakteri bulaşmaktadır. Büyük kapasiteli özel kesim fabrikalarda,

konuya özen gösterilmekte ve kendilerine süt sağlayan üreticilere bu yönde eğitim verilmektedir.

2- Tesislerin Teknolojik Durumları ile İlgili Sorunları

Avrupa Birliğinde kurulu, ilk kuruluş yıllarından bugüne, 1965'te başlamak üzere diğer sanayi kollarında olduğu gibi, süt sanayiinde de bir entegrasyona doğru gidilmiş ve günümüzde ekonomik çalışan büyük kapasiteli tesisler bu alandaki yerlerini almışlardır. Böyle bir ölçü, teknoloji yenilenebilmesini ve özellikle otomasyonu da gündeme getirmiştir. Bizde, gerek işletmelerin ekonomik çalışmaması, gerekse az önce değinilen biçimde bir entegrasyonun söz konusu olmaması nedeniyle teknoloji yenileme ya da otomasyon olayına pek rastlanmamaktadır.

3- İşçilik ve Personel Durumu

Türkiye'de yüksek düzeyde eğitim görmüş süt sanayii elemanı fazla olmasına karşın özellikle ara eleman diye nitelendirilen orta düzey eğitim çıkışlı personele fazlaca ihtiyaç olduğu, birçok sanayi kuruluşu tarafından dile getirilmektedir.

Daha çok pratik eğitime yönelik "Sütçülük Meslek Liseleri" açılmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de başarısızlığa uğrayan işletmelerinin çoğunda, bu konuyu meslek edinmiş elemanların bulunmamasının büyük payı olmuştur.

4- Finansman Sorunları

Kar marjının dar olduğu böyle bir sektörde yüksek faizli kredilerin getirdiği yük çok ağır olmaktadır. Girişimlerin yeterli öz kaynağı bulunmadığından, uygulanan uzun vadeli ve düşük faizli krediler de beklenen yararı sağlayamamaktadır. Müdahale stokları için uygun faizli krediler süt sanayii ve fiyat istikrarı yönünden gündeme getirilebilecek iyi bir çare olarak değerlendirilebilir.

5- Mevzuat ve Denetim Sorunları

Bu konu, hala 1930'lardan çıkarılmış olan Ummumi Hıfzısıhha Kanunu ile buna bağlı olarak 1952'de hazırlanmış ve 1980'de güncelleştirilmiş Gıda Maddeleri Tüzüğüne göre yönetilmektedir. Oysa, Gıda Sektörü, tabii bu arada süt sanayii oldukça dinamik bir sektördür. Gelişen teknolojiye bağlı olarak hemen hergün yeni bir ürün elde edilmekte ve bunların önemli bir kısmı süt sanayiini ilgilendirmektedir. Bunun yanı sıra dış ticaretteki gelişmelere bağlı olarak çok sayıda yabancı kaynaklı ürün ülkemize girmektedir.

6- İhracat Sorunları

Buraya kadar incelenen sorunların tümü ihracatı etkilemektedir. Süt ürünlerimizin dış pazarlarda rekabet şansını yükseltmek amacıyla bu sorunları bir bütün kabul ederek konuya yaklaşmak gerekir. Tersi durumunda, bugün için var olduğu kabul edilen bir pazarın kısa bir sürede yok olma olasılığı her an bulunmaktadır.

HAYVANCILIĞIMIZI 2000'Lİ YILLARA TAŞIYACAK TEMEL ÜLKE STRATEJİSİ NE OLMALIDIR?

Sektörel temel hedefimiz yıllık %2.5 nüfus artışına yetecek üretimi, verimliliği her yıl %10 arttırarak gerçekleştirmek ve ülke üretimini, talebin %10 fazlası kadar gerçekleştirip çevre ülke pazarlarına ihracatını sağlamak olmalıdır.

Ancak bu politika uzun dönemde tüketiciyi korur. Çünkü ülke içinde her zaman talebin %10 fazlası olan ihraç edilen üretim vardır. Ülke istediği zaman ihracat sübvansiyonunu kaldırarak bu miktarı iç pazara verebilir. Bu strateji geçmiş yıllarda uygulanan ucuz ithalatla terbiye sisteminden farklıdır. Ucuz ithalatla terbiye sistemi tüketiciye kısa dönemli fırsat vermekte, kontrolü zor olduğu için üretimi azaltmaktadır. Avrupa Birliği'nin de verimliliği arttırarak üretim fazlası oluşturma stratejisini denemiş, şu ana kadar uygulanmış ve başarılı olmuştur.

SÜT SANAYİİMİZİ GELİŞTİRMEK İÇİN NELER YAPILMALI?

Hayvansal üretimi arttıracak en önemli önlem Avrupa Birliği'nde olduğu gibi ürünün devamlı fiyat istikrarını sağlayacak mekanizmayı, sistemi yerleştirmektir. İthalat, iklim şartları ve diğer sebeplerden meydana gelecek fiyat düşmeleri karşısında hayvancılıkta üretim sekteye uğramaktadır. AB bunu Ortak Tarım Politikası çerçevesinde hayvansal üretimi arttırmayı, fiyat istikrarı sağlayarak, çiftçinin belirli gelir düzeyini garanti ederek, hayvancılık faaliyetlerini sürdürmesini ve ülke ihtiyacından fazla bir üretimi gerçekleştirerek ihtiyaç fazlası ürünleri AB dışındaki ülkelere ihracat sübvansiyonları ile destekleyerek satmayı amaçlamaktadır. AB sübvansiyonları hem üretim hem de ihracat aşamasında olmaktadır. Örneğin, süt için her yıl süt eşik fiyatı belirlenerek, çiftçinin bu fiyatın altında sütünü satması engellenmektedir. Böylelikle üretici korunmaktadır. Sanayi işletmeleri ise ürettikleri ürünlerden ihtiyaç fazlası oluşturulan müdahale stoklarına satabilmekte ve iç tüketim fazlası ürünler müdahale stoklarından alınarak AB dışındaki ülkelere ihraç edilmekte ve ihracatçı firmalar belirlenen ihracatçı sübvansiyonlarından yararlandırılmaktadır. Ülkemiz içinde modern et ve süt sanayiinde müdahale stoklarının işletme içinde oluşmasına izin verecek ve eşik fiyatı belirlenmesiyle çiftçinin ürününün bu fiyatın altında alınmasını önleyecek AB benzeri bir sistemin gerekliliği sözkonusudur. Stokların fabrikada oluşması ve bu müdahale stoklarının düşük faizli kredi ile desteklenmesi sonucu, işletmelerin kredi ihtiyacı azalacağı gibi enflasyonun aşağı çekilmesini destekleyecektir. Böyle bir sistem ancak kendi kendine yeterli olacak bir hayvancılık sektörünü yaratabilir. Çünkü yıllık %2.2 oranındaki nüfus artışını ve iç talebin %10 fazlasını ihraç maksatlı olarak karşılayabilmek, stratejik avantaj yaratmak için şarttır. İşletmelerde kurulacak müdahale stoklarında toplanacak üretim fazlasına sübvansiyon

siyon uygulanarak ihracatı teşvik için kullanılacağı gibi sübvansiyonun kaldırılması ile iç piyasaya da sunulabilecektir. Ancak böylesi bir sistemin fiyat istikrarını sağlamada etkin olacağı bellidir.

Diğer taraftan, AB aynı Ortak Tarım Politikası çerçevesinde kendi hayvancılık sektörünü ve hayvancılığa dayalı sanayiini haksız rekabete yol açmamak için ithalattan yüksek oranlı gümrük vergisi ve fonlar almaktadır.

Bunun yanında gümrük birliği anlaşması çerçevesinde her yıl GATT minimum fiyatları belirlenerek bu fiyatların altında ürün ithal edilmesi durumunda o ülke malları için telafi edici anti-damping vergileri uygulamaktadır. Bu açıdan yine haksız rekabeti önlemek amacıyla ithalattan alınan gümrük vergisi ve fonların AB sübvansiyonlarını karşılayacak düzeyde tutulması yeterli olacaktır. Bunun yanında AB'de sürekli değişen ihracat sübvansiyonlarına karşılık ithal fonlarının AB'deki değişikliklere karşı sürekli güncelleştirilmesi böyle bir uygulamayı başarılı kılacaktır. Ayrıca GATT minimum fiyatlarının altında fatura ile deklare edilen gıda ve tarım ürünlerinin ithalatı sırasında GATT minimum fiyatları ile arasındaki fark kadar tutar telafi edici vergi olarak alınmalı, bunun üzerine gümrük ve fon ilave edilmelidir.

Hayvancılık, hayvansal ürünler ile ilgili ithalat fonları, KDV, üretim şirketlerinin kurumlar vergisi, stopajları bir yerde toplanıp üretim artışı, üretici birliklerinin desteklenmesi ve ihracat sübvansiyonu için kullanılmalıdır. Böylece kendi kendini besleyen bir kaynak oluşturulmalıdır.

Ülkemizde hayvancılık ve besicilik büyük oranda bağlı olduğu meraların bakımsızlıktan kurtarılıp ıslah edilmesi ve korunabilmesi için bu alanlara yönelik yeni bir yönetim modeli ortaya konmalıdır.

Suni tohumlamanın devlet tarafından ücretsiz yapılması serbest veterinerlerin kazanç sağlamalarını imkansızlaştırmakta, dolayısıyla suni tohumlama yaygınlaştırılmamaktadır. Bunun için alınacak önemli tedbir devletin de suni tohumlamayı piyasa rayıcı üzerinden yaparak bunu yaygınlaştırmasıdır. Eğer devlet yine de bir destekleme vermek istiyorsa, üreticinin serbest veterinerlere ödediği ücret, bankadan devlet desteklemesi olarak geri ödenebilir.

TİGEM'in sahip olduğu 4 milyon dekarlık geniş araziler hayvancılıkla iştegal edenlere kiralanarak, ortak çalıştırılmak suretiyle bu işletmelerin verimli çalışır hale gelmesiyle sektörde üretim artışı sağlanmalıdır.

Çiftçilerimiz yeterince örgütlenemediği için bir baskı unsuru olarak seslerini duyuramamaktadırlar. Çiftçilerin örgütlenmesi üretici birlikleri şeklinde olmalı, ana hedef verimliliğin artırılması şeklinde oluşmalıdır.

Süt ve et teşvik primlerine gelince, bugün 3000 TL/kg olan süt teşvik primi, süt bedelindeki artışla orantılı bir şekilde güncelleştirilmelidir. Bu teşvikler çiftçinin satış yaptığı tacir veya sanayi şirketi tarafından aylık maliyeye verilen muhtasar beyannameden mahsup edilerek üreticiye ödenmelidir. Bu şekilde yeterli ve zamanında verilebilen üretim teşviğinin üretimi arttırıcı etkisi olması kaçınılmazdır. Bu prim vergi dışı kalan işlemlerin kayıtlı hale gelmesini zorladığı için devlet kasasına ekstra bir yük getirmeyecektir.

Ülkemizde bitkisel üretime uygulanan destekleme alımlarının fiyatlarının artmasından dolayı bitkisel yem fiyatların da artması neticesinde zaten hayvansal üretimdeki maliyetlerin %70'ini yem maliyetlerinin oluşturması ile hayvancılıkla uğraşan çiftçilerimiz bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedirler. Yapılan destekleme alımlarının bu olumsuz etkiyi kaldırması açısından aynı oranda hayvancılıkla uğraşanlar sübvansiyon edilmelidir.

Ülkemizde ihracat ve yatırım teşvikleri belirlenirken tarım ürünleri, sanayi ürünleri aynı kapsam içinde değerlendirilmektedir. Yabancı ülkeler buna karşı hemen antidamping yasalarını işletmekte ve belli bir süre sonra hükümetler sistemi uygulamadan kaldırarak yeni sistem arayışına gitmektedirler. Halbuki sanayi ürünleri ile tarım ürünleri teşvikleri ayırt edilse, tarımsal ürünlere verilen teşvikler AB ya da bir çok ülkede verilen teşviklerin gerisinde kalacağından uluslararası zeminde aleyhimize bir durum yaratmayacaktır.

Ülkemizde süt ve et mamülleri üretim birimleri genelde çok küçük kapasiteli ve ilkel teknolojiye sahip kuruluşlardır. Getirilecek uygun teşvik tedbirleri ile optimum işletme ölçeğine sahip ileri teknolojiyi uygulayan yatırımlar teşvik edilmelidir.

Hayvancılığa dayalı sanayi kuruluşları fon kaynaklı krediden yararlandırılmalıdır. Hayvansal girdilere dayalı gıda sanayi ürünleri, pazarlama kolaylığı açısından büyük şehirlere yakın üretilmek zorundadır. Bu tür sanayiler asıl istihdamı kırsal kesimde yaratmaktadır. Bu faktörler hayvansal ürünlere dayalı gıda sanayiinin yöre farkı gözetmeksizin teşvikinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Üreticinin, besicinin her boyuttaki faaliyetini destekleyen bir çiftçi bankası kurulmalıdır. Geçtiğimiz yıllarda parasal politikaların ön plana çıktığı ekonomi politikalarında hayvansal üretimin düşük katkı payı, üretim girdi fiyatlarının ürün fiyatlarına göre hızlı artışı, ürün satma süresine kadar stok tutabilme gereği üreticilerde ağır piyasa koşulları oluşturmuştur. Sermaye getiri oranlarının düşük olması çiftçinin düşük faizli kredi ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla üretici ve besicinin her boyuttaki faaliyetini destekleyen bir çiftçi bankası kurulmalıdır.

İthal et ve süt ürünlerinin Türk sanayicisinin uymak zorunda olduğu şartlara uyması sağlanmalıdır. Bozuk ithal gıdalarda kanun önünde dış ülkelerdeki imalatçı ile ithalatçının birlikte sorumlu tutulması esası getirilmelidir.

Hfzsisihha Gıda Tüzüğüne göre sağlıksız ortamda gıda maddeleri satışı yasaktır. Fakat buna uyulmadığı

için, günümüz şartlarına uygun olmayan bir gıda kanununun olmayışı, gıda denetiminde yaşanan kargaşa, sağlığı tehdit eden çağdaş ülkelerde hiç bir şekilde uygulanması görülmeyen sokak sütçülüğü, pastörize edilmemiş süt ürünleri, markasız et ürünleri, kaçak et kesimleri, hijyen olmayan et mamülleri üretimi, sektördeki haksız rekabetin önlenmesi için denetlemeler artırılarak bu uygulamalara son verilmelidir.

Süt mamülü olan peynirin en önemli artışı peynir altı suyudur. Ülkemizde değerlendirilmesi ancak lor imalatı ile olmakta, lor imalatının artışı laktöz ihtiva eden su ülkemizin nehir, göl ve denizlerine dökülerek çevre kirlenmesine neden olmaktadır. Bunun için peynir altı suyunun değerlendirilmesi teşvik edilmelidir. Ayrıca, küçük işletmelerden çevreye atılan peynir altı suyu, kapasiteli ve tekniği yüksek olan büyük işletmelere verilerek işlenmesi sağlanmalıdır. Yurt ekonomisi ve çevre zarar görmemelidir.

Bugün bütün bölgelerde önemli sayıda çiftlikler atıl durumdadır. Çiftliklerimize faaliyet kazandırmak amacıyla hayvan rehin etmek veya kiralamak suretiyle hem işlerlik kazandırmak hem de yurt ekonomisine katkı sağlanmalıdır.

Mera ıslah çalışmalarına önem verilerek, kaba yem üretimi desteklenmelidir. Ayrıca sanayiye dayalı ürünler yetiştirilen çiftçilerimize ikincil ürün olarak hayvan yemi yapımına uygun bitkiler ekmeleri teşvik edilmelidir. Özellikle slaj yapımı çiftçiye öğretilmelidir. Kısaca yan uğraş olarak yapılan hayvancılığı ana uğraş dalı haline getirmek gerekir.

Hayvanların soy kütüğünün tutularak da hastalıklara karşı korunmasında, düzenli olarak beslenerek en yüksek verimi elde etmesinde dikkat edilecek noktalar konusunda çiftçilere eğitim verilmelidir.

Sağlıklı nesillerin yetiştirilebilmesi için hayvansal protein tüketimini özendirecek şekilde süt ve et mamülleri yararına yönelik tanıtım ve eğitim programlarına önem verilmelidir.

5. TEBLİĞ

Konu: KÜLTÜR BALIK ÜRETİMİ VE POTANSİYELİ OĞUZ UÇAL (Pınar Deniz Ürünleri A.Ş. Genel Müdürü)

Balığın İnsan Beslenmesindeki Önemi

İnsanoğlunun temel besin kaynaklarını bitkisel ve hayvansal kökenli gıdalar oluşturur. Uzun yıllar boyunca karın doyurma şeklinde sürdürülen beslenme, 19. yüzyılda besin ve beslenme ile ilgili bilimsel gelişmeler sonucu, bilinçli ve dengeli beslenmeye yerini bırakmıştır. Ancak dünyada yaşayan tüm insanların yeterince beslenebildiği söylenemez. Bu nedenle ülkelerin en başta gelen problemi beslenme, dünyanın en büyük sorunu ise açlıkla savaştır.

Proteinler vücudun gelişmesini ve enerjisini sağlayan başlıca maddelerdir. Dokuları onarırlar, hemoglobini yükseltirler, kanın pıhtılaşmasına yardımcı olurlar, kandaki zehirlerle savaşan antikorların oluşmasında etkin rol oynarlar. İnsan vücudunun dengeli beslenmesi için gerek duyduğu en önemli unsur olan proteinlerin başlıca kaynağı su ürünleridir. Diğer hayvansal proteinlere göre daha az kalori vermesi ve daha az kolesterol içermesi su ürünlerinin insan beslenmesindeki öneminin bir başka göstergesidir. A, D ve E vitaminleri, iyot, kalsiyum mineralleri ve kırmızı etteki florinden üç kat daha fazla florin içermesi balığı diyetlerin vazgeçilmez maddesi yapmaktadır.

Balığın düşük yağ, düşük kalori ve düşük kolestrol barındıran yapısal özellikleri pek çok tüketicinin talebini artırırken, çabuk ve kolay hazırlanıp sunulabilmesi de gittikçe artan sayıdaki çalışan kadının balık yemeklerine ilgisini arttırmaktadır.

Her ne kadar dünya çapındaki balık tüketimi olması gerektiği düzeyde değilse de, dünya nüfusuna arz edilen toplam proteinin %6'sını balıklar oluşturmaktadır. Diğer yandan hayvanlardan elde edilen toplam proteinlerin %14'ü balıklardan sağlanmaktadır.

İnsanların normal yaşamlarını sürdürebilmeleri için günlük olarak almaları gereken 20-30 gramlık hayvansal protein miktarının kolaylıkla su ürünlerinden karşılanabileceği açıktır. Ancak ürünlerin korunması, işlenmesi ve tranfer edilmesi olanaklarının azlığı pazarlama zorlukları yarattığından fiyatlar yükselmekte, tüketim artışlarının karşısına böylece bir de maddi engeller çıkmaktadır.

Balık Yetiştiriciliğinin Önemi

İnsanoğlu için doğal olarak yetişmiş sebze ve meyveleri toplamaktan, ekili tarım düzenine geçiş ne kadar önemli ise, denizlerde balık avlamaktan kültür balıkçılığına geçiş de en az o kadar önemlidir.

Su ürünleri-yetiştiriciliğinin birinci önemi, insanlığın hayvansal protein gereksinimini karşılamada diğer bir ifade ile insanlığın beslenmesine geniş katkılarda bulunabilecek büyük bir kaynak oluşturmasıdır.

Bugün dünyada balık yetiştiriciliğinin bulunmadığı birçok ülke vardır. Dünyada var olan, irili ufaklı iki yüzden fazla devletin sadece yarısında su ürünleri yetiştiriciliği yapılır. Bu demektir ki hala 100'ün üzerinde ülkede

yetiştiricilik yapılmamaktadır. Yapılsa da üretimleri istatistiklere geçmeyecek kadar azdır.

Bu durum dünyada su ürünleri yetiştiriciliği konusunda çok büyük bir potansiyelin kullanılmadığını gösterir. Ancak bir ilimiz kadar su olanaklarına sahip ve çölümsü bir yörede bulunan İsrail'in, tüm iç sularımızdan yakalanan balığın yarısına eşit bir üretimi yetiştiricilik yolu ile sağladığı belirtilir ise, yurdumuzun bu konuda ne kadar ilerlemeye uygun bir bölgede bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Elbetteki ülkemiz ve bütün dünya ülkeleri, nüfus artışı ve teknik gelişme ile birlikte, gelecekte bu konuya bugünkünden fazla önem vermek zorunda kalacaklar.

Balık yetiştiriciliğinin diğer bir önemi de ülke ekonomisine olan katkısıdır. Örneğin Çin'deki toplam üretimin yaklaşık %40'ı yetiştiricilik yolu ile elde edilir. Aynı şekilde Hindistan'da yenilen balığın %38'i bu yolla sağlanır. Endonezya'da yetiştiricilik yolu ile sağlanan üretim, tüm balık tüketimlerinin %22'sini oluşturur. Filipinler'de de tüm üretimin %10'u yetiştiricilik yolu ile elde edilir. Japonya'da toplam üretimin %6'sını oluşturan kültür balıkçılığı, ekonomik açıdan da %16'lık bir pay alır. Japonya'nın dünyanın en çok balık yakalayan ülkesi olduğu gözönüne alınır, yetiştirilen bu balığın gerek halkın beslenmesi gerekse ekonomik yönden bu ülkeye ne kadar büyük bir katkıda bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Hatta Japonya'nın yetiştiricilik yolu ile elde ettiği su ürünleri üretiminin Türkiye'nin tüm olanakları ile ürettiği balığın 2-3 misline yakın olduğu belirtilir ise konu daha da büyük bir açıklığa kavuşmuş olur. Bu büyük üretimlerin sağlanması için binlerce işçinin bu konuda çalıştığı dolayısıyla geçimlerini bu daldan sağlayarak ülke ekonomilerine katkıda buldukları ortaya çıkar. Bunlara ek olarak balık yetiştiriciliği, oluşturduğu küçümsenmeyecek iş potansiyeliyle de ülke ekonomisine önemli katkılarda bulunur.

Balık yetiştiriciliğinin önemli bir diğer yönü de denizlerden balık yakalama olanakları dar ve sınırlı ülkelerin balık eti gereksinimini karşılamada önemli bir kaynak olmasıdır. Bazı ülkelerde su ürünleri yetiştiriciliğinin diğer ülkelerdekine oranla ilerlemesinin bir nedeni de bu olmuştur. Örneğin Nepal gibi denizle hiç ilgisi bulunmayan Orta Asya ülkelerinde balık yetiştiriciliğinin ayrı bir önemi vardır. Çok büyük bir nüfus yoğunluğuna sahip olan Çin, denize kıyısı az bir ülkedir. Bu nedenle bu ülkede su ürünleri yetiştiriciliğinin bu kadar fazla gelişmiş olmasını bir sürpriz olarak karşılamamak gerekir. İsrail'de balık ziraatinin gelişmesine büyük bir etken de sınırları içindeki Doğu Akdeniz kesiminin balık bakımından fakir oluşudur. İsrail halkının yaşam düzeyi oldukça iyi ve halkın balık istemi fazladır. Bu İsrail'de balık yetiştiriciliğini etkilemiş ve bugün bu ülkeyi bazı yetiştiricilik yöntemleri bakımından örnek alınabilecek bir konuma getirmiştir.

Balık yetiştiriciliğinin hayati bir önem taşıdığı Kongo çok çeşitli hastalıklar ve hava sıcaklığı gibi bazı etkenler nedeniyle sığır yetiştiriciliğinin bir türlü geliştirilemediği bir ülkedir. Halkın hayvansal protein gereksinimini karşılama amacıyla bu ülkede balık yetiştiriciliğinin geliştirilmesi düşünülmüş ve gerçekten oldukça iyi sonuçlara ulaşılmıştır. Bugün için bu ülkede balık yetiştiriciliği vazgeçilmez bir et kaynağı durumundadır.

Balık yetiştiriciliğinin diğer bir önemli yönü de, tarım için uygun olmayan, ama su olanakları bulunan yerlerin insanlığın yararına kullanılabilir alanlar olmasını sağlamasıdır.

Örneğin, Eski Doğu Almanya'da tarım ve orman için iyi olmayan kumlu topraklar balık yetiştiriciliği için kullanılarak yararlı hale getirilmişlerdir. İsrail'de su kaynaklarının acı olması nedeniyle kullanılmayan birçok alan bugün en iyi balık çiftlikleri haline gelmiştir. Cezayir'de toksit alüminyum nedeniyle tarımın olanak dışı olduğu bölgelerde yapılan balık yetiştiriciliği denemeleri çok olumlu sonuçlar vermiştir.

Akuakültür Nedir?

Ticari değere sahip olan balık türlerinin yumurtadan pazarlama boyuna kadar yapay öğeler yardımıyla açık ve kapalı sistemlerde dışarıdan kontrol sağlanarak gerçekleştirilen yetiştiricilik uygulaması "Akuakültür" olarak tanımlanır.

Akuakültürün genel anlamda avantajlı yönleri şunlardır:

- Planlanan zaman dilimi içerisinde ve miktarda kontrollü olarak üretimin sağlanabilmesi,
- Üretilen ürünün piyasa talebine göre kalite ve boyutlarının kontrol altına alınabilmesi,
- Ürünün pazara arzının kontrol altında tutulabilmesi,
- Yetiştirilen ürünün fiyatının maliyetine göre ayarlanabilmesi.

Akuakültür biyolojik açıdan dikkate alındığında ise yetiştirilerek balığın doğal ortamdaki optimum gereksinimlerinin kontrollü olarak yerine getirilmesini içerir.

Yetiştirilecek türün özelliğine göre öncelikle sahanın uygun olarak belirlenmesinden sonra yetiştiricilik yönteminin tesbiti gerekmektedir. Yumurtadan itibaren yavru üretimi karasal alanda oluşturulan ve çevresel faktörlerin kontrol altına alındığı kuluçkahanelerde gerçekleştirilmektedir. Bu faktörler arasında suyun sıcaklığı, suda çözünmüş oksijen miktarı ve beslenme rejimi başta gelmektedir. Canlı besin rejimi gerçekleştirilebilmek için kuluçkahaneli işletmelerde bu amaca yönelik kültür üniteleri bulunur. Deniz balıkları için yumurtadan itibaren 2 gramlık yavru balık olmasına dek geçen süre ortalama 6 ay'dır.

Yavru balıkların beslenerek büyütülmesi ve pazarlanacak boyuta getirilmesi yetiştirici ortamına transferiyle başlar. Büyütme işlemi için karasal ve denizsel arazinin özellikleri dikkate alınarak farklı teknikler uygulanmaktadır. Bu teknikleri 3 ana grupta toplayabilmek mümkündür.

1- Ekstantif Teknik: Bu amaçla sahil şeridine yakın ve genellikle doğal olarak oluşmuş lagün ve benzeri alanlardan (dalyan, gölet, vb.) yararlanılır.

2- Yarı entansif Teknik: Karasal alanda oluşturulan toprak veya beton havuzlardan yararlanılır. Çeşitli büyüklüklerde olabilen bu havuzlarda su yenilenmesi ve beslenme kontrol altında tutulur.

3- Entansif Teknik: Birim alandan en fazla verimin sağlandığı yüzer ağ kafes sistemidir. Su sirkülasyonu doğal olarak karşılandığından ağırlık kontrollü beslenmedir.

Neden Kültür Balıkçılığı?

Dünya nüfusu devamlı olarak artıyor. İstatistiklere göre hergün dünyada 140.000 insan doğmaktadır. Her 35 yılda iki katına çıkan dünya nüfusunun 2000 yılında 6 Milyar'ı, 2030 yılında da 10 Milyar'ı aşacağı beklenmektedir. Dünyada yakalanan balık miktarı 1994 yılı itibarıyla 70 Milyon tondur. Balık yakalama yöntemleri ne kadar gelişirse gelişsin bu rakamın 100 Milyon ton'a ulaşamayacağı biliniyor. Artan dünya nüfusunun paralel olarak balık, et, süt gibi hayvansal kaynaklı gıdaların tüketimi de artmaktadır. Dünyada ve ülkemizde eğitim düzeyinin yükselmesi balığın en sağlıklı protein kaynağı olduğu konusunda bilinç oluşturmuş, balığa olan talebi arttırmıştır. Birey başına olan balık isteminin daha da artacağı görüşünden hareket edilirse 20-30 yıl sonra en ileri tekniklerle yakalanabilecek doğal balıkların tümü yakalansa bile bu üretimin insanlığın gereksinimini karşılamakta çok uzak kalacağı açıktır. İşte bu durumda ilerki yıllarda balık yetiştiriciliği bu açığı kapatmada büyük bir imkan olarak insanlığın hizmetinde olacaktır. Öyle ki bugün hiç kullanılmayan bir çok su alanı balık üretiminde insanlığın hizmetine girebilmek için sahipsiz olarak beklemektedir.

Özetlemek gerekirse, dünya nüfus potansiyeli ile birlikte protein ihtiyacının artması, buna karşın denizlerdeki bilinçsiz avlanma ve denizlerin kirletilmesi balık stoklarının giderek tükenmesine neden olmuştur. Su ürünlerinin ekonomik olması, insan beslenmesi dışında endüstride de ana ve yardımcı madde olarak kullanılması bu açığı kapatmak için su ürünleri konusunda gelişmiş ülkeleri yeni arayışlar içine sokmuş ve bunun sonucu olarak da yeni teknolojiler geliştirilerek kültür balıkçılığına başlanmıştır.

Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Tarihçesi

Tarla balıkçılığının tarihçesine göz atılırsa, bu konudaki ilk çalışmaların M.Ö. 3000 yıllarına kadar inerek Çinlilere ait olduğu sanılmaktadır. Tarihi kayıtlara göre bu devirlerde Çinliler balık ziraati ile uğraşmaya başlamışlardır. Ama bu endüstrinin kökeninin çok daha eskilere dayandığı gerçeği Mısır kabartmalarındaki balık havuzu tasvirleriyle ortaya çıkmıştır.

Balık yetiştiriciliği konusundaki ilk güvenilir kayıtlar M.S. 960 ile 1276 yıllarına rastlar. Bu tarihlere ait çince belgeler, nehirlerden tutulan küçük balıkların havuzlara alındığını ve burada büyütülerek pazarlandıklarını kaydetmektedir.

Anadolu'da balık yetiştiriciliği yapıldığına dair herhangi tarihi bir kayıt olmamasına rağmen Urfa'da dini inançlara bağlı olarak şehir parkında var olan balıkların asırlardan beri insanlar tarafından korunduğu ve elden beslenildiği bir gerçektir. M.Ö. 1700 yıllarında yaşadığı söylenen Hz. İbrahim zamanından beri bu balıkların burada korundukları sanılmaktadır. Buradan anlaşılıyor ki, Urfa ve yöre halkı yaklaşık 3500 yıldan beri balıkların insanlar tarafından beslenip yetiştirebileceğini biliyordu. Ancak nehirlerden ve göllerden balık yakalayıp yediği halde dini inançlarının da etkisiyle yetiştiricilik yapmayı hiç denemedi.

Türkiye'de Kültür Balıkçılığı'nın Durumu ve Potansiyeli

Türkiye, kültür balığı yetiştiriciliği için en ideal ortama sahip ülkelerden biridir. Özellikle Ege ve Karadeniz'in bu iş için kullanılmasıyla, Türkiye'nin Dünya Ülkelerine balık satma potansiyeli artmıştır. Bu sonuçtan hareketle, kültür balıkçılığının Türkiye'nin gerek protein ihtiyacına cevap vermesi ve gerekse döviz kazandırıcı önemli bir faaliyet olması açısından ekonomimize büyük katkı sağlayacağı açıktır.

Türkiye'de ilk ciddi kültür balıkçılığı tesisi özel sektör öncülüğünde 1985 yılında Çeşme / İzmir 'de başladı. 1996 yılına gelindiğinde Türkiye'de 10'u özel sektöre ait olmak üzere toplam 12 kuluçkahane bulunmaktadır. Mevcut 12 kuluçkahane 8 tanesi İzmir ili içerisinde ve tamamı özel sektöre aittir.

1995 sonu itibarıyla Türkiye'de projesi Tarım Bakanlığı'nca onaylanmış ve kiralaması yapılmış, kayıtlı 124 adet kültür balıkçılığı besi işletmesi bulunmaktadır. Bu besi işletmelerinden 1995 yılında 9000 ton kültür çipura ve levreği hasadı elde edilmiştir. Üretilen 9000 ton balığın yaklaşık %80'lik bölümü başta İtalya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine ihraç edilmiştir.

9000 Ton üretim kapasitesi ile Türkiye Yunanistan'ın ardından Akdeniz havzasındaki ikinci büyük kapasiteye sahip ülke konumundadır.

Ülkeler bazında 1995 yılında üretilen Kültür Çipura ve Levrek sıralaması şöyledir.

Yunanistan	15.000 Ton	Mısır	1.000 Ton
Türkiye	9.000 Ton	Tunus	760 Ton
İspanya	4.600 Ton	Portekiz	480 Ton
İtalya	2.500 Ton	Fransa	390 Ton
Malta	1.500 Ton		

Türkiye'de üretilen kültür balığının toplam su ürünleri istihsaline oranı yaklaşık %2 seviyesindedir. Avrupa'da ise bu oran %15'lere varmaktadır. Yurdumuzda bu oranın düşük olması devletin kültür balıkçılığı için etkili bir politika oluşturamamasındandır.

Çeşitli nedenlerle yatırımcı ve üreticiyi bakanlıklar ve ilgili kurumlar arasında mekik dokumaya zorlayan, ilgililerin tüm iyi niyetli yaklaşımlarına karşın, bir bürokrasi keşmekeşine dönüşen su ürünleri konusunun, bir an evvel çözüme ulaşması beklenmektedir.

Devlet, üretici, bilim adamı ve pazarlamacı karesinin gücü, karşılıklı işbirliği ile pekiştirildiğinde, Türkiye'nin dış pazarlarda söz sahibi olmaması için hiç bir engel kalmayacaktır. Yeter ki, elimizdeki imkanların bilincinde ve ahenkli çalışma prensipleri dahilinde, doğanın bize sunduğu imtiyazları değerlendirebilelim.

1996 yılı için kültür balıkçılığı işletmelerinin sayısının 350'ye yükseldiği ve 15.000 ton'luk bir hasadın gerçekleştirilebileceği beklenmektedir.

Tarımın hiçbir kolunda bulunmayan, bir dönümlük deniz alanında 1 milyon dolarlık döviz girdisini sağlayabilecek bir potansiyel olan kültür balıkçılığının ülkemizde geliştirilmesi bir zorunluluktur. Ancak, diğer denizden yararlanan sektörlerle de çatışmalara düşmemek için denizde balık üretiminin yaygın olduğu gelişmiş ülkelerde uygulanan "Kıyasal Kullanım Planlaması" vakit geçirilmeden yapılmalıdır. Bu şekilde sosyal ve ekonomik temele dayanan, sürdürülebilir bir sektörel planlama gerçekleştirilebilecektir. Bu bağlamda çözüm; Tarım ve Köyişleri, Çevre ve Turizm Bakanlıkları, ilgili Üniversiteler, Yerel Yönetim ile balık üretici örgütleri olarak kooperatif ve derneklerin katılımıyla yürütülecek ortak çalışmada yaratmaktadır.

Kültür Balıkçılığının Çevreye Etkisi

Bundan on yıl önce kültür balıkçılığı hızla büyümeye başladığında amaç, olabildiğince fazla balık üretmekti. Yetiştiriciliğin çevreye olan etkisi üzerinde hiç durulmuyordu. Üreticilerin bilinçlenmesi ve bu konuda pek çok ülkede oluşturulan yeni kanunlar, yetiştiricileri ve yem üreticilerini kirliliği azaltma yolunda arayışlara itmiştir.

Gereği gibi formüle edilmiş ve üretilmiş yemlerin kirliliği önlemede başrol oynadığı ortaya çıkmıştır. Yalnızca balığın gereksinim duyduğu ve değerlendirebileceği besin maddeleri içeren diyet kullanımı gittikçe daha büyük önem kazanmıştır.

Akuakültür çiftliklerinde kirliliğe yol açan dört ana madde; Fosfor (P), Azot (N), Biyolojik Oksijen İhtiyaçlı Organik Maddeler (BOD) ve Suda Asılı Katılardır (SS).

Aynı zamanda en önemli beslenme öğeleri olan azot ve fosforun fazlası suda çözünmüş halde yada dışkı içinde bulunur. Balık, yemi sindirdiğinde besin maddelerini büyüme ve enerji için kullanılır. Bazı besin maddelerini ise sindirmeden direkt olarak atar. Diyetlerde protein miktarı düşürülüp, yağ miktarı artırıldığından azot miktarının düştüğü gözlenmiştir. Bu yüzden yüksek oranda yağ içerebilen extrude yemlerin kullanımı gittikçe önem kazanmaktadır.

Çipura ve Levrek üretiminde extrude yem kullanımıyla azot için % 20-35, fosfor için % 36-65'lik bir düşüş sağlamak mümkündür.

Özellikle denizlerde kültür balıkçılığı için uygun koylar aynı zamanda turizm içinde çok elverişli olduğundan bu iki sektör her zaman çatışma içinde olmuştur. Aslında bu iki sektör birbirinin tamamlayıcısıdır, zira birinin ürettiğini diğeri tüketir. Turizm sektörünün kültür balıkçılığına karşı en büyük kozu, kafes balıkçılığı yapan işletmelerin denizi ve çevreyi kirlittiği iddiasıdır. Yemleme sırasında kafes dışına taşan yemler, doğadaki diğer balıkları bu bölgeye çeker ve o bölgeyi doğal akvaryum haline getirir. Kültür balıkçılığı çevreyi kirlenmiş olsa idi o bölgelere doğadan diğer canlıların gelmemesi gerekirdi.

Üretecekleri azot miktarları karşılaştırılırsa, kültür balığı üreten bir tesisin turistik bir işletme kadar çevreyi kirlenmeyeceği daha iyi anlaşılır. Fransa'da yapılan bir araştırmada elde edilen sonuçlar bu görüşü destekliyor.

%45 Protein ve %1.5 Fosfor içeren yemlerle yılda 100 Ton Çipura yetiştiren bir çiftlikte 100 Ton balık ile 2800 kişinin ürettiği azotun eşdeğer olduğu görülmüştür. Arıtma sisteminin daha iyi olduğu yerleşim birimlerinde bu 100 Ton balık = 2800 Kişi eşitliği kişiden yana artış gösterse bile hiç bir çiftlik insanların ürettiği miktarda azot üretemez.

Balık çiftliklerince oluşturulan atıklar insan sağlığı açısından tehlike oluşturmazken, şehir atıklarının insan da hastalık yapan bakterileri bol miktarda içerdiği görülür. Bu da, balık çiftliklerinin çevreyi kirlenmede insanlar kadar tehlikeli olmayacağını en büyük delilidir.

DEĞERLENDİRME PANELİ

Oturum Başkanı: PROF. DR. SADI ARAL (A.Ü. Veteriner Fakültesi)

Sayın konuklar, meslek kuruluşlarımızın değerli temsilcileri ve üyeleri, değerli üreticilerimiz, üretime dayalı sanayinin değerli temsilcileri, basınımızın saygıdeğer mensupları; hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Değerlendirme panelini açıyorum.

Panelde SETBİR Danışma Kurulu üyesi Sayın Doğan Vardarlı, BESD-BİR Genel Sekreteri Doç. Dr. Sayın Erol Şengör, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Sayın Hasan Metin, Türkiye Ziraat Odaları Birliği adına Sayın Bekir Genç, Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Prof. Dr. Sayın Gürol Ergin, üretici temsilcileri adına Yozgat Ziraat Odası Başkanı Sayın Süleyman Çatalyürek konuşacaklardır.

Sayın Vardarlı, buyurun efendim.

DOĞAN VARDARLI (SETBİR Danışma Kurulu Üyesi)

Üreticilerime bereket, tüketicilerime sağlıklı gıda diyerek hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ülkemiz her konuda çağ atladı, az veya çok gelişti. Bir tek sektörde, bir tek konuda geriledi. Bu da tarım ve hayvancılıktır. Burada hepimizin yapacakları var. Üniversitelerimizin ilgisiz kalmasından, az veya çok üreticilerin ilgisiz kalmalarından, kredi müesseselerimiz hatasından. Efendim, bizim hatamız yok, hata şu sektörlerde demeyerek, herkes kendine düşeni yapsın dileğindedim. Bugüne kadar yapılan deklarasyon sahiplerini teker teker kutlarım. Aşağı yukarı herşey dile getirildi.

Efendim, parayı nereden bulacağız, mali kaynağımız nerede? Son 12 yılda 40 Milyar dolar tarımı sübvansiyon ettik, her yıl 4 milyar dolar verdik, ama bu parayı, tarımı geliştirecek yerde değil, politik tandas içinde üretimi daha geriletecek, değeri olmayan üretilere harcadık. Şu andan sonra önümüzde 10 sene 50 milyar dolar daha harcayacak paramız yok. Kimse devletten bir şey beklemesin. Ne yapacağız, kaynağımız nerede? Bu yöntem yanlış, o şekilde para vermek de yanlış. Bunun örneği nedir; Avrupa Ekonomik Topluluğu yılda 50 milyara tarımı sübvansiyon ediyor. Bu parayı nereden buluyor; para mı basıyor, borçlanıyor mu; hayır, kendi kaynağının içinde, sektörünün içinde buluyor. O nasıl buluyor, biz nasıl bulacağız, bunları rakamsal anlatacağım. Kısa değineceğim bu konuların geniş açıklamaları tarım raporumuzun içinde vardır.

Bizim süt sektörünün yüzde 15'i, et sektörünün yüzde 20'si legal, 80'i illegaldir. Legal olduğu vakit biz ne veriyoruz, devlet ne alıyor, devletin payı ne? Tümünü legal ettiğimiz zaman devlet kaç para alacak ve bu parayı ne yapacak; bunları konuşalım. Bir kilo sütü 100 bin liraya alıyorsunuz, bunun 20 bin lirası devlete gidiyor, yani sütün kilosunda üreticiye 30 bin lira para veriyoruz, 15 bin lira devlet alıyor, 3 bin lirayı ödemek hazineye zor geliyor, maliye 15 bin lirayı kiloda legalleştiği yerde aldığından haberi yok. Bu rakamın etteki boyutu, bir kilo sucuk aldığınız zaman devletin payı 150 bin lira. Bunların, Türkiye'de çıkan 500 bin ton, 10 milyon ton sütü legalleştirdiğimiz zaman 150 trilyon çıkıyor, aynı şekilde bitkisel üretimi de legalleştirdiğimiz zaman 150 trilyon çıkıyor ve 300 trilyon artı değer, katma değer Hazinesin kasasına giriyor. Şu anda bunun yüzde 15'i giriyor legalleşen firmalar tarafından. İşte bu parayı toplayacağız, sektörü legalleştirerek toplayacağız ve Maliye nereden geldiğini bilerek toplayacak. İşte AB'nin başarısı buradadır. Biz 30 bin lira süte verdiğimiz yerde, tüm katma değeri Maliyenin aldığı 15 bin liraya teorik olarak geri döndürdüğümüz zaman, sistemin tümü çok kısa legalleşir, üretici de yüzde 50 fazlasını alır ve kar eder. Bu sübvansiyonlar yüzde yüze kadar geliyor.

İkinci kaynak, FEOGA fonu gibi tüm ithalatın ve diğer fonlardan alınan gelirlerin bir torbada toplanıp, yine tarıma harcanmasıdır.

Üçüncü kaynak ise, bundan 1,5 yıl önce Tarım Bakanlığı bünyesinde Amerika'da Amerika Tarım Bakanlığı temsilcileri ile toplandık, Amerikalılara soru yönelttik, dedik ki, "Kredilerinizi, verdiğiniz teşvikleri nasıl kullanıyorsunuz" Dünyanın bir numaralı tarım devi olan Amerika yüzde 10'unu hububata, yüzde 45'ini yem bitkilerine, yüzde 45'ini de diğerlerine kullandıklarını beyan ettiler. 1995 yılında Ziraat Bankasının kaynağı 150 trilyon, Amerika'daki gibi tek yaptığı işi biz doğru yapsak, 6,7 trilyonunu yem bitkilerine versek, hayvancılık, yem bitkileri değil, Türkiye ekonomik açıdan düze çıkar.

AB yılda 50 milyon ton yem ithal eder ve satar ve biz et ve süt ithal ederek arpa satarız.

Bu mali kaynakların nereden bulunacağı konusu var. Devlet şunu veya bunu verecek diye beklemesin. Devletin para verecek hali yoktur, bunu net olarak itiraf edelim, kimse mali kaynak beklemesin. Mali kaynak, sistemin legalleştiği kadar maliyenin aldığı kadarıyla tekrar dönmesi ile, FEOGA fonundaki gibi bir sepette toplanmakta, sübvansiyonları doğru yolda kullanmakla sağlanabilecektir.

Amsterdam'a yakın bir çiftlikteyim, biz nasıl köylü veya çiftçi deriz, oradaki köylü ve çiftçi de diyor ki Amsterdam'lı. Biz köylüyü çiftçi yapabildiğimiz yerde, köylüyü hakikaten bu milletin efendisi yapabildiği yerde, saygı duyabildiği yerde, saygı duyabildiği yerde çıkacağız. Burada aile işletmesinden ekonomik işletmeye, köylü toplumundan çiftçi toplumuna gitmeliyiz. "Köylü milletin efendisidir" tamam, artık çiftçi milletin efendisidir dememiz lazım, köylüyü çiftçi yapmamız lazım.

İslah meselesinde bir şeyi vurgulamak istiyorum. 50 yılda şu kadar miktarlarda süt ve et konumuna geldik.

Böyle giderse bu ıslah, 6 tona varmak için 120 yıl lazım, aynı hızla gidersek, Avrupa Birliği seviyesine gelmek için 50 yılda buraya geldik, demek ki, biz yapmıyoruz. 'İslahta yaptığımız 1 milyon sperme geldik, bunun 500 bini tutabiliyor, halbuki 6 milyon ineğimiz var, 12 milyon yapıp, 6 milyonunu tuttuk dememiz lazım. Bu onda birler düzeyinde, bunu onda on düzeyine getirerek, doğru sperme ile tohumlamak, her bir yıl sonra çıkan yavruya 5 kilo fazla sütte, 50 kilo fazla ete ulaşmak lazım. Bunun da rakamını söyleyeyim. 1 milyon tane sperm, bir firmadan alsanız 5 milyon dolar tutar, yılda 5 milyon dolarla doğru bir sperme yapıyoruz ya bu 1 milyon, şu anda sadece gebe bırakacak spermle döllüyoruz, doğru bir spermle bir yıl sonra 100 trilyon katma değer geliyor, 5 kilo fazla süt, 50 kilo et aldığımız zaman doğru bir sperm vermiş oluruz.

Artık bir boyutu ihmal etmememiz lazım. Bu Avrupa Birliğine, Gümrük birliğine gittiğimiz boyuttur. Net söylüyorum AB bizi 32 yıldır almadı, 32 yıl da almayacaktır. Aralık 1995'te Madrid'te yaptığı toplantı da alacaklarını tayin etmiştir. Rusya, sınır ülkelerini kendine dahil etti savaş sonrası, sonra bunlar koptu, bu Doğu Avrupa ülkeleri için Madrid'te toplanan konseyde 2 yıl sonra bu devletlerin yıldızı olacaktır, alacakları belli, almayacakları yer Türkiye, bizi almayacaklar. Ciddi söylüyorum. Biz o zaman kendi yağımızla kavrulmak mecburiyetindeyiz. Neden almayacaklardı? Teknik tarafını söyleyeceğim. 20 milyon kişi Türkiye'de 400 dolarla yaşıyor, serbest dolaşıma açmayacak, alamaz, teknik olarak almaz, biz bunu 2000 dolar gelire kavuşturduğumuz zaman belki hoş geldin der. Zaten kendi geleceğini tayin etti, 2000 yılında dünyanın bir numaralı devi oluyor, Amerika'yı da geçiyor. Onların da yapısı bu, oraya gitmeye çalışıyorlar. O zaman biz, gereğini yapmamız lazım. AB ortak tarım politikalarına uyum politikaları içerisinde, Hazine tarafından her tavizin verildiği değil; Tarım bakanımız dün burada en büyük müjdeyi verdi; en fazla ona sevindim, şu anda Brüksel'de Hazine değil, tarım için Tarım Bakanlığı timi pazarlık masasına oturdu diye beyanda bulundu. Burada tarımın işini tarımcı yapar, ahıra, çayıra giden insan yapar.

Eksiğimiz var. Üretim maliyetinin altında, Avrupa'da ya da OECD ülkeleri içinde üretim maliyetinin altında tarım ürününü ithal eden tek ülke biziz. Avrupa ülkelerinde Tarım Bakanlığında masalar var, bizde bu yoktur, bu masalar en kısa zamanda kurulmalıdır, Tarım Bakanlığı bünyesinde böyle bir çalışma başlamıştır, kendilerine teşekkür ediyoruz, üretim maliyetini hesap edecek, onunla eşit olan fonu koyacak, biz bir liberal hükümetiz, gelsin eşit şartlarda biz çıkarız, ama üretim maliyeti altında sübvansiyon edilmiş düşük fiyatlarla geldi mi, üretici olarak hiçbir şey yapmamıza imkan yoktur. Teşekkür ederim.

DOÇ. DR. EROL ŞENGÖR (BESD-BİR Genel Sekreteri)

Ülkemiz hayvancılık dalındaki tartışılmaz yerini son 15 yıldır hızla kaybetmektedir.

Bu son 15 yıllık dönemin tahribatı, yem hammaddeleri üretimindeki gerileme ile de birleşince etkisini çok daha dramatik bir şekilde göstermiştir. Kötü giden bu süreç içinde hayvancılığın bütün dalları da kötü etkilenmekle birlikte, etki şiddeti farklı boyutlarda olmuştur.

Tavukçuluk sektörünün, hiç sorunları olmayan bir sektör gibi görülmesi çok yanlış olur. Bu sektörün çok büyük boyutlu sorunları vardır. Mevsimlere ve arz, talebe bağlı olarak tavukçuluk sektöründe zaman zaman büyük dalgalanmalar olmaktadır. Bu yüzden sektörde istikrar bozulmakta ve işletmeler üretim kısıtlamasına gitmektedirler. Üretim kısıtlaması her zaman için maliyetleri artırıcı bir unsurdur. Kuvvetli sermaye yapıları olmayan bu sektörün düşük faizli kredilerle desteklenmesi, üretimde ve fiyatta istikrarı sağlayacağından hem üretim artışına hizmet edecek ve hem de maliyetleri düşürücü bir unsur olacaktır.

Bir üretim dalında maliyetlerin düşürülebilmesinin en önemli yolu üretimin artırılmasıdır. Üretim arttırıldığı zaman maliyetlerin düşeceği son derece açıktır. Yapılan üretimin pazarlanabilmesi esas olduğuna göre ya iç tüketimde tüketilmelidir, ya ihracat yapılmalıdır veya her ikisi birlikte yapılmalıdır. Yani ihracat imkanı bir emniyet sübabı olarak hazır beklemelidir.

Çevremizde gıda maddeleri açısından büyük ithalatçı ülkeler vardır. İthal ettikleri gıda maddeleri arasında kırmızı et, beyaz et ve yumurta önemli bir yer tutmaktadır. Bu ithalatları bize göre çok uzaklardaki ülkelere yapmaktadırlar. Örneğin Rusya, Azarbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Gürcistan, Özbekistan gibi ülkeler Fransa'dan, ABD'den bu ürünleri maliyetlerinin çok altında ucuz fiyatlarla ithal etmektedirler.

Gelişmiş olan ülkeler, kendileriyle tek rekabet alanı olan tarım ve hayvancılık konularında, gelişmekte olan ülkelerin rekabetinden sakınabilmek için uluslararası olarak niteledikleri çeşitli anlaşmalar oluşturarak gelişmekte olan ülkeleri bunları imzalamaya adeta zorlamakta aksi halde dünya ticaretinden dışlamak gibi bir tehditle karşı karşıya bırakmaktadırlar. Maalesef ülkemiz de bu kıskaç içinde, gelişmiş ülkelerin önceden belirlemiş olduğu yerini almıştır. Durumu bu şekilde tarif etmekle birlikte ümitsizliğe kapılmamak gerektiğini de ilave etmek lazımdır. Kongre sırasında bir tebliğcimiz tarafından da dile getirildiği üzere GATT anlaşmasında lehimize kullanılabilecek pek çok açık kapı bulunmaktadır. Uzmanların oturup bu açık kapıların nasıl değerlendirilebileceği hususunu detaylı bir şekilde incelemeleri ve hükümetlerimize yol gösterici öneriler geliştirmeleri gerekmektedir. Türkiye'deki üreticilerin tonuna 500 ila 800 dolar sübvansiyon alarak ihracat yapan ülkelerin üreticileriyle rekabet edebilmeleri ve o pazarlara mal satabilmeleri kesinlikle mümkün değildir. Anlaşıldığı kadarıyla ihracat imkanlarımız şu an için son derece olumsuzdur. Yapılması gereken, acilen uluslararası anlaşmaların ve bilhassa GATT anlaşmalarının uzmanlar tarafından çok iyi incelenip mevcut acık kapıların yakalanması ve değerlendirilmesidir.

Gıda maddesi son derece stratejik bir maddedir. Dünya üzerinde çok miktarda aç insan ve aç uluslar vardır. Dünya Gıda Zirvesi toplanmakta ve ilerideki yıllarda dünyanın büyük bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı hesaplanmaktadır. Şükür ki biz bu manzaradan çok uzağız. Bizim toprağıımız, bizim güneşimiz, bizim halkımız, bizim beyin gücümüz inşallah ülkemizi o durumlara düşürmeyecektir. Fakat aradaki mesafenin devamlı surette kapandığına da dikkatleri çekmemiz gerekmektedir. Üretimi artırmak yönünde gereken önlemleri acilen almamız gerektiğini unutmayalım. İhtiyacı olan ülkelere bizim de mutlaka mal satabilmemiz gerekmektedir. İç tüketimde daha sağlıklı beslenmeyi sağlayabilmek için gereken bilgilendirmeyi mutlaka yapmamız gerekmektedir. Bu amaç için reklam kampanyaları yapmamız gerekmektedir.

Şu anda Türkiye'de tavukçuluk konusunda fason üretim yapılmaktadır. Kullanılan girdilerin çoğu ithaldir. Yem hammaddelelerin büyük bir kısmı ithal, premikslerin, ilaçların, aşıların çoğu ithaldir. Bilhassa yem hammaddeleleri üretimine büyük ağırlık verilmelidir. Çünkü tavukçuluğun en önemli girdi kalemi yemdir. Yem canlı piliç maliyetinin %70'ini teşkil etmektedir. Yani yemden sağlanacak çok küçük tasarrufların, maliyetteki düşmeleri büyük oranda etkileyeceği aşıkardır.

Bu konularda devletin üzerine düşen görevler;

- Her türlü tarımsal üretimde verimliliğin artırılmasının teşvik edilmesi,
- Hayvancılık üretiminin dışa bağımlı olarak yürütülmesinin önlenmesi,
- Bir sonraki yılın üretimi için ekime başlayan çiftçilerin ürünlerinin değer fiyatlardan alınacağıının, daha ekim başlamadan önce çiftçilere bildirilmesi ve böylece yemlik tahıl ekiminin teşvik edilmesi,

Türkiye'de piliç eti üretimi 1991 yılından bu güne kadar devamlı olarak yıllık ortalama %15 oranında bir artışla 1991 de 163.000 tondan 1996 yılında yaklaşık 395.000 tona kadar yükselmiştir. Bu rakama kontrol dışı üretimlerin de eklenmesiyle bulunacak olan rakam yaklaşık olarak 525.000 ton civarında bir rakamdır. Yani Türk halkının fert başına yıllık piliç eti tüketimi 3-4 kilolardan bu gün 8.5-9 kilolar düzeyine yükselmiştir. Hedefimiz, komşumuz olan bazı ülkelerin 18-20 kilolar civarındaki düzeyi olmalıdır.

1995 yılı piliç eti üretiminde dünyada 18'inci sırada, yumurta üretiminde 14'üncü sırada olmamıza rağmen 1992 yılı rakamlarına göre piliç eti tüketiminde 113'üncü ve yumurta tüketiminde de 97'nci sırada bulunmaktayız. Tunus, Senegal, Fas, Laos, Namibia, Suriye gibi ülkeler piliç etini, Libya, Laos, Lübnan, Malta gibi ülkeler de yumurtayı fert başına bizden daha çok tüketmektedirler. (Watt Poultry Statistical Yearbook 1995-1996).

1992 yılı kişi başına piliç eti tüketimi Amerika'da 43 kg., İspanya'da 24 kg., İsrail'de 37 kg. dir. Ülkemizde tüketim kişi başına 5.7 kg.dir. (Watt Poultry Yearbook 1996). Derneğimizce üretilen istatistiklerde ise 1996 yılında piliç eti tüketimi olarak 8.8 kg rakamlarına ulaşmaya başlamış olduğumuz görülmektedir.

Gıda üretimi artınca ne olacak;

- Gıda üretimi artınca üretim maliyetleri düşecek ve dolayısıyla halkımız daha ucuza daha bol tüketme imkanına kavuşmuş olacaktır.
- Halkımızın tüketim alışkanlıkları değişecek böylece çeşit olarak zengin, besleyici değerleri yüksek gıdalarla beslenecek olan halkımızın yaratıcılık gücü artarak dünya ülkeleri arasında layık olduğumuz yerlere daha çabuk ulaşacağız.
- Artmış olan üretimin ihracatı ve dolayısıyla döviz kazanımı imkan dahiline girecek. Tabii bu konuda rakibimiz durumundaki ülkelerin üreticilerine ve ihracatçılara tanıdığı imkanlar incelenerek benzer imkanların kendi üreticilerimize de tanınması (doğrudan veya dolaylı olarak) gerekecek. Aksi halde ihracat ringine çıkardığımız gıda ürünlerimizin ellerini bağlayarak rakiplerini yenmesini beklemek gibi garip bir tutum içine girmiş oluruz.

Hayvancılık konusunda sağlıklı bir üretimin gerçekleştirilebilmesi ancak doğru projeksiyonların yapılabilmesine, doğru istatistiklerin üretilmesine ve üretim segmentleri arasında iyi bir koordinasyonun sağlanabilmesine bağlıdır. Bunun yapılabilmesi için de iyi bir örgütlenme modelinin seçilerek uygulanması gerekir.

Bütün hayvancılık dallarında olduğu gibi tavukçulukta da örgütlenme çok önemlidir. Bu tür örgütlenmeler gelişmiş ülkelerde çok daha eskiden oluşmuş ve oldukça da gelişmiştir. Bu örgütler yaptırım gücü olan yarı resmi oluşumlar haline gelmiştir. Bunlar; üretici birlikleri veya marketing boardlar olarak çalışmaktadırlar. Boardlar ve üretici birlikleri, özel sektör ve devletin biraraya geldiği kuruluşlardır. Türkiye'de de ülke gerçekleri gözönüne alınarak bir an evvel kendimize has bir model geliştirilmesi gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerin örgütlenme modelleri tamamıyla bizim şartlarımıza uymayabilir. Kendi bünyemize en uygun örgütlenme biçimini seçerek ona sivil ve yasal bir güç kazandırmakla pek çok sorunun üstesinden gelinebileceğine inanıyorum. Bir sektörün örgütünün ülke menfaatine çalışması her şeyden önce o sektörün lehinedir. Çünkü ancak o takdirde sektör diğer sivil örgütlerden ve devletten tepki değil destek görür.

Ayrıca söz konusu sektör örgütü eğer sektör kuruluşlarının yarısından fazlasını temsil ediyorsa o örgütün, sektörün geri kalanının menfaatlerinin aksine bir uygulama içinde olduğu da söz konusu olamaz. Eğer sektör içindeki bir kuruluşun menfaatleri sektörün yarısının menfaatlerinden farklı yönlerde ise o kuruluşun ülke ve sektör menfaatleri doğrultusunda faaliyet gösterdiğinden söz edilmesi de çok yanlış olur. Böyle bir durumda söz konusu kuruluşun da o sektör örgütü içinde yer almasının yaptırımcı bir güçle temin edilmesi gerekir.

Türkiye’de “Tavukçuluk Danışma Kurulu” teşekkül edip çalışırsa bu yönde hizmet edebilir. Tavukçuluk Danışma Kurulu tavukçuluk ile ilgili resmi ve özel kişileri bünyesine alan ve tamamen özel statüde çalışan bir kuruluş olmalıdır. Sorunların, zaman zaman ortaya çıkan problemlerin aşılma yollarının tartışılacağı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın bir koordinatör olarak görev üstlendiği, ilgili Bakanlıklar, kişiler, kurumlar ve sektör temsilcilerinin yer aldığı bir mekanizma olmalıdır. Adı TAVUKÇULUK DANIŞMA KURULU olan böyle bir mekanizma kurulmuş ve ilk toplantısını da 20 Kasım 1996 günü Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nda yapmıştır. Bakanlığımızın bu konuya büyük ilgi göstermesi bizler için çok sevindirici olmuştur. Sayın Bakanımız bu konunun adım adım takipçisi olacağını ve bizim de bu konuyu yakından takip etmemizi istediğini bildirmiştir. Bunlar çok sevindirici gelişmelerdir.

Tavuk ürünlerinin borsa kapsamında alınıp satılabilmesi, borsanın bu konuda sektöre gereken hizmeti sunabildiği durumlarda iyidir. Ancak, bugünkü piliç eti ve canlı kanatlı hayvan pazarlama şartlarında Türkiye’de borsa herhangi bir hizmet sunamamaktadır. Fakat borsanın, hizmet sunmadığı bu sektörün satışlarından %0.2 tescil harcı kesmesi, sektörün maliyetlerini artırmakta, zaten çok dar olan, çoğu kere de negatifte olan kar marjını daha da kötü yönde etkilemektedir. Cıvciv satan bir kuruluş satış bedelinin %0.2’sini de götürüp borsaya yatırmaktadır. Buna karşılık satış işlemi şu şekilde gelişmektedir. Firmanın güvenilirliğine göre alıcılar firmadan ne kadar cıvciv talep ettiklerini bildirmekte ve fiyatını sormaktadırlar. Eğer fiyat uygun geliyorsa damızlıkçı firma gerekli miktarda kuluçkalık yumurtayı kuluçka makinesine yerleştirmekte ve 21 gün sonra çıkan cıvcivleri iklimli araçlarda ve hijyenik şartlarda müşterisinin kümesine teslim etmektedir. Yani mal henüz üretilmemişken satılmaktadır. Borsa malı ne görmekte, ne depolamakta ve ne de müşteri bulunmasına bir hizmeti olmaktadır. Zaten malı görmesi, depolaması teknolojik olarak mümkün de değildir. Piliç eti de aşağı yukarı benzer şekilde pazarlanmaktadır. Yani borsanın tavukçuluk ürünleri satışına bir hizmet sunabilmesi mümkün değildir. Bunlardan dolayı borsa sektöre hizmet sunabilecek konuma gelene kadar tavukçuluk sektörünün ürünlerinin borsa kapsamı dışına çıkarılması gerekmektedir.

Kuluçkalık yumurtadan hareketle piliç eti üretimi yapmak haksız rekabet doğurduğundan dolayı piyasalarda zor kurulan dengeleri bozmaktadır. Bu konu Gümrük Mevzuatı olarak yeniden incelenmeli ve “Damızlık Yumurta” kavramı “Kuluçkalık Damızlık Yumurta” ve “Kuluçkalık Ticari Yumurta” olarak iki kategoriye ayrılmalıdır. Eğer yumurtadan çıkacak olan cıvciv büyüdükten sonra tekrar cıvciv üretmek için kullanılacaksa o yumurta kuluçkalık damızlık yumurtadır. Eğer çıkan cıvciv 6 hafta beslendikten sonra kesilerek et pilici olarak tüketilecekse veya yumurtalamaya devam ederek sofralık yumurta üretecekse yumurtasından yeni cıvcivler çıkarılmayacaksa o yumurtalara da kuluçkalık ticari yumurta veya damızlık olmayan kuluçkalık yumurta ismi verilir. Bu konuda sektörde bu gün için büyük bir handikap vardır. Kuluçkalık yumurta ithal ederek et tavuğu üretmek, kolaycılığa kaçmak ve haksız rekabet oluşturmak demektir. Bu gün et pilici üretimi damızlıkçı firmaların getirdiği damızlıklardan üretilen yumurtalardan çıkarılan cıvcivlerin büyütülmeleri suretiyle yapılmaktadır. Sektör sıkıntıya girdiği zaman, et pilici talebi daraldığı zaman damızlıkçılar üretimlerini durduramamaktadırlar. Çünkü hayvanlar yem yemeye ve yumurtalamaya devam etmektedirler. Yani firma burada cıvcivleri satamayacağı için zarar edecektir. Halbuki kuluçkalık yumurta ithalatına dayalı olarak bu işi yapan bir kuruluş ithalatı durdurmakla bu sıkıntılardan derhal kurtulabilir ve sıkıntıyı yani zararı eli taşın altında olan gerçek damızlıkçıya bırakır. Eğer sektörün durumu iyiye bu sefer de bolca kuluçkalık yumurta ithal ederek damızlıkçının karına ortak olur. Bu haksızlığın mutlaka önlenmesi gerekmektedir. Eğer sektörde 10.000 ton piliç eti ihracatı yapılabilse sektör çok güzel günler yaşayacaktır. Biz hem bu miktarda ihracat yapamıyoruz, hem de bunun birkaç katı et üretimine yol açacak miktarda kuluçkalık yumurta ithal ederek başka ülkelerin çiftçilerini destekliyoruz. Bu uygulama en kısa bir zaman içinde düzene sokulmalıdır.

Tavukçuluk üretiminin sağlıklı bir şekilde devam ettirilebilmesi için hijyeniklik önem derecesi yüksek olan üretim segmentlerinin çevrelerinden korunmaları gerekir. Bunun için yeni hayvancılık tesislerinin inşasında inşaat ruhsatı verilirken mutlaka Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görüşleri alınmalı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığının bilgisi dışında köylerde bile hayvancılık tesisi kurulmasına müsaade edilmemelidir. Örneğin bir anaç kümesinin veya bir kuluçkahaneinin yanına kesimhane veya bir broiler veya yumurtacı kümesi yapılmasına mani olacak hiç bir yasal düzenleme şu an için Türkiye’de yoktur. Bunun acısını tavukçuluk sektörü olarak çok hissediyoruz. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bu tür yerlerin inşasında kesin olarak söz sahibi olmalıdır. Bu gün için Bandırma yöresi, Bolu yöresi bu tür işletmelerin birbirini kirlletmelerinin bariz sonuçlarını yaşamaktadırlar. Tarım Bakanlığına ve T.C. Ziraat Bankasına bir koruma bandı oluşturulma önerimiz vardır. Bu önerimiz kendilerine yazılarımız vasıtasıyla iletilmiştir. Bir kredilendirme söz konusu olduğunda Ziraat Bankası olayı koruma bandı açısından incelemeli ve mutlaka Tarım ve Köyişleri Bakanlığının olumlu görüşünü almalıdır. Köylerde muhtarlardan alınan müsaadeler bazı durumlarda yeterli olabilmektedir. Bu mutlaka önlenmelidir.

HASAN METİN (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı)

2000’li yıllara doğru Türkiye Hayvancılığı kongresinin saygıdeğer panelistleri ve izleyenleri; hayvancılık sektörünün, alt sektörleri, alt sektörlerin maliyeti, dış satımı, yemi, hastalık ıslah konusu, kredi ve finansman

konusu hep sorunlu, yüzümüzü güldüren, keyifle sunduğumuz hiçbir veri yoktur. Adı da değerlendirme paneli olduğuna göre kısaca konuyu değerlendirmek istiyorum.

Tümüyle dünyanın en güzel ülkesinde göçebe, konuk gibi yaşayan bir anlayışın hayvancılık sektörüne de yansımalarını üzülerken izliyoruz ve yakınıyoruz, sitem ediyoruz ve kime ve niçin ve nasıl çözüleceği konularını somut bir şekilde elle tutamıyoruz. 1923'lerin yetkilisi olsaydım, milli savunma, milli eğitim gibi ulusal savunma veya buna ulusal eğitim diyelim, ulusal tarım politikalarını çok kalıcı bir biçimde temel esaslara bağlardım. Bitkisel ve hayvansal üretim boyutuyla, kalıcı, insanlar var oldukça, ondan taviz vermeyeceğim temel ilkelere oturturdum. İnsan yaşama başlarken ilk oksijenle beraber ağlar, biz bir ömür boyu ağlıyoruz. İnsan evrimleşir. Ben aynen hayvancılık olgusunu kalıcı kalıplara koyup, karayollarının ülke içinde nasıl yolları ağ gibi örüyorsa, tüm ülke sathında kamu tarafından ana arterleri kalıcı olarak karayollarının yapması halinde iletişim hızlanıyor, teknoloji gidiyor, sanayi bir yerlere motive oluyor, insanlar okul açıyor, fabrika açıyor, yol açıyorsa iletişim ana arter bu sektörü çok iyi bir şekilde milli esaslara bağlardım. O geçmiş. Bugün ne yapacaksınız. Madem yoktur. Ben şu yaşıma kadar 3 tane müdahale gördüm, ülkemizdeki bu kargaşanın sona ermesi için ekonomik bir darbe, ekonomik bir başkaldırı, ekonomik bir dönüşüme çok büyük ihtiyaç vardır. Bu ülkenin kaynaklarını tespit edip, bundan sonraki yıllarda çok uzaklara bakarak, önce beslenme, sonra giyindirme, sonra eğitim, sonra barındırma gibi önceliği açısından iyi ve dengeli besleme için hayvansal üretimde sürekliliği öne çıkarması gerekiyor. Hayvansal üretimde sürekli ve kalıcı politikaların nispeti içinde bir anlayış içinde çok büyük bir, gidermez, değişime ihtiyaç var. Bunu hiçbir siyasi anlayış, bunu yapmaz, gidermez, dünyaya bakış farkını gidermez, yaş farkıdır gidermez, tüm insanların ortak paydasıdır. Burada çok ciddi bir konumdayız, etikle, sütüyle, derisiyle, yumurtasıyla, bu konularda sanayicisi ile, tüketicisi ile market boyutuyla bir şikayet içerisindeyiz. Bir programsızlık ve bir politikasızlık süreci yaşıyoruz, günübirlik kararlar altında böylesi kalıcı bir temel girdi hepimizin ortak ihtiyaçlarını çözsün istiyoruz. Burada siyaset yok, burası parlamento da değil, yasa taslağı da tartışma da yapmıyoruz, sonuçta bir değerlendirme de yapmıyoruz, dolayısıyla bir fikir alış verişindeyiz. Tabii detaylara girdiğimizde veteriner hekimlerin sözcüsü olarak ek sektör olarak tavuk veya et veya süt gibi sunulanları burada detaylarıyla dinliyorum, genel değerlendirme adı altında bu işe bir çözüm bulmak zorundayız. Bu kongre bundan sonra hepimizin yenilemesini azmettirmeli, her yerde bu talep de bulunmalı ve bu örgütlülükten geçer. Burada üreticiler vardı. Üreticinin sorununu bugün mühendis, hoca tartışıyor, burada bir terslik var. Aslında sorun üretimin sorunu. Başlangıçta pankartlar açıldı, Sayın Bakan çıkıp da şimdiye kadar yapılmayan ithalat politikalarında işte fonları yükselttik, ithalatı kaldırıyoruz, üretime yönelik fiyat veriyoruz, ekonomiktir, para kazanınca sürekliliği sağlayacağız diye beyanlarda bulununca, üretici pankartları indirdi. Şimdi, üretici pankartı kaldırırsa ne olurdu, "onları indirin, sizin dediklerinizi yapıyoruz" dedi, Sayın Bakan gider, çiftçi çıkar, biz çıkarız buradan, salon boşalır ve biter. Bunca emek, bunca parasal harcama, uzaklardan insanların gelmesi ve burada iki günlük birliktelik ve sonuç yok.

Demek ki, bu işi kalıcı kılmak için böylesi kongrelerde, birtakım kararlar almalıyız. Sayın Bakan burada bir adım attı "Önerilerinizi somutlaştırın bize getirin, takipçisi olayım" dedi. Sayın Şengör de yineledi. Bu sektörün segmanlarının, birbiri ile sıkça beraber olmayı, en azından ilgili meslek kuruluşlarının yönetim kurullarının sıkça fikir alış verişinde olup, medya aracılığı ile ülkeyi yöneten yasama, yürütme organlarını sıkça baskı altında tutmayı sağlamalıyız. Üretim modellerini sunan arkadaşlarımızın ortak fikirleri olarak çıkan demokratik halk kooperatifçiliği, üretimde kooperatifçiliğin hızlandırılmasında bizler baskı unsuru olmalıyız diyorum. Bir yerde üreticiyi örgütlerken, üretimin içine sokarken, tabii ki, yine takipler sonucu ürünün para etmesini sağlarken, tabii ki borsası ve bordu ve onun etkin bir şekilde örgütünün, karayollarındaki hassasiyetle hayvancılık sektörünün başından sonuna kadar denetleyen bir kamu örgütünün, bağımsız ve etkin, araştırma kurumları ile etkin bir kamu örgütünün de talepçisi olmalıyız.

Bu konu hepimizin sevdası olmalı, meslek ve ilgi alanı farkı olmamalıdır. O nedenle bu kongremizi, okyanus boyutundaki sorunlara bir kaşık tuz atmak, bir kaşık şeker atmak şeklinde algılamak istemiyorum, bir avuç atalım, 1993'de bir kaşık, şimdi bir avuç, bundan sonra yapacağımız kongreye ise kamyona birikim atalım. Anadolu'daki insanlarımız kendi yörelerinde, topraklarından koparıldıkları için mutsuzlar, mutlu olmak istiyorlar, bize birazcık kolaylık sağlayın, biz üretmeye hazırız diyorlar. Bu kongrenin umarım üreticisi, tüketicisi ve meslek kuruluşları ile hayvancılık sektörüne daha sıcak bakacaklarını umuyorum. İyi beslenmezsek hiçbir şey iye gitmez, iyi beslenmezsek eğitim de olmaz, insanca da kalkınma olmaz, insanca kentleşme de olmaz. Saygılar sunuyorum.

BEKİR GENÇ (Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulu Üyesi)

Sayın Başkan, değerli dinleyiciler, değerli parlamenter arkadaşımız; burada iki günden beri görüşülen konuların aşağı yukarı bir özetini da panelde sunmuş olacağız. Bendeniz üçüncü sefer konuşmacı olarak burada bulunuyorum.

Bildiğiniz gibi konuşma konularım çiftçilerin örgütlenmesiyle ilgili idi. Burada hayvancılık sektörünün sorunlarını tartıştık, bir sürü meselelerini gündeme getirdik, üretimde ve pazarlamada ve fiyatlarda karşılaştığımız meseleleri tartıştık, bütün bu meselenin muhatabı olan, bundan sebeplenen, bundan bir şeyler kazanan çiftçi ve

üreticinin kendisidir. Üreticisinin kendisi bu işin kaynağı olduğuna göre onun meselelerine sahip çıkması, meselelerine değişik formlarda müdafaa etmesi, meselelerinin peşinden gitmesi en tabii hakkı. Bugün Türkiye'de örgütlenme bakımından tarım sektörü fevkalade geri. Şekil olarak ortaya konulmuş oldukça örgütlerimiz var, fakat etki bakımından, temsil ettiği sektörün tabiatından gelen bazı zaafarla çok etkili bir örgütlenme yapısına ve dinamik bir yapıya sahip değildir. Bunu çözümenin muhtelif yolları vardır. Genelde örgütlenme derken sektörün tümünü kast ediyorum, ama hayvancılık sektörü de şüphesiz bunun içerisinde. Türkiye'de hayvancı ve hayvan üreticisi diye ve diğer bitkisel üretici diye bir ayırım yapmak da pek mümkün değil, zaten hepsi müşterek gidiyor.

Sayın Başkan, örgütlenme yalnız Türkiye içindeki örgütlenme ve meselelerin takibi bakımından değil, artık globalleşen dünyada tarımın birbiriyle geniş ilkeler içerisinde Türkiye'nin genel menfaatlerini savunma bakımından da, işbirliği bakımından da çok büyük önem kazanmaktadır. FAO'nun gıda zirvesine katıldım, gıda zirvesinde emin olun benim müşahede ettiğim, hükümetlerin, resmi temsilcilerin, aktifliklerinden çok, oradaki hükümet dışı kuruluşlar, çiftçi temsilcileri fevkalade aktifti, fevkalade meselelerine hakimdi ve fevkalade ileriye dönük çalışmalar içerisinde idi. Orada dünya çiftçiler birliğinin o vesileyle hazırladığı bir dökümandan çiftçi örgütlerinin nasıl olması lazım geldiğinden ve ileriye dönük olarak ne mana ifade ettiği konusunda alıntı yapmak istiyorum.

Tüm dünyada tarımın gelişmesinde ve idaresinde hükümetlerin rolü azalırken, çiftçilerin ve çiftçi organizasyonlarının rolü artmaktadır. Tüm çalışmalarda ve uluslararası formlarda çiftçiler öne çıkmaktadır. Ademi merkezîyetçi ve pazara yönelik sistemde çiftçinin sorumluluğu da o ölçüde artmaktadır. Önümüzdeki asırda güçlü çiftçi organizasyonları, kooperatifler dahil, başarının temeli olacaktır. Gelecek için öngörülen stratejiler şu elementleri içine alacaktır:

Çiftçi organizasyonları. Bu en önemlilerinden birisidir. Diğer sektör ve kuruluşlarla çiftçilerin ve çiftçi organizasyonlarının ilişkileri, teknoloji transferleri, kurumsal know how.

Altyapı konuları: Bütçe organizasyonunu burada değerlendirirken yalnız mesleğin üretimin sorunlarıyla ilgili taraflarını ön plana çıkarıyoruz. Dünyada artık yaşanan ortamla, çevreyle ilgili bütün sorunlar, çiftçi organizasyonlarının sorumluluğu altındadır.

Bunun dışında çevre ilişkileri fevkalade bir önemle ortaya çıkmaktadır.

Koordinasyon konusu da önemli olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerek çiftçi organizasyonları tarafından yönetilen ve çiftçiler için çalışan kurumlar olan çiftçi birlikleri, dernekleri, tarımla ilgili kooperatifler, çiftçi pazarlama organizasyonları ve ziraat odalarıdır. Yöneticilerin seçime gelmesi tanımlanması temel anahtar elemandır. İşçi örgütleri temsil edici, demokrat, şeffaf ve inanılır olmalı ve de her grup çiftçiye, cinsiyete, sosyal duruma, politik eğilime, dine, ırka ve diğer gruplara açık olmalıdır ve bağımsız olmalıdır. Bu tanımlar dünya çiftçiler birliğinin hazırladığı ve dünya gıda zirvesinin sunduğu kitapçıktan alınan alıntılardır. Türkiye'de biz bunlara bakarak kendi durumumuzu tetkik ettiğimizde şüphesiz iyi düzenlenmiş bir yapıya sahip olmadığımızı görürüz. Buna rağmen yapı ve isim olarak pek çok kuruluşumuz vardır.

Hayvancılık sektörüne gelince; Türkiye'de başarılı modeller geliştirilmiş, hayvancıların, sütçülerin, etçilerin ve besicilerin menfaatlerini ve onların hükümetle olan ilişkilerini, diğer kuruluşlarla olan ilişkilerini aşağı yukarı savunan bazı kuruluşlar ön plana çıktı ve bunlardan özellikle Trakya Malkara modelinde söylediğim gibi güzel modeller ortaya çıktı. Hayvancılık kuruluşlarını temsil eden yetiştiricilerin tabi olmaları gereken çiftçi organizasyonu modelinde bizce Ziraat Odaları Birliği çatısı altında kendi öz birliklerini kurmaları ve ideal olarak da bir kooperatif modeli altında iyice organize edilecek şartları ortaya koyacak bir kooperatif modeli altında birleşmelidir. Buna Türkiye'de çok büyük ihtiyaç vardır.

Değerli Başkan, çiftçi organizasyonlarının, organizasyonlara olan zayıflığından çok olmaması gereken durumlarla karşılaştığımızı ifade etmek istiyorum. Bu sabah buğday fiyatları konusunda ve TMO konusunda bir kararname çıktı ve Resmi Gazetede yayınlandı. Bu kararnamede diyor ki, hükümet daha önceki ilgili kararnamedeki ilgili maddeyi iptal ederek ki, devlet, TMO elindeki buğdayı veya ithal edeceği buğdayı istediği fiyattan piyasaya sürer, tüketicinin emrine sunar. Arkadaşlar tüketicilere gayet saygılıyız. Burada bir yanlışlık olduğunu biliyoruz. Siz, çiftçi 18-20 bin liraya buğdayını satacak ve piyasada 25 bin liraya kadar çıkacak, bizim geleneksel olarak çiftçimiz ve hububat üreticimiz belli mevsimlerde ve belli miktarlarda pazara arz eder. Beklentisi vardır; çünkü, fiyat farklarından kazanır. 25 bin liraya çıkan buğdayı bir kararname ile 18 bine indireceksiniz. Bu doğru değil. Bunun için çiftçi teşkilatları lazım, bunun için gruplar lazım, bunun için kendi sorunlarımızı ve menfaatlerimizi belli mercilere ve belli şartlar altında ve bugünkünden daha sert davranışlar altında yürütecek bir mekanizma lazım. Teşekkür ederim.

PROF. DR. GÜROL ERGİN (TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı)

Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilim, sayın dekanım, Ziraat Bankamızın sayın yöneticileri, tarım mesleğinin saygıdeğer mensupları, saygıdeğer konuklar; süremi genel çerçeveleri ile ele alarak değerlendirmek istiyorum.

Bu kongrede söylenenlerin hepsi doğru ve güzeldir; ama, beni gerçekte en çok etkileyen, odamın benden önceki başkanının söyledikleri idi. Sayın Gürbüz şunu söyledi "eğer siz siyasal platformda yerinizi alamazsınız, söylenenlerin hepsi boştur, çünkü sonuçta olayları değerlendirecek ve gerçek yörüngesine oturtacak olan siyasal otoritedir" Bu fikre son derece katılıyorum. Genelı görmeden özeldı hiçbir şey yapmamız mümkün değildir. Burada sözü edilen buğday, ekmek fiyatları en az hayvancılık kadar önemlidir. Bunlar cingöz politikacı işidir. Emirle komutayla hiçbir şekilde ekonomik gelişmeler yönlendirilemez, ekonomik sonuçlar da alınamaz. Maliyet unsur denen bir olay varsa ve yapılan bir işlem sonunda insanların temel ekonomik düşünceleri olarak bir şeylerden yarar elde amaçları varsa ki, olacaktır; siz bunu asla ve hiçbir biçimde, siyasal kararlarla, otorite baskısıyla engelleyemez ve bastıramazsınız. 3 gün sürer 4'üncü gün asla, bunun böyle bilinmesi gerekir. Hesaplar yapılmalıdır. Buğday, un, ekmek fiyatlarında hesaplar yapılmalıdır ve gerçekçi hesaplara dayalı sonuçlar toplumun önüne getirilmelidir. Yoksa ben şuna sattırırım, şuna sattırmam. Bu asla 2000'li yılların insanının kafa yapısına uyan bir düşünce biçimi değildir. Bunun bilinmesi gerekir, yoksa hepimize yazık olur ve hepimize hakaret etmiş olurlar. Biz o kafaların insanı değiliz.

Önümde sarı kırmızılı bir pankart görüyorum, üzerinde "Türkiye çevresindeki ülkelerin gıda sepeti olmalıdır" yazıyor. 20 yıl öncesini yaşıyan arkadaşlarımız şunu bilirler, biz o yıllarda şunu demiştik; "Türkiye asla Avrupa'nın kasabı ve manavı olmayacak" Biz o zaman yanlış düşünmüştük, buradaki bu yazı da çok fazla doğruyu yansıtmıyor. Biz, uygar toplumun doğrusu neyse onu yapması gereken bir devleti ve milleti olmalıyız. Söylemek istediğim budur.

Hayvancılık geridir, rakamlar ortadadır, bunları biliyoruz, ama hep aynı şeyleri yinelemek istiyorum; çünkü, şunu kabul ederim. Gerek toplumlar gerekse insanlar olsun, toplumların da zekası vardır, insanların da zekası vardır. Zeka, önemli ile önemsizi ayırt edebilme yeteneğidir. Biz, önemli hususları sonuna kadar savunacağız, önemli hususlarda belli adımlar atılana kadar, aynı şeyleri yılmadan söyleyeceğiz. Tarım Bakanımızın da değindiği gibi, eğer tarım önemli ise, biz tarımda bir yere gelmek durumunda olan bir ülke isek veya bu zorunluluğu duyarsak, eğer bunun için de bir bakanlık varsa, tarıma bütünüyle sahip olmamız gerekir. Gerek genel teşkilat yapısıyla, gerek içerisinde çalışan insanların menfaatleri açısından bunları savunmak zorundayız. Tarım Bakanlığımız ne yapısıyla bir tarım bakanlığıdır ne de içerisindeki kafa yapısıyla tarım bakanlığıdır. Zaten öyle olsaydı, burayı ağlama duvarına çevirmezdik. Bu bizi Tarım Bakanlığının kendi yapısından da kaynaklanmayabilir. Ona bu toplumun veya bu devlet yönetiminin yüklediği yükten ötürü de olabilir veya biçiminden ötürü olabilir; ama, bunların aşılması gerekir.

Hangi konu olursa olsun, eğer konuyla ilgili bir şeyler yapmak istiyorsanız, o konu belli ellerde, özerk yapıda, belli ekonomik güçte olan kurumlarda yapılmalıdır. Burada da ifrata gitmemek ya da amacı aşan beyanlarda veya düşüncelerde olmamak gerekiyor. Genel mantıksal yapı içerisinde ve dünyayı gözetken bir anlayış içerisinde, hiç kimse bu dünyanın dışında da değil, üstünde de değil, en iyi kim yapıyorsa, biz de onu yapabilmeliyiz. Böyle kurtulabiliriz. Bir iş yapılacaksa, onun sağlam bir yapısı ve onu destekleyen ekonomik yapısı olmak zorundadır.

Bu toplum gerek bitkisel üretimde ve gerekse hayvancılıkta bir şeyleri vermemiş bir toplum değildir, bir şeyler verildi; ama, sözlerimin başında dediğim şekilde, cingöz politikacı tipinin geçmişte kredileri kendi yandaşlarına dağıtması gibi şimdi de toplumu belli yöne kanaliz eden veya ben sizin yanınızdayım imajını vererek, ortaya söylenen cingöz düşüncelere bakıyorum; o zaman da -gerçekten söylüyorum- biraz da karamsarlığım sürmek noktasına geliyor ve ben genelde iyimser bakan bir insanım ve şu andaki Tarım Bakanının düşünce yapısını oldukça iyi bildiğim için iyimserim, ama reel olarak iktidar yapısına baktığım zaman, maalesef bu iyimserliğim azalıyor. Ben emirle şunu şunu yaparım, 5 liraya çıkarırım 10 liraya indiririm lafları ortada dolandığı zaman işin gerçekçiliğinin olmadığı ortaya çıkıyor. Keşke duymasaydım diye düşünüyorum.

Şimdi, krediler veriliyor yada veriliyor. Ziraat Bankası yöneticileri gerçekten ve ellerinden geldiği kadar çok iyi niyetle ve tarıma ne yapabiliriz düşüncesi içerisinde oldukları. Bu konuda sanıyorum Ziraat Bankamız da pek fazla rahat bırakılmıyor ve Ziraat Bankasının bir şey yapabilmesi elbette cebindeki para ile mümkün değil, Hazine desteğini gerektiren bir olaydır. O destek verilmiyorsa, siyasal otorite bizim kabul ettiğimiz anlamda, tarımın bir yere gelmesini kabul edemiyorsa, Ziraat Bankamız da yalnız kalacaktır, bir şeyler yapmaya çalışacaktır. Yapmıyorlar demiyorum, belli ölçülerde yapacaklardır. O düzeyde kalmaya da mahkumdur.

Olay ekonomiktir. Ekonomi bilimi "insan ekonomik bir yaratıktır" demiş. Bu ekonomi biliminin temelidir. O zaman yapılan her işte ekonomik olduğuna göre ve bunu da insanlar yaptığına göre, yapılan işlemin hepsi ekonomik düşünülmediği sürece, söylenenlerin hepsi yalandır, yanlışdır ve göz boyamadır. Eğer bir yıl boyunca Türkiye'de Mayıs 1995 Mayıs 1996 arasında söylüyorum, dolar bazında karkas etin fiyatı yüzde 50 düşmüş ise artması gerekirdi kombinalar fiyatı maliyet üzerinden belirlemeyip de, o andaki ortama göre belirlemiş iseler, o zavallı çiftçi üretmez hale getirilmişse, evinden çıkamaz hale getirilmişse konu ekonomik olarak düşünülmemiştir. Hiç olmazsa konunun kesinlikle ekonomik olduğu ortaya konmalıdır. Tarım, sanayi ve alt sektörler bir bütün olarak ekonomik olaylardır. Bunlar böyle kabul edilmediği sürece bizi buralara yalandan toplarlar veya biz kendimizi buralara yalandan toplarız; ama, birileri de yalan yanlış işler yapar, toplumu da, bizi de uyuttuklarını

zannederler. Bana göre yanlış yapanlar asıl uyuyanlardır. Bu böyle sürer gider, ama böyle sürmemelidir. Herkes her yerde "fiyat ekonomik belirlenir" diyebilmeli. Maliyet varsa belli bir sonucu vardır.

Hayvancılıkta bu yanlışlara düştü ve hayvancılık öldürüldü. Birden bire fiyatlar şuraya buraya çekilemez dendi, ama eğer gerçekten maliyeler onu gerektiriyorsa, çekilsin; ama, değilse, ucuz vereceğim diye siz bunu bu noktaya çekemezsiniz. Yapmamalısınız. O anlamda söylüyorum. Burada iktidar sahiplerine hitap etmek istiyorum. Benim sözüm yere düşmedi densin diye bir şeyde ısrar edilmez. Eğer bir ekmeğin maliyeti 15 bin lirayı geçiyorsa, siz bunu 15 bin liraya sattıramazsınız, mümkün değildir. Hayvancılığı öldürdünüz, şimdi de bitkisel üretimi öldürmeye çalışıyorsunuz, bu sektörde çalışanları da öldürmeyin. Hepinize saygılar sunar, teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ÇATALYÜREK (Yozgat Ziraat Odası Başkanı)

Sayın Başkan, sayın milletvekilimiz, muhterem dinleyiciler; Hayvancılık 2000 Kongresinin ülkemize, çiftçimize, besicimize hayırlara vesile olmasını diliyorum. Şahsım ve camiam adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Benden önceki konuşmacılarımız, panelistlerimiz meseleleri enine boyuna tartıştılar ve çözüm yollarını da ortaya koydular. Uzaklardan gelerek bir üretici olarak kongreye katılma fırsatını bulduk. Bakanımızın da burada olmasını arzu ederdik.

Hayvancılık Türkiye'de kanayan bir yara haline geldi. Hayvancılığı bir kaç dalda anlatacak olursak, büyükbaş, küçükbaş, kanatlı, su ürünleri, balıkçılık gibi dalları vardır. Bunun başında büyükbaş, besi ve süt hayvanı gelmektedir. Yurt dışından 1995-1996 yıllarında firmalar hayvan getirdiler. Bunların adı damızlık süt hayvanıdır. Bu firmalar öyle hayvanları ülkemize soktular ki, menşeleri Avusturya, Almanya pedigridir. Ne yazık ki, bu hayvanların kıllarından, kan yapılarından laboratuvarlara gönderiyoruz, Ukrayna'nın hayvanlarını getirip ülkemize soktular. Size Yozgat'tan örnekler vermek istiyorum. Yozgat'a 6214 tane hayvan girmiştir, 1987 yılı itibarıyla başlamış ve 1996 yılının 6'ncı ayına kadar. Bunlardan 4 bin tanesi 1995-1996 yılında girmiştir, bunun içinden 1508 tanesi telef olmuş. Burada yanlış bir olay var ve artı bunun yanında teşvikler doğru dürüst ödenmemiş, çiftçimiz mağdur edilmiş. Ne zamana kadar mağdur edilecek? İşte mağdur edilen bir çiftçiden örnek vermek istiyorum. Yozgat ilinin Sarıkaya İlçesinin Karabacak Köyü'nden Ali Nemli. 1995 yılının 3 Martında 3 adet nüve üretime hayvan almış. Ziraat Bankasına 300 milyon lira borçlanmış, muamelesini yapmış. Ziraat Bankası 2.11.1995 yılında bunun teşvikini talep etmiş, nüve ünite olduğu için sübvansiyonu bildiğiniz gibi yüzde 35'tir. Halen bu sübvansiyon ödenmemiş, çiftçinin borcu 500 milyon lira olmuş. Ziraat Bankasının Hazinesinden teşvikler konusunda 1.5 trilyon alacağı var. Hazine bir kuruluş ödemedi. Bu sıkıntı nereye kadar devam edecek. Üretici perişan. Besici perişan, bu perişanların sonu ne olacak? Ne zaman ödeyecekler? Yetkililerin büyük bölümü burada yoklar, olayın da sonuna geldik.

Bunların çözümü de bize göre şudur:Türkiye'de birliklerin oluşturulması şart, kooperatifleşmek şart, şirketleşmek şart. Bugün Avrupa'dan bize gelen hayvanları birlikler bize satmaktadır. Buralarda devlet elini çekmiştir. Bu birliklerin Türkiye'de kurulmasına hükümetler destek olmalı ve çözüm de budur.

Bunun yanı sıra meraların ıslahı şarttır. Adliye kapılarında çiftçiler, köylüler sürünmekte. Bu hükümetin işine gelmemekte, mera kanununu düzenli bir şekilde çıkarsalar, hiçbir mesele kalmaz ve merasız hayvancılık yapılmaz. Merasız sütçülük yapılmaz. Bunlar gelmiş geçmiş hükümetlerin ihmalinden kaynaklanmaktadır.

Tarım ve hayvancılık -hepinizin bildiği gibi- et ile tırnak gibidir; ama, ayırt ediliyor. Böyle edilmemeli, kanayan yaralara neşter vurulmalı, parmak basılması gerekir. Hepinizi saygıyla selamlar, teşekkür ederim.

SEDAT KARADAYI (Emekli Tarım Uzmanı)

Sayın Başkan, muhterem dinleyiciler, değerli panelistler; hepinize saygılar sunarım. Mera Kanunu hazırlandığı zaman mevzuat dairesi başkanı idim, şu an emekliyim, burada mera kanunları hakkında görüş bildirildi, o bakımdan küçük bir katkıda bulunmak istiyorum. Mera Kanunu, hali hazırda meriyette bulunan 441 sayılı Tarım Bakanlığı Kuruluş Kanunu ile 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kuruluş Kanununa dayanmaktadır. 75 yıldan beri böyle bir kanun çıkarılmamıştır, çok önemli bir kanun olduğu için Türkiye'de bu işe katkıda bulunabilecek herkes faydalanmıştır ve takdirle yad ediyorum, Adalet Bakanlığı ile Yargıtay özel ilgi göstererek büyük katkılar sağlamışlar, kanunun hazırlanış safhasında ve Mecliste müdafaa ettik ve belli bir noktaya geldi, birkaç yıl genel kurulda bekledi ve kadük oldu. Mevcut mevzuatta şöyle bir durum var. Köy hizmetleri kanununda şu yazılı; meraların tespit, tahdit ve tahsisini yapacak, yani teknik çalışma yapacak, mülkiyet çalışması yapacak, ondan sonra bu komisyonlar olacak, teşkilattan bahsedildi, onun için bunlara temas ediyorum, Tarım Bakanlığının bitkisel üretimle uğraşan kısmı el koyacak ve ıslah ve ihya çalışmaları yapılacak. Meraların yenilenmesi, bitki bakımından çeşitlendirilmesi, baklagil olarak, buğday çeşidi olarak, ayrıca mera yönetimini sağlayacak, mera konusu Osmanlı devrinde 1858 yılında çıkmış olan arazi kararnamesindeki 9 maddeye dayanarak

ananevi şekilde gelmiş ve tarım reformu kanunları, çiftçiyi topraklandırma kanunları ile mera konusunda fazla bir şey yapılamamış ve anlaşılıyor ki, 41 milyon hektar meranın böyle yaklaşık yarısı tarlaya çevrilmiştir, geriye kalmış 21 milyon dönüm civarında ve bunu da mutlaka kısa bir zamanda halletmek lazım. Altyapı bakımından, fiziki işlemlerle ve arazi ıslahı ile uğraşan kuruluşlar, Köy Hizmetleri ve Toprak Su ve Tarım Bakanlığı da bitkisel olarak, mera yönetimi olarak konulara el koymalıdır.

Şunu da söylemek istiyorum: 6 milyon ton civarındaki kaba yem üretiminin, gerek kuru, gerek sulu arazide 35 milyon tona çıkması için mutlaka Toprak Su yeniden kurulup, sulama bakımından, bu eşin eğitimi bakımından bitki patenti içerisinde, bitki münavebesi içinde mutlaka yem bitkilerinin sulu alanlarda şu anda yüzde 1-2 oranlarından yüzde 25'e çıkması lazım. İleri ülkelerde gördük, yem bitkisi dörtte bire yakın sulu alanlarda yeşeriyor. Hayvancılığın çok önemli bir konusu kaba yem noksanlığıdır, bu bakımdan da toprak su yeniden kurulmalı ve mera kanunu da yeniden çıkarılmalıdır. Saygılar sunarım.

CELAL SÖNMEZ (Antalya Ziraat Odası Başkanı)

Saygılarımı sunarım. 1940'lı senelerden başlayacağım. Maalesef bu programı tespit edenler biraz yanlış yapmışlar, çünkü ilk önce konuşturulması gerekenler eli taşın altında olan üreticilerdir. 48 senedir hayvancılık yapıyorum. Bir kere hayvancılık bu hale neden geldi, bunda günahkar olanlar kimler? Şu memleketin evladi olarak Türkiye'de büyük günahların işlenip geldiğine kaniyim. Bu memlekete ne etler girdi, gördüğünüz zaman yemezsiniz. Türkiye süt hayvanı ve besi hayvanı ithal etti, sürüler ıslah edildi, hayvan seçmeye gönderilen insanların hayvancılığın "h" harfinden bile haberi yoktu. Bizim kendi ineklerimiz ondan fazla süt verirken, burada rahmetle bir defa Prof. Kadri Birgen'i anmak isterim. Türkiye'de kara sığırlarını öyle bir hale getirmişti ki, 20 kiloya kadar süt veren sığırlar elde etmişti, bunun üzerinde ısrarla ve sabırla durdu ve bu proje de bitti.

Türkiye'de devamlı bir proje anlayışı yok. İnsanlar gidiyor, projeler orada kalıyor. Ödenekler yok, projeler yarıda kalıyor. Türkiye kadar bu projelere itibar etmeyen, sırtını çeviren başka medeni bir ülkeye rastlamak mümkün değil. Köylü bağıyor, "lütfen bize iyi hayvanlar getiriniz, zarar yok, 10 milyon lira fazla olsun" dediler. Hayret etmemek mümkün değil. Memlekete Moldavya'dan hayvan giriyor, acısı ki, bu vatana ihanettir, karantinalar kaldırılıyor. Karantinanın kaldırılması ne demek; ben bir hayvancıyım, kendi sürüme yabancı hayvan alırsam, asgari 15 gün karantinaya tutarken, hangi anlayış Türkiye'deki karantinayı kaldırabiliyor ve karantina görmeden bu hayvanları zavallı çiftçiye nasıl verebiliyor? Arkadaşlar, şunu bunu tartışmanın lüzumu yok. Yara nerede, bu hastalık nerede? İthalatın kapılarını açmakla kaynaklarımızı kuruttuk. Zamanın başbakanına söyledik. "Haklısın, ben de haklıyım" dedi. Yanmayın Sayın Başkanım dedik, eğer siz bunda ısrar ederseniz, kendi kaynaklarımız kuruyacak ve bir daha bunu yeşertemezsiniz dedik. Keşke Allah bizi aldatsaydı. İşte o kaynaklar yeşermiyor. Sıfır faizli kredilerle yapamazsınız dedik. Bu sıfır faizli kredilerin toplantılarında çiftçi yoktu. SET-BİR'in, şunun bunun adamları vardı. Sayın Bakana da söyledik yanlış yolda olduklarını, bunu yapamazsınız dedik ve yapamadılar. Üç beş kişi aldı, gerisi olduğu yerde bitti.

Türkiye'de politikaya bunlar hakim oldukça, 70 yaşının tecrübesiyle söylüyorum hiçbir yere varmanız mümkün değil. Yüzde 20 faizli kredi ile yapamazsınız dedik, yine olmadı. Bakınız, ne tuhaflıklar var. İki bakanlık arasında en ufak bir koordinasyonun, en ufak bir aktifliğin olmadığını görmek veya düşünmek mümkün mü? Bugün balıkçılık görüşülmüştür. İnsan bir parça sıkılır. Bizim sahil şeridi 8333 kilometre, Hollanda'nın 500 küsur kilometre, şu ülkeyi idare edenler acaba Hollanda'nın bayat balıklarını, fakir milletin bütçesinden 20 milyon dolar vererek nasıl halka yedirebiliyorlar. 8300 kilometre sahil şeridimiz vardır. 70 yaşından sonra balıkçılığa soyundum. Türkiye hayvancılığı 1947 senesinden daha geridedir. Biz içi kanayan insanlarız, yani köylü batıyor, kimse haberi yok. Biz balıkçılığa soyunduk, soyunmaz olsaydık. İsrail ile bir anlaşma yapılacağını gördük. 70 yaşına kadar yapılan tasarruflarımızı sattık ve yatırıma yönlendirdik. 7 bakanlıktan izin aldık, işletmeye başladık, ruhsatı var, projelerimiz tasdikli, icrai faaliyette bulunurken, 8'nci bakanlık geldi, dozerlerle, askerlerle geldi, yıktı gitti. Böyle bir ülke olur mu? Böyle bir ülke düşünmek mümkün mü? Hangi demokratik bir ülkede bu olabilir? Demokrasinin "D" harfinin olmadığı bir ülkede hala demokrasiden bahsedip, birbirimizi aldatıyoruz.

Muhterem arkadaşlar, bizim bildiğimiz devlet anlayışı bu değildir. Devlet sevecendir, Devlet benim anam, babam, her şeyimdir. Vatandaşın üstüne silahlı gelen, vatandaşın üzerine dozerle gelen bir devleti biz vatandaş olarak kabul etmemiz mümkün değil. Devlet güçlüdür vatandaşın üzerine bu zihniyetle gelen bir devlet idaresini düşünemiyorum.

Arkadaşlar, biz bir defa nüvelik işletmeler kurmadıkça sonuca gidemeyiz. Bu şekilde hayvancılık olmaz. Hayvancılık bilgi ister, hayvancılık sermaye isteyen bir sektördür. Herekese ikişer, üçer hayvan dağıtarak, bu tip şeyleri işletme demek mümkün değildir, bu uygulamalar bir tek fazla oy alabilmek için yapılmaktadır. Hiç olmazsa asgari bir işletmeye 50 baş hayvan verilsin, bunlar da bu işe yatırım yapsın. Birinin mesleği pamukçuluk. Mesleği pamukçuluk olan bir insana siz üç baş hayvan verirsiniz, buna ne yapacak, yani para yatırır mı; yatırmaz. Karısı

tarladan gelirken beş kucak ot getirecek, bu şekilde hayvancılık yapacaklar. Maalesef bu dediklerimiz olmadı, birer, ikişer dağıtıldı, onun da akıbetinin ne olacağını göreceğiz. Bir defa şu nüvelikleri yapmalıyız. Bu kaç baş olur, asgari 500 baştan aşağıya olmaz. Bugün artık hayvancılık yapan insanlar milyarlarca liralık yatırım yapıyorlar. Şimdi atın yemini dahi bilgisayarla veriyorlar. Üç, beş hayvanı olan adam bu işi bilgisayarla yapabilir mi? Yem dağıtım ve kırma makinelerine milyarlar yatırıyoruz. Şu halde siz bu anlayış içerisinde olmazsanız, herkese birer, ikişer hayvan verirsiniz, bunun adı hayvancılığı teşvik, bunun adı hayvancılığı kalkındırma olayı olmaz.

Lütfen diyoruz, yalvarıyoruz, rica ediyoruz, bu politika artık bitsin. Memleketi üst düzey yöneticiler idare etsinler, bu projeler bir yerde kalmasin. Hayvancılığı kalkındırmak istiyorsak, dediklerimizin muhakkak yapılması lazım. Bugün bakınız hocalarımız da söylediler, genlerden bahsettiler. Bunların en iyisi bizde var. Gidin Karsın Göle'sinden bir hayvan alın, ithal edilen hayvandan daha fazla süt veriyor. Bunun anlamı ne? Çeşitli hayvanları Türkiye'ye getirip de, ondan sonra yerli hayvanlarımızın başını yakmanın alemi ne ve bunda -kusura bakmayın her şeyi açık söylerim- büyük menfaatlerin döndüğü olaylar var. Yanmayın, günaha giriyorsunuz, çiftçiye karşı. Çok hislendim. Hepinize saygılarımı sunuyorum.

İSMAİL ANIL (Bursa Bölgesi Damızlık Sığır İşletmeleri Birliği Temsilcisi)

Efendim, burada konuşma yapan değerli konuşmacılar, böyle bir birliğin kurulduğunu dahi bilmiyorlar, en üzücü tarafı da Türkiye Ziraat Odalarını temsil eden arkadaşlarımız da bilmiyor bizi. Demek ki, biz Türkiye'de yokuz. 32 ilde genel kurullarımızı yapmışız, bilfiil soy kütüğü takip eden, verim kontrollerini yapan, hayvan ıslahını Avrupa'daki kontrollerini ile aynı standartta yapan böyle bir birlik yok. Ben kendimi bulamadım. O zaman bakıyorum, bu toplantının amacı ve hedefi nedir? Belki dedim kendileri okurlar, belki salona okurlar dedim, ama bu kadar konuşma fırsatı bulabildiğim için de ben mutluyum. Bir tek heyecanlı olarak ağabeyim konuştu, çünkü ben de hayvan bakarak çoluk çocuğumu idare etmeye çalışıyorum; çünkü, canım yanıyor. Bu hayvancılık konusu, bu hayvan denen meta, o kadar kutsal bir meta ki sadece sahibine faydası yok, bakana faydası yok. Bir değerli ağabeyim var, Aydın'da çiftçilik yapar, Vedat Çiftçi. Bir toplantıda çok heyecanlı bir konuşmasında bize şunu söyledi; "Türkiye'de anasından babasından beddua alan insanlar hayvancılık yapar" Hakikaten ben de bunun doğruluğunu tartışır hale geldim; çünkü, sektördeki herkes, logada ismi bulunan herkes hayvancılıktan bir şeyler kazanmıştır. Mutlaka kazanmıştır ve zengin olmuştur. Hayvancılığı yapan insanlar ise, damında bir direk kırıldığında onun yanı başına bir payanda çakıyor, yenisini koyamıyor, bilgisizlikten, becerisizlikten değil, maddiyat için içine giriyor, 15 bin liradan süt sat, 16 bin liradan yem al. Avrupa'daki meslektaşlarına bunu söylediğim zaman bana dediler ki, "Biz kriz meydana gelirse, biz o zaman Türkiye'den eğitim almaya geliriz, siz çok iyi başarıyorsunuz" İnanın oradaki üreticilerden hiçbir zaman eksikim olmadığını şahsım adına konuşuyorum. Şu anda Bursa Bölgesinde temsil ettiğim işletmelerde hayvan başına yıllık 6 ila 9 ton süt verimine ulaşmış vaziyetteyiz. Bu bizim Bursa'daki arkadaşlarımızın gururu ve bunu biz gururla söylüyoruz, ama biz bunları yaparken, bu tür oturumlarda hatırlanmıyoruz ve Tarım Bakanlığı da bizi bilmiyor. Arkadaşlar bu ülkenin hayvancılığını kim kurtaracak, buradaki konuşmalar mı kurtaracak? Hayır, mümkün değil, buradaki konuşmalar hayvancılığı kurtarmayacaktır. Biz de meslek kuruluşları olarak artık bu işin içinde olan insanlar kendi örgütlerimizi kurmuş durumdayız, inşallah bizim düzenlediğimiz, yakın zamanda da düzenleyeceğimiz bir kongrede hayvancılığı öyle bir tartışırız ki, lütfedip de gelirsiniz, gerçekten üreticinin sorunu nereden kaynaklanıyor, bunları size ispat etme imkanını buluruz, yoksa bu toplantılar bu işi çözmeyecektir.

Hayvan metasına yapılan yatırımlar hayvancılığı kurtarır mı? Türkiye'de hiç kimse şu gerçeğe bakmıyor, bu hayvan denilen nesneyi elinde bulunduran insana yatırım yapılıyor mu? Avrupa'dan getirilen büyükbaş hayvan cinslerinin ne olduğunu bilen kaç kişi vardır ülkemizde? Nasıl veriyorsunuz sıradan insanlara? Türk sürüsü topallar hale geldi. Niye? Avrupa'nın genetik yapısı bozuk, ayak sorunu olan bütün problemlili hayvanları Türkiye'ye yığdılar. Şimdi, Türkiye'nin sürüsü topallıyor. İstedimiz bölgeye gidin, bir köyün hayvanını çıkarın, izleyin, inanın yüzde 70'inin topalladığını göreceksiniz. Değerli arkadaşlarım, bu bir mantık ise, nasıl bir mantık olduğunu anlamış değilim. Tüm sorunları artık bu işi bitirme noktasına gelmiştir. Şu gün uygulanan süt fiyat politikasını bir üretici olarak benimsiyorum. Gerçekten üreticiye para kazandırır bir pozisyona geldik. Bundan önceki yaşanan krizler, Türk üreticisini perişan etmiştir. Şunu özellikle merak ediyorum, ben bunu bu şekilde anlıyorum, ama buradaki konuşmacılar da bunu bu şekilde algılıyorlar mı; artık üretici diye kavram gelmesi lazım. Köyün bir yerleşim merkezi olduğunu lütfen herkese anlatın, insanlar köylerde oturabilir, ama köyde oturmak ayrı şeydir, üretmek ayrı şeydir. Ben bunu bir üretici olarak anladım. Köyde oturabilirim, arazim köydedir, orada üretim yapabilirim, yani şehirlili de üretim yapabilir, ama köylü de sanayide çalışabilir. Köyünü sadece bir yerleşim merkezi olarak kullanabilir. Bunu artık köylü diye adlandırmak istemiyorum, yetiştirici diye adlandırılırsa, bu ülkede bir sonuca gidilir.

Değerli arkadaşlarım, süt teşviklerini hükümetlerin köylüye vermiş olduğu sadaka olarak görüyorum. Canı isterse 1996 yılının sonu gelmiştir, Bursa'da ilk 4 aylık teşvikler ödenmiştir, ama süt sanayicisi bana 3 bin lira

teşvik verilecek diye süt fiyatlarını buna göre ayarlamıştır. Buna çanak tutan mercii de Tarım Bakanlığıdır. O zaman ya bunu kaldırırsınlar, ben böyle bir şeyi bilmeyeyim, kafama takmayayım, sanayicim de bilmesin, sanayicim de o zaman süt fiyatını hesaplarken, gerçek üretimin, gerçek karşılığında bize bir süt fiyat politikası uygulasin.

Besicilikten bahsedildi; ama, denmedi ki, besi olayı bir maddedir, para kazanmak gerekir. Bunun ölçüleri vardır, biz bunu üniversitemizden duyuyoruz. 22 kilo arpa 1 kilo et karkas ağırlığına düştüğünde besici zarar eder. Çok merak ettim, geçen hafta Aydın'da üretici birliklerinin toplantısı vardı, et sorununu tartıştık. Egé'de 330 bin liraya çıkan et, bir hafta içinde 280 bin liraya düşüyor karkas ağırlığından; bu ülkedeki üretim ne oldu. Plan mı yapmadık; hayır arkadaşlar için gerçeği meydanda, burada konuşan bazı firmalar et ithalatını yapıyorlar, stokları dolduktan sonra da et fiyatını düşürüyorlar. Nereye satacağın? Zaten zarar ediyor, ben elimde tutacağım, besi metaryalinin yem karşılığı her ay bir tanesini öldüreceğime ki, artık öyle oldu, her ay bir tanesi ölüyor. Bunu bir an önce elimden çıkarmaya çalışıyorum, fiyat ne olursa olsun, bunu düşünmüyorum; çünkü, bana artık maliyet fiyatları çok ağır geliyor, bakamadığım için bir an önce elimden çıkarmaya çalışıyorum. Anası olmayan şeyin danası da olmaz diyoruz, süt hayvanı olmadıkça, süt hayvanını yaşatamadıkça, bu erkek dana gökten zembille inmiyor, bu da bir ananın karnından geliyor, bu da süt hayvanının karnından gelen bir yavrudur. Sütçülükten uzun yıllar zarar edecek olduktan sonra, elimdeki dişi materyali yok edecek olduktan sonra, erkeği nereden bulacağız ki, Doğu Avrupa ülkelerinden getirir yeriz, ama nereye kadar yersiniz; Türk insanının büyük bir çoğunluğu otlarla beslenmeye başladı. Neden yetkililer ve ilgililer bunu burada konuşmuyor. Burada konuşan insanların bir çoğu Türkiye'de hiç et üretilmese, Avrupa'dan özel et getirtilip de yiyebilecek insanlar, ama milyonlarca Türk insanı bunu yiyemeyecek. Niye; bunlar otlarla beslenmeye mi mahkumdur? Cenabı-ı Allah insan bünyesini yaratırken et obur bir şekilde yaratmış ve insan beyninin beslenmesi için belirli hayvansal proteinlere ihtiyaç olduğunu siz benden çok daha iyi biliyorsunuz. Hayvan yetiştiricisiyim, bu kadarını biliyorum, sizler ise çok şey biliyorsunuz, ama artık bunlar Türkiye'de unutuldu. Nelerden konuşuldu; tarım ülkesiyiz diyerek pancar yetiştirip şeker ihtiyacını karşılamıyoruz, ekme fiyatlarına buğday yetiştiremiyorsunuz. Buğday ekim dönemi geçti, şu anda bitmek üzere, 1997 yılı buğdayı için hangi tedbirler alındı? Çok kaliteli ucuz tohumluk mu dağıtıldı? Gübre mi desteklendi? Hiç birisi yapılmadı. 1997 yılında Allah nasip ederse, bir Avrupa ülkesine el açarız, verirse, biraz yeriz, ama Türk insanı olarak bu gururu içimde taşımaya çalışıyorum, bana ağır geliyor.

Değerli temsilciler, bu 32 ilin birlik başkanları her ay illerde devamlı toplantılar yapıyor ve kendi sorunlarına çözüm arıyor. 13.11.1996 tarihinde Aydın birliğinde yapmış olduğumuz toplantı sonucunu bakanlığımıza ve gerekli mercilere iletmış bulunuyoruz ve bunları da sizin huzurunuzda okumak istiyorum.

Yetiştirici birlikleri yasaının bir an önce çıkarılması. Şu an sadece yönetmelikle idare ediliyor. Türkiye'de soy kütüklü siğir adedinin çoğalabilmesi için işletmelerin, birliklere üye olmasını sağlayıcı yaptırımların getirilmesi, yerli düve satışlarındaki teşviklerin arttırılması, süt teşvik primlerinin birlik üyelerine farklı ödenmesi.

Türkiye'nin milli soy kütüğü bilgisayar programlarının bir an önce birlikler bünyesine aktarılması, bu programları kullanacak birlik elemanlarına eğitim verilmesi.

İthal edilecek damızlık düvede sayısal çoğunluk aranmadan yüzde 50 çiftçi katılım payının istenmesi, ithalatın mutlaka yetiştirici birliklerine yaptırılması.

Et ve süt mamüllerinin ithalatında AB ülkelerinin uyguladığı koruyucu gümrük duvarlarının uygulanması.

Dış ülkelerden ithal edilen damızlık düvelere ödenen teşviklerin kaldırılması.

Yetiştirici birlikleri üyelerine kaba yem üretimi arttırıcı teşvikler verilmesi

Yetiştirici birliklerinin tüzel kişiliklerini kazanabilmeleri için hizmet verecek araç, gereç ve ekipmanlarının bakanlık tarafından temin edilmesi.

Değerli arkadaşlarım, beni dinlediğiniz için hepinize saygılar sunar, teşekkür ederim.

NECATİ ÖZKURT (Balıkesir - Gönen Süt Birlik Başkanı)

Kısaca yarınlarda seçim olacağını varsayalım, bugün çiftçiye devletin 6'ncı aydan beri vermesi gereken 3 bin liralık teşvik, hemen Pazartesi günü çiftçiye ulaşır. Bu birinci vurgulamam.

İkinci olarak, 1995 yılı Ekim ayı itibarıyla sizin dışarıdan getirmiş olduğu ithal hayvanların, bugüne kadar çiftçiye sübvansiyonları ödenmediği gibi, bir hayli de faizleri devam ediyor. Siz devlet olarak çiftçiden alacağınıza faizini uygulayacaksınız, arkasından vereceğinize faizi uygulamayacaksınız. Bugün Trakya-Birlik'in durumu da aynı şekildedir. Çiftçinin durumu gerçekten acınacak durumdadır. İsterdim ki, yetkili mercilerin hepsi burada bulunsun, bu konuşulanların dinlenilmesini ve dünkü konuşmalar sırasında da çiftçi temsilcilerine de söz verilmesini gönülden isterdim; ama, maalesef çok sınırlı ve kısa zamanda yapılan konuşma bu kadar olur.

ERHAN EKMEN (Ziraat Mühendisi)

Neler yapılması gerektiğinden burada çok şey söylendi, fakat bana kalırsa söylenmeyen bir şey var. Bunları kim yapacak? Bütün burada alınan kararları, sözü edilen düşünceleri kim hayata geçirecek ve kim uygulayacaktır? Salona bakıyorum 35 yaşın altında çok nadir insan var, onların da birkaç tanesi zaten yüksek lisans yapan öğrenciler. Buradan şunu söylemek istiyorum, şu anda 33 bin ziraat mühendisi, tahmini olarak da 10 bin kadar veteriner işsizdir. Önce bu insanların bu olayın altına ellerini sokmaları ve bunların da bu sorunu paylaşmaları lazım ki, burada alınan kararlar çözülebilir. Bu sorunları söylediler, bizim ciğerimiz yanıyor dediler ve onunla beraber bizim de ciğerimiz yanıyor. Ortada sorun var, çözecek olan kişi benim, fakat benim hiçbir yetkim, gücüm ve ne yazık ki, bilgim yok ve o beyefendinin sorunlarını çözemiyorum.

Ziraat Odaları Birliğinde ne kadar ziraat mühendisi ve veteriner arkadaşımız çalışıyor? Özel sektör yöneticilerine soruyorum; acaba sizin temsil ettiğiniz sanayiciler, ne kadar ziraat mühendisi ve veteriner hekim çalıştırıyorlar? Gördüğüm kadarıyla bu işleri yürütenler hukukçular, doktorlar, ekonomistler, özellikle her köşe başını ekonomistler tutmuşlar. Her nedense ziraat mühendisleri bu işlerde sorumluluğu alamamaktadırlar. Burada yaşlı kişiler var, bakıyorum kendileri ile kendimi mukayese ediyorum, 50 sene almış oldukları ziraat mühendisleri eğitimi ile benim eğitimim arasında dünya kadar fark var ve onların 50 sene evvel öğrendiklerinin yarısını şimdi öğrenememişim. Dünya ileriye gitmiş, fakat ben onların yarısı kadar öğrenememişim ve bu kadar bilgilenmişim. Bu benim suçum değil, elimden geleni yaptım, iş bulmak için de elimden geleni yapıyorum, şahsım adına ben odacı olarak da çalışabiliyorum, ama ben odacı olmak için okumadım, az önce feryat eden beyefendinin sorunların çözebilmek için, Türkiye'ye hizmet edebilmek için ziraat mühendisi oldum, veteriner arkadaşlarım da böyle olmuşlardır. Oda temsilcilerimiz var. Son günlerde bir meslek kredisi söylentileri var. Tarım Bakanlığı bünyesinde, önce 5 trilyondu, 3 trilyona düştü ve bir gazetenin balonu ile 10 trilyana kadar çıktı ve sonra da böyle havada asılı kalmış bir şekilde bekliyor. Acaba şu andaki son durum nedir: Veteriner Hekimler Birliğinin ve Ziraat Mühendisleri Birliğinin temsilcileri biliyorlar mı, ne şekilde takip ediyorlar?

Serbest piyasa ekonomisiyle ilgili kafamda bir çelişki var. Dünyada serbest piyasa ekonomisini uygulayan ülkelerde çok büyük mücadelecilik varken, Türkiye taban fiyat ilan ederken, taban fiyatlarını esas alıyor, halbuki dünya fiyatları çiftçinin eline geçen fiyatlar değil, piyasaya sürdükleri fiyattır. Bizim hükümetlerimiz her nedense taban fiyat olarak bu dünya fiyatlarını esas aldıkları zaman, çiftçimiz olabildiğince zarar ediyor. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri elde ettikleri parayı yabancı çiftçilere, örneğin AT'nin desteklemek üzere bizim çiftçimizden desteklediği parayı, oraya ödüyor ve böylelikle benim çiftçim parasız kalıyor, kötü duruma düşüyor, beni çalıştırmak için para bulamıyor, ben ona hizmet edemiyorum, o iyice kötü oluyor.

21. y.y.'in tarım çağı olacağından bahsedildi, buna kesinlikle katılıyorum. Her geçen gün artan çevre kirliliği, kaybolan tarım değerleri, tarım kaynakları ve aşırı artan bir nüfus, 800 milyonun aç olduğu da düşünüldüğünde, 19. y.y.'da Maltus'un kötü bir ekonomik teoremi vardı, bunu ekonomist olanlar bilirler, tekrar 21. y.y.'da hortlayacağından korkuyorum ve bu hortladığı zaman bir tarım ülkesi olarak tanınan Türkiye'de bizim çocuklarımızın aç kalabileceğini görüyor ve korkuyorum. Eğer ileride çocuklarımızın aç kalmamasını istiyorsak, Maltus teoreminin dünyada hortladığında Türkiye'nin bu sıkıntıyı yaşamamasını istiyorsak, bizlerin mutlaka bu işin içine girmeleri, gençlerin de bu işin altında olmaları lazım. Bu meslek kredisinin desteklenmesini istiyorum.

ORHAN KÖKSAL (Veteriner Hekim)

Sayın Başkan, kongreye katılan değerli katılımcılar; sizleri saygıyla selamlarım. Bu kongrenin yapılacağını bana lütfetmişlerdir, büyük bir mutlulukla bu kongreye katıldım. Bu kongrenin programını incelediğim zaman, iki noktada görüşlerimi bildirmeyi kendime göre saydım. Birincisi, kongrenin tertibiyle ilgili. Gördüğünüz gibi kongre özel teşebbüs diyelim veya kamu sektörü dışındaki örgütler tarafından tertip edilmiş, 5 tane finansör var. Bu çok iyi bir şey. Türkiye'de pek alışılmış bir düzenleme sektörü değil, daha çok kamu sektörü, bakanlıklar veya üniversiteler bu gibi toplantıları tertip ederlerdi ve daha çok akademik şekilde idari bilgileri belirtirlerdi. Bu teşekküllerin böyle bir kongre tertip etmelerinin çok büyük yararı olduğunu düşündüm ve hakikaten de öyle oldu, kendilerini kutlarım.

Ancak, bugünkü konuşmalardan da ortaya çıktığı gibi kongrenin tertibinde düzenlemede birazcık eksiklik ya da yanlışlık var. Birincisi şu; ilk açılış konuşmalarından sonra buraya dün katılan ve bugün sayıları azalmış olan yetiştiricilerin, işletmecilerin yani bu işte asıl büyük ve başlangıçtan katkısı olan kişilerin konuşturulması elzemdi, çünkü onlar o ilk açılış konuşmasına katılan üst düzey yöneticileri varken dertlerini ortaya koysalardı iyi olurdu. Bugün bazıları dertlerini ortaya koydular, ama maalesef onları dinleyecekler ortaya yok, onun için onlar biraz gönül kırıklığı içerisindedir. Nitekim, bundan evvel konuşanlar bunu beyan ettiler ve bir tanesi "siz konuşun, siz dinleyin" dedi. Gerçekten bu böyle olmaması lazımdı ve asıl onları konuşturmak lazımdı; çünkü, onlar bu hayvansal ürünleri eğer yetiştirmezlerse, Türkiye'nin ihtiyaçlarını, Türk halkının ihtiyaçlarına uygun nicelik ve nitelik-

te ortay koymazlarsa, hayvancılık sorunu ve hayvancılığa dayalı beslenme sorunu çözümlenemez.

Ben, 50 yıllık hekimim, 73 yaşındayım. Bu 50 yılın içerisinde ilk 10 yıl ayrı ayrı dallar içerisinde uzmanlık eğitimi gördüm, ondan sonra da 40 yıldır beslenme ve gıda konusunda Türkiye'de eğitim yapıyorum, konuşmalar yapıyorum, yazılar yazıyorum, Türk halkını dengeli ve yeterli beslenmesi için neleri ve ne miktarlarda yemeleri gerektiğini anlatıyorum ve bu konuda görev alacakları eğitiyorum. Beslenme ve diyet bölümünü Türkiye'de kurmuş bulunuyorum. Gıda ve Beslenme Bilimleri Enstitüsünü Türkiye'de kurdum. Beslenme ve Gıda Analizleri Bölümünü kurdum. Üzülerek söylüyorum Türkiye'de 1994 yılında Türkiye çapında yaptığımız beslenme araştırmasında, Türk halkının nasıl beslendiğini ortaya koyduk, bu iyiye doğru gitmedi, Türk halkı halen kötü besleniyor ve özellikle hayvansal ürünler bakımından yetersiz bir durumdadır, dengesiz bir durumdadır. Onun için Türkiye'de doğan çocukların yarısına yakını ölüyorlar. Bunun asıl önemli nedeni yetersiz ve dengesiz beslenmedir. Çünkü, bu zeminde birçok hastalıklar oluşuyor ve iyi beslenmeyen kişiler hastane kapısında, doktor muayenesinde ve eczacıların verdikleri ilaçlarla dertlerini gidermeye çalışıyorlar. Bunun kökeninde iyi beslenmeme yatmaktadır.

Özellikle hayvansal ürünler bakımından yetersiz bir durumdayız, tüketimimiz de yetersiz bir durumdadır. Bugünkü anlatılanlar toplantının ilk gününde olmalıydı. Bu nedir?

Hayvancılık denince insanlar için onun ürünleri söz konusudur, yani et, kırmızı et, beyaz et, süt ve süt mamülleri, yumurta ve balık; çünkü, bunları alarak ve sağlayarak besleniriz ve sağlığımızı ve mutluluğumuzu temin ederiz.

Türkiye'de insanların ihtiyacı için et tüketimi yeterli midir? Biz bunları araştırdık. Bugün gelişme var, ama kırmızı ette çok fazla bir gelişme olduğunu zannetmiyorum. Türk halkının beslenmesinde kırmızı et olarak istediğim şudur; 65 milyon nüfusun 5 milyonu aşırı besleniyor olabilir, ama 60 milyonu iyi beslenmiyor. O, 60 milyon içinde 40 milyonu günde 60, 70 gram kırmızı et tüketmesini istiyorum. Bugün karşımıza gelen kansızlıklar bundan dolayıdır. Türkiye'de yüzde 25 oranında kansızlık vardır, gebe anneler arasında yüzde 50'nin üzerindedir. Bunun en büyük nedeni kırmızı et tüketiminin az olmasındandır. Bu dönem ve yaşlarda yeterince kırmızı et yemesi gerekmektedir. Böylece günde 60, 70 gram kemiksiz kırmızı et tüketimi bana sağlayın deyince, bunun hesabını yapın, yıllık et temin edin ve ben de bunu halkıma yedirmenin yollarını öğreteyim ve bu yedirmenin yollarında bütün yiyeceklerde olduğu gibi, o halkı eğiteyim, o halka bunu teşvik edecek, onu eğitecek bir reklam sistemi düzeni getirin. Bu reklam sistemini sütle ilgili çok güzel belirttiler. İnsanların yemesini düzene koymak için reklama ihtiyaç vardır, reklamsız bir şey olmaz. Bir insanın aldığı yiyecek düzenini değiştirmek, dinini değiştirmekten daha zordur. Bu bizim devamlı kullandığımız laftır. Bu biz her gün bir miktar eti, her gün bir miktar sütü kullanmak zorundayız. Türk halkına bu eti ve sütü ve de yumurtayı yedirmeysek, yedirme yollarını göstermezsem, siz üretmezsiniz. Yemeyenlerin üstünde bir üretim yaptığınız zaman çöpe gidecektir. Türk halkına yedirmeyi bir defa öğreteceksiniz. Tavuk etinde ve yumurta konularında sorun vardı, ihracat oluyordu. Körfez Savaşı dolayısıyla yumurta ihracatı durdu, yerinde kaldı. Tavuk devamlı yumurtlayacaktır, siz de devamlı yedirtmeniz lazım. Nasıl olacak? Bazıları yumurtanın kolestrolü var diye yemiyor, hayır efendim 3 tane araştırma yaptık, hiçbir zaman zararlı kolestrolü yumurta artırmıyor. Amerikalı her gün yumurta yiyor. 1994 araştırmasında Türkiye'de haftada bir tane dahi yumurta yenmediğini tespit ettik. 40 yaşına kadar genç yaş, sonrası orta yaşlı. Gençlerin gençlik döneminde her gün 1 yumurta yemesi lazımdır. Orta yaş grubunda ise haftada 3 tane yesin. Eğer ben yediremezsem, yedirmeyi sağlayacak bir takım mekanizmaları işletmezsem, siz hayvancılığı istediğiniz kadar geliştirin, o hayvancılık gelişmez, çünkü dışarı satamazsınız, aklınızdan çıkarın. Dünyanın diğer güçlü ülkeleri de bugün hayvansal ürünleri satacak rekabete ulaşamazsınız. Sizin hedefiniz Türk halkını yedirecek kadar üretim yapmaktır. Bunu yedirmek için de her türlü çaba harcanmalıdır. Bütün bu hayvansal ürünler, et, tavuk eti, süt, yumurta Türk halkına yetecek miktarlarda üretilmelidir, bunun için çok büyük gayretler göstermelisiniz. Bizim istediğimiz miktarda bu yiyecekleri yedirebilmek için, sizin bugünkü üretiminizin 5 katına çıkmanız lazım. Bunu yaparsanız siz o zaman çok karlı olursunuz ve büyük işletmeler içerisinde bu işi yaparsanız, hem maliyeti düşürürsünüz ve Türk halkının alış gücü içerisinde bu ürünleri satabilirsiniz. Türk halkına bunun reklamını yapalım, ama Türk halkının ekonomik gücünü düşünelim ve sübvansiyonu desteklemeyi tam yerinde yapmayı düşünmek lazım. Bir televizyon programında izledik, verilen kredilerin, verilen desteklemelerin lüzumsuz yerlere gittiğini söyledi. Dedim ki, bunu söyleyin ve bu konuda mesela et ithal etmenin zararını ortaya koyun, Türkiye'de et ithal etmek bir vatan hainliği gibi bir düzeye çıkmıştır ve sübvansiyonların kimlere ve ne miktarda verileceğinin belirlenmesi lazım ve en az 50 hayvanı olan bir kimseye sübvansiyonun yapılması lazım, onun haricinde yapılmamalıdır.

Bu durumda halkın tüketimini arttırmak ve ona yetecek miktarda üretim yapabilmek için ve üreticilerin ve yetiştiricilerin bugünkü miktarlarının 3-5 katına çıkmalarını öneriyorum. Bu birden olacak değildir. Yavaş yavaş her türlü desteğin ve bilhassa reklamlarla ilgili desteğin yapılması lazım. Nasıl olur, reklamlarla ilgili bir fon kurulması lazım, bu fonun birçok kaynakları mevcuttur. En azından şunu öneririm, bunları büyük reklamlarla yapalım, mesela cola reklamlarında siz bu gıdaların fonu için para almanız lazımdır. Su reklamlarında yapılan harca-

maların bir miktarını gıda üretimine ayırmalarının kurallarını getirmek lazımdır. Sigara kanunu çıktı, kurallar getirildi. Bir gıda kanunu çıktı, içerisinde gıda reklamlarıyla insan sağlığıyla ilgili hiçbir madde yok. Bunları söylediğimiz zaman, bunların hepsi olacak diye ortaya çıkıyorlar.

Benim için asıl hayvansal ürün, onlardan elde edilen yiyecekler ve hayvancılık deyince kedi, köpek ve kafesteki kuş hayvancılığını kastetmiyoruz, hayvancılıktan elde edilen yiyecek, rafa konmaz, insanın midesinin içerisine girmesi lazımdır. Bu bakımdan üretilenin yedirilmesi lazımdır. Teşekkür ederim.

MUSTAFA İŞLER (Üretici)

Sayın Başkan, sayın panelistler, değerli konuklar; tabii ki, 2 günden beri burada politika konuşuyoruz, doğrusu da o, yani bunu konuşmazsak, politikacılar konuşur, politikacılara fırsat vermemek için bizim konuşmamız gerekir. Özellikle bu sorunları Antalya Ziraat Odaları Başkanı çok iyi dile getirdi. Buna bir kelime ilave etmek istiyorum. Hayvancılığımızın içine düştüğü bu durum örgütsüzlüğümüzden kaynaklanmaktadır. Eğer hayvancılığımız örgütlü ve bağımsız olursa, sağlıklı yapıya kavuşur. Fransa'da devlet politikalarını belirleyen hayvancılık örgütleridir. Yolları kapayabiliyor, siyasete yön verebiliyor. Avrupa'nın bütün ülkelerinde ve Amerika'da yapı budur. Biz de örgütlü olursak, biz de hayvancılığımızın neden geri kaldığını burada tartışmayız. Özellikle şunu vurgulamak istiyorum; suni tohumlama konusunda uzmanım, suni tohumlama hayvan ıslahının temelidir, yani dünyada biyoteknoloji kullanmadan hiçbir yere gidemezsiniz. Biyoteknolojinin temeli de suni tohumlamadır. 1890'lı yıllarda suni tohumlamaya başlanmıştır. Biz geriletmişizdir. İlk uygulama 1936 yılında başlamış, ama biz Batı'dan çok geride kalmışız. Bunun nedeni de örgütsüz olmaktan kaynaklanıyor. 45 yıldır suni tohumlama yapılıyor. Burada hiçbir çiftçi bizim yaptığımızı inkar etmez. Biz Türkiye hayvancılığını bu geri kalmışlık düzeyinde de olsa, bir noktaya getirdik. Ben Batı Anadolu'yu kapsayan Ege Bölgesi ağırlıklı alanda milyonlarca hayvanı ıslah etmiş bir suni tohumlama merkezinde 20 yıl süreyle çalıştım. Bunda gerçekten, süt üretiminde, hayvan ıslahında ise büyük hedeflere ulaşılmıştır. Proje testleri yapmışızdır. Bazen proje testi kullanmadığımızda bunu teknolojiyi bilmediğimizden değil, bu çiftçimizin örgütsüz olduğundan olmuştur, yani verileri sağlam bir çiftçi birliği olmadığı için, işletmeler olmadığı için projenin test sonuçlarını değerlendiremiyoruz. Kalitesi test edilmiş boğa kullanarak hayvan ıslahını kolayca yapabiliriz denildi, ama kaynağını kendi ülkesinden almayan hiçbir ıslah çalışması başarıya ulaşamaz. Proje ıslah çalışmanızı yurt içinden yapmazsanız, iyi sonuç alamazsınız ve çiftçimiz de sağlıklı verilere de kavuşmaz.

Hayvancılığımızın örgütlü olması lazım. Hayvancılığımız layık olduğu yere çıkartılmalıdır. Bu konuda herkes kendine düşeni yapmalıdır. Teşekkür ederim efendim.

NECDET ÇİZMECİ (DPT Uzmanı)

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; DPT'de hayvancılıkla ilgili konuları kaleme alan, üretimde ithalat ve ihracat talep tablolarına varıncaya kadar katıplığını yapıyorum ve tabii Yüce Meclisimizden geçiyor. Planlarda özel sektör de yol gösterici mahiyettedir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüktedir. Bu planda, mentalite farklılığı olarak 20'ye yakın yapısal uyum projesi konulmuştur. Bunlardan bir tanesi de tarımla ilgili olandır. 30 Seneyi geçkin süredir hayvancılığın içerisindeyim, son iki plan döneminde de özel ihtisas komisyonlarının koordinatörlüğünü yaptım. Şimdi, bütün planlarda aşağı yukarı, daha doğrusu bütün mevzuatta, planlarda, kanunlarda tarımın geliştirilmesi için yer var. Olay yürütmeye geliyor, onun için de tabii baskı grubu olarak üreticilerin de ve diğer kuruluşların da bunlara baskı yapması gerekiyor.

Hayvancılıkla ilgili konuları başlıklar halinde belirtmek istiyorum. Bir kere tarım iş kanunu çıkarılmalıdır ve bu şekilde planda bir madde vardır. Bu 1996-1997 programında yer aldı, onun dışında tarım satış kooperatiflerinin özleştirilmesi, meraların iyileştirilmesi ve mera kanunu çıkarılması ki, biliyorsunuz ki, senelerden beri gidip gidip kadük olarak kalıyor. DPT adına konuşuyorum.

Yeniden yapılanma kurulundan bahsedildi ki, buna FEOGA deniyor, tavuk üretimiyle daha doğrusu kanatlılarla ilgili konulara girildi. Geçen planda danışma kurullarının oluşturulmasını kaleme almıştık. Buradaki gerek Bursa üreticileri gerek diğer üreticilerde bu kurullarda yer alabilmeli, onun için Tarım Bakanlığına müracaat yapılması yerinde olur diye düşünüyorum.

Tarımda yeniden yapılanma dediğimizde, ithalat genel müdürü suçlandı, Tarım Bakanlığı devre dışı çıkarıldı şeklinde suçlama oldu. Üretici birliklerinin birleştirilmesi var.

Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin daha etkin bir yapıya kavuşturulması gerekir. Burada bulunan sayın temsilci de söylediler ve malum Ziraat Odası Tarım Bakanlığından katkı alıyor. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yeniden organizasyonu söz konusudur. Ürün borsaları, üretici borsası halleri, şeker sanayinin özleştirilmesi, hayvancılığın geliştirilmesi ve de en son bildirmek istediğim gıda mevzuatının yeniden düzenlenmesidir. Bu tek

tek ve ne zaman ve nasıl yapılacağı planda yer almıştır. Hepinize saygılar sunuyorum.

MURAT AKTAŞ (Üretici)

Damızlık üreticilerinin burada üretim yapmadıklarını, ithalat ile karşıladıklarını söylediler. Elimde rakamlar vardır. Damızlıklar Birliği olarak almak istedikleri tedbirler nelerdir veya bu konularda çalışmaları var mı?

Tarım ve hayvancılık diye ifade ediliyor, bir ziraat mühendisi olarak bunun bu şekilde ifade edilmesinden rahatsızlık duyuyorum. Tarım kelimesi sözlüğe baktığımız zaman da bitkisel ve hayvancılık üretimi olarak geçmektedir. Bu konuya da dikkat edelim diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ÇATALYÜREK (Üretici)

Sayın Başkan, İsmail Anıl bey bir hayli sitem etti, haklı buluyorum. Birliğinden haberimiz var, 32 tane üyesi olduğunu söyledi, Balıkesir'in kendi bölgesi olarak pilot bölge olduğunu da biliyoruz. Gönül bunun 32 değil 332 tane olmasını ister ve kendilerinden faydalandığımız gibi Yozgat'ta bir birlik kurduk. Hayvancılıkta -büyükbaşta- şu şekilde bir düzenleme olabilir, bundan da faydalanacağımızı umuyoruz. Çiftçi borçlanarak 3 bin marka aldığı hayvanı, şu anda pazarda 50-60 milyona satmakta, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bir komisyon oluşturmak ve bu komisyon illerde bir veteriner hekim ve illerde ve Bakanlık uhdesindeki Tarım İl Müdürlüğü yetkileri, Ziraat Odalarının yöneticilerinden oluşmalı, pazarlardan bu hayvanlar bu şekilde toplanmalı ve nerelerde nasıl değerlendirilmelidir. Atıl olan tarım işletmelerinde toplatılmalıdır, mesela Yozgat, Kırşehir, Bursa çiftlikleri gibi toplama merkezlerinde toplatılmalıdır. Bunun yanı sıra damızlık olabilecekleri damızlık olarak yetiştirip, faydalanmalı, damızlık olmayacakları ise belli bir besi süresi içinde elden çıkararak ekonomiye katkı sağlanmalıdır.

Üreticilerimizin elinde bol miktarda düve bulunmaktadır. Bunları Bakanlık dediğim işletmelerde uhdesinde toplanarak faydalı olur. Türkiye'deki atıl tarım işletmeleri de bu şekilde faal işletme durumuna gelir. Teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

PROF. DR. GÜROL ERGİN (TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı)

İlk önce genç arkadaşımız Erhan Ekmen'e cevap vermek istiyorum. Birkaç yıldır Türkiye'de kaç tane ziraat mühendisi var -bırakın kaç tanesi işsizi- bir türlü belirleyemiyorum, fakültelerden rakam alıyorum, ama sonuca varamıyorum. 33 Bin ziraat mühendisinin işsiz olduğunu Erhan arkadaşımızdan öğrenmiş olduk. Biz, o 33 bin ziraat mühendisinin bu işsizliğini gidermeye çalışacağız.

Kredi konusunda bu sorunun muhatabı asla biz değiliz ve burada oturan panelistlerin hiçbirisi de değil, ilk gün Tarım Bakanı burada vardı, bir şekilde bu soru sorulabilirdi, Sayın Bakan da bunu yanıtlardı; çünkü bir başka kurumun şu anda kesinleşmeyen herhangi bir çalışması sonucunda bizim burada bir şeyleri açıklamamız -bir şeyler bilsek bile- herhalde hem niyetimizi ve hem üslubumuzu aşar. Bireysel olarak gelişmeleri teke tek aktarabilirim.

Genel çerçevede bir şeyler söyleyebilirim. Neler önerebildiğimizi sonuç olarak ifade edeyim. 2 günlük çalışmalar sonucunda hemen herkesin üzerinde hem fikir olduğu nokta şu idi; ot yoksa, et de yok. Ben o bakımdan konuyu genelde oraya getireyim, odamızın çalışması olarak düşüncelerimizi ifade edeceğim. Biz aynen FEOGA gibi Türk tarımına yön verme ve geliştirme fonu kurulmalıdır diyoruz. Bu konuda da Tarım ve Köyişleri Bakanlığının hazırlamış olduğu bir kanun tasarısının olduğunu da biliyoruz. Tarıma yön verme fonu kurulmak isteniyor. Bu fon kaynaklarını nereden alacaktır, o tasarı içerisinde vardır. Nedeni şudur; para yoksa, hiçbir şey yok olduğunu biz anladık ve herkesin de anladığı açık. Bir şey yapılıyorsa, bunun bir kaynağı olmak zorundadır ve bu kaynağın sağlanması gerekir. Bu yapılacaktır.

İkincisi, belki radikal gelecek ve belki kimi kesimleri üzecek, ama şöyle söylüyorum; kimyasal gübrelere uygulanan destek ki, bugün sanıyorum yüzde 50'dir, yarı yarıya indirilmelidir. Desteğin yarısı DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün sulama yatırımlarına aktarılmalıdır; çünkü, sulama yoksa gübrenin fazla bir anlamının olmadığını da biliyoruz. Her şeyden önce mutlaka topraklar sulanmalıdır. Eğer Toprak-Su Genel Müdürlüğü tekrar canlandırılmazsa, bu dediklerimizin hiçbirisinin olması şansı yoktur. Yaklaşık son 10 yıldır Köy Hizmetlerinin çalışmalarına baktığımız zaman, bu konuda bir arpa boyu yol gitme olanağını bulamadık. Bu konuda çalışmak isteyenler sıkıştırılmış haldedir, bu konuda düşünceler sıkıştırılmış haldedir. Bunların bu şekilde preslerden kurtarılması gerekir. Bunlar ancak Toprak-Su Genel Müdürlüğü'nün mutlaka kurulmasıyla gerçekleşecektir.

Üçüncüsü, motorine bağımlı su kaynaklarına elektrik enerjisi getirilmesine inanıyoruz. Motorinin dışı bağımlılığından ve pahalı gelişinden ötürü böyle düşünüyoruz.

Dördüncüsü, elektrik enerjisi getirilsin diyoruz, ama şöyle söylüyoruz; yem bitkileri ve çayır mera sula-

malarında kullanılan elektrik kilovat saat başına bir lira olmalıdır diyoruz..Belli bir süre bu böyle gitmelidir. Aradaki fark iki şekilde karşılanabilir diye düşünüyoruz, tarıma yön verme fonu kurulabilirse, buradan karşılanır, eğer bu kurulamayacaksa, o zaman kentlerde tüketilen elektriğe en fazla yüzde 1-2 zam verirsiniz bunu karşılamamız mümkündür; çünkü, zaten oraya gidecek ucuz elektrik enerjisinin sağladığı ucuz elektrik enerjisi sonuçta zaten yaşayana gıda olarak ve tüketim maddesi olarak dönecektir. Bir yerde yapılan köylüye, çiftçiye veya üreticiye verilen hepimize verilmiştir. Türkiye’de en büyük yanlış bu olmuştur, üreticiye verilen aslında tüketiciye verilir. Türkiye’nin en büyük ve tek sorunu üretim konusudur. Bunu herkes söylüyor. Üreticiye verilen bizatihi üreticiye verilen demek değildir, sonuçta onu tüketecek olan kitleye verilen demek olacaktır. Onun için her koşulda desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz ve yine somut öneri olarak ki, burada yaşanmamışları söylemiyorum, yaşanmışa dönüyorum, Sayın Bakan da açılış konuşmasında söyledi, geçmişte şeker şirketi nasıl başarıyla uyguladıysa, sözleşmeli besiciliği bundan sonra da yapmalıdır diye düşünüyorum, çünkü burada altyapı vardır. Aklınız durur, bir toplum ancak Türk Toplumuna kadar bu kadar savurgan olur, bu kadar ihmalkar olur, bu kadar nemelazımcı olur. Her türlü altyapı var. Yalnız ve sadece 1992 yılında zarar ediyor gerekçesiyle durdurulan çalışmadır. Girdi fiyatlarını frenlemez, çıktı fiyatlarını frenlerseniz zarar etmez mi? Belli bir hesap işine dayalı olduğu için burada zararlar ortaya çıktı, ama aynı zararları çok daha fazlasıyla bütün Türk çiftçisi yaşadı, ama bir kısmı sesini duyuramadığı için, onların zararı hiç görünmedi, bu toplum onlarla beraber ağlamadı, onlarla beraber ağlanması demektir. Şeker şirketi yaptığı çalışmaları rakam ortaya koyunca, zarar ortaya çıkınca, bu işi yapamıyoruz, zararlı oluyor, onun için bıraktık dediler ve çok büyük yanlış yaptılar. Söylediklerinin hepsi rakamlarıyla var, onlara girmiyorum, ama önümüzdeki perspektifte hiç olmazsa açığın bir kısmı yeniden karşılanma şansını elde edecektir.

Tarıma teknoloji girmek zorundadır. Bu teknoloji bilgi ile yüklenmiş olan ister ziraat mühendisi, ister ziraat teknisyeni, ister veteriner hekim, ister gıda mühendisi olsun, bu konuda belli bilgi birikimi olan insanların çalışır hale getirilmesiyle ancak mümkün olacaktır. Ziraat Mühendisi meslektaşım artık masada oturmayı düşünmeyecektir. Onun için masa bitmiştir. Tarlaya gidecekse, ahıra gidecekse gelip iş isteyecektir. Aynı şeyi veteriner arkadaşım da, ziraat teknisyeni arkadaşım da düşünmelidir. Bunların mutlak suretle tarıma entegre edilmesi gerekir. Kredilendirme çalışmaları da odamızın 5 yıldır yaptığı çalışmaların bana göre bir ürünüdür. Bu konularda emeği geçen bütün arkadaşlarımızı saygıyla anıyoruz, bütün makamlarla çok fazla görüşmeler yapılmıştır, nasıl yaparız da bu insanlara yardımcı oluruz diye, yani nasıl yaparız da bu insanlara para kazandırırız değil, nasıl yaparız da bu insanları tarıma kazandırırız diye düşünüyoruz. Bizim derdimiz budur ve bundan sonra da olacaktır. Belli bir yerlere geldi gibi gözüküyor. Yine söylüyorum, kesin bir şey söyleyecek durumda asla değiliz. Bir gazeteciye beyanat veririz, o farklı farklı yazar, siz okursunuz, o ayrı bir konu, ama kürsünün ciddiyeti içerisinde daha fazla bir şey söylemiyorum. Hepinizi şahsım adına, Ziraat Mühendisleri Odası adına, meslektaşlarım adına saygıyla, sevgiyle selamlıyorum ve bütünüyle tarımı daha ileriye gitmiş bir Türkiye’de inşallah sizler, bizler ve çocuklarımız olur diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

BEKİR GENÇ (Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulu Üyesi)

Teşekkür ederim. Başarılı bir toplantıda bulunuyoruz ve daha önceki konuşmalarımızda işaret ettiğimiz gibi örgütlenmenin de güzel bir işareti olduğunu zannediyorum. Arkadaşlarım genellikle çiftçinin, yetiştiricinin, üreticinin örgütlenmesi için neler yapılabileceğini gayet güzel misalleriyle anlattılar. Ziraat Odaları Birliğinin bir üyesi olarak ben de bu durumlardan çok memnun oldum. Bu ülkemizde takip edilen bir konudur. Bu konu çiftçilerimizin bize karşı tutumundan kaynaklanan bir durumdur. Odamızda 2 tane veteriner, 8 tane ziraat mühendisi, ayrıca 10 kişilik yönetim kurulumuzca 3 tane ziraat mühendisi var, bunu ifade etmek isterim.

Sayın Başkan, Ziraat Odaları Birliği Merkez Teşkilatı olarak bu rakamları veriyorum, taşradaki odalarımızda da benzeri görevlerimiz vardır. Eğer Ziraat Odaları Birliği belli bir yasaya kavuşturulursa, bu memleketteki, orada çalışması gereken meslek gruplarına da iyi bir istihdam imkanı yaratacaktır. Esasen biz devletin küçülmesi, sivil toplum örgütlerinin sorumlulukların bir kısmını üzerine alması derken, kastettiğimiz bu, artık dünyada gidilen yol da bu, biz Tarım Bakanlığının bugünkü atıl vaziyetinden kurtarılması lazım. Kimse serbest tenkit etmekten alınmamalıdır. Bakanlığımızda bugün çok geniş kadrosuyla yapması gerekenlerin çoğunu yapamıyor. Niye; artık bazı şeylerin modası geçti. Resmî sektörle götürülmesi gerekenler değil. Kontrol hizmetleri, tohumculukla ilgili hizmetler, ziraat odalarının mahalli teşkilatıyla yapabileceği bir sürü şeyi hükümetin ve kanunun üzerine atmışız. Almanya, Fransa’da, Avrupa’nın ileri ülkelerindeki modelleri ülkemizde geliştiresek ve bakanlığın yaptığı hizmetlerin büyük bir kısmını ziraat odalarına aktarabilirsek, biz herhalde bugünkü sayısını yüz misli ziraat mühendisi ve ilgili meslek gruplarını istihdam etme imkanına kavuşuruz ve de zannediyorum, çiftçinin idaresinde, yönetiminde hakim olduğu bir kuruluş olduğu için bu işlerde bugünkünden çok daha iyi gider kanaatindeyim. Türkiye’de artık o yola geldi, gelmesi lazım, Avrupa ile bütünleşiyor, diğer dünya ülkeleriyle bütünleşiyor, ilişkileri artıyor, bunları da yapmak mecburiyetinde. Bunları hepimiz görüyoruz.

Beslenme konusunda çok güzel konuşma yapıldı. FAO'da yayınlanan dökümanlar içerisinde belki 15 tane seri haritalar vardı, bu haritalar kıtalar ve ülkeler itibariyle belli kriterlere göre istatistiklerini veriyordu, yani beslenme seviyesi, protein alma seviyesi, nüfus artış hızı gibi aklınıza gelen bütün istatistik bilgileri bizde mevcut. Türkiye bütün haritalarda ortaldadır. Türkiye hububatla beslenen ülkeler sıralamasına girmiştir ve ortalarda bulunmaktadır. Gönül arzu eder ki, yanı başımızdaki Yunanistan, Bulgaristan, Rusya ile hayvansal ürünlere dayalı beslenme uygulamalarına girebilmeliyiz. Bu gruba girebilirsek, bir yerde kalkınmışlığın bir ifadesi olacaktır. Toplantıda alınacak neticelere, hayvancılıkta elde edilecek başarılarla göre fert başına hayvansal tüketimimizi belli ölçüde arttırabilirsek, bu gruba girecektir. Türkiye'de nasıl bir kampanya yaparsak yapmalı, et ve süt tüketimimizi belli ölçülerde arttırmaya mecburuz. Bu memlekette, nedensel kırsal kesimden gelme bir ülke olmasına rağmen, hayvansal ürünlerdeki tüketim alışkanlıklarımız hiç iyi değil ve bu da sektörün gelişmesine herhalde belli ölçülerde mani oluyor.

Toplantımızın bir başka özelliği de çiftçilerin geniş miktarlarda temsil edildiği bir toplantı olmuştur. Kamunun büyük miktarda iştirak ettiği böyle bir toplantıya çiftçiler de büyük oranda iştirak ettiler, bu sevindirici bir şeydir. Müspet gelişmedir ve ümit ediyorum ki, çiftçi temsilcilerini buraya daha çok çekmenin yollarını aramalıyız. Esas sorunlar ve çözüm yolları onlardan geliyor.

Teşkilatlanma ve örgütlenme konusunda yalnız çiftçileri düşünüyoruz, idare eden organların örgütlenmesini ise gözardı ettik. Bugün ortada bir sorun var, konu var, tarım bakanlığının örgütlenmesinden ve çiftçiye giden hizmetlerin örgütlenmesinden memnun değiliz. Burada yürütülen hizmetlerin kalitesinden memnun değiliz, bu konuda da çok şeyler yapılmasına inanıyorum. Teşekkür ederim

HASAN METİN (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı)

Sayın Başkan, 1993 yılında sektörü bir otobüse benzettim, içinde yolcularız, otobüsü sürücüsü çok tehlikeli sürüyor, 12 Eylül sonrası uygulanan ekonomik politikaların sektöre yansımaları gittikçe hızla artan arabalar gibi çok tehlikeli ve biz hekim olarak ve mühendis olarak görüyoruz. Üretmenin tüketmeden mezihmet, üretmenin de eziyet süreçlerinden geçtiğini görüyoruz. Eski başkanımız Sayın Gürbüz beye dedik ki, öteden beri hayvancılık kongreleri yapılagelmiş, çiftçiyle beraber birçok oda hayvancılık kongreleri yapmıştır, siyasi şovu aşmayan o tip toplantılar öyledir. Bu 4 ana segment, çiftçisi, sanayicisi, hekimi, mühendisi bir araya gelelim -bunu ilk konuşmamda da söylemişim- birilerini tanıştırdık ve yola çıktık. Bugün hepimiz üretim yetersizliğinden rahatsız, özkaynak kullanımının rantabilitesini kullanamamaktan rahatsız. Özkaynakların rantabilitesini yakalayamamaktan rahatsız durumdayız. Sanayici girdinin pahalı olmasından rahatsız, çiftçisi yemdem rahatsız, hastalıktan rahatsız, hekimi, mühendisi istihdam yetersizliğinden rahatsız, kamu kaynak yetersizliğinden rahatsız, genel bütçeden ödenek ayıramamaktan rahatsız, Sayın Çizmecici bize plandan bir şeyler sundu, 1950 yıllarında "plan değil pilav istiyoruz" laflarından bu yana gide gide plansızlık süreçlerine çok eğildik sizi kutluyorum. Bu plan kime yönelik; üreticiye. O kim? Önemli ölçüde onun örgütlülüğünden sonra sorunlarını çözecek olan hayvan üreticisine -hayvancılık kongresi olduğu için söylüyorum- diyorum. Tarım bir bütündür, et tırnak, ekonomide katma değeri kimin yüksekse, onun adını başa alırsınız. Burada and içelim. Biz aydınsak ki, öyleyiz, üreticiye göre, burada 5 ana segment burada bir karar alalım, burada yazılsın, uyurken falan kendinizi alıştırın. Üreticinin önderliğini yapalım. Hukuksal zeminde TÜSİAD nasıl bir lobi ise, baskı grubu ise, bize düşen bu, ağılamaktan çok, üreticinin örgütlenme modelini arayıp bulalım. Onlara yol gösterelim. Onlara üreten sizsiniz, yöneten siz olmalısınız enjekte edelim, kalıcı olalım, biraz yorulalım, işine gelmeyen olur, avantam gidiyor diye korkanlar olur, yanlış politikardan rantım kayboluyor diye düşünenler olur. Olsun efendim. Samimi isek, yurtsever isek, şu örgütlenme modelinin anayasasını yazalım, yeminini etmiş olalım, sonra biz kendi aramızda bunun stratejini kururuz, federasyon kurarız. Bu karara Veteriner Hekimler Birliği olarak böyle bir karara imzama atıyorum. Yoksa daracak gözlüklerle, kendi kişisel mesleki boyutlarıyla bakmak istemiyorum, bunlardan sıkılıyorum, meselelerin tümünü sırtlamak, kalıcı çözümler getirmek ve öneriler sunmalıyız, böyle bir sorumluluğumuz var. Üreticiyi destekleme, bilinclendirmede, örgütlendirmede onlar için savaşmaya ve çalışmaya hazırım. Saygılar sunarım.

SADIK YILMAZ (Sanayici)

Buraya gelen üreticiler, biz süt sanayicileri olarak buraya gelen üreticilerin çaresizliğini gördük ve acıdık, onları davet eden ve buraya getiren biziz, onları biz getirdik, davet eden biziz, yoksa davet edilmelidir, böyle bir toplantıya kendiliğinden gelmediler. Artık alt tabana inmeliyiz, çiftçiye önderlik etmeliyiz, çiftçiye birlik kurmasının yollarını göstermeli, onları eğitmeliyiz. Türk çiftçisi öndere saygı gösterir, peşinden gider, yeter ki yol gösterilsin, bu yolda çalışmaların düzenlenmesinde yarar var. Dikkatinizi çekerim.

DOĞAN VARDARLI (SETBİR Danışma Kurulu Üyesi)

Sayın Başkan, hedefimiz nedir? Hollanda 34 milyar dolar tarım ürünü ihraç ediyor. Konya kadar yüzölçümü var. Biz ne yapacağız; önümüzdeki 10 yılda 2000'lere giderken diye konuşuyoruz, hayvancılık bu şekilde devam ederse ki, gittikçe geriliyoruz, 14 milyar dolarlık hayvansal ürün ithal edeceğiz. Hayır diyoruz, 20 milyar dolar tarımda 10 yılda ihraç potansiyelimiz var, çok yavaş ve dikkatli gidersek, o zaman 34 milyar dolar dış ticaret açığına mı gideceğiz, artısına mı? Yılda 34 milyar dolar dış ticaret artışına hedefleneceğiz, kitleneceğiz, hedefimiz bu olacaktır, vizyonumuz bu olacaktır. Bunun için hedeflerimizi doğru tespit edeceğiz, durumumuzu doğru tespit edeceğiz, verilerimizi doğru tespit edeceğiz, reformlarımızı doğru yapacağız, örgütlenmemize doğru yapacağız.

Doğrular nelerdir; şu anda süt birliklerimiz var, siyah beyaz üretici birliklerimiz var. Bunların kendi içlerinde de kavgaları var. Bu açıdan bizim felsefemiz nedir? Siyah beyaz üretici birliklerinin teknik çatısı altında veya damızlıkçı birliklerin teknik çatısı altındadır. Konsensüs kurulmalı ve damızlıkçı birlikler çatısı altında toplanmalıdır. Örgütlenmenin doğrusu budur. Bu örgütlerin hiçbirisinden vaz geçemeyeceğimize göre, kendi aralarındaki kavganın hiç bitmeyeceğine göre çatının damızlıkçı birlikler adı altında toplanması doğrudur.

Hedeflerin doğru tayin edilmesi lazım. OECD ülkeleri içinde bugün tarımın gayri safi milli hasıladan aldığı pay azalırken, sübvansiyonları ve teşvikleri azalan tek ülke biziz. Battık. Böyle hedef olmaz, böyle plan olmaz.

Verilerin doğru olması lazım. 53 yıllık verilerim vardır. Bugün Türkiye'de 4 milyon ton süt var. Türkiye'deki 10 milyon ton süttten, Erzincan'a düşen pay yılda 200 bin ton, orada süt fabrikası kuruldu, herşeyi var, günde 3 ton süt alıyor, 200 bin ton süt ise 700 günde elde edilir. Erzincan'da 20 bin ton süt var senede, demek ki, onda bir. Demek ki, 10 milyon süt değil 1 milyon süt var. Verileri artırmışlar. Hikaye mi bilemem, sütün verimini artırmışlar artırmışlar, bir de bakmışlar ki, Türkiye'nin yüzölçümünü aşmışlar, il müdürlüklerinden gelen veriler, bu kadar orman da taşı, deniz de mi orman oldu demişler, aman doğru yollayın demişler. 10 milyon ton süt yoktur, 4 milyon ton süt vardır. Batı'dan geriye doğru onda biri kaldı. Bir yıldır da et Türkiye'de yüzde 30, süt yüzde 20 azaldı, süt fiyatlarında kanama 15 gündür durdu, et de 400 bin lira olursa, onda da duracak.

Verilerin doğru olması lazımdır. Değerlerimize göre planlarımızın yapılması lazım.

Durum tespiti yapalım. Türkiye'de şu anda gübre kişi başına 1 kilogram buğday yeniyor. Bu fazladır. Buğday 18 milyon ton, 1996 sonunda idrak edeceğiz, 3 milyon ton buğdaya eşdeğer ihraç ettik. Makarnada, unda, bisküvide, kaçak çevre ülkelere, korkmayın yani bunun 1 kilosunu biz yemiyoruz, var, ihraç ediyoruz. Fındığımız, tütünümüz, çayımız fazla. Bir yerde patırtı çıkıyor. Bitkisel üretimde çalışan tüm ziraat mühendislerine eli, emeği geçen her yetkiliye teşekkür edelim. Türkiye Cumhuriyetinde buğday üretimi 1 milyon tondan 20 milyon tona geldi, alınından öpüyoruz. Patateste ve domateste fazlamız vardır. Burada bir şey karışıyor. Bakın çok enteresan bir şey var. Sanayi bitkileri, yağ ithal ediyoruz, patates ve domatesi bol ekim ediyoruz. Burada olaya bir el giriyor; Hazine. Onlar, tarımdan anlamayanlar, iş karıştı. Patatesin yerine sanayi ürünü ekmiyoruz da, ayçiçeği ekmiyoruz da ithal ediyoruz; çünkü, bunun fetvasını kesen tarımın içindeki insan değil.

Arazimiz az, üretimimiz küçülüyor. Senelerdir toprak reformu diye konuşuyoruz. Bunun asıl sebebi hayvancılıktır. Net ve eli taşın altında olarak söylüyorum; bir köyde 40 tane damızlık hayvanı veriyorsunuz, bu verdiğiniz insan o köyün ağasıdır, bu insan toprak reformunu o köyde kendisi yapıyor, toprak reformunu da kendisinden gelecek hayvancılıkta üretim birimlerini artırdığımız zaman. Nasıl; sen 5 dönüm, sen 10 dönüm yonca ekliyorsun, birleştirir, beraber ekin, burada hep beraber korunga ekelim, şurada bunu ekelim ve burada toprak bütünlüğü de peşinden geliyor. Almanya'dayım tarım birimi parçalanmaz, bir kişi vefat ettiği zaman yaşı en yüksek olan tarımda çalışana veriler, geri kalanların hesabını bir defada verir, adam da zaman içinde borcunu öder. Bu şekilde tarım üretimini parçalamazlar. Almanların aldığı karar; 16 yaşında bir çocuk kaldı, trafik idaresinden diyor ki, sen tarım okulundan bu 16 yaşındaki çocuğa ehliyet ver, annesi yandaki kasabaya evli gitmiş, kocası ölünce, sen iki gün gelip bunun yemeğini yapacaksın, köyün en yaşlısına da diyor ki, sen buna hakim olacaksın. Bu şekilde üretim birimlerine sahip çıkıyorlar. Onların felsefesi üretim birimlerine sahip çıkma şeklinde oluyor.

O zaman hedeflerimizi doğru vermemiz lazım. Hedefimizi söyledik. Bunun için durum tespitini, veri tespiti, örgütlenmemizi ve reformlarımızı bundan sonra bu anlayış içerisinde hedefe kitlenerek yapmamız lazım. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: PROF. DR. SADİ ARAL

Bu sektörün teknik ve ekonomik sorunlarıyla ilgili spesifik değerlendirmeler yerine bu panelde yaptığımız konuşmalar ve kongre süresince izlenimler sonucu elde ettiğim hususları şöyle tespit etme imkanı var diye düşünüyorum.

Gerçekten dünya 2000'li yıllara 4 kala bilgi toplumu çağına, yeni bir çağa girerken, Türkiye sosyal, siyasal, istikrarsızlıklar ve buna bağlı ekonomik istikrarsızlıklar nedeniyle gerçekten boyutları ciddi olan ekonomik sorunları

beraberinde yaşıyor. Özellikle yüzde 100'lere varan enflasyon, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, akılcı olmayan ekonomik politikalar maalesef hayvancılık sektöründe Türkiye'yi net bir ithalatçı ülke konumuna getirmiştir.

Bilimin ışığında akılcı ve kalıcı uygulanması gereken politikalar maalesef ben bilirim düşüncesiyle Türkiye'yi ithalatçı konuma getirirken, ülkenin üretim yapısındaki değişiklikleri maalesef dikkate almamış, özellikle Türkiye'de artan fiyatların, üretim yetersizliği, iktisat dilinde genel kıtlık haliyle ilgili olduğunu ilgilendirmekten yoksun politikalarımız, maalesef üreticimizi ithal sopsasıyla terbiye etmeye çalışmış ve bugünlere gelmiştir.

Özellikle 1950'lerden bu yana bilhassa 1980 yana son 15 yıllık dönemde Türkiye ekonomik kaynaklarını iyi değerlendirememiş, 1950-60 arasındaki o dönemin dışında 1960'dan 1995'e kadar uyguladığımız planlı kalkınma dönemlerindeki hayvancılıkla ilgili varılan hedefler ise, plansız kalkınma olur fikrini adeta zorlar niteliktedir. Özellikle 1950'den itibaren işletme yapılarında çok parçalılık ve işletme ölçeğinin giderek küçülmesi, kırsal ekonomik yapıyı oluşturan tarım ve hayvancılık arasında inter sektörel etkileşim dediğimiz ekonomik kalkınma için son derece önemli olan bu yapıyı, işletme ölçeklerindeki küçülme ve il rasyonellikleri nedeniyle, o derece sektörel etkileşim giderek yok hale gelmiş, ona bağlı olarak da kırsal ekonomik yapı bugün gerçekten orada yaşayan nüfusu besler ve Türkiye'nin ihtiyacına yeterli üretim yapan bir sektör veya kesim olmaktan da uzaklaştırmıştır. 1950-1990 arası kırsal nüfusumuz yüzde 75'ten 1995'de yüzde 41'e düşmüş, ama mutlak değer olarak yüzde 47.4'lük bir yükselişle, 1950'den 1995'e kadar nüfusun mevcut nüfusa 7.5 milyon insanımız daha eklenmiştir. O nedenle bu arada da kırsal nüfusun gayri safi milli hasıladan aldığı pay da yüzde 45'lerden yüzde 13'lere düşmüştür. Bir taraftan kırsal nüfusun mutlak değer olarak artışı, öbür taraftan milli gelirden aldığı pay, gelirin azaldığı bir ortamda tüketim olmadığı için kırsal nüfusta, işte o üretimin artırılması yönünde, o kesime gelirin de artırılması nedeniyle, bir tarafta kendi kendine yeter kapalı bir ekonomi gelişmesine neden olmuş ve uzun dönemde Türkiye'deki sanayileşme politikası da, daha doğrusu sanayileşme politikasında istihdam yaratmayı uzun döneme yayması büyük ölçüde kırsal kesimdeki yığılmaları önlemekten uzak kalmış, o bakımdan kırsal kesim ile sanayi arasındaki inter sektörel etkileşim Batılı anlamdaki sıklıkta olmadığı için bu sorunda, büyük ölçüde sanayide istihdam yaratamaması, kırsal kesimdeki ekonomik sorunları daha da büyütüştür. Her şeye rağmen bugün ihtislaşma ve uzmanlaşmaya geçtiğini ve işletme ölçeklerini yükselterek, büyüterek, kırsal kesimde gerek bitkisel, gerek hayvansal üretimi rasyonelleştirmek mümkün ve buna bağlı olarak inter sektörel etkileşimle kırsal kesimde rasyonelleşmeyi ve buna bağlı olarak ekonomik refahı arttırmak mümkün.

Çözümü; arkadaşlarımız önerdi. Dünyayı yeniden keşfetmek zorunda değiliz. AB'nin 1979'lerde ürün açığı ile karşı karşıya olduğu hayvansal ve bitkisel üretimde, açıkla karşı karşıya olduğu bir dönemden 1995'lerde ihracatçı bir ülke konumuna veya topluluk haline gelmesiyle ilgili politikalar Türkiye'de bundan sonraki dönemlerde uygulanabilirse akılcı ve bilimin ışığında bu politikalar Türkiye'nin mevcut kaynaklarıyla bir araya getirildiğinde, inanıyorum ki, geleceğin Türkiye'si daha parlak olacaktır.

Türkiye'nin geleceğini akılla, bilimle çözeceğiz ve çağdaş uluslar düzeyine bu sayede ulaşacağız inancındayız.

Değerli katkıları olan sayın panelistlere teşekkür ediyorum. Bizi sabırla dinleyen konuklarımıza, meslektaşlarımıza ayrıca teşekkür ediyorum. Kapanışı yapmak üzere Mehmet Evrim'i mikrofonu davet ederek, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

PROF. DR. MEHMET EVRİM (SETBİR Genel Sekreteri)

Çok değerli katılımcılar, Türkiye'nin önemli bir sorununa ışık tutabilmek, çözüm arayabilmek için, bu paneli düzenlerken gerçekten çok detaylı düşündük çalışma arkadaşlarımızla birlikte, bazı küçük eleştirileri de aldık. Özet olarak şunu söylemek istiyorum; üreticiyi her zaman en önde tuttuk ve sunulan bütün tebliğlerde üretici adına ve üretici paralelinde olmuştur. Geniş çapta duyurmaya çalıştık, her bir kuruluş 300-400'er davetiyeyi Türkiye'nin çeşitli kuruluşlarına götürmekte görev aldı, SETBİR adına şunu söyleyebilirim; kesimhanelerimizin, süt toplama noktalarımızın her birinin önüne yüzlerce elimdeki bu afiş asılmıştır, ama Türkiye az okuyan, az gören, ilgisi geç uyanan bir toplum, bu ortamda bizi suçlarsanız, pek haklılık olmaz gibime geliyor. Gerçekten geniş bir duyuru kampanyası açtık.

Bu toplantıya zaman ayırarak, maddi destek sağlayarak, ilgi göstererek, bilgi sunarak, her türlü katkısıyla katılan bütün katılımcılara ilgili kuruluşlar adına tüm içtenliğimle teşekkür ediyorum. Türkiye'nin üretken, bollu ve zengin günlere kavuşması dileğiyle hepinize saygılar sunuyorum.

Tel: 4103115 - ANKARA
Kamemi Sk. No. 28/1. B. Kat. No: 03640
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
T.M.O.B.